

**T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÂŞIK PAŞA'NIN GARİBNÂME'SİNDE
BİRLEŞİK FİLLER**

MEHMET ÇIRAKLI

EKİM 2016

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ÂŞIK PAŞA'NIN GARİBNÂME'SİNDE
BİRLEŞİK FİLLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
MEHMET ÇIRAKLI

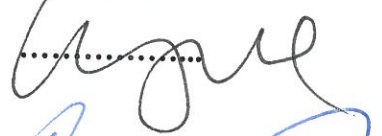
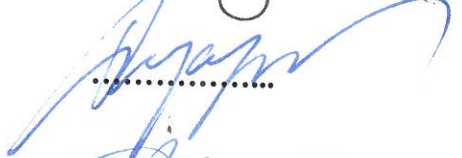
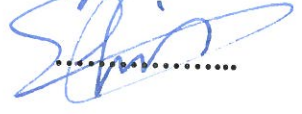
Danışman
Prof. Dr. Erol ÖZTÜRK

BOLU 2016

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

MEHMET ÇIRAKLI'ya ait “**Âşık Paşa'nın Garibnâme'sinde Birleşik Fiiller**” adlı çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında **yüksek lisans** tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

14.10.2016

	Unvanı, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) :	Prof. Dr. Erol ÖZTÜRK	
Üye :	Yrd.Doç.Dr. Ömer YAĞMUR	
Üye :	Yrd.Doç.Dr. Fatih KAYA	

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “**Âşık Paşa’nın Garibnâme’sinde Birleşik Fiiller**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mehmet ÇIRAKLI

14.10.2016

ÖN SÖZ

Türk dilinin tarihi dönemlerine ait eserlerin dil açısından incelenmesi Türk dilinin tarihi evrelerinin her yönüyle aydınlanması bakımından oldukça önemlidir. Eski Anadolu Türkçesi de Türk dilinin önemli dönemlerinden biridir. Bu nedenle bu döneme ait eserlerin her bakımdan incelenmesi dilimizin özelliklerini ortaya çıkaracaktır. Çalışmamda da bu amacı göz önünde bulundurdum.

Bu çalışmada, Eski Anadolu Türkçesiyle XIV. yüzyılda yazılmış olan Garibnâme isimli eser kaynak olarak seçilmiş ve bu eserdeki birleşik fiiller üzerine çalışma yapılmıştır. Bu incelemede kaynak olarak Kemal YAVUZ tarafından hazırlanmış olan dört cilt hâlindeki çeviri metin esas alınmıştır. Araştırmanın “*I. Bölüm*”ünde, müellif Âşık Paşa ve eseri hakkında bilgi verildikten sonra birleşik fiiller konusu ele alınmıştır. Araştırmacıların birleşik fiiller konusundaki görüşleri aktarılmış ve bu görüşlerden yola çıkılarak birleşik fiillerle ilgili değerlendirme yapılmıştır. “*İnceleme*” bölümünde et-, ol-, eyle-, kıl- ve bul- yardımcı fiilleri ile kurulan birleşik fiiller, anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiiller ile kurallı birleşik fiiller (yeterlilik, süreklilik, yaklaşma, tezlik) olmak üzere üç ana başlık hâlinde incelenmiştir. “*IV. Bölüm*”de tespit edilen birleşik fiillerin anlamları ve metin içindeki kullandıkları yerler beyit numaralarıyla birlikte verilmiştir. “*Sonuç*” bölümünde eserdeki birleşik fiillerin durumu hakkında elde edilen tespitler değerlendirilmiştir.

Çalışmalarım sırasında destekleri esirgemeyen ve sürekli yön gösteren değerli danışman hocam Prof.Dr. Erol ÖZTÜRK’e ve manevi desteğiyle her zaman yanımda olan kıymetli eşime teşekkür ederim.

Mehmet ÇIRAKLI

14.10.2016

ÖZET

ÂŞIK PAŞA'NIN GARİBNÂME'SİNDE BİRLEŞİK FİLLER

Mehmet ÇIRAKLI

Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erol ÖZTÜRK

Ekim 2016, 210+ XI Sayfa

Bu yüksek lisans tezinde, Âşık Paşa'nın Garibnâme'sindeki birleşik fiiller tespit ve tasnif edilmiştir. Bu çalışma giriş, inceleme ve sözlük bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde ilk olarak eser ve yazarı hakkında bilgi verilmiştir ve eser üzerinde daha önce yapılan çalışmalar listelenmiştir. Daha sonra tezin konusu olan birleşik fiillerle ilgili araştırmacıların görüşleri aktarılmış ve bu görüşler doğrultusunda çalışmanın kapsamı belirlenmiştir.

İnceleme bölümünde, eserde yer alan birleşik fiiller sınıflandırılmıştır. Bu birleşik fiillerden dikkat çeken ve Türkiye Türkçesinde kullanılmayanlar tespit edilmiştir.

Sözlük bölümünde tespit edilen birleşik fiillerin anlamları ve metin içindeki beyit numaraları verilmiştir.

Sonuç bölümünde tespit ve tasnif edilen birleşik fiillerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Birleşik Fiiller, Eski Anadolu Türkçesi, Garibnâme

ABSTRACT

COMPOUND VERBS IN ÂŞIK PAŞA’S GARİBNÂME

Mehmet ÇIRAKLI

Master Thesis

Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Prof. Dr. Erol ÖZTÜRK

October 2016, 210 + XI Pages

In this thesis, the compound verbs in Âşık Pasha’s Garibnâme have been identified and classified. This study consists of the sections of introduction, examination and glossary.

In the introduction section, firstly it is given the information about the book and its author, and the earlier studies on this book are listed. Then the researchers views and opinions about the compound verbs, which is the topic of the thesis, are cited, and the scope of the study is determined on the basis of these views and opinions.

In the review section, the compound verbs in the work are classified. Then the compound verbs which are interesting and unused in Western Turkish among them are detected. In the glossary section, the meanings of the identified compound verbs, and their verse numbers in the text are given.

In the result section, the evaluations about the detected and classified compound verbs are made.

Key words: Compound verbs, Old Anatolian Turkish, Garibnâme

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
TABLolar LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
1. ÇALIŞMANIN KONUSU HAKKINDA BİLGİ	2
1.1. Garibnâme.....	2
1.2. Âşık Paşa.....	6
1.3. Birleşik Fiille İlgili Görüş ve Değerlendirmeler.....	8
II. BÖLÜM	
2. İNCELEME	12
2.1. Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller	12
2.1.1. Ol- Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller	12
2.1.1.1. İsim+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar	13
2.1.1.1.1. İsim Unsuru Türkçe Olanlar	13
2.1.1.1.2. İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar	16
2.1.1.2. Sıfat Tamlaması+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar.....	26
2.1.1.3. İsim Tamlaması+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar	27
2.1.1.4. Fiilimsi+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar	28
2.1.1.4.1. Sıfat Fiillerle Kurulanlar	28
2.1.1.4.2. İsim Fiillerle Kurulanlar	30
2.1.1.5. Bağlama Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar	30

2.1.1.5.1. Bağlama Grubunun Unsurları Türkçe Olanlar.....	31
2.1.1.5.2. Bağlama Grubunun Unsurları Alıntı Kelime Olanlar.....	31
2.1.1.6. Edat Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar	32
2.1.1.7. İkilime+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar	32
2.1.1.8. Sayı Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar.....	33
2.1.1.9. Kısaltma Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar	33
2.1.1.9.1. Bulunma Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar	34
2.1.1.9.2. Yönelme Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar	34
2.1.1.9.3. Ayrılma Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar	34
2.1.1.9.4. İsnat Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar.....	35
2.1.1.10. Arapça-Farsça Tamlama+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar	35
2.1.2. Eyle- Yardımcı Fiili ile Kurulan Yardımcı Fiiller	36
2.1.2.1. İsim+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar	36
2.1.2.1.1. İsim Unsuru Türkçe Olanlar	36
2.1.2.1.2. İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar	37
2.1.2.2. Sıfat Tamlaması+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar	41
2.1.2.3. Bağlama Grubu+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar	41
2.1.2.3.1. Bağlama Grubunun Unsurları Türkçe Olanlar.....	41
2.1.2.3.2. Bağlama Grubunun Unsurları Alıntı Kelime Olanlar.....	41
2.1.2.4. Edat Grubu+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar	42
2.1.2.5. İsim Tamlaması+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar.....	42
2.1.2.6. Kısaltma Grubu+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar	42
2.1.2.6.1. Yükleme Grubu+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar.....	42
2.1.2.6.2. Yönelme Grubu+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar.....	43
2.1.2.6.3. Bulunma Grubu+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar.....	43
2.1.2.7. İkileme+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar	43
2.1.2.8. Arapça-Farsça Tamlama+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar	43
2.1.3. Kıl- Yardımcı Fiili ile Kurulanlar	44
2.1.3.1. İsim+Kıl- Fiili Şeklinde Kurulanlar.....	44
2.1.3.1.1. İsim Unsuru Türkçe Olanlar	44
2.1.3.1.2. İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar	45
2.1.3.2. Sıfat Tamlaması+Kıl- Fiili Şeklinde Kurulanlar	48

2.1.3.3. Bağlama Grubu+Kıl- Fiili Şeklinde Kurulanlar	49
2.1.3.4. İsim Tamlaması+Kıl- Fiili Şeklinde Kurulanlar	49
2.1.3.5. Fiilimsi+Kıl- Fiili Şeklinde Kurulanlar	49
2.1.3.6. İkileme+Kıl- Fiili Şeklinde Kurulanlar	50
2.1.3.7. Arapça-Farsça Tamlama+Kıl- Fiili Şeklinde Kurulanlar	50
2.1.4. İt- Yardımcı Fiili İle Kurulanlar	50
2.1.4.1. İsim+İt- Fiili Şeklinde Kurulanlar	50
2.1.4.1.1. İsim Unsuru Türkçe Olanlar	51
2.1.4.1.2. İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar	51
2.1.4.2. İsim Tamlaması+İt- Fiili Şeklinde Kurulanlar	53
2.1.4.3. Bağlama Grubu+İt- Fiili Şeklinde Kurulanlar	53
2.1.5. Bul- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller	54
2.1.5.1. İsim+Bul- Fiili Şeklinde Kurulanlar	54
2.1.5.1.1. İsim Unsuru Türkçe Olanlar	54
2.1.5.1.2. İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar	54
2.1.5.2. İsim Tamlaması+Bul- Fiili Şeklinde Kurulanlar	56
2.1.5.3. Sıfat Tamlaması+Bul- Fiili Şeklinde Kurulanlar	56
2.1.5.4. Bağlama Grubu+Bul- Fiili Şeklinde Kurulanlar	56
2.2. Deyimler ve Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller	57
2.2.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiller	58
2.2.1.1. Özne+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	58
2.2.1.2. Nesne+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	60
2.2.1.3. Yer Tamlayıcısı+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	68
2.2.1.4. Zarf+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	71
2.2.2. İki Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiller	74
2.2.2.1. Özne+Yer Tamlayıcısı+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	74
2.2.2.2. Nesne+Zarf+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	75
2.2.2.3. Özne+Nesne+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	75
2.2.2.4. Yer Tamlayıcısı+Nesne+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	76
2.2.2.5. Yer Tamlayıcısı+Zarf+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	77
2.2.2.6. Zarf+Zarf+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	77
2.2.2.7. Nesne+Yer Tamlayıcısı+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	77

2.2.2.8. Yer Tamlayıcısı+Özne+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	78
2.2.2.9. Özne+Zarf+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	78
2.2.2.10. Zarf+Nesne+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	79
2.2.2.11. Zarf+Yer Tamlayıcısı+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	79
2.2.3. Üç Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiller	79
2.2.3.1. Özne+Yer Tamlayıcısı+Nesne+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar	79
2.3. Kurallı Birleşik Fiiller	80
2.3.1. Yeterlilik Fiilleri	80
2.3.1.1. Yeterliliğin Olumlusu	81
2.3.1.2. Yeterliliğin Olumsuzu	81
2.3.2. Tezlik Fiilleri	82
2.3.3. Süreklilik Fiilleri	83
2.3.3.1. Fiil+Zarf Fiil Eki+Dur- İle Yapılanlar	83
2.3.3.2. Fiil+Zarf Fiil Eki+Gör- İle Yapılanlar	85
2.3.3.3. Fiil+Zarf Fiil Eki+ Gel- İle Yapılanlar	85
2.3.4. Yaklaşma Fiilleri	86

III. BÖLÜM

3. TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KULLANILMAYAN BİRLEŞİK FİİL

ÖRNEKLERİ	87
-----------------	----

IV. BÖLÜM

4. GARİBNÂME'DE TESPİT EDİLEN BİRLEŞİK FİİLLER SÖZLÜĞÜ 100

V. BÖLÜM

5. SONUÇ	203
----------------	-----

KAYNAKLAR	205
-----------------	-----

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1: Yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiil sayıları.....	57
Tablo 2.2: Anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiillerin sayısı.....	80
Tablo 2.3: Kurallı birleşik fiillerin sayısı.....	86

GİRİŞ

Türk dilinin tarihi dönemlerinden biri olan Eski Anadolu Türkçesi 13-15. yüzyılları arasında kullanılan Türk yazı dilini ifade etmek için kullanılmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi genel olarak Selçuklu Dönemi, Beylikler Dönemi ve Osmanlı Devleti Dönemi olmak üzere üç devrede incelenmektedir.

13-15.yüzyılları kapsayan ve üç döneme ayrılan Eski Anadolu Türkçesinin en önemli eserlerinden biri hiç şüphesiz Âşık Paşa tarafından yazılmış olan Garibnâme'dir. Garibnâme dilinin sadeliği, konusunun çeşitliliği ve Türk diline önem veren bir sanatçı tarafından yazılması bakımından Türk dili bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu bakımdan çalışmamızda bu eserin kaynak alınması uygun görülmüştür.

Çalışmanın Konusu

Çalışmamızda Âşık Paşa tarafından yazılmış olan Garibnâme'deki birleşik fiiller tespit ve tasnif edilmiş, birleşik fiilin birinci unsurunu oluşturan kelime veya kelime gruplarının özellikleri incelenmiştir.

Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı Eski Anadolu Türkçesinin ilk büyük telif eseri olan Garibnâme'deki birleşik fiilleri tespit ve tasnif etmek, eserde birleşik fiil oluşturma yollarını belirlemek, birleşik fiillerin anlamlarını tespit etmektir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada Garibnâme'deki yaklaşık 12000 beyit taranarak beyitlerdeki birleşik fiiller tespit ve tasnif edilmiş, birleşik fiillerin anlamları ve yer aldıkları beyit numaraları gösteren sözlük bölümü oluşturulmuştur.

I. BÖLÜM

1. ÇALIŞMANIN KONUSU HAKKINDA BİLGİ

1.1. Garibnâme

Garibnâme, Türk dilinin en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Âşık Paşa tarafından 1330 yılında yazılan eser, yaklaşık olarak 12000 beyitten oluşan dinî-tasavvufî bir mesnevidir. Ayrıca dönemin günlük ve sosyal hayatına ait pek çok özellik de eserde yer almaktadır. Eser on bölümden oluşmaktadır ve her bölümde on destan anlatılmıştır. Bu bakımdan eser geniş bir konu çeşitliliğine sahiptir. Ahmet Bican Ercilasun'a göre Garibname, konusunun çeşitliliği, dilinin sadeliği ve yazısının itinalı olması bakımından Eski Anadolu Türkçesi için bulunmaz bir hazinedir (Ercilasun 2012).

Eser, Arap ve Fars edebiyatından tercümelemlerin yoğun olduğu bir dönemde yazılmış ilk telif eserlerdendir. Aynı zamanda Türk dilinin edebi anlamda önemsenmediği bir dönemde Türkçeye değer veren bir müellif tarafından yazılmıştır. Garibnâme Eski Anadolu Türkçesi döneminin dil özelliklerini yansıtan telif bir eser olduğu için son derece önemlidir. Bu bakımdan eserin her anlamda incelenmesi ve özelliklerinin ortaya konulması bilimsel açıdan yararlı olacaktır.

Garibnâme üzerine yapılmış neşir, yüksek lisans ve doktora çalışmaları vardır. Bu çalışmaların başlıcaları şunlardır:

Kemal YAVUZ, Garibnâme I/1, I/2, II/1, II/2, TDK, 2000: Süleymaniye Kütüphanesi Lâleli (numara 1752 [L]), Almanya, Tübingen Depot der Staatsbibliothek (numara 1684[A]), Konya Koyunoğlu (numara 13634]) ve Kayseri Raşit Efendi (Numara 9344 [R]) olmak üzere dört ayrı nüshası bulunan ve on babdan oluşan Garibnâme'nin karşılaştırmalı metnini içeren bu eser, Lâleli nüshası esas alınarak

hazırlanmıştır. Ayrıca Süleymaniye (Lâleli)'de olmayan beyitlere diğer nüshalardan ilaveler yapılmıştır. Dört ciltten oluşan bu eser Garibnâme üzerine yapılan en önemli çalışma olarak kabul edilmektedir. Bu eserde Garibnâme'nin Latin alfabesine transkripsiyonu ve beyitlerin Türkiye Türkçesine dil içi aktarımı da yapılmıştır. Çalışmamızda bu eser kaynak olarak kullanılmıştır.

Mihriban BÜLBÜL, Âşık Paşa'nın Garibnâme'sinde İnsan Eğitimi İle İlgili Unsurların İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2004, Yüksek Lisans Tezi: Eserin içindeki eğitimle ilgili unsurların incelenerek ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Avni GÖZÜTOK, Garibnâme'nin Dili Üzerinde Sistemik Bir Gramer Çalışması, 1991, Doktora Tezi.

Sevinç YAKUT, Garibnâme'de Ekler, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2007, Yüksek Lisans Tezi: Garibnâme'nin içerdiği çekim ve yapım ekleri yönünden incelemeye çalışılmıştır. Bu çerçevede çalışma iki ana bölüm hâlinde düzenlenmiş, birinci bölümde Garibnâme'deki çekim eklerini tespit ederek her bir ekin kullanım yerlerine dair örnekler verilmiştir. İkinci bölümde Garibnâme'deki yapım eklerini bilinen şekliyle dört kısım hâlinde tasnif edilerek her eke dair tespitler ve eklerin eserde kullanılan örnekleri sıralanmıştır.

İsmail GÖLCÜ, Garibnâme'deki Temel Dil Becerilerinin Türkçe Dersi Öğretim Programı (2006) Kazanımlarıyla Uyumu, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, 2015, Yüksek Lisans Tezi: Bu çalışmada Garibnâme'nin 2006 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programına göre uyumu incelenmiştir.

Haki TABCU, Garibnâme ile Dede Korkut Hikâyeleri'nin İkillemeler Açısından Mukayesesi, Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2014, Yüksek Lisans Tezi: Bu çalışmada Garibnâme'de yer alan ikillemelerle Dede Korkut Hikâyelerinde yer alan ikillemeler karşılaştırılmıştır.

Oğuz YILMAZ, Türk Dilinde Tekrar Grupları Üzerine Art Zamanlı Bir Analiz Çalışması: Orhun Abidelerinde, Garibnâme'de ve Dede Korkut'ta Tekrarlar, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2014, Yüksek Lisans Tezi: Bu çalışmada tekrar grupları art zamanlılık açısından değerlendirilmiştir. Orhun Abideleri, Garibnâme ve Dede Korkut metinlerinden derlenen tekrar gruplarını sınıflandırılmış ve bu yapıları art zamanlılık açısından ele alınmıştır.

Mehmet DORUK, Garibnâme'de Âşık Paşa'nın Kur'an Ayetlerine Yaklaşımı, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tefsir Bilim Dalı, 2012, Yüksek Lisans Tezi: Bu çalışmada Âşık Paşa'nın eserinde yer verdiği ayetler ve bunlara yaklaşımı tespit edilmeye, anlattığı kıssalarda kâinat ve insan benzerliğini anlatan örnekler sunularak bunların ayetlerle ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Gürcan KARAPANLI, Risaletu'n-nushiyye, Mantıku't-tayr ve Garibnâme mesnevilerinin tasavvuf açısından incelenmesi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Edebiyatı Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 2009, Doktora Tezi: Bu çalışmada Garibnâme'nin tasavvufi özellikleri incelenmiştir.

Melih ALPTEKİN, Garibnâme'de Deyimler ve Atasözleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2003, Yüksek Lisans Tezi: Bu çalışma Garibnâme'de belirlenen deyimler ve atasözlerinin yapı ve söz dizimi, kavram özelliklerinin incelenmesinden oluşmaktadır. Ayrıca eserden tespit edilen deyim ve atasözlerinin anlamları verilerek, Türkçenin değişik dönemlerdeki kullanım anlamları ile karşılaştırılmıştır.

Nesrin FEYZİOĞLU, Garibnâme Üzerinde Bir Motif İncelemesi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 1996, Doktora Tezi: Bu çalışmada Garibnâme'de yer alan motiflerin tespit edilmesi ve bu motiflerin Stith Thomsen'in metoduna uygun olarak tasnif edilmesi amaçlanmıştır.

Hasan ALTINZİNCİR, Garibnâme (1-5.bablar), 1991, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi: Bu çalışma eserin 1.ve 5.bablarının transkript edilmesiyle hazırlanmıştır.

Avni GÖZÜTOK, Âşık Paşa'nın Garibnâmesi, İlk Dört Babının Transkripsiyonlu Metni, Gramer Kelime Teşkili, Çekimleri ve Seçme Lugat, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Konu: Türk Dili ve Edebiyatı, 1986, Doktora Tezi

Zeki KAYMAZ, Âşık Paşa, Garibnâme: Doktora tezi olarak 1989 yılında hazırlanan bu çalışmada eserin dil özellikleri incelenmiş, kelime dizini ve metin oluşturulmuştur.

Mahmut ŞARLI, Âşık Paşa Garibnâme: Garibnâme'nin 6-8. bablarının incelenmesi ile hazırlanmış bir çalışmadır. Bu bablar transkribe edilmiştir.

Remzi BAYKALDI, Garibnâme: Garibnâme'nin ilk beş babı üzerine yapılan bir çalışmadır. Bu babların transkribe metni ile ilgili bölümlerdeki ayet ve hadislerin meallerini verilmiştir. 1991 yılında Erciyes Üniversitesinde Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Kadir GÜLER, Garibnâme: Garibnâme'nin 9. ve 10. babları üzerine yapılmış bir çalışmadır. Bu babların transkribe metni ile ayet ve hadislerin meallerine yer veren çalışma 1990 yılında hazırlanmıştır.

Mine MENGİ, Garibnâme'de Alplik Geleneği İle İlgili Bilgiler: Bu çalışma Türk Tarih Kurumu-Belleten'in 1984 Temmuz-Ekim sayısında bulunan bir makaledir. Garibnâme'deki Alplik geleneği üzerinde durulmuştur.

Mustafa AYSAL, Garibnâme'deki Ad ve Sıfatların Tematik İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı / Türk Dili Bilim Dalı, 2014, Yüksek Lisans Tezi: Bu çalışmada Garibnâme'de tespit edilen ad ve sıfatların tematik incelemesi yapılmış, kelimelerin anlamları ve kullanım sıklığı verilmiştir.

Cafer CAN, Garibnâme'de İnsan ve İnsan Tipleri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2007, Yüksek Lisans Tezi: Bu çalışmada eserdeki insan tipleri üzerinde durulmuş ve Âşık Paşa'nın insan hakkındaki düşünceleri belirlenmiştir.

Damira IBRAGIM, Âşık Paşa'nın Garibnâmesi'nin Klasik Osmanlı-Kazak Kültür Müşterekleri Açısından İncelenmesi ve Kazakça'ya Tercümesi: Bu çalışma 2006 yılında yapılmış bir doktora çalışmasıdır. Garibnâme'nin Kazakçaya tercümesi yapılmıştır. Ayrıca eserdeki beyitlerden yola çıkılarak Türk kültürü ile Kazak kültürü karşılaştırılarak incelenmiştir.

Garibnâme üzerine yapılan bu çalışmaların dışında, Türk Dili ve Edebiyatı alanında çeşitli konularda araştırma yapan araştırmacılar tarafından kısmi çalışmalar da yapılmıştır.

1.2. Âşık Paşa

XIV. yüzyılın ilk yarısında yetişen Türk şair ve mutasavvıfların en meşhurlarından olmasına rağmen hayatı hakkında çok fazla bilgi yoktur (Özkan 2013). Âşık Paşa ile ilgili bilgilerin çoğu oğlu Elvan Çelebi'nin Menakıbü'l-Kudsiyye'de bulunmaktadır (Özkan 2013; Yavuz 2000). 1272 yılında Kırşehir Arapkir'de doğan Âşık Paşa'nın asıl adı Ali'dir. Baba ve anne tarafı bakımından devrin ileri gelen ailelerindedir. Âşık Paşa'nın babası Muhlis Paşa, Şeyh İlyas olarak da bilinen Baba İlyas'ın oğludur.

Âşık Paşa o dönemde Kırşehir ilmî, edebî ve fikrî bakımdan önde bir şehir durumunda olduğu için büyük âlimlerden ve velilerden eğitim almıştır. İlk başta Şeyh Süleyman-i Kırşehiri'den zahirî ve batınî ilimleri öğrenmiştir. Daha sonra Şeyh Osman tarafından ciddi bir eğitime tabi olmuştur. Âşık Paşa, eserlerinden anlaşıldığı üzere tasavvuf düşüncesi bakımından önemli bir derinliğe sahiptir ve bu özelliği ile Türk edebiyatının önemli mutasavvıf şairlerinden sayılmaktadır. Âşık Paşa'nın en önemli özelliklerinden biri bir âlim ve mutasavvıf olmasıdır. Eserleriyle halka yön göstermeye

çalışmıştır. Ayrıca edebi dil olarak Farsçanın benimsenip Türkçe'nin geri plana atıldığı bir dönemde Türkçeye verdiği önem de dikkat çekicidir.

Gerçi kim söylendi bunda Türk dili
 İlla ma'lum oldu ma'nî menzili
 Çün bilesin cümle yol menzillerin
 Yirmegil sen Türk ü Tâcîk dillerin
 Kamu dilde var-ıdı zabt u usûl
 Bunlara düşmüş-idi cümle 'ukûl
 Türk diline kimsene bakmaz-ıdı
 Türklere hergiz gönül akmaz-ıdı
 Türk dahı bilmez-idi ol dilleri
 İnce yolu ol ulu menzilleri
 Bu Garîb-nâme anın geldi dile
 Kim bu dil ehli dahı ma'nî bile
 Türk dilinde ya'ni ma'nî bulalar
 Türk ü Tâcîk cümle yoldaş olalar
 Yol içinde birbirini yirmeye
 Dile bakup ma'niyi hor görmeye
 Tâ ki mahrûm kalmaya Türkler dakı
 Türk dilinde añlayalar ol hak'ı

Garibnâme'de yukarıdaki beyitlerde Âşık Paşa'nın Türkçeye verdiği önem ve sağlam bir dil bilincine sahip olduğu açıkça belirtilmiştir. Anadolu'da yayılan Türk tasavvuf edebiyatının en büyük temsilci, Türk dilinin bilinçli bir savunucusu ve yalın bir dille halka yön gösteren büyük bir isim olan Âşık Paşa döneminin en önde gelen şairi sayılmaktadır.

Âşık Paşa'nın Garibnâme dışındaki başlıca eserleri şunlardır:

Fakrnâme: Tasavvufi konulu küçük bir mesnevidir. Bu mesnevide alçak gönüllülük, dünya nimetlerine aldanmama, nefsin isteklerine uymama vb. konular anlatılmıştır (Özkan 2013; Yavuz 2000).

Hikâye: Elli dokuz beyitlik küçük bir manzum eserdir. Agâh Sırrı Levent tarafından yayınlanmıştır¹.

Vasf-ı Hâl: Otuz dokuz beyitlik bir mesnevidir. Âşık Paşa bu eserinde dünyayı üç zaman dilimine ayırmıştır: “Geçmiş, yaşanılan ve gelecek zaman”. Asıl önemli olanın yaşanılan zaman olduğunu ifade etmiştir.

Kimya Risalesi: Âşık Paşa’ya ait olduğuna şüpheyile yaklaşılan eserdir (Özkan 2013; Yavuz 2000). Âgah Sırrı Levend tarafından yayınlanmıştır².

Risale-i Âşık Paşa: Eserin Âşık Paşa’ya ait olduğu hakkında şüpheler bulunmaktadır. Fakat eser Garibnâme ile birebir uygunluk göstermektedir (Yavuz 2000).

Risale-i Fi Beyani’s-sema: Osmanlı Müellifleri’nde adı geçen eserin Âşık Paşa’ya ait olduğu şüphelidir. Eser şu anda elde değildir (Özkan 2013).

1.3. Birleşik Fiille İlgili Görüş ve Değerlendirmeler

Birleşik fiil kavramı, çeşitli kaynaklarda şöyle tanımlanmıştır:

TDK Türkçe Sözlük’te birleşik fiili: “İsim soyundan bir kelime ile biçim veya anlam bakımından kaynaşıp bütünleşen fiil.” olarak tanımlanmıştır (TDK 2005: 283).

Korkmaz (2009) birleşik fiili: “Ad soylu bir kelimeyle et-, eyle-, ol-, kıl-yardımcı fiillerinin birleşmesinden veya birer sıfat-fiil ya da zarf-fiil ekleriyle birbirine bağlanmış iki ayrı fiil şeklinin anlamca kaynaşmasından oluşmuş fiil türü.” şeklinde tanımlamış ve “Birleşik fiillerin kalıplaşma yoluyla anlam değiştirerek deyimleşmiş olan türleri de vardır.” diyerek *bel bağla-*, *dolap çevir-*, *dizini döv-* vb. örnekleri vermiştir.

¹ Agâh Sırrı Levent, Âşık Paşa’nın Bilinmeyen İki Mesnevisi Daha Hikâye ve Kimya Risalesi, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara 1954, s. 265-276.

² Agâh Sırrı Levent, Âşık Paşa’nın Bilinmeyen İki Mesnevisi Daha Hikâye ve Kimya Risalesi, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara 1954, s.275-276

Ergin (2000: 386-387) birleşik fiili: “Yardımcı bir fiille bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubudur.” şeklinde tanımlamış ve ismin veya fiilin önce, yardımcı fiilin sonra geldiğini ifade etmiştir. Muharrem Ergin bu tanımdan sonra birleşik fiilleri yardımcı fiilin başına getirilen unsurun isim veya fiil olmasına göre iki gruba ayırmıştır. Birinci gruptaki isimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller grubuna “*et-, ol-, eyle-, bulun-, yap-*” yardımcı fiillerini örnek vermiştir. İkinci gruptaki fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller grubuna “*bil-, ver-, gel-, gör-, dur-, kal-, yaz-, koy- (ko-)*” örneklerini vermiş ve bunların asıl manaları ile değil çekim unsuru olarak kullanıldıklarını belirtmiştir. Ergin ayrıca bu yardımcı fiillerin *kolaylık, çabukluk, birdenbirelik, deneme, devamlılık, süre, yaklaşma* ifade ettiklerini belirtmiştir.

Hatiboğlu (1972: 128) birleşik fiili: “ Birleşik Eylem: Bir sözcük ile biçim veya anlam bakımından kaynaşmış kalıplaşmış eylem.”olarak tanımlamakta ve “*reddetmek, hissetmek, addetmek, kaybolmak, emreylemek, gidi-vermek, bakakalmak, yapabilmek, düşeyazmak, ifade etmek, hitap etmek, icat etmek, rica eylemek, hasta olmak, yok olmak, gidecek olmak vb.*” birleşik kelimeleri örnek olarak vermektedir.

Tekin (2000: 99), birleşik fiilleri iki ana gruba ayırmıştır:

1. “Ad ya da sıfat+yardımcı eylem: Ad ya da sıfat+ bol- (kagan bol-, yağ bol-, yok bol-), Ad ya da sıfat+kıl- (baz kıl-, bay kıl-)

2. Eylem zarfı+tasvir eylemi”: “Genellikle ünlü eylem zarfı + bar-, ber-, ıd-, elt-, kal-, kör-, u-, yorı-“

Faruk Kadri Timurtaş: “Birleşik fiiller, bir fiille ondan önce gelen başka bir fiilin isim, sıfat, zarf cinsinden bir kelimenin birlikte kullanılmasından meydana gelir.” şeklinde tanımlamakta ve Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yer alan birleşik fiilleri dört gruba ayırmaktadır:

1. Birleşik sigalar (Her zaman ve siganın hikâye, rivayet, şart şekilleri).

2. Yardımcı fiillerle yapılan birleşik şekiller (it-, kıl-, eyle-, ol- fiilleri ile)

3. Tasvirî (Descriptif) fiiller

4. İsim, sıfat ve zarflarla meydana getirilenler. (Timurtaş 2012: s. 140-144)

Tahsin Banguoğlu (1990: 310-316), *et-*, *ol-*, *eyle-*, *yap-*, *kıl-*, *buyur-* fiillerini yardımcı fiil olarak kabul etmekte ve *al-*, *ver-*, *bul-*, *gör-* gibi bir kısım fiillerin de isimlerle bu yardımcı fiiller gibi birleşik fiil yapısı oluşturduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu yapıları zarf öbeği kalıbında (*ileri gel-*, *öne düş-*) ve çekim öbeği kalıbında (*yardım et-*, *baş kaldır-*) olmak üzere iki guruba ayırmakta ve sıfat-fiil + *ol-* yapılarını ise karmaşık fiiller olarak göstermektedir.

Karahan (2010: 73) birleşik fiili: “Bir hareketi karşılamak veya bir hareketi tasvir etmek amacıyla bir araya gelmiş kelimeler topluluğudur.” olarak tanımlamış ve birleşik fiilleri bu işlevlerinden dolayı “bir hareketi karşılayan birleşik fiiller” ve “bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller” olmak üzere iki gruba ayırmıştır. Karahan “bir hareketi karşılayan birleşik fiiller”in bir isim ile ana yardımcı bir fiilin veya sözlük anlamını yitirmiş bir asıl fiilin birleşmesi ile oluştuğunu ifade etmiş, “*et-*, *-ol*, *eyle-*, *kıl-*, *yap-*, *bulun-*” kelimelerini ana yardımcı fiil olarak değerlendirmiştir. Ayrıca en işlek yardımcı fiillerin “*et-*” ve “*ol-*” fiilleri olduğunu, “*kıl-*” ve “*eyle-*” fiillerinin işlekliliğinin azaldığını belirtmiştir. “Bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller”in bir zarf fiil eki almış fiille bir tasviri fiilin birleşmesiyle oluştuğunu ve tasvir fiilinin asıl fiile yeterlik, ihtimal, tezlik, yaklaşma vb. anlamlar kattığını ifade etmiştir.

Birleşik fiillerle ilgili yapılan tasniflere bakıldığında farklı anlayışlar ortaya çıkmaktadır. Fakat genel görüş, birleşik fiillerin isim+yardımcı fiil şeklinde kurulanlar, fiil+fiil şeklinde kurulanlar olmak üzere iki gruptan oluştuğu şeklindedir. Anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiiller asıl fiillerin yardımcı fiil vazifesi gördüğü isim+fiil şeklinde oluşan birinci grup içine dâhil edilmektedir. Anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiiller şekil bilgisinin içinde incelenmesinin yanında anlam bilgisi içinde de incelenmektedir (Korkmaz 2009). Çalışmanın sınırlarının belirlenmesi amacıyla Garibnâme’deki birleşik fiiller de bu görüşler dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Birinci grup içinde *et-*, *ol-*, *eyle-*, *kıl-*, *bul-* yardımcı fiilleri ile kurulan birleşik fiiller ile anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiiller tespit ve tasnif edilmiştir. Asıl yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller isim unsurunun tek isimden veya kelime grubundan oluşup oluşmamasına göre farklı gruplara ayrılmıştır ve

isim unsurunun hangi kelime gruplarından oluştuğu tespit edilmiştir. Anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiiller ise önüne gelen ögelerin özelliklerine göre bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu gruba giren fiiller öge sayısına ve ögelerin özne, nesne, zarf, yer tamlayıcısı ilişkisi ile fiile bağlantısı tespit edilmiştir.

İkinci grupta fiil+fiil şeklinde kurulan ve fiile yeterlilik, tezlik, süreklilik, yaklaşma anlamları katan birleşik fiiller tespit ve tasnif edilmiştir. Daha sonra tespit ve tasnif edilen birleşik fiillerden dikkat çeken ve Türkiye Türkçesinde kullanılmayanlar belirlenmiştir. Son bölümde ise tespit edilen birleşik fiillerin anlamları sözlük hâlinde verilmiş ve bu birleşik fiillerin Garibnâme’de yer aldıkları beyit numaraları gösterilmiştir.

Türk dilinin tarihi devirleri ile ilgili metinlerin dil bakımından incelenmesi Türk dilinin esaslarını ortaya koymak bakımından önem arz etmektedir. Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik bir eseri olan Garibnâme çeşitli açılardan dil bilimcilerin çalışmalarına konu olmuştur. Bu tezle Garibnâme’deki birleşik fiiller konusu incelenmiştir. Çalışmamızın Türk dili araştırmalarına katkı sağlamasından memnunluk duyacağız.

II. BÖLÜM

2. İNCELEME

2.1. Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller

2.1.1. Ol- Yardımcı Fiiliyle Kurulan Birleşik Fiiller

Ol- yardımcı fiilinin TDK Türkçe Sözlük'te (2005: 1498) yirmi beş farklı anlamı verilmiştir. Bu anlamlardan bazıları şunlardır: “1. Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak. 2. Gerçekleşmek veya yapılmak. 3. Bir görev, makam, san veya nitelik kazanmak. 4. Bir şeyi elde etmek, edinmek. 5. Bir durumdan başka bir duruma geçmek. 6. Herhangi bir durumda bulunmak. 7. Uygun düşmek, yerinde görülmek. 14. Yaklaşmak, gelip çatmak./.../ 23. Bir ad veya sıfatın belirttiği durumu almak vb.” Bu anlamlara bakıldığında ol- yardımcı fiilinin çok işlevli bir fiil olduğu, yardımcı fiil olmasının yanında asıl fiil olarak da kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Zeynep Korkmaz (2009: 151), birleşik fiilleri taşıdıkları ayrı anlam ve yapı özelliklerine göre dört gruba ayırmaktadır. Ol- yardımcı fiilinin bir ad ile bir yardımcı fiilin oluşturduğu birinci grup içinde olduğunu ve et- yardımcı fiili ile bir oluş bildiren geçişsiz birleşik fiil yaptığını belirtmektedir. Karmaşık fiiller olarak tanımladığı ikinci grupta ol- yardımcı fiilinin bir sıfat fiil ile birleşerek öncelik fiilleri (-miş ol-), alışkanlık fiilleri (-Ir ol-, -mAz ol-), niyet fiilleri (-AcAk ol-, -IcI ol-, AsI- ol-, -(I)msAr ol-) oluşturduğu belirtmektedir.

Karahan (2010), ol- yardımcı fiilini *Bir Hareketi Karşılayan Birleşik Fiiller* başlığı altında değerlendirmiş ve bu yardımcı fiilin et-, eyle-, kıl-, bulun-, yap- yardımcı fiilleri ile birlikte bir çekim vazifesi görerek anlamı üzerinde bulunduran isim unsurunu fiilleştirdiğini ifade etmiş, et- yardımcı fiili ile birlikte en sık kullanılan yardımcı fiil

olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu birleşik fiillerin isim unsurunun bir kelime grubu olabileceğini de belirtmiştir.

Ol- yardımcı fiilinin en önemli özelliği Türk dilinin tarihi ve bugünkü lehçelerinde yardımcı fiil olarak kullanılması ve isim soyundan kelime veya kelime gruplarını fiilleştirmesidir. Garibnâme’de de ol- fiili yardımcı fiil olma özelliği ile öne çıkmaktadır. Metin içindeki kullanımlarında az da olsa asıl fiil olarak kullanıldığı da görülmektedir. Garibnâme’de ol- yardımcı fiili ile bin iki birleşik fiil oluşturulmuştur. Bu birleşik fiillerden yedi yüz kırk tanesinde isim unsuru tek bir kelime iken iki yüz altmış üç tanesinde isim unsuru çeşitli kelime gruplarından oluşmaktadır.

2.1.1.1. İsim+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Bu grupta yer alan birleşik fiiller isim+ol- yardım fiili şeklindedir ve bu birleşik fiillerin isim unsuru tek ögeden oluşmaktadır. Bu gruptaki birleşik fiillerde ol- yardımcı fiili isim soyundan bir kelimeyi fiil durumuna getirmiş ve bir oluş fiili oluşturmuştur. Ol- fiili ile tespit edilen birleşik fiillerin çoğunluğu bu grup içinde yer almaktadır. İsim unsurunun genellikle Arapça ve Farsça kelimelerden oluştuğu görülmektedir. Tespit edilen birleşik fiil örnekleri gruplarına göre şunlardır:

2.1.1.1.1. İsim Unsuru Türkçe Olanlar

Bu grupta yer alan birleşik fiillerin isim unsuru Türkçe kelimelerden oluşmaktadır. Eserde yüz seksen bir birleşik fiil örneği bu gruba dahildir. Bazı fiil örneklerindeki isim unsuru günümüz Türkçesinde kullanılmayan “gökçek ‘*güzel, hoş*’, alu ‘*aciz*’, bay ‘*zengin*’, bayık ‘*zenginlik*’, assı ‘ *fayda, kazanç*’, bezek ‘*süs*’, berk ‘*sağlam, pek*’, biliş ‘*tanıdık, bildik*’, binüt ‘*binek hayvan*’, gözgü ‘*ayna*’, ıssı ‘*sıcak*’, is ‘*sahip*’, sayru ‘*hasta*’, utlu ‘*utangaç*’, ud ‘*utanç, haya*’, yigrek ‘*daha iyi*’, yulın ‘*azgınlık*’, yig ‘*iyi, üstün*’, karavaş ‘*hizmetçi*’ kelimeleridir.

ac/aç ol-

açu(acı) ol-

açug ol-	boz ol-
ad ol-	böyle ol-
akça ol-	budak ol-
alçak ol-	bulit ol-
alp ol-	buyrug ol-
alu ol-	bütün ol-
ana ol-	çeri ol-
arı ol-	çift ol-
artuk/artug ol-	çog/çok ol-
assı ol-	dâg ol-
aş ol-	delü ol-
ayag ol-	dem ol-
aydın ol-	demür ol-
ayru ol-	deñiz ol-
az ol-	diken ol-
azgın ol-	dinc ol-
baglu ol-	diregi/direk ol-
baş ol-	diri ol-
bay ol-	dirlik ol-
bayık ol-	dogru olma-
beg/ big ol-	durak ol-
bellü ol-	dutsag ol-
berk ol-	düpdüz ol-
berü ol-	dürüst ol-
bezek ol-	düz ol-
bile ol-	ekinçi olma-
biş ol-	eksük ol-
biñ ol-	emek ol-
binüt ol-	eş olma-
bir ol-	eti olma-
bol ol-	ev ol-
boş ol-	eyle ol-

eyü ol-	kılavuz/kulavuz ol-
gemiçi ol-	koca ol-
genc ol-	koldaş ol-
gerek ol-	korkak ol-
giñ ol-	kozça ol-
gizlü ol-	kul ol-
gökçek ol-	kuş ol-
göküsde ol-	kutlu ol-
göz ol-	nesne ol-
gözü ol-	niçe ol-
güçlü ol-	od ol-
güçsüz ol-	oglı ol-
gümiş ol-	ogul ol-
güneş ol-	on ol-
gürbüz ol-	ölü ol-
ırmag ol-	öz ol-
ıssı ol-	sag ol-
ilçi ol-	sak ol-
irte ol-	savaş ol-
issi ol-	savug ol-
iş ol-	sayru ol-
iver ol-	semiz ol-
iz ol-	serd ol-
kafâdâr ol-	sevgi olma-
kalkan ol-	sovug ol-
kamu ol-	söz ol-
kân ol-	su olma-
kap ol-	suçlu ol-
karavaş ol-	şöyle ol-
kaskatı ol-	tabak ol-
kavga ol-	tagıdan olma-
kem ol-	taglu ol-

tanug ol-	yalñuz ol-
tar ol-	yârı ol-
tatlı ol-	yârlık ol-
temiz ol-	yaş ol-
tîz ol-	yaş(ıslak) ol-
togru/dogru ol-	yavuz ol-
tok ol-	yay ol-
tolu ol-	yig ol-
ton ol-	yigirek ol-
toprag ol-	yigit ol-
toptolı/toptolı ol-	yigrek ol-
toz ol-	yîm ol-
turak ol-	yimiş ol-
tuş ol-	yir ol-
uçmag ol-	yirden ol-
uçsuz ol-	yitmiş ol-
ud ol-	yok/yog ol-
ulu ol-	yoksul /yohsul ol-
un ol-	yol ol-
usañ ol-	yoldaş ol
uslu ol-	yulın ol-
utlı/utlu ol-	yumşag ol-
uyanuk ol-	yurd ol-
uzun ol-	yüce/yüçe ol-
üküş ol-	yüz(100) ol-
var ol-	

2.1.1.1.2. İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar

Bu grupta yer alan birleşik fiillerde isim unsuru alıntı kelimelerden oluşmaktadır. Ol- yardımcı fiilinin alıntı kelimelerle oluşturduğu birleşik fiil sayısı beş yüz elli altıdır. Bu sayı Türkçe kelimelerle kurulan birleşik fiillerin yaklaşık üç katıdır.

Bu durum ol- yardımcı fiilinin eserde daha çok alıntı kelimelerle kullanıldığını göstermektedir. Alıntı kelimeler Arapça ve Farsça kelimelerden oluşmaktadır. İsim unsuru yabancı kelime olan birleşik fiillerde kelimelerin çoğu Arapçadan alıntılanmıştır. Garibnâme’de ol- yardımcı fiili ile kurulan ve isim unsuru Arapça olan birleşik fiil örnekleri şunlardır:

‘adem ol-	bahri ol-
‘afv ol-	batâl ol-
‘âkibet ol-	bâtıl ol-
‘âkil ol-	berî/ berü ol-
‘âlem ol-	beşâret ol-
‘alemçe ol-	beyân ol-
‘alet ol-	bî-riyâ ol-
‘âlim ol-	bî-tevfik ol-
‘alimlerden ol-	bî-vefâ ol-
‘arif ol-	bî-zabt ol-
‘arş ol-	bî-zahmet ol-
‘arz ol-	bülbül ol-
‘âsi ol-	câhil ol-
‘asl ol-	cem’ ol-
‘âşık ol-	cemâ’at ol-
‘ayan ol-	cevher ol-
‘ayb ol-	cism ol-
‘azîz ol-	da’vî ol-
âdem ol-	dâd ol-
âdemî ol-	dâyim ol-
agyâr ol-	def’ ol-
âh ol-	delîl ol-
âhir ol-	derc ol-
âlet ol-	devâ ol-
‘ar ol-	devlet ol-
aslı olma-	dîn ol-
bahîl ol-	dür/dürr ol-

ebced ol-	gariblkda ol-
ebed ol-	gark ol-
ehli ol-	garra ol-
ehlu'llah ol-	gayb ol-
emîn ol-	gıdâ ol-
emir/emr ol-	haber ol-
emn ol-	habîb ol-
emr ol-	habîs ol-
esîr ol-	habt ol-
fakîr ol-	hâcet ol-
fâni ol-	hacîl ol-
fârig ol-	haddi olma-
farz ol-	hak ol-
fâsık ol-	hakîkat ol-
fâsid ol-	hâkim ol-
fena ol-	hakîr ol-
fer' ol-	halâl/helâl ol-
fesâhat ol-	halayık olma-
fidâ ol-	hâldeş ol-
fidî ol-	hâlî olma-
fikri ol-	halîfe ol-
fodûl ol-	halîl ol-
fozûl ol-	hall ol-
fuzûl ol-	halvet ol-
gâfil ol-	hamyet olma-
galbe olma-	harâb ol-
gâlib ol-	harâm ol-
gamnâk ol-	harbî ol-
ganî ol-	harc ol-
ganimet ol-	haref ol-
garbî ol-	harîf ol-
garîb ol-	harîs ol-

hâs ol-	‘iyd ol-
hâsıl ol-	‘izzeti ol-
haşr ol-	ihlâs ol-
hatm ol-	ihsân ol-
havîc olma-	ihtiyâr ol-
hayf ol-	ikrâr ol-
hayr ol-	iksir ol-
hayrân ol-	ilhâm ol-
hayr-endîş ol-	imâm ol-
hayrı ol-	îmân ol-
haysiyetsüz ol-	imin ol-
hayvân ol-	insâf ol-
hâzır ol-	insân ol-
hazm ol-	intizâr ol-
helâk ol-	irâdet ol-
hıfz ol-	irşâd ol-
hicâb ol-	ism ol-
hidmet ol-	kabûl ol-
hikmet olma-	kadem ol-
hil’at ol-	kâdir ol-
hilâl ol-	kadri olma-
hilm ol-	kâfir ol-
hitâb ol-	kâhil ol-
hulk ol-	kahr ol-
hükm ol-	kaht ol-
hürmeti olma-	kalb ol-
‘ışk ol-	kâmil ol-
‘iyd ol-	kâni’ ol-
‘ibret ol-	kasd ol-
‘ilm ol-	kat’ ol-
‘imâret ol-	katâr ol-
‘itab ol-	katre ol-

kavî ol-	mahrum ol-
kayd ol-	mahv ol-
kâyim ol-	makâm ol-
kefâret ol-	makbul ol-
kelîm ol-	maklûb ol-
kemâl ol-	maksûd ol-
kerem ol-	mâni' ol-
kesad ol-	mansıb ol-
keşf ol-	mansûr ol-
kible ol-	manzar ol-
kibir ol-	mât ol-
kifâyet ol-	mâyil ol-
kitab ol-	mazlum ol-
kurbân ol-	meftûn ol-
kuvvet ol-	melâl ol-
la'net ol-	melâmet ol-
lâyık ol-	melûl olma-
lâzım ol-	menzil ol-
lezzeti ol-	menzilgâh ol-
ma'din ol-	merg ol-
ma'lum ol-	merkeb ol-
ma'mûr ol-	mescîd ol-
ma'ni ol-	mest ol-
ma'rûf ol-	meşâyih olma-
ma'siyet olma-	meşgul ol-
ma'şûk ol-	meşhur ol-
ma'zûl ol-	mevc ol-
magbun ol-	mevcûd ol-
mahbûs ol-	meydân ol-
mahdum ol-	mezîc ol-
mahkûm ol-	mezîd ol-
mahmûd ol-	mi'mâr ol-

mi'râc ol-
 mihrâb ol-
 minneti olma-
 mîras ol-
 miskin ol:
 mu'teber ol-
 muhâl ol-
 muhit ol-
 muhkem ol-
 muhtâc ol-
 mukayyed ol-
 mukbil ol-
 mukîm ol-
 mum ol-
 mûnis ol-
 munsîf ol-
 muntazım ol-
 musahhar ol-
 musâhib ol-
 mustakim ol-
 muteber ol-
 muti' ol-
 muttali' ol-
 muttasıf ol-
 muvâfık ol-
 mü'min ol-
 mü'nim ol-
 müdâm ol-
 mükerrem ol-
 mülhak ol-
 mülk ol-
 mün'im ol-

münâsib ol-
 münkâd ol-
 münkir ol-
 mürîd ol-
 mürşîd olma-
 müsâhib ol-
 müsmil ol-
 müstagrak ol-
 müstecâb ol-
 müsûlmân ol-
 müşkil ol-
 müşkili ol-
 müşterî ol-
 müyesser olma-
 müzeyyen ol-
 nâdir ol-
 nahif ol-
 nahs ol-
 naks ol-
 nakş ol-
 nasîb/nasb ol-
 nâzil ol-
 nebât ol-
 nefes ol-
 nerm ol-
 neseb ol-
 nesi ol-
 ni'met ol-
 nisâr ol-
 nûr ol-
 nüsha ol-
 nüzûl ol-

oruç ol-	seyrângeh ol-
‘ömrü ol-	sıddîk ol-
pâşe ol-	sıdk ol-
rağbeti olma-	sıdkı ol-
râhat ol-	sîr ol-
rahmet ol-	sultân ol-
rây ol-	sûret ol-
râzı ol-	şâkir ol-
red/redd ol-	şarâb ol-
resûl ol-	şefâ’atçı ol-
revnakı olma-	şekü olma-
rızvân ol-	şem’ ol-
riyâ ol-	şer ol-
sâbit ol-	şerh ol-
sâdik ol-	şerif ol-
sâdır ol-	şeyh ol-
sadr ol-	tâbi’ ol-
safâ ol-	tagayyür ol-
sahâbî ol-	tagyir ol-
sahîh ol-	tahkik ol-
sâkî ol-	tahsîn ol-
sâkin ol-	tâk ol-
sâlih ol-	takdîr ol-
san’at ol-	takrîr ol-
sarf ol-	tâlib ol-
sayd ol-	tamâm ol-
sebeb ol-	tarû ol-
sehl ol-	tasnif ol-
sehv ol-	tecrîd ol-
semî ol-	tedbîr ol-
serdih ol-	telbîs ol-
seyrân ol-	terk ol-

tertîb ol-	yakın/yakîn ol-
tesbîh ol-	yetîm ol-
teslim ol-	za'ferân ol-
teşviş ol-	zâd ol-
tevfik ol-	zâhid ol-
tevhîd ol-	zâhir ol-
tûr ol-	zahm ol-
u'cb ol-	zâlim ol-
ümme ol-	zâr ol-
vâcib ol-	zarîf ol-
vade ol-	zâyi' ol-
vâhid ol-	zelîl ol-
vâkîf ol-	zenim ol-
vâki' ol-	zevâl olma-
vaktî ol-	zi-hâk ol-
vasl ol-	zîkr ol-
vây ol-	ziyân ol-
vefâ ol-	zuhal ol-
veli ol-	zulm ol-
vücûd ol-	zûr ol-

Garibnâme ol- yardımcı fiili ile kurulan ve isim unsuru Farsça kelimelerden oluşan birleşik fiiller de sıkça kullanılmıştır. Bu örnekler ol- yardımcı fiilinin Farsçadan alınan kelimeleri de filleştirdiğini göstermektedir.

'âsude ol-	âzâd ol-
'aşikârâ ol-	bağ ol-
'aşinâ ol-	bağça ol-
âbâd ol-	bahâne ol-
ârâste ol-	bahş ol-
âsan ol-	bed ol-
âşikârâ ol-	bed-hû ol-
âşinâ ol-	bedter ol-

bî-dâd ol-	dermân ol-
bîdâr ol-	deryâ ol-
bî-dil ol-	destûr ol-
bî-gümân ol-	dîdâr ol-
bî-hayâ ol-	dil ol-
bî-hesâb ol-	dildâr ol-
bî-hilm ol-	dilîr ol-
bî-hôd ol-	dirâz ol-
bî-huşk ol-	dost ol-
bî-karâr ol-	düşmân ol-
bî-namaz ol-	düşvâr ol-
bî-nazîr ol-	fâş ol-
bî-nevâ olma-	ferman ol-
bî-niyâz ol-	germ ol-
bî-perhîz ol-	gül ol-
bî-zebân kıl-	gülşen ol-
bülend ol-	güzlâr ol-
bünyâd ol-	gürûh ol-
cân ol-	güzîn ol-
cansuz ol-	hâk ol-
câvidân ol-	hâm ol-
cihan ol-	hâmuş ol-
cûş ol-	hem-nişîn ol-
cüdâ ol-	hemrâh ol-
cüst ol-	hôn ol-
çerag ol-	hôr ol-
çeşme ol-	hôt ol-
çüst ol-	hoş ol-
darû ol-	hoşnud ol-
dasitân ol-	hû ol-
demsâz ol-	hûr ol-
dergâh ol-	huşk ol-
	jeng ol-

kârgâh ol-

kethüdâ ol-

köşk ol-

künc ol-

leşker ol-

mâde ol-

mânend ol-

nâ-bina ol-

nihâl ol-

nihân ol-

nişân ol-

nûş ol-

pâdişâh ol-

pâdişâhı olma-

pâk ol-

pâk-bâz ol-

pâsbân ol-

payız ol-

payidâr ol-

perde ol-

peyvest ol-

pişe ol-

pîş-rev ol-

rahîm-dil ol-

rast ol-

râz-dâr ol-

rehber ol-

renc ol-

rencûr ol-

resîde ol-

revâ ol-

revân ol-

rûşen ol-

sâhib-haber ol-

sâhib-hulk ol-

sâhib-kabûl ol-

sâhib-kıran ol-

sâhib-kudret ol-

saht-dil ol-

sâzîkâr ol-

sebz-pûş ol-

serhûş ol-

serkeş ol-

sernigûn ol-

server ol-

süst ol-

süvâr ol-

şâd ol-

şâh ol-

şahâne ol-

şâkird ol-

şûr ol-

taht ol-

taht-gâh ol-

tâze ol-

taze-ru ol-

tebâh ol-

ten ol-

üstâd ol-

yâd ol-

yâdigar ol-

yâr ol-

yeksân ol-

zebûn ol-

zehr ol-
zehre ol-

zinde ol-

2.1.1.2. Sıfat Tamlaması+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Bu tür birleşik fiillerde birinci unsur sıfat tamlaması yapısındadır. Sıfat tamlamaları sayı sıfatlarıyla ve niteleme sıfatlarıyla kurulmuştur. Diğer sıfatlarla kurulan birleşik fiil örneklerine rastlanmamıştır.

İsim unsuru niteleme sıfatları ile kurulan sıfat tamlaması şeklinde olan birleşik fiil örnekleri şunlardır:

anılmaz mahfil olma-
datlu su ol-
çirkin karı ol-

ulu menzil ol-
gözi tolu kan yaş ol-
girçek söz ol-

Bu gruba giren bazı birleşik fiil örneklerinde bugün Türkiye Türkçesinde kullanılmayan bir kısım kelimelerin yer aldığı sıfat tamlamaları (gözi yahtulu, girtü mürid, gökçek hulu, görklü ton vb.) birleşik fiil gruplarının isim unsurunda yer alabilmektedir.

degme bir olma-
gözi yahtulu ol-
görklü ton ol-
girtü mürid ol-

gökçek hulu ol -
hayvân huylu ol-
dal sıfat ol-
muhkem direk ol-

İsim unsuru sayı sıfatları ile kurulan sıfat tamlaması şeklindeki birleşik fiil örnekleri şunlardır:

biñ dürlü nesne ol-
bir avuç ol-
bir beden ol-
bir danesi biñ ol-
bir dem ol-
bir harf ol-

bir kişi ol-
bir tag ol-
bir vücûd ol-
dört fasl ol-
iki yüzlü ol-
kırk yıl ol-

on bâb ol-
on dürlü bab ol-
on iş ol-

seksen yaş ol-
yüz bin yıl ol-

Sıfat tamlamasında isim unsurunun Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalardan (levn-a-levün, kâyim-makâm, hôş ziyâret, hoş-tahtgâh vb.) oluşan örnekleri vardır:

‘adil sultân ol-
çâlâk çüst ol-
dü nîm ol-
dü şah ol-
höd emeksüz olma-
hoş dem ol-
hôş sarây ol-

hoş şâd ol-
hôş ziyâret ol-
hoş-tahtgâh ol-
kâyim-makâm ol-
levn-a-levün çiçek ol-
pür hüner ol-
pür nur ol-

2.1.1.3. İsim Tamlaması+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Bu grupta yer alan birleşik fiillerde isim unsuru isim tamlaması yapısındadır. Garibnâme’de isim tamlaması+ol- şeklinde olan birleşik fiil sayısı yirmi iki tanedir. İsim tamlamalarının tamamı belirtisiz isim tamlaması şeklindedir. Üç örnekte isim tamlaması –dA hâl eki alarak ol- fiiline bağlanmıştır.

‘ışk müstagrakı ol-
deñizler gevheri ol-
dîn serveri ol-
dünyâ diregi ol-
görklü hulk issi ol-
hayvân yiri ol-
hak nâyibi ol-
halvet issi olma-
her birinin tapusu ol-
hüner issi ol-
kâfir yurdu ol-

kesb eri ol-
ma’rifet issi ol-
rahmet hönü ol-
rahmet şerbeti ol-
takrirün issi ol-
vahdet mülki ol-
yol eri ol-
yüz suyu ol-
dost rızasında ol-
emr içinde ol-
hibr içinde ol-

2.1.1.4. Fiilimsi+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Garibnâme’de bugünkü Türkiye Türkçesinde çok fazla kullanılmayan bazı birleşik fiil yapıları anlatıma farklı bir zenginlik kazandırmaktadır. Ol- yardımcı fiilinin Eski Anadolu Türkçesinde bugünkünden daha geniş bir kullanım sahası olduğunu gösteren bu durumun örnekleri çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Ol- fiilinin özellikle sıfat fiillerle oluşturduğu birleşik fiiller bazı araştırmacılar tarafından *karmaşık fiiller* olarak kabul edilmektedir (Korkmaz 2009; Timurtaş 2012). Türkiye Türkçesinde özellikle *fiil+sıfat fiil eki+ol-* yardımcı fiili şeklinde kurulan yapılar fiile öncelik, alışkanlık, niyet, bitme vb. anlamlar katmaktadır (Korkmaz 2009: 70). Garibnâme’de *fiilimsi+ol-* yardımcı fiili ile kurulan 68 birleşik fiil tespit edilmiştir. Tespit edilen bu birleşik fiillerden altmış bir tanesi sıfat-fiillerden, yedi tanesi isim fiillerden oluşmaktadır. Tespit edilen örneklerde gelecek zaman sıfat fiil eki *-AcAk* dışında bütün sıfat fiil eklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu birleşik fiiller de Türkiye Türkçesinde olduğu gibi fiile öncelik, alışkanlık, niyet, bitme vb. anlamlar katmıştır.

2.1.1.4.1. Sıfat Fiillerle Kurulanlar

Garibnâme’de *-Ar, -AsI, -mAz, -dUk, -mİş, -An* sıfat fiil eklerini alarak kurulmuş birleşik örnekleri bulunmaktadır. Eserde *fiil+mİş sıfat fiil eki+ol-* yardımcı fiiliyle kurulan birleşik fiiller eylemin önceki bir zaman diliminde gerçekleşmiş olduğunu ifade etmektedir. Eserde tespit edilen bu tür birleşik fiiller günümüzde de kullanılmaktadır. Eserde bu şekilde oluşturulmuş otuz bir birleşik fiil örneği tespit edilmiştir.

‘âkila degmiş ol-
atadan kalmış ol-
berî olmuş ol-
bulmuş ol-
çevre oturmuş ol-
degmiş ol-
elin almış ol-

erlige değmiş ol-
erlik tahtına agmış ol-
göñül virmiş ol-
görmüş ol-
hakdan açılmış ol-
halvet issi olmuş ol-
ihtiyâr itmış ol-

kamu işden kalmış ol-	tevbeye gelmiş ol-
kendüzin bilmiş ol-	üstüne binmiş ol-
kendüzine gelmiş ol-	var u yok dutmuş ol-
maksuda irmiş ol-	vaslına irmiş ol-
menzile irmüş ol-	yiñmiş ol-
ni'mete batmış ol-	yormuş olma-
ogul dogmuş ol-	yüz dutmuş ol-
ölmüş ol-	yüzünü hazrete dutmuş ol-
sovuk koymış ol-	

Garibnâme'de –Ar sıfat fiil ekini alarak birleşik fiil olan örnekler vardır. Bu tür birleşik fiiller *fiil+Ar sıfat fiil eki+ol-* yardımcı fiili şeklinde oluşturulmaktadır. Bu birleşik fiiller genellikle bir alışkanlığı ve sürekli yapılan bir eylemi ifade etmektedir. Eserde bu gruba giren on sekiz birleşik fiil örneği tespit edilmiştir:

'amel eyler ol-	korkar ol-
beñzer ol-	perveriş alur ol-
bulıt örter ol-	sever ol-
dil söyler ol-	sovuk artar ol-
dilde söylenür söz ol-	söyler ol-
göz gördüğün el eyler ol-	tamâm işler ol-
güce girüb işler ol-	yir içer ol-
gün yüzün örter ol-	yügürür ol-
güneşe beñzer ol-	yaraşur ol-

Eserde *-mAz* sıfat fiil ekini alarak oluşmuş olan birleşik fiiller de bir önceki gruptaki gibi bir alışkanlığı ifade eden fiillerdir. Eserde *-mAz* ekini almış fiilimsilerle kurulan yedi birleşik fiil tespit edilmiştir:

bakmaz ol-	kendüzin bilmez ol-
dilden eksilmez ol-	konmaz ol-
dile gelmez ol-	yanmaz ol-
halini bilmez ol-	

Eserde *fiil+dUk sıfat fiil eki+ol-* yardımcı fiili şeklinde kurulan iki birleşik fiil bulunmaktadır.

güydüğü ol-
basmaduk ol-

Eserde *fiil+AsI sıfat fiil eki+ ol-* yardımcı fiili ile kurulan iki birleşik fiil bulunmaktadır. Bu fiiller bir amacı, niyeti ifade eden fiillerdir. Günümüz Türkçesinde de bu tip fiiller bir amacı, niyeti ifade eden fiillerdir.

gilesi ol-
canın oda atası ol-

Eserde *fiil+An sıfat fiil eki+ ol-* yardımcı fiili ile kurulan bir birleşik fiil bulunmaktadır.

yol iz bilen ol-

2.1.1.4.2. İsim Fiillerle Kurulanlar

Eserde sıfat fiillerle kurulan birleşik fiil örnekleri dışında az da isim fiillerle kurulan birleşik fiiller de bulunmaktadır. Eserde isim fiil eklerinden sadece -mAk ekini almış kelimeler birleşik fiil oluşumunda kullanılmıştır. İsim unsuru -mAk isim fiil ekiyle oluşmuş fiilimsilerden oluşan birleşik fiil sayısı yedidir.

bir kez okunmak ol-
bulmak ol-
didügin dutmak ol-
dimek ol-

hakk'a irmek ol-
sevmek ol-
söylemek ol-

2.1.1.5. Bağlama Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Bu grupta yer alan fiillerde birleşik fiili oluşturan isim unsuru bir bağlama grubu şeklindedir. Bağlama edatı olarak iki örnekte Farsça “*hem*” edatı kullanılırken

diğerlerinde “*ve (u, ü, vü)*” edatı kullanılmıştır. Garibnâme’de isim unsuru bağlama grubu olan ve ol- yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiil sayısı kırk yedidir. Bağlama gruplarından sadece dört tanesinde Türkçe kelimeler kullanılırken diğerlerinde Arapça ve Farsça kelimeler kullanılmıştır.

2.1.1.5.1. Bağlama Grubunun Unsurları Türkçe Olanlar

Bu grupta yer alan birleşik fiillerde bağlama grubu oluşturan kelimeler Türkçe kelimelerden oluşmaktadır. Bu özelliği taşıyan birleşik fiil sayısı dörttür.

urmag u dutmak ol-
yoldaş u yâr ol-

seb ü ben olma-
yapmak u yıkmak ol-

2.1.1.5.2. Bağlama Grubunun Unsurları Alıntı Kelime Olanlar

Bağlama grubu+ol- yardımcı fiili şeklinde kurulan birleşik fiillerin çoğunda bağlama grubunu oluşturan unsurlar alıntı kelimelerden oluşmaktadır. Bu türdeki birleşik fiil sayısı kırk üçtür.

‘ayş u işret olma-
‘işret ü şâdî vü kuvvet had ol-
âb u ateş hâk bâd ol-
bey’ ü şirâ ol-
bî-pâ vü dest ol-
dilîr ü şîr-gîr ol-
elinde dâd ü istâd ol-
emr ü rızâ ol-
evliyâ vü enbiyâ ol-
feth ü cûd ol-
güng ü lâl ol-
haddî vü hisâbı olmaya-

hem rikkat hem sūrûd ol-
hem-dem ü hem-râz ol-
hem sed hem hicâb ol-
hôr u hacîl ol-
hôr u zelîl ol-
hōş saray u hōş makâm ol-
în ü ân ol-
kâl-u-kîl ol-
kâyim ü muhkem ol-
kibr ü hâsed olma-
kibr ü kine olma-
kurb u visâl ol-

ma'lum ve muhakkak ol-	münkâd ü mutî' ol-
ma'rûf u meşhûr ol-	nâz u niyaz ol-
mahv u fenâ ol-	pelîd ü mefsede ol-
mahv u mât ol-	perr ü bâl ol-
mât u gark ol-	püşt ü şikem ol-
mihr ü şefkât olma-	râzı vü hoşnud ol-
mukbil ü makbûl ol-	sıdk u safâ ol-
munsıf u mahkûm ol-	takdîr ü irâdet ol-
müfsid ü müdbir ol-	zişt ü neng ol-
mülk ü makâm ol-	

2.1.1.6. Edat Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Edat grubu bir isim unsuru ile bir çekim edatının birleşmesiyle oluşan kelime gruplarıdır (Karahana 2010). Garibnâme'de *edat grubu+ol-* yardımcı fiili şeklinde kurulan birleşik fiil sayısı yedidir. Beş örnekte benzerlik anlamı katan '*gibi*' edatı ile kurulan edat grubu varken iki örnekte birtelilik anlamı katan '*ile*' edatıyla kurulan edat grubu vardır:

'akl-ıla ol-	ferişteler gibi ol-
hakk'ıla ol-	galbır gibi ol-
bülbül gibi ol-	hayvân gibi ol-
dünya gibi ol-	

2.1.1.7. İkilime+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar

İkilemeler bir nesneyi, hareketi, niteliği karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin oluşturduğu kelime gruplarıdır (Karahana 2010: 60). İkilemeler cümle içinde isim, sıfat, zarf görevlerinde kullanılabilirler. Garibnâme'de çok az sayıda da olsa ikilemeler *ol-* fiili ile birleşik fiil kuruluşunda kullanılmışlardır. Garibnâme'de isim unsuru ikilemelerden oluşan ve *ol-* yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiil sayısı beştir. İki

örnekteki ikileme aynı kelimenin tekrarı ile oluşurken üç örnekteki ikilemeler yakın anlamlı kelimelerin tekrarı ile oluşmuştur.

zerre zerre ol-
yüz yüze ol-
kol kanat ol-

satı bazar ol-
namusu ‘ârı ol-

2.1.1.8. Sayı Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Sayı grupları, eksiz bir şekilde birleşen ve basamak sistemine göre sıralanmış kelime gruplarıdır (Delice 2003; Karahan 2010). Garibnâme’de sayı grubu + ol- yardımcı fiili şeklinde kurulan birleşik fiil sayısı üçtür. Bu sayı grupları sıfat sayı isimlerinden oluşan sıfat tamlaması özelliğini göstermektedir.

on biñ ol-
on yüz ol-

yüz biñ ol-

2.1.1.9. Kısaltma Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Kelime grupları veya cümlelerden yıpranma yoluyla oluşan kelime gruplarına kısaltma grupları denir (Karahan 2010: 79). Kısaltma grupları iki isimden meydana gelmektedir ve ikinci unsur genellikle bir nitelik isimdir. Bu grupta yer alan birleşik fiillerde ol- yardımcı fiilinin önünde yer alan kelimeler çeşitli isim hâl (durum) ekleri almışlardır. Hâl eki alan kelimeler yardımcı fiilin öznesi, nesnesi, zarfı veya yer tamlayıcısı durumundadır. Kısaltma grupları genellikle birinci isim unsurunun aldığı hâl ekine göre isimlendirilmektedir. Garibnâme’de kısaltma grubu+ol- yardımcı fiili şeklinde olan birleşik fiiller ve bunların dâhil olduğu gruplar aşağıda listelenmiştir.

2.1.1.9.1. Bulunma Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Bu şekilde kurulan birleşik fiillerde isim unsuru *-dA* bulunma hâl ekini almış ve ol- fiiline bulunma grubu şeklinde bağlanmıştır. Garibnâme'de ol- yardımcı fiili ile bu şekilde kurulan birleşik fiil sayısı dördtür. Bulunma ekini üç örnekte isim unsurunun birinci ögesi alırken bir örnekte ikinci ögesi almıştır.

cân içinde cân ol-

elinde dâd ü istâd ol-

cân içinde kût ol-

dirliğinde bî-usûl ol-

2.1.1.9.2. Yönelme Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Bu şekilde kurulan birleşik fiillerde isim unsuru *-A* bulunma hâl ekini almış ve ol- fiiline yönelme grubu şeklinde bağlanmıştır. Garibnâme'de ol- yardımcı fiili ile bu şekilde kurulan birleşik fiil sayısı on birdir. İki örnekte yönelme grubunun ilk unsuru kendi içinde isim tamlaması şeklindedir.

kullığa işâret ol-

hak yolına yâr ol-

câna kul ol-

halka baş ol-

derdine dermân ol-

nefse zarar ol-

göñüle nakş ol-

hak yolına harc ol-

hazrete layık ol-

yolına revân ol-

yoklığa fenâ ol-

2.1.1.9.3. Ayrılma Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Garibnâme'de *-dAn* ayrılma hâl eki ile oluşan bir ayrılma grubunun ol- yardımcı fiili ile oluşturduğu birleşik fiil sayısı üçtür.

sözden hâli olma-

hâlden vakıf ol-

dostdan ayru ol-

2.1.1.9.4. İsnat Grubu+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Garibnâme’de isnat grubu+ol- yardımcı fiili şeklinde kurulan birleşik fiil sayısı otuzdur.

‘aklı kâmil göñli bay ol-	mahfili hazret ol-
adı zenîm ol-	menzili hak hazreti ol-
biri biñ ol-	menzili kabe-kavseyn ol-
cânı fidî ol-	menzili tahte’t-turâb ol-
yârdehi sübhan ol-	menzili tamu ol-
bagrı baş ol-	menzili dirlikde ol-
göñli yol ol-	yarıçısı rahman ol-
göñlü melâl ol-	gözü yüzi neng ol-
haleti alplık ol-	yönü karşı ol-
işi gûyendelik ol-	yüregi baş ol-
işi meclis ol-	yüregi başlu ol-
gözi göñli tok ol-	kulağı açık ol-
gözleri yaşlu ol-	yüzi sulu ol-
gün kısa ol-	yüzi bedr ol-
kavli bütün ol-	‘akl başda ol-

2.1.1.10. Arapça-Farsça Tamlama+Ol- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde ol- yardımcı fiili ile bu şekilde kurulmuş olan on bir birleşik fiil tespit edilmiştir.

destûr-ı hak ol-	katarü’l bevl ol-
dürr-i şâhvâr ol-	ulü’l-‘azm ol-
ehl-i hayrât ol-	zîr-i dest ol-
hâkim-i mutlak ol-	zîr-i pâ ol-
hâtim-i tây ol-	zîr-i pây ol-
hatm-i enbiyâ ol-	

2.1.2. Eyle- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller

Eyle- yardımcı fiili Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde sıkça kullanılan bir yardımcı fiildir. Bu yardımcı fiil, Eski Anadolu Türkçesinde it- “etmek“ yardımcı fiili ile aynı işlevi üstlenmektedir. Türkiye Türkçesinde ise işlevini et- yardımcı fiiline bırakmıştır ve birkaç örnek dışında kullanılmamaktadır. Eyle- yardımcı fiili metinde “yapmak, olmak, etmek” anlamlarında ve daha çok alıntı kelimeleri fiilleştirmek için kullanılmıştır. Garibnâme’de eyle- yardımcı fiili ile kurulan toplam birleşik fiil sayısı iki yüz yetmiş beştir. Bunlardan otuz beşinin isim unsuru çeşitli kelime gruplarından oluşmaktadır.

2.1.2.1. İsim+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde eyle- yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiil sayısı oldukça fazladır. Bu durum Eski Anadolu Türkçesinde eyle- yardımcı fiilinin yaygın olarak kullanıldığına kanıttır. İsim+eyle- yardımcı fiili şeklinde kurulan birleşik fiil sayısı iki yüz kırk birdir. Bu örneklerin çoğunluğunda alıntı kelimeler fiilleştirilmiştir.

2.1.2.1.1. İsim Unsuru Türkçe Olanlar

Bu grupta yer alan birleşik fiillerde isim unsuru Türkçe kelimelerden oluşmaktadır. Eserde isim unsuru Türkçe olan ve eyle- fiili ile birleşen kırk iki örnek tespit edilmiştir. Bu sayı alıntı kelimelerden oluşan fiillerin beşte biri kadardır.

ad eyle-	birlik eyle-
âh eyle-	çav eyle-
alplık eyle-	çift/çüft eyle-
artug eyle-	delü eyle-
aydın eyle-	dirîg eyleme-
bezek eyle-	dirlik eyle-
bir eyle-	durag eyle-

ev eyle-	ton eyle-
eylük eyle-	toprag eyle-
gemi eyle-	tuş eyle-
gözü eyle-	un eyle-
ikilik eyle-	var eyle-
iş eyle-	yag eyle-
kan eyle-	yarag eyle-
koldaş eyle-	yârlık eyle-
kul eyle-	yig eyle-
kullık/kullıg eyle-	yir eyle-
on eyle-	yog eyle-
öyle eyle-	yol eyle-
sayru eyle-	yoldaş eyle-
temîz eyle-	yurd eyle-

2.1.2.1.2. İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar

Bu gruptaki fiillerde eyle- yardımcı fiilinin isim unsuru Arapça ve Farsça kelimelerden oluşmaktadır. Eserde bu şekilde kurulan iki yüz fiil tespit edilmiştir. Eyle-yardımcı fiilinin bu durumu daha çok alıntı kelimeleri fiilleştirdiğini göstermektedir. Garibnâme’de eyle- yardımcı fiili ile kurulan ve isim unsuru Arapçadan alınmış kelimelerden oluşan birleşik fiil örnekleri şunlardır:

‘adl eyle-	‘izzet eyle-
‘afv eyle-	‘ucb eyle-
‘amel eyle-	arz eyle-
‘arz eyle-	beşâret eyle-
‘azm eyle-	beyan eyle-
‘emr eyle-	bî-ters eyle-
‘ilac eyle-	cân eyle-
‘imâret eyle-	cehd eyle-
‘inayet eyle-	cem’ eyle-

cism eyle-
 çeyîz eyle-
 da'vet eyle-
 da'vî eyle-
 farz eyle-
 fikr eyle-
 gasb eyle-
 revâ eyle-
 halîfe eyle-
 halk eyle-
 hall eyle-
 harc eyle-
 harket eyle-
 hâsıl eyle-
 haşm eyle-
 hatâ eyle-
 hatm eyle-
 hayrân eyle-
 hazer eyle-
 hazm eyle-
 helâk eyle-
 hıdmet eyle-
 hilm eyle-
 hisâb eyle-
 hulk eyle-
 hükm eyle-
 hürmet eyle-
 ictihâd eyle-
 ihsân eyle-
 ikram eyle-
 ikrâr eyle-
 inkâr eyle-

irsâl eyle-
 irşâd eyle-
 îsâr eyle-
 isbat eyle-
 işâret eyle-
 işteh eyle-
 izhâr eyle-
 kâbil eyle-
 kabûl eyle-
 kahr eyle-
 kâmet eyle-
 karâr eyle-
 kasd eyle-
 kat' eyle-
 kayd eyle-
 kesb eyle-
 kıft eyle-
 kısım eyle-
 kıyâs eyle-
 kıymet eyle-
 kibr eyle-
 kurban eyle-
 la'net eyle-
 lâyıık eyle:
 lutf eyle-
 ma'lûm eyle-
 ma'yûb eyle-
 magbûn eyle-
 mahbus eyle-
 mahfil eyle-
 mahkûm eyle-
 mahv eyle-

mâat eyle-
 mecnûn eyle-
 medh eyle-
 men' eyle-
 mensûb eyle-
 menzil eyle-
 merkeb eyle-
 meyl eyle-
 miskin eyle-
 muhkem eyle-
 muhtâc eyle-
 mukâbil eyle-
 musahhar eyle-
 mücrim eyle-
 müdâm eyle-
 müddei'lik eyle-
 mülk eyle-
 münâcât eyle-
 münkâd eyle-
 müzeyyen eyle-
 nakş eyle-
 ni'met eyle-
 nisâr eyle-
 nisbet eyle-
 insâf eyle-
 rahmet eyle-
 redd eyle-
 rızk eyle-
 rikkat eyle-
 rücû eyle-
 sabit eyle-
 sabr eyle-

sarf eyle-
 sayd evle-
 sehv eyle-
 semâ eyle-
 seyrân eyle-
 seyyâr eyle-
 sûret eyle-
 sücûd eyle-
 şefa'at eyle-
 şefkât eyle-
 şehir eyle-
 şem' eyle-
 şerbet eyle-
 şerh eyle-
 şükr eyle-
 ta'accüb eyle-
 takrîr eyle-
 tasnif eyle-
 tazarru' eyle-
 tedbîr eyle-
 tefahhüs eyle-
 teferrüc eyle-
 terk eyle-
 tertîb eyle-
 tevakku' eyle-
 tevâvu' eyle-
 tevbe eyle-
 üsküt eyle-
 vasf eyle-
 vâsıl eyle-
 zelîl eyle-
 zikr eyle-

zulm eyle-

Garibnâme’de eyle- yardımcı fiili Farsçadan alınan kelimelerle de çok sayıda birleşik fiil oluşturmuştur. Bu gruba giren birleşik fiil örnekleri şunlardır:

âbâd eyle-

âsan eyle-

âzâd eyle-

bahâne eyle-

bahş eyle-

bidâr eyle-

bünyâd eyle-

cûş eyle-

cüdâ eyle-

dâd eyle-

demîde eyle-

dost eyle-

düşvâr eyle-

endâm eyle-

fertût eyle-

genc-hâne eyle-

giriftar eyle-

hem-nişîn eyle-

hôn eyle-

hôr eyle-

hôş eyle-

hoşnûd eyle-

îst eyle-

istâd eyle-

köşk eyle-

kûr ol-

küre eyle-

nâliş eyle-

naz eyle-

nehy eyle-

nerdübân eyle-

nîst eyle-

niyâz eyle-

nûş eyle-

perhîz eyle-

pest eyle-

rûz eyle-

saz eyle-

sâzkârlık eyle-

serbest eyle-

serhôş eyle-

şâd eyle-

şâvur eyle-

tahtgâh eyle-

takâzâ eyle-

tarabzon eyle-

vefâdâr eyle-

yâd eyle-

yâr eyle-

zâr eyle-

zerd-ru eyle-

2.1.2.2. Sıfat Tamlaması+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Metinde eyle- yardımcı fiili ile kurulan ve isim unsuru sıfat tamlaması olan beş birleşik fiil örneği tespit edilmiştir.

bir ulu bağça eyle-

göñülden dôstlık eyle-

hôş sarây eyle-

hoş tahtgâh eyle-

tokuz bölük eyle-

2.1.2.3. Bağlama Grubu+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde isim unusrusu bağlama grubundan oluşan yedi birleşik fiil tespit edilmiştir. Bağlama grubunun unsurlarını oluşturan kelimeler altı örnekte alıntı kelimelerden oluşurken bir örnekte Türkçe kelimelerden oluşmaktadır. Beş örnekte Arapça ‘u’ bağlacı kullanılırken iki örnekte Farsça ‘hem’ bağlacı kullanılmıştır.

2.1.2.3.1. Bağlama Grubunun Unsurları Türkçe Olanlar

Eserde eyle- yardımcı fiili ile kurulan ve bağlama grubunun unsurları Türkçe olan birleşik fiil sayısı birdir.

yir ü gök eyle-

2.1.2.3.2. Bağlama Grubunun Unsurları Alıntı Kelime Olanlar

Eserde eyle- yardımcı fiili ile kurulan ve bağlama grubunun unsurları alıntı kelime olan birleşik fiil sayısı altıdır.

‘ucb u kibr eyle-

fikret ü zikr eyle-

kuh u kuhsâr u nehr eyle-

şerh ü takrîr eyle-

hem ‘imâret hem harâb eyle-

hem berr ü hem bahr eyle-

2.1.2.4. Edat Grubu+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde eyle- yardımcı fiili ile kurulan ve isim unsuru edat grubundan oluşan bir birleşik fiil örneği tespit edilmiştir.

un gibi eyle-

2.1.2.5.İsim Tamlaması+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde eyle- yardımcı fiili ile kurulan ve isim unsuru isim tamlamasından oluşan iki birleşik fiil örneği tespit edilmiştir. İsim tamlamalarının ikisi de belirtisiz isim tamlamasıdır.

yol yaragın eyle-

islâm evi eyle-

2.1.2.6. Kısaltma Grubu+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar

2.1.2.6.1. Yükleme Grubu+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde yükleme grubu+eyle- yardımcı fiili şeklinde kurulan on bir birleşik fiil örneği tespit edilmiştir.

‘ömrini harc eyle-

adını ozan eyle-

cânı serhoş eyle-

çoğu az eyle-

gönlünü hış eyle-

hâlini arz eyle-

kulları beg begleri kul eyle-

varı yog eyle-

yogı var eyle-

yohsulı bay bayı yohsul eyle-

yüzünü toprag eyle-

2.1.2.6.2. Yönelme Grubu+Eyle- Yardımcı Fiili Şeklinde Kurulanlar

Metinde isim unsuru yönelme grubundan oluşan beş birleşik fiil örneği tespit edilmiştir.

cana yoldaş eyle-
durmaga yir eyle-
hâline şükr eyle-

hükmine zâr eyle-
kendüzine ‘ucb eyle-

2.1.2.6.3. Bulunma Grubu+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Metinde isim unsuru bulunma grubundan oluşan bir birleşik fiil örneği tespit edilmiştir.

dilde ikrâr eyle-

2.1.2.7. İkileme+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Metinde bu gruba giren iki örnek tespit edilmiştir. İkilemeler yakın anlamlı kelimelerin tekrarı ile oluşmaktadır.

kul karavaş eyle-
altun gümüşt eyle-

2.1.2.8. Arapça-Farsça Tamlama+Eyle- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Metinde bu gruba giren bir örnek tespit edilmiştir.

şeyh-i dîn eyle-

2.1.3. Kıl- Yardımcı Fiili ile Kurulanlar

Kıl- yardımcı fiili Türkiye Türkçesinde işlevini kaybetmiş bir yardımcı fiil olarak varlığını çok az birleşik kelimeye sürdürmektedir. Günümüzde Türkiye Türkçesinde “namaz kıl-“ dışında neredeyse hiç kullanılmamakta, onun yerine daha çok “et-“ yardımcı fiili kullanılmaktadır. Eski Anadolu Türkçesinde ise kıl- fiili sıkça kullanılan bir yardımcı fiil olarak karşımıza çıkmaktadır. Garibnâme’de kıl- yardımcı fiili ile kurulan iki yüz elli üç birleşik fiil tespit edilmiştir. Bunlardan yirmi altısında isim unsuru çeşitli kelime gruplarından oluşurken iki yüz yirmi yedisi isim+kıl- şeklindedir.

2.1.3.1. İsim+Kıl- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde kıl- yardımcı fiili daha çok alıntı kelimeleri fiilleştirmek için kullanılmıştır. İsim+kıl- yardımcı fiili şeklinde kurulmuş olan birleşik fiil sayısı iki yüz yirmi yedidir. Bu fiillerden otuz dokuzunda isim unsuru Türkçe kelimelerden oluşurken yüz doksan dördünde isim unsuru alıntı kelimelerden oluşmaktadır. Bu bu durum kıl- yardımcı fiilinin eserde daha çok Arapça ve Farsça kelimelerle kullanıldığını göstermektedir.

2.1.3.1.1. İsim Unsuru Türkçe Olanlar

Bu grupta yer alan birleşik fiillerde kıl- yardımcı fiilinin isim unsuru Türkçe kelimelerden oluşmaktadır. Bu fiil örneklerinin bazılarında günümüzde kullanılmayan assı ‘fayda, kazanç’, geñez ‘kolay’, gile ‘şikayet’, gözgü ‘ayna’, üküş ‘övme, meth’, yarak ‘hazırlık’, yavı/yavu ‘kayıp, yitik’, çöksü ‘kazık’, bay ‘zengin’, alkış ‘dua’ kelimeleri kullanılmıştır.

ah kıl-

alkış kıl-

alplık kıl-

altun kıl-

assı kıl-

aydın kıl-

aygut kıl-

bay kıl-

birlik kıl-	şöyle kıl-
çift kıl-	tañrılık kıl-
çöksü kıl-	tapu kıl-
diri kıl-	temiz kıl-
dirig kılma-	toprak kıl-
doslık kıl-	tuş kıl-
et kıl-	un kıl-
eyle kıl-	üküş kıl-
geñez kıl-	var kıl-
gile kıl-	yagma kıl-
gizlü kıl-	yarak kıl-
gözü kıl-	yarı kıl-
iş kıl-	yasak kıl-
karâr kıl -	yavı/yavu kıl-
kul kıl-	yüce kıl-
kullık kıl-	

2.1.3.1.2. İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar

Eserde kıl- yardımcı çoğunlukla Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerle kullanılmıştır. Bu durum diğer yardımcı fiillerle aynı özelliği göstermektedir. Arapçadan alınan kelimelerle kurulan birleşik fiil örnekleri Farsça kelimelerle kurulan birleşik fiil örneklerinden fazladır. Arapça kelimelerle kurulan birleşik fiil örnekleri şunlardır:

‘aceb kıl-	‘azm kıl-
‘afî kıl-	‘ibâdet kıl-
‘afv kıl-	‘inayet kıl-
‘amel kıl-	‘işret kıl-
‘arz kıl-	‘izzet kıl-
‘âşık eyle-	âdemî kıl-
‘ayân kıl	âsılık kıl-

aşikâre kıl-

beşâret kıl-

beyân kıl-

bî-karâr kıl-

bî-mekân kıl-

bî-vefâlık kıl-

bî-zelel kıl-

cefâ kıl-

cehd kıl-

cem' kıl-

cevâb kıl-

cevlan kıl-

cümle kıl-

da'vet kıl-

da'vî kıl-

dâd kıl-

defl kıl-

du'a kıl-

emr kıl-

eser kıl-

esîr kıl-

fakîr kıl-

fânî kıl-

fâyide kıl-

fenâ kıl-

fesâd kıl-

fidâ kıl-

fidî kıl-

garib kıl-

nüzûl kıl-

habîb kıl-

hacîl kıl-

hâkim kıl-

hall kıl-

halvet kıl-

harîf kıl-

harket kıl-

hâsıl kıl-

hasret kıl-

havâle kıl-

hazer kıl-

hâzır kıl-

hidmet kıl-

hile kıl-

hitâb kıl-

hurûc kıl-

hükm kıl-

hürmet kıl-

i'tibâr kıl-

ihsân kıl-

ihtiyâr kıl-

iktidâ kıl-

intihâ kıl-

istikbâl kıl-

işâret kıl-

ittifâk kıl-

ka'be kıl-

kabûl kıl-

kana'at kıl-

kasd kıl-

katl kıl-

kerem kıl-

kesâd kıl-

kısmet kıl-

kuvvet kıl-	senâ kıl-
la'net kıl-	seyr kıl-
lakab kıl-	seyrân kıl-
ma'lûm kıl-	su'al/suvâl kıl-
magbûn kıl-	sultân kıl-
mahrûm kıl-	sücûd kıl-
mahv kıl-	sürûr kıl-
makâm kıl-	şefa'at kıl-
meded kıl-	şefkât kıl-
menzil kıl-	şükr kıl-
mesaff kıl-	ta'accüb kıl-
meşdan kıl-	ta'allül kıl-
musahhar kıl-	ta'at kıl-
münkâd kıl-	tabîb kıl-
müptela kıl-	tahsîn kıl-
müzeyyen kıl-	taht kıl-
nakıl kıl-	takazâ kıl-
nazar kıl-	taleb kıl-
nisâr kıl-	tama' kıl-
fîdî kıl-	tamâm kıl-
perhîz kıl-	tarab kıl-
ra'yyet kıl-	tasarruf kıl-
rahmet kıl-	tedbîr kıl-
riyâ kıl-	tefekür kıl-
ruzî kıl-	teferrüc kıl-
rükû' kıl-	tekye kıl-
saddak kıl-	temennâ kıl-
salâ kıl-	terk kıl-
sebeb kıl-	tevâzu' kıl-
sebîl kıl-	tevbe kıl-
secde kıl-	ragbet kıl-
sefer kıl-	tevekkül kıl-

va'de kıl-
vefâ kıl-
zafer kıl-

zelîl kıl-
zevceyni kıl-
zıkr kıl-

Garibnâme'de kıl- yardımcı fiili ile kurulan ve isim unsuru Farsçadan alınan birleşik fiil örnekleri şunlardır:

âvâz kıl-
âyine kıl-
cân kıl-
cûş kıl-
dermân kıl-
devân kıl-
endîşe kıl-
erzâni kıl-
fîgân kıl-
genc-hâne kıl-
gerdân kıl-
güher kıl-
günâh kıl-
hem-nişîn kılma-
namâz kıl-
nâme kıl-
nâz kıl-
nihân kıl-
niyâz kıl-
nûş kıl-

perrân kıl-
perverî kıl-
peydâ kıl-
rây kıl-
revâ kıl-
revâ kıl-
revân kıl-
ruşen kıl-
rûsvâ kıl-
sergerdân kıl-
şâd kıl-
şâdî kıl-
şehsüvâr kıl-
şikest kıl-
şitâb kılma-
taze kıl-
ten kıl-
timâr kıl-
virân kıl-
zâri kıl-

2.1.3.2. Sıfat Tamlaması+Kıl- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde isim unsuru sıfat tamlaması olan ve kıl- yardımcı fiili kurulan birleşik fiil sayısı beştir.

muhkem ka'la kıl-
hoş safâ kıl-
hakk'a lâyük iş kıl-

dörd sütun kıl-
nüñ felek eyle-

2.1.3.3. Bağlama Grubu+Kıl- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde isim unsuru bağlama grubu şeklinde olan ve kıl- yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiil sayısı on yedidir. Bağlama grubunu oluşturan isim unsurunda kelimelerin tamamı alıntıdır.

'ahd ü vefâ kıl-
'arzu vü işret kıl-
'ayş u nûş kıl-
feryâd u nefîr kıl-
harkât u cûş kıl-
istigfar u tevbe kıl-
kahr u cefâ kıl-
nâliş ü zârî kıl-
rây u tedbir kıl-

seyrân u teferrüc kıl-
şükr ü senâ kıl-
şükr ü sipâs kıl-
tahrîk ü tahrîz kıl-
tedbir ü rây kıl-
tevbe vü ta'at kıl-
zîr-ü-zeber kıl-
zühd ü tâ'at kıl-

2.1.3.4. İsim Tamlaması+Kıl- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde isim tamlaması+kıl- yardımcı fiili ile kurulan bir birleşik fiil örneği tespit edilmiştir.

tañrılık da'vîsi kıl-

2.1.3.5. Fiilimsi+Kıl- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde fiilimsi+kıl- yardımcı fiili ile kurulan bir birleşik fiil örneği tespit edilmiştir. Fiilimsi sıfat fiildir.

bildügin kılma-

2.1.3.6. İkileme+Kıl- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde ikileme+kıl- yardımcı fiili ile kurulan bir birleşik fiil örneği tespit edilmiştir.

til til kıl-

2.1.3.7. Arapça-Farsça Tamlama+Kıl- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde bu gruba örnek olarak bir birleşik fiil tespit edilmiştir.

da'vî-yi 'irfân kıl-

2.1.4. İt- Yardımcı Fiili İle Kurulanlar

Bu grupta yer alan birleşik fiillerin çoğu isim+it- yardımcı fiili şeklindedir. Garibnâme'de it- yardımcı fiili ile tespit edilen fiillerden sadece altı örnekte isim unsuru kelime grubu şeklindeyken diğer yüz yirmi beş örnekte isim unsuru tek ögeden oluşmaktadır. Ayrıca it- fiilinin dönüşlülük eki -(i)n ile genişletilmiş şekli olan idin- yardımcı fiili ile kurulmuş birleşik fiil örneği altıdır. Diğer yardımcı fiil örneklerinde olduğu gibi it- yardımcı fiili de daha çok yabancı kelimeleri fiilleştirmiştir. İt- yardımcı fiilinin Garibnâme'deki durumu Türkiye Türkçesinden farklı bir özellik göstermemektedir.

2.1.4.1. İsim+İt- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde it- yardımcı fiili ile kurulan ve isim unsuru tek ögeden oluşan yüz yirmi beş birleşik fiil örneği tespit edilmiştir.

2.1.4.1.1. İsim Unsuru Türkçe Olanlar

Eserde it- yardımcı fiili ile kurulan ve isim unsuru Türkçe olan birleşik fiil sayısı yirmi birdir. Bu sayısı alıntı kelimelerle kurulan birleşik fiillerin beşte biri kadardır.

âh it-	ked it-
alkış it-	kul idin-
assı it-	kullıg / kullık it-
berk it-	söz it-
birlik it-	yarak it-
ceng it-	yârlıg it-
dost idin-	yavuzlık it-
dôstlıg it-	yir idin-
elbir it-	yoldaş idin-
eylük it-	yurd idin-
iş it-	

2.1.4.1.2. İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar

Eserde it- yardımcı fiili diğer yardımcı fiillerde olduğu gibi Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerle kullanılmıştır. Bu gruba giren yüz dört birleşik fiil tespit edilmiştir. Bu grupta da Arapçadan alınan kelimelerle kurulan birleşik fiil örnekleri Farsça kelimelerle kurulanlardan fazladır. İt- yardımcı fiilinin Arapça kelimelerle oluşturduğu birleşik fiil örnekleri şunlardır:

‘ahd it-	beyân it-
‘arz it-	cehd it-
‘âşık it-	cem’ it-
‘ayân et-	da’vet it-
‘ayb itme-	da’vî it-
‘ayş it-	def’ it-
‘azm it-	delalet it-
bahş it-	kâbul it-

emr it-
 fark it-
 fazl it-
 fîkr it-
 halâl it-
 hall it-
 harc it-
 haşm it-
 hatm it-
 helâk it-
 hizmet it-
 hisâb it-
 hükm it-
 ıtlak it-
 icâd it-
 ihtiraz it-
 ihtiyâr it-
 ihtiyât it-
 iktiza it-
 inkâr it-
 istinbât it-
 işaret it-
 kabûl it-
 kabz it-
 kahr it-
 kasd it-
 kıyas it-
 lâyıık it-
 lutf it-
 ma'lum it-
 ma'suk eydin-
 ma'zul etme-

mahbûb it-
 medh it-
 melek it-
 men' it-
 meyl it-
 münevver it-
 müstegrak it-
 mütâ la'a it-
 nakl it-
 ragbet it-
 rahmet it-
 redd it-
 rücû it-
 sabr it-
 sarf it-
 seyr it-
 seyrân it-
 sohbet it-
 sücûd it-
 şefkât it-
 şerh it-
 şükr it-
 takrir it-
 tama' it-
 tamâm it-
 tasnîf it-
 tazarru it-
 tedbîr it-
 teferrüc it-
 tefsîr it-
 terk it-
 tesbîh it-

timâr it-	zahir itme-
vasf it-	zacr it-
vasfın it-	zıkr it-
vasl it-	zulm itme-

Garibnâme’de it- yardımcı fiilinin Farsça kelimelerle az sayıda birleşik fiil oluşturduğu görülmüştür. Bu birleşik fiil örnekleri şunlardır:

ziyân it-	peygâm it-
yâd it-	kâr it-
serkeşlik it-	kûşîş it-
nâliş it-	geşt it-
nâz it-	fâş it-
niyâz it-	düşmanlık it-
nûş it-	büt it-
pâdişâhlık it-	agaz it-

2.1.4.2. İsim Tamlaması+İt- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Garibnâme’de isim unsuru isim tamlaması olan iki birleşik fiil örneği tespit edilmiştir.

baş yaragın it-
dünyâ kesbi idin-

2.1.4.3. Bağlama Grubu+İt- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Garibnâme’de bağlama grubu+ it- yardımcı fiili şeklinde kurulmuş dört örnek tespit edilmiştir. Bağlama grubunu oluşturan isim unsurları alıntı kelimelerden oluşmaktadır.

ahd ü peymân berk it-	gümiş ve bakır it-
takrîr ü şerh it-	kâl u kîl it-

2.1.5. Bul- Yardımcı Fiili ile Kurulan Birleşik Fiiller³

Bul- fiili asıl fiil olarak kullanılabilirdiği gibi yardımcı fiil olarak da kullanılabilir. Zeynep Korkmaz Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi- adlı çalışmasında bul- fiilinin yardımcı fiil olarak kullanıldığı zaman et-, ol-, yap- yardımcı fiillerine denk bir özellik gösterdiğini ifade etmiş ve çare bul-, doğru bul-, son bul- örneklerini vermiştir (Korkmaz 2009: 150). Bu örneklerden anlaşıldığı üzere bul- fiili yardımcı fiil olarak kullanılabilir. Eserde diğer yardımcı fiillere göre daha az kullanılan bir yardımcı fiildir. Bul- yardımcı fiili ile kurulan elli yedi birleşik fiil tespit edilmiştir. Bunlardan sekizi kelime gruplarından oluşurken kırk dokuzunda isim unsuru tek isimden oluşmaktadır. Bu fiil örneklerinde bul- fiili daha çok “ulaşmak, elde etmek” anlamlarını taşımaktadır.

2.1.5.1. İsim+Bul- Fiili Şeklinde Kurulanlar

2.1.5.1.1. İsim Unsuru Türkçe Olanlar

Eserde bul- yardımcı fiili ile kurulan ve isim unsuru Türkçe olan altı birleşik fiil tespit edilmiştir.

assı bul-

baylık bul-

dad bul-

dirlik bul-

kendüzini bul-

yol bul-

2.1.5.1.2. İsim Unsuru Alıntı Kelime Olanlar

Eserde bul- yardımcı fiili ile kurulan ve isim unsuru alıntı kelime olan kırk üç birleşik fiil tespit edilmiştir. Bu durum bul- yardımcı fiilinin eserde daha çok alıntı kelimelerle kullanıldığını göstermektedir. Bu gruptaki birleşik fiillerin kırk tanesinde

³ Bazı araştırmacılara göre “bulun-” fiili de yardımcı fiil olarak kullanılabilir (Ergin 2000; Korkmaz 2009; Bayraktar 2009; Karahan 2015). “bulun-“ fiili yalnızca *-miş bulun-* şeklinde kullanıldığı zaman *ol-* yardımcı fiilinin işlevini üstlenerek yardımcı fiil olmaktadır. Garibnâme’de bu şekilde kullanılan birleşik fiil örneklerine rastlanmamıştır.

isim unsuru Arapça kelimelerden oluşmaktadır. İsim unsuru Arapça olan birleşik fiil örnekleri şunlardır:

amân bul-	mertebe bul-
bekâ bul-	misâl bul-
devlet bul-	murâd bul-
fâyide bul-	necâh bul-
felâh bul-	necât bul-
fîrâg bul-	nizâm bul-
fîrâk bul-	ragbet bul-
halvet bulma-	râhat bul-
hayât bul-	rahmet bul-
hazır bul-	safâ bul-
hürmet bul-	sebât bul-
imân bul-	sevâb bul-
'izzet bul-	şefa'ât bul-
kemâl bul-	şeref bul-
keramet bul-	takarrüb bul-
lezzet bul-	vaslat vul-
ma'ni bul-	vefâ bul-
makâm bul-	visâl bul-
maksud bul-	vuslat bul-
meded bul-	zafer bul-

Garibnâme'de bul- yardımcı fiili Farsçadan alınan kelimelerle yalnızca üç birleşik fiil kuruluşunda kullanılmıştır. Bu birleşik fiil örnekleri şunlardır:

dermân bul-
dostlık bul-
râz bul-

2.1.5.2. İsim Tamlaması+Bul- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde isim tamlaması+bul yardımcı fiili şeklinde kurulan altı birleşik fiil örneği tespit edilmiştir. İsim tamlalarından dördü belirtisiz isim tamlaması ikisi belirtili isim tamlaması şeklindedir.

hak rızâsın bul-

kendü eksügin bul-

halvet demi bulma-

halvet makâm bulma-

sözün dadını bul-

sözün ma'nisin bul-

2.1.5.3. Sıfat Tamlaması+Bul- Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde isim unsuru sıfat tamlaması olan bir birleşik fiil tespit edilmiştir.

dogru yolu bul-

2.1.5.4. Bağlama Grubu+Bul Fiili Şeklinde Kurulanlar

Eserde bağlama grubu+bul- yardımcı fiili şeklinde kurulan bir birleşik fiil tespit edilmiştir. Bağlama grubunu oluşturan kelimeler alıntıdır.

feth ü cûd bul-

Tablo 2.1: Yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiil sayıları

<i>Birleşim şekli</i>	<i>ol-</i>	<i>eyle-</i>	<i>kıl-</i>	<i>et-</i>	<i>bul-</i>
İsim+yardımcı fiil	746	240	227	125	49
İsim tamlaması+yardımcı fiil	22	2	1	2	6
Sıfat tamlaması+yardımcı fiil	45	5	5		1
Sayı grubu+yardımcı fiil	3	-	-	-	-
Bağlama grubu+yardımcı fiil	47	7	17	4	1
Edat grubu+yardımcı fiil	7	1	-	-	-
Fiilimsi+yardımcı fiil	68	-	1	-	-
İkileme+yardımcı fiil	5	2	1	-	-
Arapça-Farsça terkip+yardımcı fiil	11	1	1	-	-
Kısaltma grubu+yardımcı fiil	48	17	-	-	-
Toplam	1002	275	253	131	57
Toplam Birleşik Fiil Sayısı	1719				

2.2. Deyimler ve Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

Anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş fiillerin yapıları diğer birleşik fiillere göre bazı yönlerden farklıdır. Bu fiiller birinci unsur olarak bazen kelimeyi bazen kelime grubunu bazen de kalıp bir ifadeyi alabilmektedirler. Birinci unsurun yer, zaman, yön, miktar vb. açılardan yüklem durumundaki fiili tamamladığı görülür. Ayrıca bu tür birleşik fiillerin cümlede öznel yüklem şeklinde kullanımları yaygındır. Anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiillerde birleşik fiili oluşturan kelimelerden en az birinde anlam kayması meydana gelmektedir. Bu grupta yer alan birleşik fiiller diğer gruplardaki birleşik fiillerden, fiilden önceki isim unsurunun sabit kalmaması ve fiile özne, nesne, yer tamlayıcısı veya zarf görevi ile bağlanması yönünden farklılık göstermektedir (Korkmaz 2009: 837). İsim+yardımcı fiil yapısındaki isim unsurunu kelime ya da kelime grubu olarak incelemek mümkünken anlamca kalıplaşmış birleşik fiillerde bu durum mümkün gözükmemektedir. Bu tür fiillerde fiilin önündeki isim unsuru fiili bir tamlayıcı öge olarak tamamlamaktadır. Bu fiillere diğer birleşik fiil gruplarına getirilen bakış açısı dışında bu yönlerden bakmak gereklidir. Bu sebeple bu fiillerin özne-

yüklem, nesne-yüklem, yer tamlayıcısı-yüklem, zarf-yüklem açılarından inlenmesi uygun görülmüştür.

2.2.1. Tek Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiller

Bu grupta yer alan kalıplaşmış birleşik fiillerde isim unsuru fiile tek öge olarak bağlanmaktadır. Tek ögeli kalıplaşmış birleşik fiiller isim unsurlarının fiille olan bağlantısına göre alt gruplara ayrılmaktadır.

2.2.1.1. Özne+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Bu grupta yer alan birleşik fiillerde isim unsuru fiilin öznesi durumundadır. İsim unsuru fiile ya yalın hâlde ya da iyelik eki alarak bağlanmıştır. Garibnâme’de tespit edilen bu gruptaki deyimler ve anlamca kaynaşmış birleşik fiiler oldukça fazladır.

‘aklı art-	baht açıl-
‘aklı git-	bel бүkil-
‘aklı ir-	bendeş gel-
‘aklı kal-	benzi gül-
‘aklı şaş-	cân gel-
‘ibret gel-	can in-
‘ilm ü zühd ü ‘ışk u hâl deg-	canı çık-
‘izzet gel-	cânuñ dinlen-
‘ömrü geç-	cilve göster-
a’zalar bit-	cilve ur-
adı çık-	cûş gel-
adı git-	çavı yörü-
adı sanı bilinme-	dadı git-
alkış gel-	devlet gel-
alplık gel-	devlet gelme-
bagrı yüregi köynü-	devleti art-

dirligi kalma-
 eli/elü ir-
 et tol-
 ferr ü şâdî açıl-
 fikri şaş-
 göñli cânı berki-
 göñli eri-
 göñli kal-
 göñli kayna-
 göñli tal-
 göñli tun-
 göñli yıl-
 göñli yirin-
 göñül ak-
 gözi açıl-
 gözi kal-
 gözi toyma-
 gözi yaşı diñme-
 gûyendelik gel-
 gücü yit-
 gül vir-
 gümân dut-
 günü geç-
 haber düş-
 haddi yit-
 hâli kalma-
 hâmı git-
 hâsılı bitme-
 hikmet bit-
 hitâb gel-
 hükmi geç-
 hükmi iriş-

hükmin sür-
 hüner göster-
 içi kayna-
 içi köyne-
 irâdet gel-
 işaret gel-
 işi kal-
 kadr ü kıymeti kalma-
 kadri kalma-
 kanı kayna-
 kaygu bit-
 kaygu dut-
 kıymeti kalma-
 kuvvet bit-
 kuvvet gel-
 lâyük gel-
 lezzeti git-
 ma'ni bit-
 ma'ni göster-
 ma'ni ışı-
 mani' açıl-
 mansıb dut-
 mevc ur-
 minneti olma-
 nâzı geç-
 nefis yaglan-
 nevbet deg-
 nevbet deg-
 nevbet urul-
 nişan göster-
 ögi git-
 'ömri geç-

rahmet gel-	suretüng şekli az-
rahmet ir-	süksüni düş-
rahmet yağ-	şah otur-
râz açma-	ta'at kop-
renği dön-	tâkadı kama-
revâ dutma-	teşviş gelme-
rûyendelik gel-	tonı art-
sabrı kalma-	ünü çık-
sefer düş-	yolu geç-
söz gel-	yolu ugra/ogra-
sözi deg-	yüregi bağlan-
sözi dutıl-	yüregi kayna-
sözi geç-	yüregi oyna-
suret bit-	

2.2.1.2. Nesne+Yüklem İlişkisi İle Kurulumlar

Bu grupta yer alan birleşik fiillerde isim unsuru fiilin nesnesi durumundadır. İsim unsuru fiile yalın hâlde ya da belirtme hâl ekini alarak bağlanmıştır.

‘ahd ü vefâ bağla-	‘azâb ver-
‘akd bağla-	‘azim dut-
‘aklı ko-	‘ışk dadını alma-
‘aklın artur-	‘ibret al-
‘aklını al-	‘ibret dut-
‘aklını ut-	‘ibret getir-
‘akluñı dir-	‘işret kov-
‘alemi dut-	‘ömr-i bekâ bul-
‘alemüñ vasfın vir-	‘ömrini geçir-
‘amel işle-	‘ömür sür
‘ayb urma-	âbdest al-
‘azâb gör-	ad al-

ad dak-	baş oynat-
ad ko-	baş sal-
ad ur-	baş ur-
ad urın-	baş vir-
ad vir-	bekâ bul-
adın döndür-	belâ dart-
adın say-	beşâret ur-
adını çıkar-	bezm düz-
adun anma-	bıyığın yağla-
agzın açama-	bil bağla-
âh ur-	boyın/boyun vir-
alem adını ur-	boyun ur-
alemi dut-	burun ur-
alkış al-	buyruk dut-
altun tâc ur-	bünyâd ur-
aman bulma-	cân al-
ana göñlin iste-	can kulagın aç-
anbâr ur-	can râzını aç-
and iç-	can suyu vir-
and vir-	cân vir-
ata göñlin bekle-	cân yüzün gör-
atasınıñ adın añdur-	cânı ko-
avdaz al-	cânunuñ toyla-
ayak bas-	cefâ vir-
aydın vir-	cevâb al-
bagrın sürü-	cevâb vir-
bahşâyış vir-	cihânı dut-
balk ur-	cilve göster-
bâr virme-	cümle ‘alemi dut-
baş götür-	cünbiş al-
baş indür-	cünbüş vir-
baş indürme-	çalab hoşınlığın bul-

çarh ur-
 çeri düz-
 çiçek vir-
 dad al-
 dad bul-
 dad dut-
 dad vir-
 dadınıad al-
 dak dut-
 dak dutma-
 dâniş vir-
 dâye ol-
 delîl dut-
 delîl ol-
 dem sür-
 dem ur-
 dermân bul-
 destûr al-
 destûr vir-
 devlet bul-
 devlet dut-
 devlet sür-
 devlet vir-
 didüğün dut-
 dilek dut-
 dilini dut-
 dîn dut-
 dirlik bul-
 dirlik dut-
 dirlik düz-
 dirlik sür-
 dirlik vir-

diş bile-
 diş ur-
 dogru yol bul-
 dogru yol sür-
 dogru yol/yolı göster-
 dogru yolu dut-
 dost bil-
 döst yazıl-
 dost yüzini gör-
 dökük dut-
 dünyâ kov-
 dünya tahtını
 dünyayı dut-
 dünyâyı vü dini dut-
 dür dök-
 dürlü iş dut-
 düş gör-
 düşmân dut-
 düşmen dutın-
 el dutuş-
 el etek dut-
 el götür-
 el karşı-
 el sun-
 el ur-
 el vir-
 elem degürme-
 elin dart-
 elin dut-
 emek dart-
 emr ü destur al-
 emrini(birinin) dut-

et süñük dut-	güç götür-
etek dut-	gün gör-
fâyide vir-	haber al-
fîrâk dart-	haber bil-
galat sun-	haber getir-
gam yi-	haber vir-
gamin yi-	haber/habar vir-
ganîmet al-	hacet dile-
girü durmak dileme-	had dut-
göksin döğ-	hadd u karâr dut-
göñil/göñlin al-	haddin bil-
göñli dile-	hak bil-
göñlin düz-	hak emrini dut-
göñlini dir-	hak yolın başar-
göñlini egle-	hak yolını ır-
göñlini vir-	hak yüzün gör-
göñlüni bağla-	hak'un emrin sür-
göñül bendin kes-	hakk'un emrin sür-
göñül bendin sök-	hâl bil-
göñül egle-	hâlin bil-
göñül gözin/gözini aç-	hâlin/hâlini bil-
göñül kar-	hâlini döndür-
göñül mülkin dut-	halvet bulma-
göñül ut-	halvet demi bul-
göñül vir-	halvet makâm bulma-
göz açama-	harket vir-
göz ırma-	hâsıl vir-
göz/gözün aç-	hasret yaşı/yaşın dök-
gözin aç-	hasret yi-
gözin ırma-	hatar gel-
gussa çek-	hayât 'ayşın sür-
gussa yi-	hayat al-

hayât dut-	iyilik gör-
hayât düz-	kabil gel-
hayr işle-	kabûl bil-
hazz al-	kadem bas-
hecr ü firâk göster-	kadem ur-
heybet al-	kadrin/kadrini bil-
hidayet vir-	kafâ vir-
hidet dut-	kahır yut-
hil'at vir-	kâl bilme-
hisâb dutma-	kâl ü kîl kopar-
hisâb vir-	kan dök-
hôn bırak-	kapu bul-
huşk dut-	karâr dut-
hutbe okı-	karşu söz kaytar-
hükm sür-	kasd ur-
hükm/hükmin vir-	kaş kantar-
hükmin yörit-	kemâl bul-
hükmini döndürme-	kendüzin bil-
hüner ver-	kendüzin bilme-
ıssı sovak yi-	kendüzin kul bil-
için köynüt-	kendüzin vir-
iller aç-	kendüzini bul-
iman çeragını yandır-‘	kendüzini dart-
imân getir-	kendüzini unıt-
insâf vir-	kıl yar-
iş dut-	kılıç sal-
iş gör-	kılıç ur-
iş işle-	kıyâm dut-
iş vir-	kıymet vir-
işe varmak dileme-	kulagın/ kulag aç-
işin güçin gör-	kulak dut-
itibâr dut-	kulak/kulag ur-

kuvvet al-
 kuvvet dut-
 kuvvet vir-
 külli çevre al-
 la'net okı-
 lâyıkın al-
 lezzet al-
 lezzet bul-
 lezzet vir-
 ma'ni gör-
 ma'ni güt-
 ma'ni tuy-
 ma'nî vir-
 ma'ni/ma'niyi dut-
 mahal dut-
 mahfil kur-
 makâm bul-
 makâm dut-
 makam vir-
 mâl dir-
 mâlı işlet-
 mâlın dök-
 meded bul-
 mekân dut-
 melâl gelme-
 melek hulkın dut-
 menber ur-
 merhem ur-
 minnet dut-
 minnet ur-
 misâl/mesel gel-
 mu'teber tuy-

murâd bul-
 mülk dut-
 mülk ü makâm dut-
 mülket vir-
 mülki dut-
 mürşid elin tut-
 nasîhat vir-
 ne kılasın bilme-
 necât bul-
 nefes alma-
 nefes ur-
 nefes vir-
 nefis dilegin ko-
 nefsi bas-
 nefsi ko-
 nefsi öldür-
 nefisini yineme-
 nevbet ur-
 ni'met bitür-
 nişân vir-
 niyyet dut-
 nûr vir-
 od zahmını yi-
 oy vir-
 oyun kov-
 ögini/ögin dir-
 ögüd almak-
 ögüñ dir-
 ögüñi dirşür-
 ögüt al-
 ögüt vir-
 pend dut-

pervâz ur-
 perveriş al-
 perveriş vir-
 rağbet bul-
 rahat bul-
 rahmet bırak-
 rahmet saç-
 rây rây vir-
 râz aç-
 renc ilt-
 renc yi-
 rencin yu-
 reng al-
 rengin dök-
 rengin döndür-
 rengini ko-
 rızk vir-
 saf dut-
 salâ ur-
 saltanat sür-
 saykal ur-
 sebak al-
 sebak okı-
 sebak vir-
 sebât dut-
 selam al-
 selam vir-
 sevâb gör-
 sınır bulma-
 sır vir-
 söz aç-
 söz al-

söz alma-
 söz diñle-
 söz dut-
 söz işit-
 söz işitdür-
 söz vir-
 sözüñ dadını bil-
 sözüñi sakın-
 sözüni sıma-
 su vir-
 sudâ dart-
 suret bağla-
 suret düz-
 sûret vir-
 sücûd kıl-
 şerbet bil-
 şerbet düz-
 şeref bul-
 şerri bas-
 şeyh elin al-
 şükriñ bil-
 tâbiş vir-
 taht ur-
 taht urup makâm dut-
 takarrüb bul-
 tanuk gel-
 tena' 'um/'umlar sür-
 tenüñ harketi kalma-
 terbiyet vir-
 terk ur-
 terkin ur-
 tertîb al-

tesbih okı-
 tevbesin dutma-
 tevfik gel-
 tevfikun ayırma-
 tuş gör-
 ulular etegin dut-
 ulular öğidini alma-
 ulular sözünü alma-
 usûl dut-
 va'z eyt-
 vazgetür-
 vefâ bulma-
 visâl bul-
 visâl dut-
 vuslât bul-
 vücûd dut-
 vücûd vir-
 yadigâr kal-
 yadigâr ko-
 yahtu vir-
 yaka yırt-
 yarlığı başsar-
 yavu var-
 yavuz işi gör-
 yimiş vir-
 yir dut-
 yir vir-
 yir yüzün dut-
 yiri dut-
 yirini dutma-
 yol aç-
 yol bul-

yol dut-
 yol göster-
 yol iste-
 yol iz bil-
 yol sürme-
 yol ur-
 yol var-
 yol vir-
 yol yöri-
 yolu dut-
 yolın ilt-
 yolın ur-
 yollarını açmak dile-
 yolunu/yolın bağla-
 yön/yönün dut-
 yönün döndür-
 yurd dut-
 yükün dart-
 yüregi savut-
 yürek kaynat-
 yüz beze-
 yüz döndür-
 yüz döndür-
 yüz dut-
 yüz göster-
 yüz ur- dine yüz ur-
 yüzün burtar-
 yüzün döndürme-
 yüzün düz-
 yüzün sür-
 yüzün süri-
 yüzün ur-

zahm ur-
zahmet çek-
zahmet dart-

zaman sür-
zevk al-

2.2.1.3. Yer Tamlayıcısı+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Bu grupta yer alan birleşik fiillerde isim unsuru -A, -dA, -dAn eklerini almış bir kelime veya kelime grubu şeklindedir. Bu birleşik fiillerde kelimeler anlam kaymasına uğramışlardır. İsim unsuru fiilin yer tamlayıcısı durumundadır.

‘akl içinde otur-	cândan geç-
‘akla bak-	cânına kıy-
‘akla düş-	cûşa gel-
‘akla gel-	dâma dart-
‘aleme düş-	dilden çık-
‘aleme gel-	dilden dile düş-
‘ışka düş-	dilden ko-
‘ışka köyne-	dile gel-
‘ışka uy-	dile getir-
‘ibret göline tal-	dile sığma-
‘ibrete kal-	dinden çık-
ada gel-	dinden dön-
aslına/asluna dön-	dînden düş-
ayaga bin-	dogru yolda düzil-
başa gel-	dogru / togru yoldan ırma-
başa ilt-	dogru yola git-
başdan maldan çık-	dôst yüzine bak-
başından aş-	dost yüzüne bakma-
behre al-	dôstdan yaña dart-
birlige bit-	dört yaña çapın-
boya deg-	dört yana tagul-
buyrug içinde dur-	du’a agzundan dog-

dünyaya gel-
 dünyâya getir-
 dünyâya sarmaş-
 elden al-
 elden bırak-
 elden çık-
 elden ele düş-
 elden gelme-
 elden git-
 elden ko-
 ele gel-
 ele getir-
 elinden gelme-
 elkinlige düş-
 ellere düş-
 emeğe düş-
 erlige ir-
 eye gel-
 fesâda varma-
 fikrete düş-
 gafletten uyan-
 garka var-
 gönle düş-
 gönle in-
 gönle yaz-
 gönline tol-
 gönül içinde kon-
 gönülden dile gel-
 gönülden geç-
 gönüle gir-
 gönüle otur-
 gözden bırak-

gözden çık-
 gözden giren elden çık-
 göze görün
 hak 'ışkına dutuş-
 hak yolına gir-
 hak yolına var-
 hak yolında döşen-
 hak yolında git-
 hak'a dön-
 hak'a ir-
 hak'a var-
 hakk'a tap-
 hakka ir-
 halden hâle dön-
 hâlden hâle dön/döndür-
 halvete gir-
 harca sür-
 hâsıla gelme-
 hayvan mülkine dön-
 hayvâna say-
 heybete kal-
 hıdmete gel-
 hicâbdan çık-
 hikmete tal-
 hükm altına düş-
 ışka uy-
 illere düş-
 imâna gel-
 işden kal-
 işe düş-
 işe gelme-
 işe sal-

kan içinde yügrüş-	raksa gir-
kana dön-	rencden kurtıl-
kapuda kal-	revnâka gel-
kayguda kal-	rüku'da kal-
kaygudan çıkar-	secdeye düş-
kaygudan kurtar-	selama gel-
kayguya bırak-	sohbete düş-
kayguya vü teşvişe bat-	söze gel-
kendi aslına git-	söze girme-
kendüzinden çıkma-	sulbına al-
kendüzine/kendüye gel-	sulha dön-
korkuya düş-	surete gel-
kulakdan girüb dilden çık-	sûrete siñ-
kulavuza bit-	suyına düş-
kullığa dur-	şükr içinde dut-
makâma ir-	ta'ata dur-
maksuda ir-	ta'ata gelme-
menzile ir-	tahiyyatda sur-
mihnete yilte-	tahta otur-
mülkden git-	tahtdan düş-
mülke gel-	tamuya düş-
namaza dur-	taña bat-
nazma gelme-	taña kal-
nefse uy-	tapuda dur-
nefsinden bit-	taşra düş-
ni'mete tal-	tertib ü zabta gel-
oda yan-	tertîbde dut-
olan işden al-	teşvişe düş-
ortaya kal-	tevbeye gelme-
öñüne düş-	topraga düş-
rahmet içre kal-	uçına ir-
rahmete irgür-	uçmaga gir-

varlığından çık-	yolda bırak-
vücûda gel-	yolda kal-
yâdına al-	yolda koyup git-
yasa var-	yoldan az-
yile kat-	yoldan çık-
yile var-	yoldan ır-
yile vir-	yoldan kal-
yirde kal-	yoldan ko-
yirine getir-	yoldan şaş-
yirne/yirine gel-	yolu ...dan yana doğrıl-
yoga dön-	yumruğa düş-
yoga say-	yüze bak-
yoga vir-	zabta gel-
yoga yazıl-	zabta getir-
yola başla-	zahmete ugra-
yola çık-	zâlim elinden al-
yola döndür-	zât içinde otur-
yola gel-	zâtından in-
yola git-	

2.2.1.4. Zarf+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Bu gruptaki birleşik fiillerde isim unsuru fiilin zarfı durumundadır. Bu birleşik fiiller daha çok fiile durum anlamı katmaktadır.

‘aceb kal-	‘azîz dut-
‘aciz kal-	alu bil-
‘aciz ü hayrân u zâr kal-	aluda kal-
‘ahd üzre dur-	arı çık-
‘ayân bil-	arkun arkun atla-
‘ayân bil-	artuk gel-
‘ayb dut-	artuk gör-

âyb dut-	dogru var-
ayık gel-	dört göziyle gör-
ayık gelip esrük git-	dürüst dut-
ayru dutma-	elgin gör-
ayru düş-	esrik git-
bâkî kal-	fertût kal-
batâl kal-	fîrâk düş-
bâtıl kal-	garka var-
bay bil-	garka vir-
bayık bil-	girtü bil-
bekâ dutma-	girü dur-
bellü bil-	girü kal-
berk dut-	girü ko-
bir kal-	girü süril-
can göziyle bak-	gizlü kalma-
can göziyle okı-	habîs kal-
cân içinden dinle-	hak bil-
cân içinden işit-	hâkim ko-
cân-ıla dinle-	hâm kalma-
câvidan kal-	hayrân kal-
câyiz gel-	hayvandan girü kal-
dâyim dur-	hazır bul-
dâyim dut-	hôr gör-
dek dur-	hor u zelîl kal-
dek dut-	hoş dut-
delü kal-	hoş düzil-
diri dut-	hôş geç-
diri yori/yöri -	hôş gel-
dogru bak-	hôş gör-
dogru dur-	hoş görün-
dogru durma-	hôş nazarla bak-
dogru git-	hoş selamet yöri-

hulk-ı nebat dut-	nâ-murâd kal-
ırak kal-	nâzik dut-
ırak/yırak düş-	nisbet dut-
ikilik içre kal-	öksüz kal-
issiz koma-	ön gel-
issüz kal-	öri/örü dur-
karşu çık-	örü dut-
karşu dur-	rast gel-
karşu dut-	revâ gör-
karşu gel-	sag çık-
kâyim dur-	sag koma-
kâyim dut-	satun al-
kul üzre dut-	sayru düş-
kühün dut-	sayvan dut-
ma'zul kal-	sergerdân dut-
magbûn u mahrûm kal-	server bil-
mağbun kal-	sıdk-ıla dur-
mahkûm koma-	sıklı kal-
mahrûm kal-	son kal-
mahrûm ko-	söz üzre dur-
mahrûm u zâr kal-	şefkâtla bak-
mahzûn kal-	ta'alluk dut-
melûl kal-	tâze dut-
misâl dut-	ter dut-
mu'attal kalma-	tertîb dut-
mu'teber dur-	tîz dut-
mu'teber dut-	tuş gel-
muhkem dut-	ulu görme-
mukabil dut-	yâd kal-
murdâr kal-	yarına güyme-
musaddak dut-	yavu var-
müptelâ kal-	yırak düş-

yig gel-
yohsul bil-
zâr u zâr kal-

zebûn kal-
zelîl kal-

2.2.2. İki Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiller

2.2.2.1. Özne+Yer Tamlayıcısı+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Bu gruptaki birleşik fiillerde fiilin tamlayıcısı durumundaki isim unsuru birden fazladır ve ilk isim unsuru fiilin öznesi durumunda iken ikinci isim unsuru fiilin yer tamlayıcısı durumundadır. Özne olarak kullanılan birinci isim unsuru ya yalın hâdedir ya da iyelik eki almıştır.

‘akl ibadetten kal-
adı ‘aleme çık-
birligi ‘ışka bit-
birligi hakk’a bit-
can firag bulma-
cân tenden çık-
cânı makâm dut-
cânı rahmete ir-
cümle ele gel-
cümle elinden çık-
cümle gönline gir-
dünyâ sözinden dilleri kesil-
dünyâ yükleri boynından düş-
el işe irme-
olmayası işler fikrine düş-
gönli ‘ışka düş-

gönli haka togrıl-
gönlü içre yazıl-
hükmi gönülde yori-
hükmi kamuya var-
iman dilden çık-
işlemeye eli ir-
ma’ni sözi dile gel-
nâm u nâmusı yire düş-
‘ömr altmışa var-
‘ömri yile var-
perde ortaya düş-
söz kulaktan in-
sözi dile gelme-
va’de yirne gelme-
yöni hakk’a dogrıl-
yüz toprakda kal-

2.2.2.2. Nesne+Zarf+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Bu gruptaki birleşik fiillerde birinci isim unsuru fiile nesne, ikinci isim unsuru ise zarf olarak bağlanmaktadır.

‘aklı diri dut-	kendüzin yüce gör-
‘alemi uçdan uça dut-	kendüzini kem gör-
‘ömrini hoş geçür-	kendüzini miskin gör-
yönini(bir yöne) doğru dut-	kendüzüñ miskîn ü ‘aciz bil-
arkların hoş dart-	malı yagma buyur-
begleri kul gör-	özin alçak dut-
bir kişinin biñ ere say-	özini yüce dut-
cânını tâze dut-	özini yüce gör-
cânını karşı dut-	sözi gümân dutma-
dünyayı düpdüz dut-	sözi oyun dutma-
gök yüzün düpdüz dut-	sözi yalan dutma-
göñli hoş ol-	vaktini hoş geçür-
göñlini aydın dut-	yolu doğru var-
göñülleri hoş dut-	yolu doğru git-
hükümünü ‘azim dut-	yönün girü dut-
kendüzin ulu gör-	

2.2.2.3. Özne+Nesne+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Bu grupta yer alan birleşik fiillerde birinci isim unsuru fiile özne, ikinci isim unsuru ise nesne olarak bağlanmaktadır. Eserde özne+nesne+yüklem ilişkisi ile kurulan birleşik fiil sayısı on altıdır.

adı ‘âlemi dut-	göñli gam al-
‘aklı cihânı dut-	göñli ‘ışk odı tol-
‘aklı makâm dut-	gözi ma’ni güt-
cânı eser tuy-	gözleri yaş tol-
hükmi ‘alemi dut-	hükmi bekâ dutma-

kulagı söz dap-
 ‘ömri bekâ bul-
 ‘ömri dad bul-

sözleri ma’ni ol-
 perdeler yolu dut-
 gözleri uyku dutma-

2.2.2.4. Yer Tamlayıcısı+Nesne+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Bu grupta yer alan birleşik fiillerde birinci isim unsuru fiilin yer tamlayıcısı durumunda iken ikinci isim unsuru fiilin nesnesi durumundadır. Eserde yer tamlayıcısı+nesne+yüklem ilişkisi ile kurulan birleşik fiil sayısı kırk dokuzdur.

‘akla gözğü dut-
 adına toz konma-
 cân içinde cân ko-
 cân içinden sırr açma-
 derde devâ ırgür-
 derdine derman ol-
 dilde tesbih ol-
 dünya dadına el sunma-
 dünyâ işinden el çek-
 dünyâda ad çıkar-
 dünyâda yir bulma-
 dünyâdan dad al-
 dünyâdan el çek-
 dünyâdan göz yum-
 dünyâya el sun-
 dünyâya yönin döndürme-
 elinden iş çıkar-
 eline nesne girme-
 emre boyun vir-
 etegin elden koma-
 gerçek dine yüz ur-
 göñline mühr ur-

göñülde kine dut-
 göñülde makâm bul-
 göñülde makâm dut-
 göñülde menzil dut-
 göñüle yol bulma-
 göñüle yol gel-
 göñüllerde raht ur-
 göze uyku gelme-
 gözine ‘ibret görün-
 hak’a i’tikâd bagla-
 hak’a yüz dut-
 hakdan rahmet gel-
 işigine yüz sür-
 kıllığa boyn vir-
 kullığa boyn dut-
 ni’mete bünyâd ur-
 ortaya firâk düş-
 sâni’a yol bul-
 tende karâr dut-
 topraga yüz ur-
 yimege salâ vir-
 yire baş indir-

yola ayak bas-
...ya yönün dut-
yürekde yir dut-

yüze renk gel-
yüzine ud getir-

2.2.2.5. Yer Tamlayıcısı+Zarf+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Birinci isim unsuru fiilin yer tamlayıcısı durumunda iken ikinci isim unsuru fiilin zarfı durumundadır. Eserde yer tamlayıcısı+zarf+yüklem ilişkisi ile kurulan birleşik fiil sayısı on birdir.

hükmine karşı dur-
yüzine karşı dur-
didarına karşı dur-
dünyâdan arı git-
dünyâya berk yapış-
göñle hoş gel-

göñline hoş gel-
hak'dan udlu kal-
hakdan ayruk kalma-
hazrete lââyık gel-
yolına karşı dur-

2.2.2.6. Zarf + Zarf+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Fiilin önündeki her iki isim unsuru da zarf durumundadır. Eserde zarf+zarf+yüklem ilişkisi ile kurulan birleşik fiil sayısı birdir.

aldanmadın dogru git-

2.2.2.7. Nesne+Yer Tamlayıcısı+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Bu gruptaki birleşik fiillerde fiilin önündeki birinci isim unsuru nesne, ikinci isim unsuru ise yer tamlayıcısı durumundadır. Eserde nesne+yer tamlayıcısı+yüklem ilişkisi ile kurulan birleşik fiil sayısı otuz üçtür.

adın yerde koma-
adını dilden koma-

agzın suya ur-
bâtılı hakdan seç-

cânı tende dut-	ussın ögin hak yolına bagla-
cânı tende egle-	varlığın yoklığa vir-
hakkı batıla basdur-	yolu ...ya bağlan-
hakkı batıldan seç-	yolını elden ko-
kanını yire dök-	yüz yire indür-
kasduñı dostlığa dut-	yüz yire ur-
kendüzin dünyâlığa vir-	yüzin ‘ışka dut-
kendüzin hazrete ısmarla-	yüzin göge dut-
kendüzin kurbanlığa vir-	yüzin hak’a dut-
kendüzin rüku’da dut-	yüzin hazrete dut-
kendüzin secdeye ur-	yüzin secdeye ur-
kızı erine ısmarla-	yüzü yere ur-
nefsi hak üzre dut-	yüzüñi topraga ur-
nefsi yola getir-	yüzüñi/yüzini yire sür-
ömrini yile vir-	

2.2.2.8. Yer Tamlayıcısı+Özne+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Bu gruptaki birleşik fiillerde fiilin önündeki birinci isim unsuru yer tamlayıcısı, ikinci isim unsuru ise özne durumundadır. Eserde yer tamlayıcısı+özne+yüklem ilişkisi ile kurulan birleşik fiil sayısı dördtür.

...ya yol açıl-	hazrete yol açıl-
derdüñe devâ gel-	pirliğe hüküm alın-

2.2.2.9. Özne+Zarf+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Bu gruptaki birleşik fiillerde birinci isim unsuru fiile özne olarak bağlanırken ikinci isim unsuru fiile zarf olarak bağlanmaktadır. Eserde özne+zarf+yüklem ilişkisi ile kurulan üç birleşik fiil örneği tespit edilmiştir.

‘aklı yarı kal-

hak rahmeti bayık gel-
yüzi taze var-

2.2.2.10. Zarf+Nesne+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Eserde zarf+nesne+yüklem ilişkisi ile kurulan bir birleşik fiil örneği tespit edilmiştir.

baş kesüp kan dök-

2.2.2.11. Zarf+Yer Tamlayıcısı+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Eserde zarf+yer tamlayıcısı+yüklem ilişkisi ile kurulan bir birleşik fiil örneği tespit edilmiştir.

altına alıp yire sür-

2.2.3. Üç Ögeli Kalıplaşmış Birleşik Fiiller

2.2.3.1.Özne+Yer Tamlayıcısı+Nesne+Yüklem İlişkisi İle Kurulanlar

Eserde bu gruba giren bir birleşik fiil örneği tespit edilmiştir.

adı dadı dünyâda sebât dut-

Tablo 2.2: Anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiillerin sayısı

Tek Ögeli Olanlar	Özne+ Yüklem İlişkisi	123	955	
	Nesne+Yüklem İlişkisi	476		
	Yer Tamlayıcı+Yüklem İlişkisi	209		
	Zarf+Yüklem İlişkisi	147		
İki Ögeli Olanlar	Özne+Yer Tamlayıcı+Yüklem İlişkisi	32	1138	
	Nesne+Zarf+Yüklem İlişkisi	31		
	Özne+Nesne+Yüklem İlişkisi	16		
	Yer Tamlayıcı+Nesne+Yüklem İlişkisi	49		
	Yer Tamlayıcı+Zarf+Yüklem İlişkisi	11		
	Zarf+Zarf+Yüklem İlişkisi	1		182
	Nesne+Yer Tamlayıcı+Yüklem İlişkisi	33		
	Yer Tam.+Özne+Yüklem İlişkisi	4		
	Özne+Zarf+Yüklem İlişkisi	3		
	Zarf+Nesne+Yüklem İlişkisi	1		
	Zarf+Yer Tamlayıcı+Yüklem İlişkisi	1		
Üç Ögeli Olanlar	Özne+Yer Tamlayıcı + Nesne+Yüklem İlişkisi	1	1	

2.3. Kurallı Birleşik Fiiller

Kurallı birleşik fiiller fiil+fiil şeklinde kurulan birleşik fiillerdir. Bu gruptaki birleşik fiiller, fiil+zarf-fiil eki+ fiil şeklinde kurulan birleşik fiillerden oluşmaktadır. Bu birleşik fiiller *kolaylık, çabukluk, birdenbirelik, deneme, devamlılık, süre, yaklaşma* anlamları taşımaktadır (Ergin 2000: 386-387).

2.3.1. Yeterlilik Fiilleri

Yeterlik tasviri fiilinin olumlusu *fiil-A zarf fiil eki+bil-* fiili ile yapılmaktadır. Fakat “*Halk cihâna gelmege nefsdür sebab / Gerçi kudret viribilür bî-neseb (7824)*” beyti ile “*Ulaşibilür-iseñ togru yara / Yâr seni ulaşdura ululara(463)*” beytinde geçen

“viribilür” yeterlik fiilinde *i* ünlüsünün, “ulaşubilür-isen” yeterlik fiilinde *u* ünlüsünün kullanıldığı görülmektedir. Kelimelerin beyitlerdeki yazılışları أولاشوئيورسك ويريبيلر şeklinde. Garibnâme’de -A zarf fiil ekinin yanında -U, -I seslerinin de zarf fiil eki olarak kullanımı yaygındır. Bu özellik daha çok yeterlilik fiilinin olumsuz çekimlerinde mevcuttur.

2.3.1.1. Yeterliliğin Olumlusu

Yeterlilik fiilinin olumlusunda genel olarak -Abil- fiili kullanılmaktadır. Bazı fiil örneklerinde ise zarf fiil eki olarak az da olsa -U, -I kullanıldığı görülmektedir. Eserde tespit edilen olumlu yeterlilik fiili yedidir.

añabil-	yapabil-
eydebil-	ulaşubil-
görebil-	viribil-
irebil-	

2.3.1.2. Yeterliliğin Olumsuzu

Eserde yeterlilik fiilinin olumsuz şekli olumlu şekline göre daha fazla kullanılmıştır. Yeterliliğin olumsuzu şeklinde oluşturulan birleşik fiil sayısı elli dördtür. Yeterlilik fiilinin olumsuz çekimlerinde -UmA-, ImA, AmA, şekillerinin kullanıldığı görülmektedir. Fakat bu kullanımların belirli düzene sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü bazı örneklerde iki şeklin, birkaç örnekte ise üç şeklin de kullanıldığı görülmektedir.

açıma-	bâkisin eydüme-
alıma-	beyan eyleyime-
alp olıma-	bileme-/bilime-/bilüme-
añladıma-	birikime-
añlayıma-/añlayuma -	bögeyime-
bakama-	bulama-/bulıma-

çıkama-	ilteme-
dartama-	ineme-
derdin dile getürime-	ireme-
direbilme-	irişeme-
diyeme-/diyüme -	işideme-/işidime-
döneme-	işleyime-/işleyüme-
durıma-	kadrini bildürime-
düşmansız olıma-	kılama-
egleyime-	kiçilersüz olıma-
eydeme-/eydime -	korkıdama-
geçeme-	öğrenime-
geleme-	sabr ideme-
gideme-	seçeme-
gireme-	sıyıma-
göreme-/görime-	söyleyime-/söyleyüme-
görinime-	varama/varıma-
gösterime-	virime-
göz açama-	yıkama-
hâkim olıma-	yoldaş olıma-
hâlini bilime-	yolını iledime-/ilteme -
hükm ideme-	

Eserde tespit edilen bir fiil örneğinde yeterliliğin olumsuzluğu fiil+mA olumsuzluk eki+Abil- şeklinde yapılmıştır.

görmeyebil-

2.3.2. Tezlik Fiilleri

Tezlik fiili *-i zarf fiil eki+ver-* fiilinin asıl bir fiile gelmesi ile oluşan tasvirî fiildir. Garibnâme’de tezlik tasvirî fiiline üç örnek tespit edilmiştir.

bitürivir-/bitirüvir -

düzivir-

eydivir-

2.3.3. Süreklilik Fiilleri

Süreklilik tasviri fiili asıl fiillere -A, -I, -U, -(U)p zarf fiil ekleri üzerine getirilen dur-, gel-, gör-, kal- fiilleriyle yapılmaktadır. Bu biçimler asıl fiile belirli bir süredir devam etme, belirli bir durumda kalma anlamları katmaktadır.

2.3.3.1. Fiil+Zarf Fiil Eki+Dur- İle Yapılanlar

Dur- fiili ile yapılan süreklilik tasviri fiili sayısı ellidir. Zarf fiil eki olarak -A, -I, -U ünlülerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Dokuz birleşik fiil örneğinde -(U)p zarf fiil eki+dur biçimi kullanılmıştır. Hangi zarf fiil ekinin tam olarak hangi durumlarda kullanıldığı söyleyebilmek örneklerden yola çıkarak mümkün değildir. Çünkü aynı fiil örneklerinde farklı zarf fiil örneklerinin kullanıldığı görülmüştür. Fakat genel olarak düz ünlülü fiillerde -A zarf fiil eki kullanıldığı görülmüştür.

Bu grup içindeki bazı birleşik fiil örneklerinin geniş zaman çekiminde zaman ekinin düşmesi ilgi çekicidir. Özellikle görüdur-, çevrinüdur- fiilleri kullanıldıkları beyitlerde geniş zaman eki düşürülmüş olarak kullanılmışlardır. Bu örneklerde “-ur” seslerinin üst üste gelmesinin bu kullanıma sebep olduğunu akla getirmektedir. Bu örneklerde sondaki geniş zaman ekinin düşmesi hece düşmesine bağlıdır.

Ma‘ni her dem **görnüdur** ol gözgüden / **Gösterüdur** nitekim cânı bütün
(7747.beyit)

İş bitiçek tagılısar her biri / Nire varur **görnüdur** yirlü yiri (2262.beyit)

‘Akla her dem **görnüdur** kudret yüzi / Ol yüzi niçe göre sûret gözi (3072.beyit)

Çevrinüdur durmadın dölâb gibi / Degir andan her vücûda mansıbı (2203.beyit)

Eserde bu gruba giren birleşik fiil örneği sayısı elli dokuzdur.

akadur-	irişüdur-
aladur-	işlenüdur-
artadur-	köynedur-
bakadur-	nasihat viredur-
bilüdur-	nazar kılıdur-
bitedur-	oludur-
çevrinüdur-	öğredüdur-
diredur-	öğrenüdur-
diyüdur-	örtedur-
döndürüdur-	soragel-
dönedur-	söylenüdur-
eksügin bilüdur-	söyleşüdur-
eydedur-	söyleyedur-/söyleyüdur -
gelüdur-	süredur-
gidedur-	togadur-
göredur-	toyınudur-
görnüdur/görnüdur -	ulaşudur-
görü-tur-	uyadur-
gösterüdur-	viredur-
hâlini irdeyüdur-	yağadur-
ihsân kıludur-	yanadur-
ihsan u bahşiş kıludur-	yidürüdur-
inedur-	yyiedur-
irdeyüdur	yyiüdura-
iredur-	yüğrişüdur-

Eserde Eski Türkçeye özgü bir zarf fiil eki olan -up ile dur- fiilinin birleşmesi sonucu oluşan süreklilik fiilleri de bulunmaktadır. Bu zarf fiil eki Türk dilinin tarihi devirlerinde kip eki olarak da kullanılmıştır. Garibnâme’de bu durumun örneklerine rastlanmaktadır: “*Her birinüñ bir şekil ahvâlleri / Birlik içre bikiküpdür hâlleri (271), Dünya dahı âhiret cânuñ-ıla / Karışupdur tendeki kanuñ-ıla (682), Mülk ikidür yaradan bir dogru bak / Bu iki mülke tolupdur emr-i hak (722)*” beyitleri –up ekinin kip eki

olarak kullanıldığı örneklerdendir. Aşağıdaki örneklerde ise -up eki dur- fiili ile kullanılarak birleşik fiili oluşturmuş ve fiile süreklilik anlamı katmıştır.

aslıp-dur-	eglenüp dur-
ortada kop dur-	yaylup-dur-
bağlap dur-	düzlüp-dur-
kaplap-dur-	eydüp-dur-
yapşup-dur-	

2.3.3.2. Fiil+Zarf Fiil Eki+Gör- İle Yapılanlar

Eserde bu şekilde yapılan birleşik fiil sayısı on üçtür. Zarf fiil eki olarak -A'nın yanında -U, -I ünlülerlerinin de kullanıldığı tespit edilmiştir. Fakat bu kullanımların belirli bir düzene sahip olduğunu söylemek zordur. Zarf fiil eki olarak -U'nün de kullanılması Türkiye Türkçesinden farklılık göstermektedir.

basagör-	işleyügör-
birlige ulaşığör-	kesegör-
birligüñ eydügör-	terk idegör-
bulığör-	ulaşıgör-
eydügör-	varığör-
gidegör-	

2.3.3.3. Fiil+Zarf Fiil Eki+ Gel- İle Yapılanlar

Agel- fiili ile yapılan süreklilik fiilinde zarf fiil eki olarak "-A" yanında "-U" de kullanılmıştır. Garibnâme "gel-" fiili ile kurulmuş olan yedi süreklilik fiilinden dört tanesinde zarf fiili eki olarak "-A" kullanılırken iki tanesinde "-U" kullanılmıştır. Fakat bu durumun belirli bir düzende olduğunu söylemek tespit edilen örneklerden yola çıkılarak mümkün değildir. Çünkü gör- fiilinde her iki zarf fiil ekinin de kullanıldığı görülmektedir.

dutagel-	göçegel-
----------	----------

togagel-
uçagel-
göregelme-

görügel-
görmügel-

2.3.4. Yaklaşma Fiilleri

Eski Anadolu Türkçesinde çok nadir de olsa kullanılan yaklaşma fiili “-Ayaz-“ şeklinde yapılmaktadır. Özkan (2013: 148) ve Timurtaş (2012: 142) bu birleşik fiilin bir hareket veya oluşun meydana gelmeye yaklaştığını ifade ettiğini söylemişler ve bu fiile örnek olarak “yana yaz-“ örneğini vermişler. Ayrıca Naciye Karahan (2012: 328) hazırladığı yüksek lisans tezinde Yunus Emre Divanı’nda “bozayaz-“ örneğini tespit etmiştir. Garibnâme’de ise yaklaşma anlamı birdiren birleşik fiil yapısına rastlanmamıştır.

Tablo 2. 3: Kurallı birleşik fiillerin sayısı

Yeterlik Fiili	Olumlu	7	61	141
	Olumsuz	54		
Süreklilik Fiili	dur- fiili ile yapılanlar	59	77	
	gel- fiili ile yapılanlar	7		
	gör- fiili ile yapılanlar	11		
Tezlik Fiili		3	3	
Yaklaşma Fiili		-	-	

III. BÖLÜM

3. TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KULLANILMAYAN BİRLEŞİK FİİL ÖRNEKLERİ

Garibnâme XIV. yüzyılın ilk yarısında kaleme alınmış bir eser olduğu için Eski Anadolu Türkçesinin genel özelliklerini yansıtan bir eserdir. Eserde aynı zamanda Eski Türkçe döneminden kalma bazı kelimeler de yer almaktadır. Eserde kullanılan birleşik fiillerden bazılarının isim unsurları Türkiye Türkçesinde kullanılmayıp Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan kelimelerden oluşmaktadır. Anlamca kaynaşmış ve kalıplaşmış bazı birleşik fiil örneklerinde ise günümüzde çok az kullanılan veya kullanılmayan bazı fiillerin de birleşik fiil kuruluşunda kullanıldığı görülmektedir. Garibnâme’de tespit edilen birleşik fiil örneklerinden Türkiye Türkçesinde kullanılmayanların çoğu özellikle anlamca kaynaşmış ve kalıplaşmış birleşik fiillerden oluşmaktadır. Bu birleşik fiil örnekleri Eski Anadolu Türkçe döneminin dil özelliklerini yansıtmaları bakımından önemlidir. Eserde Türkiye Türkçesinde kullanılmayan ve dikkat çeken bazı birleşik fiil örnekleri şunlardır:

‘âkila degmiş ol-: Bu birleşik fiil “anlaşılmak, farkına varmak” anlamında kullanılmıştır. Metinde bir beyitte geçmektedir.

‘ışka köyne-: “Aşka tutulmak, aşk ile yanmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir. Bu birleşik fiildeki “köyne-“ fiili daha çok Anadolu ağızlarında “göyne-, göynü-, köyne-, köynü-“ şekilleriyle kullanılan bir fiildir.

alkış al-: “Dua almak” anlamındadır. Metin içinden yedi beyitte geçen bu fiil yerine Türkiye Türkçesinde “dua almak” fiili kullanılmaktadır. İsim unsuru olan “alkış” kelimesi bazı ağızlarda kullanılsa da Türkiye Türkçesinde çok fazla kullanılmamaktadır.

alkış gel-: “Alkış al-“ fiili ile aynı özelliği göstermektedir.

alkış kıl-: “Dua etmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

alplık gel-: “Yiğitliğe ulaşmak” anlamındaki fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. Birleşik fiili oluşturan isim unsuru “alplık” kelimesi Eski Türkçe döneminden kalma bir kelimedir.

alplık kıl-: “Yiğitlik, kahramanlık göstermek” anlamındaki fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

alu bil-: “Aciz bilmek, zavallı saymak” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte geçmektedir. İsim unsuru olan “alu” kelimesi günümüzde kullanılmamaktadır. Günümüzde bu fiilin anlamını karşılayan “aciz gör-“ kullanılmaktadır.

alu ol-: “Acizleşmek, zavallı olmak” anlamındaki fiil metinde bir beyitte geçmektedir.

aluda kal-: “Aciz kalmak, acizlik içinde olmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi “alu” kelimesi günümüzde kullanılmamaktadır.

anbar ur-: “Mal, mülk biriktirmek” anlamında kullanılan fiil metin içinde üç beyitte geçmektedir. Birleşik fiili oluşturan her iki unsurda da anlam kayması meydana gelmiştir.

arı çık-: “Temizlenmek, berraklaşmak” anlamında kullanılan fiil metin içinde bir beyitte kullanılmıştır. Birleşik fiildeki “çık-” fiili anlam kaymasına uğramıştır.

assı bul-: “Fayda elde etmek” anlamında kullanılan fiilde isim unsuru olan arkaik bir özellik gösteren “assı” kelimesi günümüzde kullanılmamaktadır.

assı kıl-: “Fayda etmek” anlamında kullanılan fiil metin içinde iki beyitte geçmektedir. “Assı” kelimesi günümüzde kullanılmamaktadır.

ayaga bin-: “Ayaklanmak, ayağa kalkmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. Günümüzde kullanılmayan bir birleşik fiildir.

ayık gelip esrük git-: “Ayık gelip sarhoş gitmek” anlamındaki fiilde yer alan “esrük” kelimesi günümüzde bazı ağızlar dışında kullanılmamaktadır.

bagrın sürü-: “Sürünmek, zor hâllere düşmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir. Birleşik fiili oluşturan her iki unsur da anlam kaymasına uğramıştır.

balk ur-: “Parıldamak, ışıldamak” anlamında kullanılan fiil bir beyitte geçmektedir. İsim unsuru olan “balk” kelimesi günümüzde kullanılmaktadır.

baş oynat-: “Bir şeye baş ile onay vermek” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte geçmektedir.

batâl kal-: “İşlemez, işe yaramaz hâle gelmek” anlamında kullanılan fiil metinde üç beyitte geçmektedir. “Batâl” kelimesi günümüzde kullanılmamaktadır.

bay bil-: “Zengin saymak” anlamındaki fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. Zengin anlamındaki “bay” kelimesi günümüzde daha çok saygınlık ifade eden bir unvan sıfatı olarak kullanılmaktadır.

baylık bul-: “Zenginleşmek” anlamında kullanılan fiil bir beyitte kullanılmıştır.

belâ dart-: “Bela çekmek, sıkıntı yaşamak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir. Bu birleşik fiilde “dart-“ anlam kaymasına uğramıştır.

bezek eyle-: “Süslemek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir. Süs anlamına gelen “bezek” kelimesi dar bir ağız bölgesi dışında günümüzde kullanılmamaktadır.

bıyığın yağla-: “Bıyık burmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir. Bu birleşik fiilde “yağla-“ fiili anlam kaymasına uğramıştır.

bile ol-: “Birlik etmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir.

biliş ol-: “Tanışmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir.

birliğe bit-: “Birlik yapmak” anlamında kullanılan fiil metinde altı beyitte geçmektedir. Fiil unsuru olan “bit-“ anlam kaymasına uğramıştır.

boya deg-: “Boyca uzamak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir. “deg-“ fiili anlam kaymasına uğramıştır.

cilve ur-: “Cilve yapmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir.

çav eyle-: “Duyurmak, yüksek sesle söylemek” anlamındaki fiil metinde bir beyitte geçmektedir. “Çav” kelimesi günümüzde kullanılmamaktadır.

çavı yörü-: “Ünü yayılmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir. “Çav” kelimesi günümüzde kullanılmamaktadır.

çeri düz-: “Asker toplamak, ordu kurmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir.

çöksü kıl-: “Kazık yapmak, kazık çakmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir. Çivi, kazık anlamlarına gelen “çöksü” kelimesi günümüzde kullanılmamaktadır.

dâma dart-: “Tuzağa çekmek, tuzağa düşürmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir.

degme bir olma-: “Önemli olmamak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte geçmektedir.

dek dur-: “Uslu, terbiyeli, sessiz durmak” anlamında kullanılan fiil metinde altı beyitte kullanılmıştır.

devlet gel-: “Mutluluğa ulaşmak” kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır.

devlet sür-: “Mutluluk yaşamak” kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır. Günümüzde kullanılmayan bir birleşik fiildir.

devleti art-: “Mutluluğu artmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. Günümüzde kullanılmayan bir birleşik fiildir.

diri yori/yöri-: “Hayatta olmak, yaşamını devam ettirmek” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır.

dölek dut-: “Sakinleştirmek, sakin tutmak” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır. “Dölek” kelimesi Anadolu ağzlarında kullanımına rastlanmaktadır. Fakat bu birleşik fiilin kullanımı yaygın değildir.

dört yaña çapın-: “Dört bir tarafa koşuşturmak” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır. bu birleşik fiilde kullanılan “çapın-“ fiili günümüzde dar bir ağız bölgesi dışında kullanılmayan bir fiildir.

el karşı-: “El bağlamak, birinin karşısında ellerini bağlayarak durmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. Birleşik fiildeki “karşı-“ fiili günümüzde kullanılmamaktadır.

el sun-: “El uzatmak, yardım etmek” anlamında kullanılan fiil metinde altı beyitte kullanılmıştır.

elbir it-: “El birliği etmek, yardımlaşmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

elgin gör-: “Aciz görmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. Garip, aciz, sefil anlamındaki “elgin” kelimesi günümüzde kullanılmamaktadır.

elin dart-: “Elini çekmek, yardımcı olmamak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

elkinlige düş-: “Miskinleşmek, acizleşmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. İsm unsuru olan “elkinlik” günümüzde kullanılmayan bir kelimedir.

emege düş-: “Zahmete uğramak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

emek dart-: “Zahmet çekmek” anlamında kullanılan fiil metinde üç beyitte kullanılmıştır.

erlige değmiş ol-: “Yetişkinliğe ulaşmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

erlige ir-: “Yetişkin olmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

erlik tahtına ağmış ol-: “Yetişkinliğe ulaşmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

et tol-: “Kilo almak, şişmanlamak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

eye gel-: “Terbiye edilmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

garka var-: “Boğulmak, suya batmak” anlamında kullanılan fiil metinde on üç beyitte kullanılmıştır.

garka vir-: “Boğmak, suya batırmak” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır.

geñez kıl-: “Kolaylaştırmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. “Geñez” kelimesi günümüzde kullanılmayan bir kelimedir.

girtü bil-: “Gerçek bilmek, gerçek saymak” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır. Doğru, gerçek anlamlarında kullanılan “girtü” kelime Eski Uygur Türkçesi dönemine ait arkaik bir kelimedir.

gönlü tun-: “Gönlü kararmak, inancını yitirmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. Her iki kelimedede anlam kaymasına uğrayan birleşik fiilde “tun-“ fiili tıkanmak, kapanmak anlamlarına gelen arkaik bir kelimedir.

gönlül kar-: “Gönlündekileri karıştırmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

güç götür-: “Sıkıntı gidermek” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır.

harca sür-: “Boşa harcamak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

hayvâna say-: “Hayvan yerine koymak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

heybete kal-: “Korkup saygı göstermek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

içi köyne-: “İçi yanmak, üzülmek” anlamında kullanılan fiil metinde üç beyitte kullanılmıştır.

için köynüt-: “İçini yakmak, acı çektirmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

iller aç-: “Fethetmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

karavaş ol-: “Hizmetçi olmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. “Karavaş” kelimesi günümüzde kullanılmamaktadır.

karşu söz kaytar-: “İtiraz etmek, sözü geri çevirmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. Geri çevirmek anlamına gelen “kaytar-“ fiili günümüzde kullanılmayan arkaik bir fiildir.

kaş kantar-: “Kaş çatmak, yüz ekşitmek, kızmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. “Kantar-“ fiili günümüzde kullanılmayan bir fiildir.

kıl yar-: “İyice araştırmak, dikkatli davranmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. Birleşik fiili oluşturan her iki unsorda anlamkaymasına uğramıştır.

kızı erine ismarla-: “Kızı evlendirmek, kocaya vermek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

kühün dut-: “Eski farz etmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

mülke gel-: “Vücuda gelmek, yaratılmak” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır.

nefsi yağlan-: “Nefsin isteklerinin artması” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

oda yanmak-: “Ateşe atılmak, ateşler içinde yanmak” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır.

oyun kov-: “Oyun peşinden koşmak, oyun oynamayı istemek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

ögi git-: “Aklı başından gitmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. Birleşik fiildeki isim unsuru olan “ög” kelimesi Eski Türkçe dönemine aittir. Ayrıca “git-“ fiili anlam kaymasına uğramıştır.

öğini/ögin dir-: “Aklını toplamak” anlamında kullanılan fiil metinde dokuz beyitte kullanılmıştır.

öri/örü dur-: “Ayakta durmak, dikilmek” anlamında kullanılan fiil metinde dört beyitte kullanılmıştır. İsim unsuru olan “öri/örü” kelimesi günümüzde kullanılmamaktadır.

örü dut-: “Ayakta tutmak, sağlam kalmasını sağlamak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

rencin yu-: “Eziyetlerden, sıkıntılardan kurtulmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

saykal ur-: “Cilalamak, parlatmak” anlamında kullanılan fiil metinde dört beyitte kullanılmıştır.

sayru düş-: “Hastalanmak” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır.

serkeşlik it-: “Asilik, dik başlılık yapmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

sıklı kal-: “Kilitli kalmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. “Sıklı” kelimesi günümüzde kullanılmayan bir kelimedir.

sudâ dart-: “Baş ağrısı çekmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

suyına düş-: “Birin peşine takılmak, ardından gitmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. Her iki kelime de anlam kaymasına uğramıştır.

süksüni düş-: “Boynu eğilmek, itiyarlamak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. Boyun kökü, ense anlamındaki “süksün” kelimesi günümüzde kullanılmamaktadır.

taña bat-: “Şaşırarak, hayrete düşmek” anlamında kullanılan fiil metinde on dört beyitte kullanılmıştır.

taña kal-: “Şaşıp kalmak” anlamında kullanılan fiil metinde altı beyitte kullanılmıştır.

tapuda dur-: “Hizmet etmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

ter dut-: “Taze tutmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

toyınudur-: “Sürekli doyurmak” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır.

tuş eyle-/kıl-/ol-: “Rastlamak” anlamında kullanılan fiil metinde beş beyitte eyle fiili, bir beyitte kıl- fiili, altı beyitte ol- fiili, altı yede gel fiili ile kullanılmıştır.

tuş gör-: “Rastlayıp görmek” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır.

udlu kal-: “Mahcup düşmek” anlamındaki fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

usañ ol-: “Bıkmak, usanmak” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır.

utlu/utlu ol-: “Utangaç olmak, hayâlı olmak” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır.

üküş kıl-: “Çoğaltmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

üni çık-: “Adı çıkmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

yahtu vir-: “Işık vermek, aydınlatmak” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır.

yarag eyle-/it-/kıl-: “Hazırlık yapmak” anlamında kullanılan fiil metinde kıl-, eyle-, it- fiilleriyle birer kez kullanılmıştır.

yarı kıl-: “Yardımcı olmak” anlamında kullanılan fiil metinde dört beyitte kullanılmıştır.

yarına güyme-: “Yarına bırakmamak, yarını beklememek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

yârlıg it-/eyle-: “Dostluk etmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir kez it-, eyle- fiilleri ile kullanılmıştır.

yarlıgı başar-: “Emri yerine getirmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

yasa var-: “Taziye gitmek, yas tutmak” anlamındaki fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

yavı/yavu kıl-: “Kaybetmek” anlamındaki fiil metinde dokuz beyitte geçmektedir. Bu fiil günümüzde kullanılmayan ilgi çekici bir fiildir.

yavu var-: “Kaybolmak” anlamındaki fiil metinde yedi beyitte geçmektedir.

yig gel-: “Üstün gelmek” anlamındaki fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

yile var-: “Savrulmak, boşa gitmek” anlamındaki fiil metinde bir beyitte geçmektedir.

yoga dön-: “Yok olmak” anlamındaki fiil metinde bir beyitte kullanılmaktadır

yoga say-: “Yok hükmünde saymak, hiçe saymak” anlamındaki fiil metinde bir beyitte geçmektedir.

yoga vir-: “Hiçe saydırmak, yok etmek” anlamındaki fiil metinde bir beyitte kullanılmaktadır.

yoga yazıl-: “Yok hükmüne yazılmak, hiçe sayılmak” anlamındaki fiil metinde bir beyitte kullanılmaktadır.

yol yaragın eyle-: “Yol hazırlığı yapmak” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır.

yuhın ol-: “Azıtmak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

yumruğa düş-: “Yumruklamak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

yükün dart-: “Eziyet çekmek, sıkıntı yaşamak” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

yüregi oyna-: “Heyecanlanmak” anlamındaki metinde bir beyitte geçmektedir.

yüz beze-: “Süslenmek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

yüz suyu ol-: “Birinin güvenini boşa çıkarmamak” anlamındaki fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır.

yüzi sulu ol-: “Güzel huylu, ahlaklı olmak” anlamında kullanılan fiil metinde iki beyitte kullanılmıştır. Birleşik fiili oluşturan kelimeler anlam kaymasına uğramıştır.

yüzi taze var-: “Günahsız gitmek” anlamındaki fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır.

yüzin burtar-: “Yüzünü buruşturmak, yüzünü ekşimek” anlamında kullanılan fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. Bir durum karşısında hoşnutsuzluğu ifade etmektedir.

yüzine ud getir-: “Kendini utanılacak duruma sokmak” anlamındaki fiil metinde bir beyitte kullanılmıştır. Günümüzde “yüz karası olmak” ve “kepaze olmak” deyimleri kullanılmaktadır.

zahm ur-: “Yaralamak” anlamında kullanılan fiil metinde üç beyitte kullanılmıştır.

zahmet dart-: “Eziyet çekmek” anlamında kullanılan fiil metinde üç beyitte kullanılmıştır.

IV. BÖLÜM

4. GARİBNÂME'DE TESPİT EDİLEN BİRLEŞİK FİİLLER SÖZLÜĞÜ

A

- ‘**aceb kal-**: Şaşırıp kalmak. 6416, 8302
- ‘**aceb kıl-**: Şaşırmak. 3193, 6434
- ‘**âciz kal-**: Bir işi yapmaya gücü yetmemek, zayıf kalmak. 587, 3196, 3241, 3306, 4445
- ‘**aciz ü hayrân u zâr kal-**: Aciz, hayran ve üzgün kalmak. 4450
- ‘**adem ol-**: İnsan olmak 4545, 7972, 8000
- ‘**adil sultân ol-**: Adil padişah olmak. 9804
- ‘**adl eyle-**: Adaleti meydana getirmek 1709
- ‘**afi kıl-**: Affetmek, bağışlamak. 281
- ‘**afv eyle-**: Affetmek, bağışlamak. 3257
- ‘**afv kıl-**: Affetmek, bağışlamak. 8261
- ‘**afv ol-**: Affedilmek, bağışlanmak 9194
- ‘**ahd it-**: Yemin etmek, bir şey yapmaya karar vermek 2390, 4053, 4108, 5437
- ‘**ahd ü peymân berk it-**: Yeminini, sözünü sağlamlaştırmak. 4926
- ‘**ahd ü vefâ bağla-**: Söz vermek ve söze bağlılık göstermek. 4318, 5776, 6732, 10387
- ‘**ahd ü vefâ kıl-**: Yemine sadık olmak. 4028
- ‘**ahd üzre dur-**: Sözünden caymamak, verilen sözü yerine getirmek. 8928
- ‘**ahde vefa kıl-**: Yemine sadık kalmak. 5491, 7503
- ‘**akd bağla-**: Sözleşme, anlaşma yapmak. 4591
- ‘**âkil ol-**: Aklı olmak. 5879
- ‘**âkila degmiş ol-**: Anlamak, farkına varmak. 864
- ‘**akl başda ol-**: akıllı olmak, her şeyin farkında olmak. 8991
- ‘**akl ibadetten kal-**: İbadet yapamayacak duruma gelmek. 2980
- ‘**akl içinde otur-**: Akılda bulunmak, akılda yer edinmek. 2706

- ‘**akla bak-**: Akla yönelmek, akli dikkate almak. 6948
- ‘**akla düş-**: Hatırlamak, anımsamak. 3075
- ‘**akla gel-**: Hatırlamak, anımsamak. 9407
- ‘**akla(birşeyi) gözğü dut-**: Bir şeyi kullanarak kendine yol çizmek. 3074
- ‘**aklı art-**: Daha zeki duruma gelmek, akıllanmak. 4994
- ‘**aklı cihânı dut-**: Fikirleri dünyaya yayılmak. 2558
- ‘**aklı diri dut-**: Aklı canlı, açık tutmak. 4797, 4820
- ‘**aklı git-**: Şaşırarak, kendinden geçmek. 2446, 2631
- ‘**aklı ir-**: Anlayabilmek, akılca olgunlaşmak. 3420, 4336, 5883
- ‘**aklı irme-**: Anlayamamak. 1938, 4804, 7831
- ‘**aklı kal-**: Bir şeyi düşünmekten kendini alamamak. 4407
- ‘**aklı kâmil gönüli bay ol-**: Aklı olgunlaşıp gönü zenginleşmek. 9806
- ‘**aklı ko-**: Bir şey yaparken akli geri planda tutmak. 4406
- ‘**aklı makâm dut-**: Bir iş için akli ön plana almak, akla yerleşmek. 2501
- ‘**aklı meftun gönüli dar ol-**: Akli tutulmak ve içi daralmak. 9633
- ‘**aklı olma-**: Akılsız davranmak, akli bulunmamak. 1733
- ‘**aklı şaş-**: Şaşırarak, kafası karışmak. 1944
- ‘**aklı yarı kıl-**: Bilgisi eksik kalmak. 2630
- ‘**aklı-ıla ol-**: Bir işte akli önemsemek. 6848
- ‘**aklın artur-**: Bilgisini artırmak. 1537
- ‘**aklını al-**: Şaşırarak, hayrete düşürmek. 9992
- ‘**aklını ut-**: Aklını kaptırmak, kaybetmek. 7440
- ‘**aklını dir-**: Akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak. 6830, 6948
- ‘**âlem ol-**: Dünya hâline gelmek. 7088
- ‘**âlemçe ol-**: Alem gibi olmak. 2667, 2672
- ‘**âleme düş-**: Dünyaya gelmek, doğmak. 7436
- ‘**âleme gel-**: Dünyaya gelmek, doğmak. 2599, 3049
- ‘**âlemi dut-**: Çok şeye sahip olmak. 1279
- ‘**âlemi uçdan uça dut-**: dünyaya baştan suna yayılmak. 10016
- ‘**âlemün vâsfin vir-**: Âlemi niteliklendirmek. 5722
- ‘**âlet ol-**: Alet hâline gelmek. 4876
- ‘**âlim ol-**: İlim sahibi olmak, bilgili hâle gelmek. 9120

‘**alimlerden ol-**: İlim sahibi insanlardan olmak, bilgili insanların arasına katılmak.

9620

‘**amel eyle-**: İş yapmak. 10556

‘**amel eyler ol-**: Bir iş yapar hâle gelmek. 2802

‘**amel işle-**: İş yapmak. 1388, 2777

‘**amel kıl-**: İş yapmak, ibadet etmek. 1439, 5391, 9913

‘**arif ol-**: Kendini bilir hâle gelmek. 1606

‘**arş ol-**: Arş olmak. 10036

‘**arz eyle-**: Sunmak. 234, 357, 1446, 1449, 4476, 5774, 6758, 8275

‘**arz it-**: Sunmak. 86, 288, 367, 1450, 7974, 8273

‘**arz kıl-**: Sunmak. 1273, 7368, 9464

‘**arz ol-**: Sunulmak. 8318, 1211, 2196

‘**arzu vü işret kıl-**: İstek ve içki isteğinde bulunmak. 5330

‘**âsi ol-**: İsyankar olmak, isyan etmek. 690,10050, 10181

‘**asl ol-**: Esas olmak.10036

‘**âsude ol-**: Rahat olmak. 9823

‘**âşık eyle-**: Âşık etmek. 9825

‘**âşık it-**: Âşık etmek. 149

‘**âşık ol-**: Sevdalanmak. 1031, 1048, 1072, 1073, 1079, 1643, 2376, 2687, 4815, 5964,
6013, 6191, 6192, 6247, 6273, 6292, 6314, 6347, 6355, 6376, 6386, 6401,
6403, 6423, 6431, 6442, 6464, 6486, 6492, 6521, 6542, 6552, 6882, 8698,
8764, 8766

‘**âşikârâ ol-**: Açığa çıkmak, belli olmak. 7592

‘**aşinâ ol-**: Tanıdık, bildik olmak. 7923

‘**ayân bil-**: Belli, açık bilmek, açıkça anlamak. 4027, 8856, 10151

‘**ayân et-**: Belli etmek, açığa çıkarmak. 3453

‘**ayân kıl-**: Belli etmek, açık etmek. 697, 8315, 8726, 8962, 9972

‘**ayan ol-**: Belli olmak. 2056, 2561, 2130, 5940, 6593, 6916, 8573, 8874

‘**ayb dut-**: Ayıp saymak, ayıp olduğunu düşünmek(bir şeyi). 336, 8065

‘**ayb itme-**: Yanlış yapmamak, ayıp etmemek. 33

‘**ayb ol-**: Ayıp hâle gelmek. 2241, 3578, 5421, 7875, 7884

‘**ayb urma-**: Ayıplamamak, kınamamak. 5123

- ‘**ayş it-**: Zevk ve sefa etmek. 2425
- ‘**ayş u işret olma-**: Yiyip içme bulunmamak. 2320
- ‘**ayş u nûş kıl-**: Yiyip içmek. 5331
- ‘**azâb gör-**: Azaba uğramak, eziyet çekmek. 9586
- ‘**azâb ver-**: Azap vermek, eziyet vermek. 4077
- ‘**azim dut-**: Kararlı davranmak. 962
- ‘**aziz dut-**: Değerli, saygın görmek, üstün tutmak. 5876, 5893, 9975
- ‘**azîz ol-**: Değerli, saygın hâle gelmek. 4506, 5755, 7072, 7109, 9515, 9930
- ‘**azm eyle-**: Gayret etmek, çaba göstermek. 490, 4186, 5219
- ‘**azm it-**: Bkn: ‘azm eyle- 5172, 5174, 6339, 7113
- ‘**azm kıl-**: Azmetmek, çaba göstermek. 2458,
- ...**ya yol bul-**: Bir şeye çare bulmak. 632, 794, 958, 1662, 1928, 2874, 3235, 3271, 3280, 3306, 3307, 3309, 3311, 3331, 3332, 3360, 3435, 3505, 4229, 4232, 4489, 5448, 5456, 5564, 6139, 6622, 7136, 7200, 7235, 8021, 9025, 9881
- a’zalar bit-**: Organların oluşması. 4512
- âb u ateş hâk ü bâd ol-**: Ateş, su, toprak ve toprak meydana gelmek. 6532
- âbâd ol-**: Şenlenmek, bayındır olmak. 1138, 1065
- âbâd eyle-**: Şenlendirmek, bayındır etmek. 3394, 4278
- âbdest al-**: Abdest almak. 1681, 9723
- ac/aç ol-**: Acıkmak. 1982, 5920
- açırma-**: Açmamak. 6649, 6605
- açu(acı) ol-**: Acılaşmak. 9044
- açuğ ol-**: Açık hâle gelmek. 3605, 9290
- ad al-**: İsim almak. 8491
- ad dak-**: İsim vermek. 4593
- ad eyle-**: İsim yapmak. 186, 1796
- ad ko-**: Ad vermek. 10523
- ad ol-**: İsim olmak. 3210, 8867, 8989
- ad ur-**: Ad vermek. 16, 5643, 7251, 8138, 10159, 10305
- ad urın-**: İsimlenmek, isim almak. 5119
- ad vir-**: İsim koymak, isim vermek. 5120, 7278, 7648, 9437

- ada gel-:** Ortaya çıkmak, isim almak, şöhretlenmek. 1412, 1584, 2052, 6686, 7450, 7564, 7646, 10444
- ada gelme-:** Anlatılamamak, ağza alınamamak. 7453
- âdem ol-:** İnsan olmak. 5300
- âdemî kıl-:** İnsan yapmak. 2506
- âdemî ol-:** İnsan olmak. 2505, 2609, 3366
- adı ‘aleme çık-:** Adı dünyaya yayılmak, ünlenmek. 7521
- adı ‘âlemi dut-:** Adı dünyaya yayılmak, ünlenmek. 8610
- adı çık-:** Kötü bir şöhret sahibi olmak. 6246, 6407, 7888
- adı dadı dünyâda sebât dut-:** Adı dünyada sürekli kalmak. 6822
- adı git-:** Adı kaybolmak, unutulmak. 9898
- adı sanı bilinme-:** Çok fazla tanınmamak. 7934
- adı zenîm ol-:** Adı aşağılık olmak. 10501
- adın alma-:** İsim sahibi olamamak. 8530
- adın döndür-:** Adını değiştirmek. 6649
- adın say-:** Saygı göstermek, önem vermek. 2505
- adın yerde koma-:** İtibarını, değerini düşürmemek. 2368
- adına toz konma-:** İtibarını, değerini korumak. 3672
- adını çıkar-:** Kötü bir şöhret sahibi olmasına neden olmak. 8516
- adını çıkar-:** Namını yükseltmek. 10442
- adını dilden koma-:** Sürekli biri anmak, hep o kişiden bahsetmek. 2937, 8851
- adını ozan eyle-:** Ozanlık yapmaya başlamak. 9198
- adun anma-:** (Birinden) bahsetmemek. 4136
- afv ol-:** Affolmak. 9665
- agaz it-:** Başlamak. 622
- agyâr ol-:** Yabancı olmak. 3916
- agyarlığı olma-:** Yabancılık çekmemek. 5603
- agzın açama-:** Konuşamamak, karşı gelememek. 3240
- agzın suya ur-:** Su içmek. 3288
- âh eyle-:** Ah etmek. 3777, 3779, 3797
- âh it-:** Ah etmek. 1115, 3789, 3918, 3789, 3810, 3813
- ah kıl-:** Ah etmek. 5687

- âh ol-:** Ah etmek. 4928
- âh ur-:** Ah etmek. 1145, 3806, 3824
- âhir ol-:** Sonlanmak, bitmek. 7327, 8025
- akadur-:** Sürekli akmak, akıp durmak. 2305, 2310, 5708
- akça ol-:** Akçe olmak. 6661
- aladur-:** Sürekli almak. 4786
- alçak ol-:** Alçak olmak, yere yakınlaşmak. 9224, 10398
- aldanmadın doğru git-:** Kanmayarak doğru yola gitmek. 4484
- alem adını ur-:** Dünya adını vermek. 1265
- alemi dut-:** Dünyayı elde etmek. 10371
- âlet ol-:** Kullanılmak. 1295, 6544, 8570
- alıma-:** Alamamak. 9544
- alkış al-:** Dua almak. 3095, 3097, 3102, 3117, 3118, 3120, 9116
- alkış gel-:** Dua almak. 3146
- alkış it-:** Dua etmek. 2363
- alkış kıl-:** Dua etmek. 3137, 3139
- alp ol-:** Yiğit olmak. 8493, 8500, 8576, 8583, 8605
- alp olma-:** Yiğit olamamak. 8500, 8530
- aplık eyle-:** Yiğitlik yapmak, cesaret göstermek. 8491, 8582
- aplık gel-:** Yiğitliğe ulaşmak. 4539
- aplık kıl-:** Yiğitlik yapmak, cesaret göstermek. 4539
- altına alıp yire sür-:** Çiğnemek, yerde sürüklemek. 4305
- altun gümüş eyle-:** Altın, gümüş yapmak. 5740
- altun kul-:** Altın hâline getirmek. 1644
- altun tâc ur-:** Altın taç takmak. 9700
- alu bil-:** Aciz görmek, zavallı saymak. 5902
- alu ol-:** Aciz kalmak, zavallı olmak. 4115, 6476
- aluda kal-:** Aciz kalmak. 9823
- aman bulma-:** Çaresiz kalmak, derman bulamamak. 247
- ana gönlin iste-:** Anne gönlüne kazanmayı istemek. 3116
- ana ol-:** Çocuk sahibi olmak. 6420
- añabil-:** Anabilmek. 10571

- anbâr ur-:** Mal, mülk biriktirmek. 3468, 3469, 6935
- and iç-:** Yemin etmek. 8533, 9228, 10492
- and vir-:** Yemin etmek. 516
- anılmaz mahfil olma-:** Konuşulacak yer olmamak. 2881
- añladıma-:** Anlatamamak. 6263
- añlayıma-/añlayuma-:** Anlayamamak. 1147, 2147, 2157, 2654
- anlayu bak-:** Anlayabilmek. 5176
- ârâste ol-:** Süslenmek. 1751, 6410
- arı çık-:** Temizlenmek, berraklaşmak. 1593
- arı ol-:** Temiz, berrak olmak. 1149, 2473, 5387, 9910, 9914
- arkların hoş dart-:** Arkları güzelce düzeltmek. 1525
- arkun arkun atla-:** Aheste aheste atlamak. 279
- artadur-:** Sürekli artmak. 1837, 2526, 7436
- artadura-:** Sürekli artmak. 1837
- artug eyle-:** Fazla yapmak. 6664
- artug ol-:** Fazla olmak, fazlalaşmak. 9696
- artuk gel-:** Fazla gelmek. 9795
- artuk gör-:** Fazla görmek. 9006
- artuk/artug ol-:** Fazla olmak. 2014, 5899, 5973, 7003
- arz eyle-:** Hâlini arz etmek. 4000
- âsan eyle-:** Esenlikler vermek. 3446
- âsan ol-:** Kolay olmak, kolaylaşmak. 9683
- âsılık kıl-:** İsyân etmek. 4059
- aslı olma-:** Gerçekliği olmamak. 1733
- aslına/asluna dön-:** Aslına geri gelmek. 2173, 4554
- assı bul-:** Fayda elde etmek. 7243
- assı it-:** Fayda etmek. 10254
- assı kıl-:** Fayda etmek. 49, 2953
- assı ol-:** Fayda olmak. 3604
- aş ol-:** Yemek olmak. 6496
- âşikârâ ol-:** Açığa çıkmak, belli olmak. 8434, 8665
- âşikâre kıl-:** Açığa çıkarmak, belli etmek. 6007

- âşinâ ol-:** Tanıdık olmak. 2930, 5777
- ata adı an-:** Baba adını hatırlamak. 2366
- ata gönlin bekle-:** Baba günlüne girmeyi ummak. 3116
- atadan kalmış ol-:** Babasından kalmak. 9054
- atasınuñ adın añdur-:** Atasının adını hatırlatmak. 2359, 2364
- âvâz kıl-:** Seslenmek. 3053
- avdaz al-:** Abdest almak 1829
- ayag ol-:** Ayak olmak. 2510, 2542
- ayaga bin-:** Ayaklanmak. 5321
- ayak bas-:** Bir yere gelmek. 5207, 8282
- ayakda ol-:** Dik durmak. 279
- âyb dut-:** Ayıp saymak. 336
- aydın eyle-:** Aydınlatmak, ışık vermek. 2398
- aydın kıl-:** Aydınlatmak, ışık vermek. 1676, 1821
- aydın ol-:** Aydınlanmak, ışımak. 10092
- aydın vir-:** Aydınlatmak, ışık vermek. 3398, 4604, 4873, 4874, 4901
- aygut kıl-:** Aygıt yapmak. 1668
- ayık gel-:** Kendini bilir hâlde gelmek. 2327
- ayık gelip esrük git-:** Kendini bilir hâlde gelip sarhoş hâlde gitmek. 2327
- âyine kıl-:** Ayna etmek. 7272
- ayru dutma-:** Bir arada tutmak, ayırmamak. 2181
- ayru düş-:** Uzak kalmak, ayrılmak. 3000, 3889, 7948
- ayru ol-:** Ayrı kalmak. 10535
- ayru olma-:** Bir arada olmak. 2031, 2282, 2768, 2936, 8913, 8978, 9635, 10535
- az ol-:** Az olmak. 5948
- âzâd eyle-:** Özgür bırakmak. 1541, 4278, 9167
- âzâd ol-:** Özgürleşmek. 713, 1138, 1470, 2347, 2816, 2869, 2935, 2990, 3761, 4048,
4609, 4975, 5066, 6729, 9073, 9098, 9917, 10247
- azgın ol-:** Azgınlaşmak. 9611
- B**
- bag ol-:** Bağlanmak. 4931
- bagça ol-:** Bahçe olmak. 1516, 6969

- baglu ol-:** Bağlanmak, gönül vermek. 498,5905, 5867
- bagrı baş ol-:** Bağrı baş hâline gelmek. 2861
- bagrı yüregi köynü-:** Göğsü, kalbi yanmak, acı çekmek. 6197
- bagrın sürü-:** Sürünmek, zor hâllere düşmek.7175
- bahâne eyle-:** Bahane etmek. 8162
- bahâne ol-:** Bahane olmak. 879, 8152
- bahîl ol-:** Cimri olmak. 9182
- bahri ol-:** Denize ait olmak. 1774
- bahş eyle-:** Bağışlamak. 10135
- bahş eyle-:** Bağışlamak. 1762, 2311, 4570, 4571, 6834
- bahş it-:** Bağışlamak. 7019
- bahş ol-:** Bağışlanmak. 1333, 6660, 6771, 7024, 8317, 8389
- bahşâyîş vir-:** Merhamet etmek, bağışlamak. 3705
- baht açıl-:** Talih verilmek. 10052
- bakadur-:** Devamlı bakmak. 3519, 5215
- bakama-:** Bakmamak. 391, 1113
- bâkî kal-:** Kalıcı olmak. 207, 679, 1160, 1260, 1277, 1282, 1284, 1302, 1322, 2394, 5638, 5639
- bâkisin eydüme-:** Kalıcılığını söyleyememek. 4629
- bakmaz ol-:** Bakmaz duruma gelmek. 6702
- balk ur-:** Parıldamak, ışıldamak. 7396
- bâr virme-:** Yük olmamak. 3713
- basagör-:** Baskın yapmak. 10279
- basmaduk ol-:** Basmamak. 7105
- baş götür-:** Öldürmek. 2727
- baş indür-:** 1.İtaat etmek, boyun eğmek. 329, 1478 / 2.Saygı göstermek. 5897, 6723, 8898
- baş indürme-:** İtaat etmemek, boyun eğmemek, saygı göstermemek. 243, 319
- baş kesüp kan dök-:** Birini öldürmek. 10201
- baş ol-:** Önder olmak. 321, 2501, 2545, 9116,10101
- baş oynat-:** Baş hareket ettirerek bir işe onay vermek. 4925, 6572
- baş sal-:** İtaat etmek, kabullenmek, başını sallayarak onaylamak. 11

- baş ur-:** Müracaat etmek. 20
- baş vir-:** Ölmek, kendini feda etmek. 189, 327
- baş yaragın it-:** Gerekli hazırlığı yapmak. 4252
- başa gel-:** Bir olayla veya durumla karşılaşmak. 279, 4189
- başa ilt-:** Anlamak. 9133, 9154
- başdan maldan çık-:** Canından bezip malı bırakmak. 10055
- başından aş-:** Aklından çıkarmamak. 5871
- batâl kal-:** İşlemez hâle gelmek. 8821
- batâl ol-:** İşlemez olmak. 8821
- bâtıl kal-:** Boş, gerçeğe uymayan duruma gelmek, yanlış yolda kalmak. 3735, 7754, 7777, 9852
- bâtıl ol-:** İşe yaramaz hâle gelmek, boş, asılsız olmak. 2216, 2259, 7059, 10107
- bâtılı hakdan seç-:** Yanlışı doğrudan ayırmak. 5805, 5914
- bay bil-:** Zengin saymak. 5859
- bay kıl-:** Zenginleştirmek. 354, 5976, 6956
- bay ol-:** Zenginleşmek. 1999, 5921, 5886, 5937, 5953, 8750, 9070, 9087, 9145, 9338
- bayık bil-:** Açık, gerçek bilmek, iyi anlamak. 2315
- bayık ol-:** Açık, gerçek olmak. 1421, 1737, 3663, 3684, 6658, 9273
- baylık bul-:** Zenginleşmek. 5993
- bed ol-:** Kötü olmak. 7548
- bed-hû ol-:** Kötü huylu olmak. 7378
- bedter ol-:** Eski, bayat olmak. 241, 5393
- beg ol-:** Bey olmak. 9120
- begleri kul gör-:** Beyleri kul gibi görmek. 5624
- behre al-:** Hisse, pay, nasip almak. 2939
- bekâ bul-:** Ölümsüzlük, kalıcılık bulmak. 3369, 8021, 8036
- bekâ dutma-:** Ölümsüzlük, kalıcılık elde edememek. 4768, 9012, 9075
- bel бүкіл-:** Yaşlılık yüzünden güçsüz kalmak, yaşlanmak. 2012
- belâ dart-:** Bela çekmek. 10358
- bellü bil-:** Açık bilmek, gerçek bilmek, iyice anlamak.. 3919, 9686, 9919, 10018, 10228
- bellü ol-:** Belli olmak. 9082

- bendeş gel-:** Benzer, eş olmak. 2018
- beñzer ol-:** Benzemeye başlamak. 9786
- benzi gül-:** Gülümsemek, yüzü gülmek, rahata kavuşmak. 1976, 1993
- berî olmuş ol-:**(bir şeyden) Bir şeyden uzak olmak. 3760, 6236
- berî/ berü ol-:** Uzak olmak, uzaklaşmak. 5636, 6418, 6725, 7873
- berk dut-:** Sağlam tutmak. 1066, 3672, 3674, 4814, 5467, 5478
- berk it-:** Sağlamlaştırmak. 294, 752, 979, 988, 1134
- berk ol-:** Sağlamlaşmak. 6250, 8601
- beşâret eyle-:** Müjdelemek. 7001
- beşâret kıl-:** Müjdelemek. 4037, 4052
- beşâret ol-:** Müjde olmak. 56560
- beşâret ur-:** Müjde vermek. 10031
- bey' ü şirâ ol-:** Alış-veriş olmak. 5055
- beyan eyle-:** Açıklamak, anlatmak. 1626, 1773
- beyan eyleyime-:** Açıklayamamak, anlatamamak. 1773
- beyân it-:** Açıklamak, anlatmak. 550b, 954b, 1039b, 1783b, 1931b, 8690
- beyân kıl-:** Açıklamak, anlatmak. 6583, 9367
- beyân ol-:** Açıklanmak. 1247
- bezek eyle-:** Süs yapmak, süslemek. 3980
- bezek ol-:** Süs olmak. 4269
- bezm düz-:** Meclis toplamak. 2422
- bıyığın yagla-:** Bıyık burmak. 1981
- bî-dâd ol-:** Zalim olmak. 8989, 9166
- bidâr eyle-:** Uyanık etmek, gözünü açmak. 5582
- bîdâr ol-:** Uyanık olmak. 1060
- bî-dil ol-:** Gönülsüz olmak. 9223
- big ol-:** Bey olmak. 5986
- bî-gümân ol-:** Şüphesiz olmak. 8895
- bî-hayâ ol-:** Hayasız olmak, utanmaz olmak. 9205
- bî-hesâb ol-:** Hesabsız olmak. 4200
- bî-hilm ol-:** Yumuşak olmamak, sert ve acımasız olmak 2334
- bî-hôd ol-:** Asılsız olmak. 6473, 6477, 8305

- bî-huş ol-:** Şaşkın, sersem olmak. 6201
- bî-karâr kıl-:** Kararsız etmek. 7987
- bî-karâr ol-:** Kararsız olmak. 6388, 6469, 7911, 8068
- bil bağla-:** Birisine bir şey için inanmak, güvenmek. 10531
- bildügin kılma-:** Bildiklerini yapmamak. 2772
- bile ol-:** Birlik olmak. 5194
- bileme-: bilime-/bilüme-:** Bilememek. 1004, 907, 908, 1092, 2406, 3196, 3413, 4558, 4649, 6931, 7472, 7968, 8273, 8688, 8682
- bilîş ol-:** Tanış olmak, tanışmak. 6305, 10231
- bilüdur-:** Sürekli bilmek. 898
- bî-mekân kıl-:** Mekânsız bırakmak. 6061
- biñ dürlü nesne ol-:** 10080
- biñ ol-:** Bin olmak. 2211, 8031, 10544, 10547
- bî-namaz ol-:** Namaz kılmamak. 8355
- bî-nazîr ol-:** Eşsiz olmak. 7545
- bî-nevâ olma-:** Nasipsiz, zavallı, çaresiz olmak. 5226
- bî-niyâz ol-:** Duasız, isteksiz olmak. 4554, 8140
- binmiş ol-:** Binmek. 5870
- binüt ol-:** Binek olmak. 8514
- bî-pâ vü dest ol-:** Ayaksız ve elsiz olmak. 7967
- bî-perhîz ol-:** Perhizsiz olmak, perhiz yapmamak. 9003
- bir avuç ol-:** Az olmak. 864
- bir beden ol-:** Tek vücut olmak, bir bedende birleşmek. 2556
- bir danesi biñ ol-:** Az olanı çoğalmak, artmak. 5042
- bir dem ol-:** Kısa bir zaman olmak. 7111
- bir eyle-:** Bir hâle getirmek. 8330
- bir harf ol-:** Bir harf olmak. 4627
- bir işâret kullıga ol-:** Kulluğa başlamak. 4915
- bir kal-:** Yalnız kalmak. 583
- bir kez okunmak ol-:** Bir kez okunmak. 2792
- bir kişi ol-:** Bir kişi olmak. 7991

- bir kişisin biñ ere say-:** Bir kişinin özellikleri olandan daha çok görmek, bir kişiye fazla değer vermek. 4245
- bir ol-:** Birleşmek, beraber olmak. 9902, 9952
- bir ol-:** Tek olmak. 262, 275, 583, 1062, 7397, 7591, 8030, 8037
- bir tag ol-:** Artmak, çoğalmak. 3003
- bir ulu bağça eyle-:** Güzel, iyi bir bağça yapmak. 1505
- bir vücûd ol-:** Tek vücut olmak. 2562
- bî-rahmet ol-:** Acımasız olmak. 9046
- biri biñ ol-:** Azı çok olmak. 2225, 2229
- birikime-:** Birikememek. 727
- bî-riyâ ol-:** Yüzsüz olmak. 3510
- birliğe bit-:** Birliğe ulaşmak. 255, 256, 338, 339, 343, 431,
- birliğe ulaşıgör-:** Birliğe ulaşıp durmak. 385
- birliği ‘ışka bit-:** Kendini aşka adamak. 5383
- birliği bütün ol-:** Birliği sağlam olmak. 3527
- birliği hakk’a bit-:** Kendini Allah’a bağlayıp Allah’la beraber olmak. 9965
- birliğüñ eydügör-:** Birliği söyleyip durmak. 4179
- birlik eyle-:** Brilik, beraberlik etmek. 257, 380, 386, 449
- birlik it-:** Birlik, beraberlik etmek. 397, 398
- birlik kıl-:** Birlik, beraberlik etmek. 548, 10205
- bitedür-:** Yetişip durmak. 1404, 5956
- bî-ters eyle-:** Korkusuzluk etmek. 9141
- bî-tevfik ol-:** Başarısız olmak. 9148
- bitirüvir-:** Bitirivermek. 10584
- bî-vefâ ol-:** Vefasız olmak. 5600
- bî-vefâlık kıl-:** Vefasızlık yapmak. 6547
- bî-zabt ol-:** Kontrolsüz olmak. 9003, 9151, 9199
- bî-zebân kıl-:** Dilsiz yapmak. 5597
- bî-zelel kıl-:** Yüksek tutmak, yükseltmek. 6187
- bol ol-:** Bol olmak, çok olmak. 3213, 5398, 5507, 9082
- boş ol-:** Hiçbir şey bulunmamak. 1975, 4754
- boya deg-:** Boyca uzamak. 2914

- boyn vir-:** 1.Boyun eğmek, itaat etmek. 2. Ölmek, feda olmak. 557, 5475, 9886, 10049
- boynın ur-:** Öldürmek. 3190, 0285
- boz ol-:** Bozlaşmak. 7792, 7813
- bögeyime-:** Kapatamamak, engelleyememek. 453
- böyle ol-:** Bu şekilde olmak. 1025,1354, 1494, 1738, 1906, 1955, 2166, 2980, 2988, 1962,1994, 2008, 2010, 9669
- budak ol-:** Budak olmak. 412
- bulama/bulma/bulma-:** Bulamamak. 2257, 2460, 3196, 3324, 4558
- bulgör-:** Bulabilmek. 1038
- bulut ol-:** Bulut olmak. 927
- bulut örter ol-:** Bulutların gökyüzünü kaplar hâle gelmesi. 1973
- bulmak ol-:** Bulmak. 9911
- bulmuş ol-:** Bulmuş duruma gelmek. 3760
- burun ur-:** Burun sokmak. 3062
- buyrug içinde dur-:** Emre itaat etmek. 2159
- buyrug ol-:** Emir olmak. 1866, 4151, 6844, 6850
- buyruk dut-:** Emre itaat etmek. 2164
- buyruk dutma-:** Emre itaat etmek. 4372, 8484
- bülbül gibi ol-:** Bülbül gibi olmak. 6223
- bülbül olup ötmek-:** Bülbül gibi olmak. 9368
- bülend ol-:** Yüksek, yüce olmak. 2512
- bünyâd eyle-:** Bina yapmak. 1796, 3394, 7287
- bünyâd ol-:** Bina olmak. 1043, 1065, 1621, 5737
- bünyâd ur-:** Bina yapmak. 1980, 2124, 3386, 4715, 8198
- büt it-:** Put etmek. 5396
- bütün ol-:** Bütün olmak.9079

C

- câhil ol-:** Cahil olmak. 9620
- cân al-:** Öldürmek. 1914, 1922, 1923, 2757, 4236
- cân eyle-:** Can etmek. 1885,1888
- can fiday kıl-:** Kendini feda etmek. 1441

- cân fidî kıl-:** Kendini feda etmek. 3755, 9304
- cân firâg bul-:** Kurtuluşa ulaşmak, rahatlamak. 2864
- can firag bulma-:** Rahat bulamamak. 2864
- cân gel-:** Canlanmak. 4514, 6537, 6866
- can göziyle bak-:** Dikkatlice bakmak. 2564
- can göziyle okı-:** İçtenlikle okumak. 673
- cân içinde cân ko-:** Hayat vermek. 6527
- cân içinde cân ol-:** Kişiyi hayat vermek. 6569
- cân içinde kût ol-:** Mutlu olmak. 2183
- cân içinden dinle-:** Dikkatlice, samimice dinlemek. 1148, 1222, 1400, 1690, 2472, 3441, 3526, 4483, 6170, 8864, 8881, 9289
- cân içinden işit-:** Dikkatlice, samimice dinlemek. 3528
- cân içinden sırr açma-:** Kalpteki sırları söylememek. 2750
- can in-:** Hayat gelmek. 3224
- can kıl-:** Canlandırmak. 5666
- can kulagın aç-:** Dikkatlice dinlemek. 2563
- can kulagun açuban dinle-:** Dikkatlice dinlemek. 430
- cân ol-:** Can olmak. 2921, 5173, 7919, 9358
- can râzını aç-:** Kalpteki istekleri söylemek. 3315
- can suyu vir-:** İlk suyunu, hayat suyunu vermek. 1879, 1910
- cân tenden çık-:** Ruh bedenden ayrılmak, ölmek. 5053
- cân u gönül vir-:** Âşık olmak. 3794
- cân vir-:** Hayat vermek. 2252
- cân vir-:** Ölmek. 324, 1913, 1917, 2199, 2240, 2757, 2806, 5400, 5919, 6462, 6473, 6894, 7654, 10481, 10482, 10579
- cân yüzün gör-:** Kişiyi fark etmek. 2373
- câna kul ol-:** Hayata tapmak. 1843
- cana yoldaş eyle-:** Kendine arkadaş yapmak. 2253
- cândan geç-:** Kalpten yol bulup geçmek. 7046
- cândan geç-:** Hayatından vızgeçmek. 2196
- canı çık-:** Ölmek. 689
- cânı eser tuy-:** Kendine pay düşmek. 8043

- câni fidî ol-:** Canı feda olmak. 2282
- câni göñli hazrete dogru ol-:** Gönülden Hakk'a yönelmek. 5851
- câni ko-:** Canı bırakmak. 3479, 4438
- câni makâm dut-:** Kalpte yer edinmek. 5415
- câni rahmete ir-:** Merhamete ulaşmak. 1590
- câni serhoş eyle-:** Kendinden geçmek. 2307
- câni tende dut-:** Yaşamaya devam etmek. 7984
- câni tende egle-:** Yaşamayı başarabilmek. 714
- cân-ıla dinle-:** Gönülden dinlemek. 436
- canın oda atası ol-:** Kendini ateşe atmayı istemek. 6446
- cânına kıy-:** Kendini öldürmek. 8505
- cânını karşı dut-:** Kendini siper etmek. 2103
- cânını tâze dut-:** Kendine iyi bak. 5412
- cansuz ol-:** Cansız olmak. 8983
- cânuñ dinlen-:** Kendini dinlendirmek, rahatlamak. 2563
- cânuñı toyla-:** Kendini beslemek. 3775
- câvidan kal-:** Sonsuz kalmak. 1258, 1306, 1328, 1337, 1399, 3683, 3524,
- câvidân ol-:** Sonsuz olmak. 5611
- câyiz gel-:** Dinen yapılabilir saymak. 1964
- cefâ kıl-:** Eziyet etmek. 10281
- cefâ vir-:** Eziyet vermek. 4028
- cehd eyle-:** Çabalamak. 540, 9129, 9130
- cehd it-:** Çabalamak. 586, 942, 2390, 2918, 3214, 3324, 3707, 5437, 9562
- cehd kıl-:** Çabalamak. 3118, 9124
- cem' eyle-:** Toplamak. 533, 1878, 1920, 3439, 4246, 4697, 4849, 6707, 6917, 7297,
8325, 8329
- cem' it-:** Toplamak. 582, 974, 2433, 4540, 9771
- cem' kıl-:** Toplamak. 1870, 1887
- cem' ol-:** Toplanmak. 414, 457, 903, 1023, 1521, 1847, 1857, 1861, 1862, 2457, 3173,
5254, 5476, 5583, 5789, 5943, 6573, 8104, 8909, 10185, 10525
- cemâ'at ol-:** Topuluk hâline gelmek. 5793
- ceng it-:** Savaşmak. 990

- cevâb al-:** Soruya karşılık bulmak. 3348, 8814
- cevab alma-:** Karşılık alamamak. 8814
- cevâb kıl-:** Cevap vermek. 8258
- cevâb vir-:** Cevaplamak. 5554, 9584, 10380
- cevher ol-:** Cevher bulunmak. 7464
- cevlan kıl-:** Dolaşmak, gezinmek. 1184
- cihan ol-:** Dünya olmak. 201
- cihânı dut-:** Dünyaya yayılmak. 7096
- cilve göster-:** Cilve yapmak. 6359
- cilve ur-:** Cilve yapmak. 1961
- cism eyle-:** Cisim yapmak. 1889, 4947, 5300
- cism ol-:** Cisim olmak. 2251
- cûş eyle-:** Coşmak. 14, 6580
- cûş gel-:** Coşkunluk gelmek. 42
- cûş kıl-:** Coşmak. 4535
- cûş ol-:** Coşmak. 5331, 6636
- cûşa gel-:** Coşmak. 4224
- cüdâ eyleme-:** Ayırmamak. 3384
- cüdâ ol-:** Ayrı düşmek. 2271
- cümle ‘alemi dut-:** Her şeyi elde etmek. 3366
- cümle ele gel-:** Her şeyi elde etmek. 1413
- cümle gönline gir-:** Her şeyin gönülde yer edinmesi. 2213
- cümle iş elinden çık-:** Her şeyi yapmak. 2212
- cümle kıl-:** Tamamlamak. 1354
- cünbiş al-:** Etkilenmek, hareketlenmek. 10206
- cünbüş vir-:** Hareket vermek, can vermek. 6544
- cür’a nûş kıl-:** İçki içmek, sarhoş olmak. 7367
- cüst ol-:** Hareketlenmek, ayağa kalmak. 1198
- Ç**
- çalab hoşnıdlığın bul-:** Allah’ın rızasına ulaşmak. 3120
- çâlâk çüst ol-:** Hareketli vee çevik olmak. 3622
- çarh ur-:** Dönmek. 3055

- çav eyle-**: Duyurmak, yüksek sesle söylemek. 7009
- çavı yörü-**: Ünü yayılmak. 9007
- çerag ol-**: Işık olmak, yoluna ışık tutmak. 1801, 4891, 7289
- çeri düz-**: Asker toplamak, ordu kurmak. 4246
- çeri ol-**: Asker olmak. 154
- çeşme ol-**: Çeşme olmak. 10076
- çevre oturmuş ol-**: Kuşatmak. 3873
- çevrinüdur-**: Durmadan dönmek. 2203
- çıkama-**: Çıkamamak. 1113, 4428
- çiçek vir-**: Çiçeklenmek, çiçek açmak. 2987
- çift eyle-**: Birleştirmek, eş yapmak. 4591, 8051
- çift kıl-**: Birleştirmek, eş yapmak. 698
- çift(eş) ol-**: Eş olmak. 7392
- çirkin karı ol-**: Çirkin kadın hâline gelmek. 8098
- çok ol-**: Çok olmak, çoğalmak. 9696
- çoğu az eyle-**: Çok olan bir şeyi azaltmak. 4566, 8454
- çok ol-**: Fazla olmak, artmak. 5865, 5948, 7235, 7547, 8998, 9079
- çöksü kıl-**: Kazık yapmak. 4272
- çüft eyle-**: Eş yapmak, iki cins yapmak. 671
- çüst ol-**: Çabuk, çevik olmak. 8415

D

- da'vet eyle-**: Davet etmek. 2337, 3126, 5471, 5514, 6678, 6701, 6705, 7611, 7636, 9713
- da'vet it-**: Davet etmek. 236, 488, 5497, 7634, 8696, 8904, 9001, 9973
- da'vet kıl-**: Davet etmek. 5483, 7625, 10331, 10441
- da'vî eyle-**: İddaa etmek. 9261
- da'vî it-**: İddaa etmek. 4326
- da'vî kıl-**: İddaa etmek. 899, 2942, 4059, 4127, 4132, 4162, 4261, 4262, 7856
- da'vî ol-**: İddaa olmak. 4125
- da'vî-yi 'irfân kıl-**: İrfanlık iddasında bulunmak. 4426
- dad bul-**: Bir şeyin tadına ulaşmak. 6271, 6397
- dad dut-**: Lezzet bulmak. 9441

- dâd eyle-:** Adaletle hükmetmek. 186
- dâd kıl-:** Adaletli olmak. 188
- dâd ol-:** Adalet olmak. 7038
- dad vir-:** Lezzet vermek. 7311
- dadı git-:** Tadı kaçmak. 9898
- dadını/dad al-:** Bir şeyin lezzetini hissetmek, zevkini almak. 1692, 2630, 5195, 7150, 8491, 9308, 9331, 9423, 9459, 10009, 10010, 10398
- dâg ol-:** Yara olmak. 4931
- dak dut-:** Özür bulmak, kusurlu görmek. 2232, 4340
- dal sıfat ol-:** Eğilmek, dal harfi gibi olmak. 1971
- dâma dart-:** Tuzağa çekmek, tuzağa düşürmek. 10360
- dâniş vir-:** Bilgi vermek. 4516, 4533
- darû ol-:** İlaç olmak, çare olmak. 638, 1563
- dasitân ol-:** Destan olmak. 6239
- datlu su ol-:** Suyun tatlanması. 6815
- dâvet kıl-:** Davet etmek. 955b, 1533, 3559, 3581,
- davi ol-:** İddaa olmak. 4125
- dâye ol-:** Hizmetçi olmak, dadı olmak. 4531
- dâyim dur-:** Sürekli var olmak. 1798
- dâyim dut-:** Sürekli olmak. 1275, 1742, 3744, 3751, 4767, 4851, 4863, 10208
- dâyim ol-:** Devamlı olmak. 9685
- def it-:** Göndermek, ortadan kaldırmak. 3576, 3587
- def ol-:** Gönderilmek, ortadan kaldırılmak. 3598, 7026
- degme bir olma-:** Önemli olmak. 2724
- degmiş ol-:** Değmiş olmak, ulaşmış olmak. 9805
- dek dur-:** Uslu, terbiyeli, sessiz durmak. 129, 1055, 1056, 7775, 10376, 10378
- dek dur-:** Yalnız kalmak. 9833
- dek dut-:** Aynı değerde varsaymak, değerlerini bir tutmak. 9572
- delalet it-:** Yol göstermek, kılavuzluk yapmak. 20
- delîl dut-:** Şahit, tanık, kanıt kabul etmek. 5580
- delîl kıl-:** Şahit, tanık, kanıt yapmak. 1021

- delîl ol-:** Kanıt olmak. 2331, 3378, 4910, 5418, 6313, 7502, 7872, 8692, 9299, 9508, 9598, 9735, 10068, 10100, 10105, 10590
- delü eyle-:** Delirtmek. 1538
- delü kal-:** Akılsız kalmak. 10235
- delü ol-:** Delirmek. 2705
- dem ol-:** Süre olmak. 1424
- dem sür-:** Hayatını yaşamak, zevk ve sefa içinde olmak. 4731, 9619
- dem ur-:** Söz söylemek, bahsetmek. 1483
- demîde eyle-:** Nefes vermek 6813
- demsâz ol-:** Arkadaş olmak. 9863
- demür ol-:** Demir olmak. 7330
- deñiz ol-:** Deniz olmak. 8032
- deñizler gevheri ol-:** Deniz elması gibi olmak. 5628
- derc ol-:** İçine girmek, dahil olmak. 7644
- derde devâ ırgür-:** Derde çare ulaştırmak. 2155
- derdin dile getürime-:** Derdini söyleyememek. 6264
- derdine derman ol-:** Derde çare olmak. 1051, 4119
- derdüñe devâ gel-:** Derdine çare ulaşmak. 9944
- dergâh ol-:** Kapı olmak, sürekli başvurulacak yer olmak. 736, 4475
- dermân bul-:** Derde çare bulmak. 2463, 3872
- dermân kıl-:** Çare vermek. 2983
- dermân ol-:** Çare olmak. 1752, 2953, 2997, 9814
- deryâ ol-:** Deniz olmak. 1923
- destûr al-:** İzin almak. 3186
- destûr ol-:** İzin verilmek. 126, 1552, 4583, 7885, 6678
- destûr vir-:** izin vermek. 171
- destûr-ı hak ol-:** Hak'tan izin verilmek. 5182
- devâ ol-:** Çare olmak. 6730
- devân kıl-:** Hızlı yapmak. 3940, 7988
- devlet bul-:** Saadete, mutluluğa kavuşmak. 229, 4113, 5844
- devlet dut-:** Saadet sahibi olmak. 9441
- devlet dutagel-:** Eskiden beri saadetli olmak. 1363, 1365, 1379, 7603

- devlet gel-:** Mutluluğa ulaşmak. 2819, 2820
- devlet ol-:**(bir şey) Mutluluk olmak. 435,1488, 2093, 6568
- devlet sür-:** Mutluluk, saadet yaşamak. 1183, 3092
- devlet vir-:** Mutluluk, saadet vermek. 3973, 3993, 4104, 8312
- devleti art-:** Mutluluğu, saadeti artmak. 1837
- didâr ol-:** Yüz, çehre olmak. 8837
- didârına karşı dur-:** Karşısına geçip durmak. 3273,
- didüğün dutmak ol-:** Dediğini yerine getirmek. 1747
- didüğün dut-:** Sözüünü yerine getirmek. 9984
- diken ol-:** Diken olmak. 1660
- dil mât ol-:** Konuşamaz hâle gelmek, söz söyleyememek. 4630
- dil ol-:** Dillenmek. 2881, 3660
- dil söyler ol-:** Konuşur duruma gelmek. 2198
- dildâr ol-:** Aşık olmak, gönül vermek. 3096, 3115
- dilde ikrâr eyle-:** Kalpten söz vermek. 2049
- dilde söylenür söz ol-:** Dilde söylenecek söz hâline gelmek. 3357
- dilde tesbih ol-:** Dilde söylenip durmak. 7448
- dilden çık-:** Ağızdan çıkmak, söylenmek. 8404
- dilden dile düş-:** Dilden dile dolaşmak, herkesçe konuşulmak. 9894
- dilden eksilmez ol-:** Sürekli söylenir olmak, ağızdan düşürmemek. 5830
- dilden ko-:** Söylemeyi bırakmak. 1218
- dile gel-:** Söylenilmek, anlatılmak. 1250, 1330, 1623, 2128, 2200, 2247, 2310, 2856,
3688, 4265, 4476, 4488, 4818, 4876, 5277, 5940, 6008, 6008, 6581, 6751,
6885, 7032, 7516, 7676, 7688, 7846, 8460, 8461, 8467, 8871, 9495, 9711,
9784, 10463, 10567
- dile gelme-:** Söylenilmemek, anlatılmaz olmak. 817, 946, 1385, 1772, 1927, 2572,
3368, 2598, 4629, 5765, 5780, 6065, 9451
- dile gelmez ol-:** Söylenmez olmak. 5830
- dile getir-:** Anlatmak, söylemek. 4936
- dile sığma-:** Bir şeyi söyleyememek. 7262
- dilek dut-:** Bir şeyin olmasını istemek. 426

- dilini dut-:** Söylemekten sakınmak, sonunu düşünmeden gelişigüzel konuşmaktan sakınmak. 10370
- dilîr ol-:** Cesur olmak. 8497
- dilîr ü şîr-gîr ol-:** Arslan avcısı kadar cesur ve yiğit olmak. 7339
- dimek ol-:** Denir olmak. 888
- dîn dut-:** Dine uymak. 9931
- dîn ol-:** Din bulunmak. 7547
- dîn serveri ol-:** Dinin öncüsü olmak. 4007, 8584
- dinc ol-:** Dinç olmak. 9809
- dinden çık-:** Dini terk etmek, dinsizleşmek. 1076
- dinden dön-:** Dinden vazgeçmek, dini terk etmek. 5963
- dînden düş-:** Dini terk etmek, dinsizleşmek. 7068
- dirâz ol-:** Uzun olmak. 5850
- direbilme-:** Derebilmek, toplayabilmek. 23
- diredur-:** Durmadan toplamak. 6635
- diregi/direk ol-:** Dayanak olmak. 8326, 8496, 8569
- direk ol-:** Direk, dayanak olmak. 3621
- diri dut-:** Sağlam, dinç kalmasını sağlamak. 1296, 3730, 4757, 4762, 4771, 4777, 4790, 4797, 4820, 4783, 4819, 4825, 7056, 9518, 10115, 10116, 10218
- diri kıl-:** Canlandırmak, hayat vermek. 283, 307, 310, 311, 1882, 1884
- diri ol-:** Diri olmak, canlanmak. 309, 349, 1064, 3363, 5052, 7335, 10112
- diri yori/yöri-:** Hayatta olmak. 1824, 2932
- dirîg eyle-:** Hayat vermek, canlandırmak. 3665
- dirig kıl-:** Hayat vermek, canlandırmak. 3633
- dirliği dostdan ayru ol-:** Dirliği dosttan ayrı hâle gelmek. 3005
- dirliği kalma-:** Rahatı kalmamak. 4959
- dirliğin eyle-:** Rahatlığı sağlamak. 4292, 4294, 5061
- dirliğinde bî-usûl olma-:** Hayatında usulsüzlük yapmamak. 2380
- dirlik bul-:** Hayat, düzen bulmak. 551, 1069, 1081, 1924, 6059, 9961, 10810
- dirlik dut-:** Hayat bulmak, hayata gelmek. 10121
- dirlik düz-:** Hayat, huzur vermek. 1631
- dirlik eyle-:** Hayatına düzen vermek, hayat vermek. 3618, 10084, 10542

- dirlik ol-:** Hayat olmak. 8710
- dirlik sür-:** Mutlu huzurlu yaşamak, ömür geçirmek. 4524, 4529, 4704, 5016, 5402, 9169, 9742, 9796, 10448
- dirlik vir-:** Hayat vermek. 9934, 10182
- dirlikde ol-:** Hayatta olmak. 2158
- diş bile-:** Hırslanmak, kızmak. 993, 8707
- diş ur-:** Isırmak. 2831
- diyeme-:** Diyememek. 8738
- diyüdur-:** Durmadan söylemek. 1187, 7840, 8249
- diyüme-:** Diyememek. 5761
- dogru yolda düzil-:** Doğru yola girmek. 3115
- dogru / togru yoldan ırma-:** Doğru yoldan uzaklaştırmamak. 204, 404, 433, 469, 499, 694, 719, 867, 901, 954, 1039, 1071, 1083, 1338, 1498, 1851, 2033, 2238, 2399, 2568, 2635, 2769, 2866, 3381, 3444, 3612, 3687, 3764, 3930, 4120, 4321, 4485, 4736, 4835, 4935, 5025, 5156, 5290, 5833, 5995, 6180, 6299, 7077, 7443, 7739, 8044, 8173, 8366, 8486, 8979, 9162, 9302, 9478, 9986, 10239
- dogru bak-:** Düzgün bakmak. 722, 1230
- dogru dur-:** Hata yapmamak, yolundan ayrılmamak. 324, 2160, 2549, 3135, 3768
- dogru durma-:** Hata yapmak, azgınlık yapmak. 3561
- dogru git-:** Düzgün yaşamak. 9973
- dogru olma-:** Yanlış olmak, 3588
- dogru var-:** Yolunda düzgün ilerlemek. 421, 841, 1758
- dogru yol bul-:** Doğru yolu bulmak. 3287, 3302, 3324, 3357
- dogru yol sür-:** Doğru yolda devam etmek. 2375
- dogru yol/yolu göster-:** Doğru yolu göstermek. 952, 2699, 3273, 7434
- dogru yola da'vet it-:** Doğru yola çağırarak. 4168
- dogru yola git-:** Doğru yola gitmek, iyi işlere yönelmek. 86, 9985
- dogru yolu bul-:** Yanlıştan vazgeçip doğruya yönelmek. 3287, 3302, 3324, 3357
- dogru yolu dut-:** Doğru yola girmek. 203
- doslık bul-:** Dostluk görmemek. 10410
- doslık kıl-:** Dostluk kurmak. 9749

- dost bil-:** Dost olarak görmek. 9778, 9779
- dost bilme-:** Dost olarak kabul etmemek. 200
- dost eyle-:** Dost etmek. 1780, 9822
- dost idin-:** Dostluk kurmak. 8850, 8893, 10028
- dôst kâbul it-:** Dost olarak kabul etmek. 3952, 3956
- dost ol-:** Dost olmak. 293, 296, 3675, 8933, 8934, 9636, 9826, 10410
- dost rızasında ol-:** Dostun gönlünü göre olmak. 147
- dôst yazıl-:** Dost olarak kabul edilmek. 6276
- dôst yüzine bak-:** Dostlarla ilişkili olmak. 4337
- dost yüzini gör-:** Dostlarla karşılaşmak. 2237, 2344, 3013
- dost yüzüne bakma-:** Dostu umursamamak. 2931
- dôstdan yaña dart-:** Herhangi bir şeyi dostun yararına çekmek. 5605
- dôstlıg it-:** Dostluk ilişkisi kurmak. 796
- dostlık kıl-:** Dostluk ilişkisi kurmak. 4005, 9636, 9651
- dölek dut-:** Sakinleştirmek. 4275, 7196
- döndürüdur-:** Durmadan döndürmek. 6202
- dönedur-:** Durmadan dönmek. 6330, 6915
- döneme-:** Dönememek. 6357
- dörd kısım eyle-:** Dört bölüm hâlinde yapmak. 1931
- dörd sütun kıl-:** Dört sütun yapmak. 1795
- dört fasl ol-:** Dört bölüm olmak. 1987
- dört göziyle gör-:** Dikkatlice bakmak. 295
- dört yaña çapın-:** Dört bir tarafa koşmak. 4452, 5560
- dört yana tagul-:** Her tarafa dağılmak. 491
- du'a agzundan dog-:** Ağzından dua çıkmak, dua etmek. 2812
- du'a kıl-:** Dua etmek. 309, 2366, 2522, 3606, 4216, 4222, 4228, 4238, 5407, 7652, 8202
- durag eyle-:** Durak yapmak. 3224, 6164
- durak ol-:** Durak olmak. 4456, 5441, 7949, 8038
- durıma-:** Duramamak. 7769, 8519
- durмага yir eyle-:** Durmak için yer yapmak. 1531
- dutagel-:** Önceden beri tutmak. 1347, 7322, 9344

- dutsag ol-:** Esir olmak. 1101
- dü nîm ol-:** İki parça olmak. 165, 192
- dü şah ol-:** İki şah olmak. 1892
- dünya dadına el sunma-:** Dünya lezzetlerine el sürmemek, dünya lezzetlerini önemsememek. 3678
- dünyâ diregi ol-:** Dünyayı ayakta tutan olmak. 9810
- dünya gibi ol-:** Dünya gibi olmak. 2674
- dünyâ işinden el çek-:** Dünya işlerini bırakmak. 8801
- dünyâ kesbi idin-:** Dünya hazancı elde etmek. 9794
- dünyâ kov-:** Dünya işleinin, nimetlerinin peşinden koşmak. 5454
- dünyâ sözünden dilleri kesil-:** Dünya işlerini konuşmayı bırakmak. 8801
- dünya tahtını dut-:** Dünyada sultan olmak. 341
- dünyâ yükleri boynundan düş-:** Üzerindeki dünya işleri azalmak. 5954
- dünyâda ad çıkar-:** Dünyada nam salmak. 1529
- dünyada hoş selamet yörü-:** Dünyada iyhi ve sağlıklı olmak. 1550
- dünyâda yir bulma-:** Dünyada barınacak yer bulamamak. 4173
- dünyâdan arı git-:** Günahsız, temiz ölmek. 9935
- dünyâdan dad al-:** Dünyadan lezzet almak. 5989
- dünyadan dal alma-:** Dünyadan lezzet almamak. 2395
- dünyâdan el çek-:** Dünya işlerini yapmaktan vazgeçmek. 8807
- dünyâdan göz yum-:** Ölmek. 8808
- dünyâya berk yapış-:** Hayata, dünyaya sıkıca sarılmak. 5466
- dünyâya el sun-:** Dünyaya işleriyle ilgilenmek. 4350
- dünyâya gel-:** Doğmak, yaratılmak. 4531, 5311, 7314, 10428
- dünyâya getir-:** Doğurmak. 4644
- dünyâya sarmaş-:** Dünyaya sarılmak. 3379, 5567, 5569
- dünyâya yönin döndürme-:** Dünya işleriyle uğraşmamak. 5873
- dünyayı dut-:** 1.Dünyayı kaplamak, dünyaya yayılmak. 2.Çok şeyi elde etmek. 2054, 4088, 4702, 10431
- dünyayı düpdüz dut-:** Her tarafa yayılmak. 4244
- dünyâyı vü dini dut-:** Dünyayı ve dini ele geçirmek. 9781
- düpdüz ol-:** Düpdüz olmak, düzleşmek. 416, 2090, 5949, 10257

- dür dök-:** İnci saçmak. 6569
- dürlü iş dut-:** Çeşitli işler yapmak. 1717
- dürr ol-:** İnci olmak. 2087, 6516, 10319
- dürr-i şâhvâr ol-:** İri bir inci olmak. 6515
- dürr-i yetîm ol-:** Parlak inci olmak. 10317
- dürüst dut-:** Dürüstlüğü korumak. 4301
- dürüst ol-:** Dürüst olmak. 1872, 5928, 10271
- düş gör-:** Rüya görmek. 5104, 7638, 7641
- düşmân dut-:** Düşman kabul etmek, düşman olarak görmek. 10503
- düşmân ol-:** Düşman olmak. 2084, 3903
- düşmanlık it-:** Birine karşı düşmanlık yapmak. 1659
- düşmansız olma-:** Düşmansız olamamak. 10340
- düşmen dutın-:** Düşmanlığa uğramak, birinin kinine uğramak. 7723
- düşvâr eyle-:** Zorlaştırmak, güçleştirmek. 3958
- düşvâr ol-:** Zorlaşmak, güçleşmek. 258, 5820, 5990
- düz ol-:** Düzleşmek. 414, 2220
- düzivir-:** Hemen yapmak. 3255

E

- 'emr eyle-:** Emir vermek. 4062, 5736, 7927
- ebced ol-:** Ebced hesabı olmak. 158
- ebed ol-:** Sonsuz olmak. 9745
- egleyime-:** Oyalayamamak. 453
- ehl-i hayrât ol-:** İyilik ehli olmak. 9254
- ehli ol-:** (bir işin, bir şeyin) Ustası olmak. 2117
- ehlu'llah ol-:** Kendini Allah'ın yoluna verenlerden olmak 9202
- ekinçi olma-:** Çiftçi olmak. 3709
- eksügin bilüdur-:** Eksiklerinin sürekli farkında olmak. 898
- eksük ol-:** Eksik olmak. 870, 1730, 1743, 1763, 3566, 3623, 3699, 3707, 3708, 3735, 7764
- el dutuş-:** El ele vermek, birlik olmak. 5531
- el etek dut-:** Birine bir iş için muhtaç olmak.. 2855
- el götür-:** (dua için) El kaldırmak. 283, 4225, 4228

- el işe irme-:** Bir iş yapmamak. 5375
- el karşı-** El bağlamak. 10031
- el sun-:** 1.El uzatmak, 2.Yardım etmek. 26, 3084, 3090, 5927, 6847, 9773
- el ur-:** El sürmek, dokunmak. 9622
- el vir-:** Yardım etmek 5099, 5863, 6601, 6799, 7316, 7683, 9072, 9083, 9084, 9140
- el virmeye-:** Yardım etmemek, el uzatmamak. 5399
- elbir it-:** El birliği etmek, yardımlaşmak. 784
- elden al-:** Birini başkasının elinden kurtarmak. 9587
- elden bırak-:** Bir şeyden vazgeçmek.300
- elden çık-:** Bir şeyi yapmak. 8404
- elden ele düş-:** Elden ele geçmek. 6591
- elden gelme-:** Becerememek, yapamamak. 2214
- elden git-:** Sahip olunan bir şeyi kaybetmek, elden kaçırmak. 4380
- elden ko-:** Bırakmak, vazgeçmek. 1218, 3183, 6145, 9926, 10234
- ele gel-:** Ele geçmek, sahip olmak. 1417, 6387, 10319
- ele getir-:** Elde etmek. 9793
- elem degürme-:** Üzmek, kederlendirmek. 1485
- elgin gör-:** Aciz görmek. 5933
- eli ir-:** Ulaşabilmek, gücü yetmek, bir işi yapabilmek. 1461, 1438, 2461, 4981, 4987, 5399, 5436, 7914, 10053
- elin almış ol-:** (birinin) Elinden tutmak, yardımcı olmak. 1215
- elin dart-:** Elini çekmek, yardımcı olmamak. 7030
- elin dut-:** Yardım etmek 5594, 5614, 5615, 7977, 8912
- elinde dâd ü istâd ol-:** Elinde adalet ve hüner bulunmak. 6607, 6682, 6881
- elinden gelme-:** Becerememek. 9420
- elinden iş çıkar-:** Bir iş yapmak. 2235
- eline nesne girme-:** Hiçbir şeye sahip olmamak. 1979
- elkinliğe düş-:** Miskinleşmek, acizleşmek. 313
- ellere düş-:** Başkalarının eline düşmek. 7448
- elü/eli irme-:** Bir işi yapamamak. 1115, 1710, 2673, 3250, 3452, 3485
- emege düş-:** Zahmet çekmek. 2432
- emek dart-:** Zahmet çekmek. 2685, 9767, 10172

- emek ol-:** Zahmet olmak. 1103
- emeksüz olma-:** Zahmetsiz olmamak, zahmet çekmek. 3175
- emîn/emn ol-:** Kesin karara varmak, güvenmek. 5255, 9072
- emir/emr ol-:** Emir verilmek. 356, 1916, 2549, 4843, 5203, 6778, 6785, 7358, 8060, 8321, 8323
- emr içinde ol-:** Verilen emre uymak. 87
- emr it-:** Emir vermek. 1363
- emr kıl-:** Emir vermek. 1515
- emr ü destur al-:** Emir ve izin almak. 1545
- emr ü rızâ ol-:** Emir ve razı olmak.7356
- emre boyun vir-:** Emre itaat etmek, emre boyun eğmek. 591
- emrini dut-:** Emre uymak. 6787, 9255
- endâm eyle-:** Boy göstermek. 4564b
- endîşe kıl-:** Endişelenmek. 9907
- erlige değmiş ol-:** Büyüme, yetişkin olmak.2349s
- erlige ir-:** Büyüme, yetişkin olmak. 5406
- erlik tahtına agmış ol-:** Yetişkinliğe girmiş olmak. 2358
- erzâni kıl-:** Layık görmek. 2680
- eser kıl-:** 1.Tesir etmek, 2.Ortaya çıkarmak. 512, 4223, 4584, 6008, 6283,7588, 8293
- esîr kıl-:** Esir etmek. 8693
- esîr ol-:** Esir düşmek. 1002
- esrik git-:** Sarhoş, kendini bilmez hâlde gitmek. 2327
- eş olma-:** Dost, arkadaş, eş olmamak. 4800, 9244
- et kıl-:** Et yapmak. 4511
- et süñük dut-:** Et ve kemik meydana gelmek. 4512
- et tol-:** Kilo almak, şişmanlamak. 1991
- etegin elden koma-:** Birinin peşini bırakmamak.2937
- etek dut-:** Birinin peşinden gitmek. 462, 3194, 3227, 5592, 8169, 8699, 8858
- eti olma-:** Eti bulunmamak. 4961
- ev eyle-:** Ev hâline getirmek, mesken yapmak. 2292, 2547, 6025
- ev ol-:** Ev olmak. 3405, 4621
- evliyâ vü enbiyâ ol-:** Keramet sahibi ve nebi olmak. 7304

- eydebil-:** Söyleyebilmek. 75, 6015
- eydedur-:** Söyleyip durmak, devamlı söylemek. 6015
- eydeme-/eydime -:** Söyleyememek. 817, 946, 6019, 7449
- eydivir-:** Hemen söylemek. 1699, 1894, 8713
- eydügör-:** Söylemek. 4179
- eye gel-:** Terbiye edilmek. 10314
- eyle kıl-:** O şekilde yapmak. 1366
- eyle ol-:** Öyle olmak. 707, 1490, 1570, 1065, 1307, 2433, 3129, 3403, 3739, 3886, 5921, 5937, 5953, 8065, 9202, 9898
- eylük eyle-:** İyilik yapmak. 1667
- eylük it-:** İyilik yapmak. 1658, 1665, 1667, 1685
- eyü ol-:** İyi davranışlar yapmak. 3583
- F**
- fakîr kıl-:** Fakirleştirmek. 4042
- fakîr ol-:** Fakirleşmek. 6395
- fânî kıl-:** Ölümlü yapmak 4193
- fânî ol-:** Ölümlü olmak. 1277, 1282, 1302, 4090, 4185, 8018, 8595
- fârig ol-:** Bir şeyden kendi isteğince vazgeçmek, yetinmek. 4526, 5952, 8803
- fark it-:** Fark etmek. 7547
- farz eyle-:** Farz etmek, varsaymak. 348, 357, 1448, 6758
- farz ol-:** Zorunla olmak. 2779, 3628, 8318, 9300
- fâsık ol-:** Sapkınlaşmak, Allah'ın emirlerine uymamak. 9245
- fâsid ol-:** Fesatçı olmak, kötülük yapan kişi hâline gelmek. 2775, 2778, 9132
- fâş it-:** Duyurmak, meydana çıkarmak,. 6443
- fâş ol-:** Duyulmak. 6009
- fâyide bul-:** Fayda görmek. 372
- fâyide kıl-:** Fayda vermek. 805
- fâyide vir-:** Fayda vermek. 6005, 7264
- fazl it-:** İhsan etmek, lütfetmek. 4464
- felâh bul-:** Kurtuluşa ulaşmak, kurtulmak.284
- fenâ kıl-:** Yok etmek. 4180, 4192

- fenâ ol-:** Yok olmak. 770, 1207, 1285, 1286, 1307,1322, 1325, 1333, 1569, 4259, 8004, 8019, 8021, 8302, 8341
- fer' ol-:** Dal, budak olmak. 10036
- ferişteler gibi ol-:** Meleklerle benzetmek, melekler gibi olmak. 6854
- ferman ol-:** Emrolmak. 860, 1752, 5270,
- ferr ü şâdî açıl-:** Kuvveti ve sevinci ortaya çıkmak. 1993
- fertût eyle-:** İhtiyarlaşdırmak, bunaklaşdırmak. 8098
- fertût kal-:** İhtiyar olmak, bunamak. 8096
- feryâd u nefîr kıl-:** Feryat figan etmek, üzüntülü biçimde bağırp çağırarak. 7545
- fesâd kıl-:** Kötülük yapmak, arabozculuk yapmak. 9920
- fesâda varma-:** Kötülük yapmamak. 9903
- fesâhat ol-:** Güzel ve uyumlu konuşmak. 7340
- feth ü cûd ol-:** Başarı ve cömertlik olmak. 2325
- fethü cûd bul-:** Başarıya ve cömertliğe kavuşmak. 8343
- feyz ol-:** Bereketlenmek. 2071, 3635
- fidâ kıl-:** Feda etmek. 3296, 3308, 5974, 9731
- fidâ/fidî ol-:** Feda olmak. 599, 2031, 2768, 5676, 7430, 8915
- fidî kıl-:** Feda etmek. 3144
- figân kıl-:** İnlemek, feryad etmek. 4214
- fıkr eyle-:** Düşünmek. 536, 2815
- fıkr it-:** Düşünmek. 360, 389, 1938, 5362, 7580, 8278
- fıkret ü zıkr eyle-:** Düşünmek ve adını anmak. 8480
- fıkrete düş-:** Düşüncelere dalmak. 8272
- fıkrî şaş-:** Düşüncesini şaşırarak.2974
- fıkrî ol-:** Fikirinde bir şey bulunmak. 6240
- fıkrine olmayası işler düş-:** Aklına olmayacak işleri getirmek. 2974
- fırâk bul-:** Ayrılmak. 8823
- fırâk dart-:** Ayrılık çekmek. 877
- fırâk düş-:** Ayrı düşmek, ayrılmak. 6390
- fodûl ol-:** Saygısız olmak. 10382
- fozûl ol-:** Boşboğaz olmak, boş sözler söylemek. 9192
- fuzûl ol-:** Faydasız hâle gelmek. 10200

G

- gâfil ol-:** Aymaz olmak. 4143
- gafletten uyan-:** Aymazlıktan kurtulmak. 5689
- galat sun-:** Haksızlık yapmak, yanlış yapmak. 1467
- galbe olma-:** Meşgale bulunmamak. 2874
- galbır gibi ol-:** Kalbur gibi olmak, kalbura benzemek. 3819
- gâlib ol-:** Yenmek, mağlup etmek. 1504, 7232, 7237
- gam yi-:** Dert çekmek. 2911, 8750
- gamnâk ol-:** Dertli olmak, kederli olmak.. 1043, 3875
- ganî ol-:** Zengin olmak. 1067
- ganîmet al-:** Kazanç elde etmek. 1998
- ganimet ol-:** Kazanç olmak. 2563
- garbî ol-:** Batılı olmak. 7346
- garib kıl-:** Kimsesiz yapmak. 4004
- garîb ol-:** Kimsesiz olmak. 6261, 7970
- gariblıkda ol-:** Kimsesizlik içinde olmak. 3857
- gark ol-:** Boğulmak, suya batmak. 30, 68, 285, 774, 2907, 3413, 3500, 4348, 4351, 4445, 6256, 6801, 6805, 7077b, 7129, 7142, 7178, 7239, 7469, 8013
- garka var-:** Boğulmak, suya batmak. 284, 4626, 4630, 6799, 6858, 7128, 7158, 7966, 7975, 8005, 8011, 8298, 9961
- garka vir-:** Boğmak, suya batırmak. 282, 4088
- garra ol-:** Büyüklenmek, kibirlenmek, kendini üstün görmek. 830, 4133, 4209, 5565
- gasb eyle-:** Zorla ele geçirmek. 6089
- gayb ol-:** Kaybolmak. 3578, 5421, 7875
- geçeme-:** Geçememek. 1204, 3240, 3484
- geleme-:** Gelememek. 907
- gelüdur-:** Sürekli gelmek. 898, 5955, 7558
- gemi eyle-:** Gemi yapmak. 7174
- gemiçi ol-:** Gemici olmak. 7220
- genc ol-:** Hazine olmak. 6570
- genc-hâne eyle-:** Hazine yeri yapmak. 3534, 7271
- genc-hâne kıl-:** Hazine yeri yapmak. 2689

- geñez kıl-:** Kolaylaştırmak. 2685
- gerçek dine yüz ur-:** Gerçek dine yönelmek. 10530
- gerdân kıl-:** Döndürmek. 4923, 6564
- gerek ol-:** Gerekmek, lazım olmak. 513
- germ ol-:** Sıcaklaşmak. 1958
- geşt it-:** Gezinmek, dolaşmak. 5093
- gıdâ ol-:** Gıda olmak. 599
- gidedur-:** Devamlı gitmek. 6993, 8410
- gidegör-:** Gidip durmak. 716
- gideme-:** Gidememek. 3214, 5467, 5493
- gile kıl-:** Yanıp yakılmak, şikayet etmek. 5530
- gilesi ol-:** Gelesi olmak, gelmek için isteklenmek. 5804
- giñ ol-:** Genişlemek, geniş olmak. 9437, 10092, 10127
- girçek söz ol-:** Gerçek söz olmak. 9271
- gireme-:** Girememek. 775
- giriftar eyle-:** Tutkun hâle getirmek. 124
- girtü bil-:** Gerçek bilmek, gerçek saymak. 3131, 1977
- girtü mürid ol-:** Gerçek mürit olmak. 3676
- girü dur-:** Uzak durmak, bir şeyden sakınmak. 10326
- girü durmak dileme-:** Bir şeyden geri kalmayı istememek. 2431
- girü kal-:** Arkada kalmak, geri plana düşmek. 2430
- girü ko-:** Arka planda bırakmak, zayıf düşürmek. 9510, 9519, 9534, 9545, 9556, 9567, 9577, 9588, 9600, 9612
- girü süril-:** Arka plana atılmak, zayıf düşürülmek. 7010
- gizlü kalma-:** Ortaya çıkmak, belli olmak. 1998, 2007
- gizlü kıl-:** Gizlemek, saklamak. 6096
- gizlü ol-:** Gizli olmak. 6004
- göçegel-:** Eskiden beri göç etmek. 8379
- göge ag-:** Gökyüzüne yükselmek. 2804, 2812
- gök yüzün düpdüz dut-:** Gökyüzünü düzleştirmek. 6792
- gökçek hulu ol-:** Güzel huylu olmak. 9211, 10242
- gökçek ol-:** Güzel olmak. 1953

- gökden ol-:**Gökten meydana gelmek. 6344
- göksin döğ-:** Göğsünü dövmek, dövünmek. 4176
- göküsde ol-:** Kalpde bulunmak. 2533
- göñil al-:** Kırılan bir kimseyi güzel bir davranışla hoşnut etmek. 3183
- göñle düş-:** Kalbe girmek. 3731,6222, 6772, 7787, 8174
- göñle hoş gel-:** Gönüle iyi, güzel gelmek.8211
- göñle in-:** Kalbe girmek. 6997, 7009, 7046
- göñle yaz-:** Birini kalbe yerleştirmek. 5682, 6716
- göñli ‘ışk odı tol-:** Âşık olmak. 4410
- göñli ‘ışka düş-:** Âşık olmak. 4349
- göñli cânı berki-:** Kalpten kuvvetli bağlanmak. 9830
- göñli dile-:** Canı istemek. 4977
- göñli eri-:** İçi gitmek, aşırı haz almak. 4974
- göñli gam al-:** Kederlenmek. 6434
- göñli haka togrıl-:** İçtenlikle Allah’a yönelmek. 4117
- göñli hôt ol-:** Gönülde rahatlık hissetmek. 5134
- göñli kal-:** İçerlemek, kırılıp gücenmek. 2894
- göñli kayna-:** Gönülde coşkunluk hissetmek, heyecanlanmak. 6750, 9987
- göñli tal-:** Dalıp gitmek, hatırlamak.7445
- göñli tun-:** Gönlü kararmak, inancını kaybetmek. 9575
- göñli yıl-:** Bıkıp usanmak. 9225
- göñli yirin-:** Üzölmek. 5506
- göñli yol ol-:** Gönlüne girme fırsatı bulmak. 3276, 3284, 3295, 3305,
- göñlin düz-:** Kırılan bir kimseyi güzel bir davranışla hoşnut etmek. 4065
- göñlin/göñül al-:** 1. Sevindirmek. 2. Kırılan bir kimseyi güzel bir davranışla hoşnut etmek. 5903, 5935, 5946, 6389
- göñline hoş gel-:** Bir şeyi beğenmek. 2830
- göñline mühr ur-:** Kalbini karartmak. 2050
- göñline tol-:** Kalpte yer etmek. 1318
- göñlini aydın dut-:** Kalbini temiz tutmak, kötölüğe bulaşmamak. 1629
- göñlini dir-:** Kendini toplamak, Üzüntülerden uzaklaşmak. 4846, 9249
- göñlini hôt eyle-:** Birini veya kendini hoşnut etmek. 3409

- gönlünü vir-:** 1. Sevmek, âşık olmak. 2. Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, meyletmek. 1576, 3442
- gönlünü/göñül egle-:** 1. Mutlu, neşeli vakit geçirmek. 2. Oyalanmak. 3478, 3915
- göñlü içre yazıl-:** Kalpte yer edinmek. 2811
- göñlün melâl ol-:** Bıkmak, usanmak. 1033
- göñlüni bağla-:** Âşık olmak, meyletmek. 3142
- göñül ak-:** Gönül vermek. 10561
- göñül bendin kes-:** Gönül ilişkisini bitirmek. 4931
- göñül bendin sök-:** Gönül ilişkisini bitirmek. 6692
- göñül gözünü aç-:** Uyanık olmak, ileriye dair tahminlerde bulunmak. 3718, 9855
- göñül içinde kon-:** Kalpte yer edinmek. 1627
- göñül kar-:** Gönlündekileri karmak, karıştırmak. 6261
- göñül mülkin dut-:** Gönülde yer edinmek. 1630
- göñül ut-:** Birinin kalbini çalmak, kendine âşık etmek. 2159, 4411, 5965, 9984
- göñül vir-:** Âşık olmak. 3765, 4025, 4705, 4721, 6747, 8189
- göñül virmiş ol-:** Âşık olmak. 2633, 3442
- göñülde kine dut-:** Kin beslemek. 1466
- göñülde makâm bul-:** Gönülde yer bulmak. 3145,
- göñülde makâm dut-:** Gönülde yer edinmek. 3636
- göñülde menzil dut-:** Kalpte yer edinmek. 10136
- göñülde dile gel-:** İçten konuşmak. 2219
- göñülde döstlük eyle-:** Samimi dostluk kurmak. 3519
- göñülde geç-:** Arzulamak, istemek. 5375
- göñüle gir-:** Birinin kalbini kazanmak. 2224
- göñüle nakş ol-:** Gönle işlenmek, gönle iyice yerleşmek. 2710
- göñüle otur-:** Gönüle yerleşmek. 2219
- göñüle yol bulma-:** Gönle girememek. 1923, 2874
- göñüle yol gel-:** Birinin kalbine girmeye imkân bulmak. 3537
- göñüllerde raht ur-:** Gönülleri donatmak, insanları sevindirmek. 2048
- göñülleri hoş dut-:** İnsanları hoşnut etmek. 1633
- görebil-:** Görebilmek. 1612
- göredur-:** Devamlı görmek. 1675, 3236, 3451, 7466, 7980, 8171, 9037

- göregelme-:** Eskiden beri görmek. 3884
- göreme-/görime-:** Görememek. 114, 2076, 2669, 3324, 3415, 3424 650, 5660, 6160, 7831, 8384, 8385, 6366, 7255, 7448, 7916, 8370, 9671, 10132
- görinime-:** Görünememek. 6366
- görklü hulk issi ol-:** Güzel huylu olmak. 5961
- görklü ton ol-:** Güzel elbise olmak. 8458
- görmeyebil-:** Görmeyebilmek. 5721
- görmüş ol-:** Görmüş olmak. 5855
- görnür-/görnür-:** Görünüp durmak. 1390, 1393, 1438, 1979, 2262, 2677, 3072, 3787, 4427, 6294, 6900, 7585, 7748, 7826,8507, 9438
- görnügel-:** Eskiden beri görünmek. 1244, 2062, 2121, 2668, 5599, 5688, 6223, 7787, 9411
- görügel-:** Eskiden beri görmek. 1145
- görü-tur-:** Sürekli görmek. 3795
- gösterime-:** Gösterememek. 6369
- gösterüdür-:** Sürekli göstermek. 7747, 7748, 7840, 10330
- göz açama-:** Göz açamamak. 1204, 5366
- göz gördüğün el eller ol-:** Görülen her şeyi yapmak. 2198
- göz ol-:** Göz olmak. 5169, 5778, 9271
- göz/gözün ırma-:** Gözünü ayırmamak. 3442, 3519, 3767, 4337, 4347, 6440, 8944
- göz/gözün aç-:** Uyanık, dikkatli olmak. 720, 937, 1208, 1230, 1608, 1688, 1932, 1935, 2124, 2155, 30134 442, 4479, 4638, 4846, 5083, 5443, 5662, 5689, 5693, 6705, 6735, 6763, 6830, 6874, 7750, 10225, 10455
- gözden bırak-:** İzlemeyi bırakmak. 7572
- gözden çık-:** Vazgeçmek. 3904
- gözden giren elden çık-:** Elde edilen bir şeyi yitirmek. 2201
- göze görün-:** Görünmek. 1961
- göze uyku gelme-:** Uyuyamamak. 6206
- gözü eyle-:** Ayna yapmak. 7832
- gözü kıl-:** Ayna yapmak. 6318
- gözü ol-:** Ayna olmak. 2818, 3523, 5385, 6906 ,7657
- gözü yüzi neng ol-:** Ayna gibi olmak. 2986

- gözi açıl-:** Açıkgöz olmak. 6737, 6740
- gözi göñli tok ol-:** Gönül zenginliğine ulaşmak. 5865, 5948
- gözi kal-:** Elde edemediği bir şeyi istemek, kıskanmak. 677, 1776
- gözi ma'ni güüt-:** Bir şeylerde anlam aramak. 3019
- gözi tolu kan yaş ol-:** Çok ağlayıp üzülme. 3913
- gözi toyma-:** Açgözlülük yapmak. 1200
- gözi yahtulu ol-:** Gözü aydınlanmak. 2809
- gözi yaşı diñme-:** Sürekli ağlamak. 3997
- gözine 'ibret görün-:** İbret görmek. 6745
- gözine görnügel-:** Gözüne görünmek. 4832
- gözleri uyku dutma-:** Uyuyamamak. 6207
- gözleri yaş tol-:** Ağlamaklı olmak. 6439
- gözleri yaşlu ol-:** Ağlamaklı olmak. 7857
- gözünü açup bak-:** Gözünü açıp bakmak. 747
- gussa çek-:** Kaygı, tasa çekmek. 9228
- gussa yi-:** Kaygı çekmek, tasalanmak. 10411
- gûyendelik gel-:** Söz söyleyicilik verilmek. 2530
- güce girüb işler ol-:** Zorlanarak iş yapmak. 5346
- gücü yit-:** Gücü yetmek, üstesinden gelebilmek. 3666, 10342
- güç götür-:** Zahmet gidermek. 3133
- güçlü ol-:** Güçlü olmak 445
- güçsüz ol-:** Güçsüzleşmek. 591, 8503
- güher kıl-:** Cevher yapmak. 132, 150
- gül ol-:** Gül olmak 1068, 1081, 9637
- gül vir-:** Gül açmak. 3290
- gülşen ol-:** Gül bahçesi olmak. 9576, 9631
- gülzâr ol-:** Gülbahçesi olmak. 6224, 6497
- gümân dut-:** Şüphe etmek. 565
- gümânı olma-:** Şüphesi olmamak. 5728
- gümiş ol-:** Gümüş olmak. 6641
- gümiş ve bakır it-:** Gümüş ve bakır yapmak. 1402b
- gün gör-:** İyi bir geleceğe sahip olmak, gelecekte rahat yaşamak. 9777, 9796

gün kısa ol-: Gündüz sürenin kısılması. 1972
gün yüzün örter ol-: Güneş ışıklarını engellemek. 5393
günâh kıl-: Günah işlemek. 94, 894, 9194
güneş ol-: Güneş gibi olmak. 4536 10198
güneşe beñzer ol-: Güneşe benzemeye başlamak.1676
güng ü lâil ol-: Dilsiz olmak. 8845
güni geç-: Biriyle zaman geçirmek. 9831
gürbüz ol-: Gürbüzleşmek. 5341
gürûh ol-: Bölük olmak. 1586, 8673, 8681
güydüğü ol-: Önceden beklemiş olmak. 5540
güzîn ol-: Seçkin olmak. 7317

H

haber al-: Haber almak, bir konuda bilgilenmek. 959, 2810, 3035, 6931, 7750, 7843, 10163
haber bil-: Haber almak. 3264
haber düş-: Haber gelmek. 6445
haber getir-: Haber getirmek.4182
haber ol-: Haber olmak. 4095, 9535
haber vir-: Haber vermek. 53, 873, 1380, 2574, 4210, 4394, 4424, 4944, 5160, 5284, 5738, 6118, 6741, 6758, 6908, 6914, 6922, 6989, 6999, 7616, 7623, 7735, 7848, 8292, 8940, 10047, 10085, 10086, 10103
habîb kıl-: Sevgili yapmak. 8195
habîb ol-: Sevgili olmak. 5882, 5969, 6270
habîs kal-: Kötü, alçak kalmak. 8954
habîs ol-: Alçaklaşmak. 9183
habt ol-: Yanlış olmak. 9199
hacet dile-: İhtiyaçlarını istemek. 5809
hâcet ol-: İhtiyaç duymak. 5590, 7109
hacîl kıl-: Utandırmak. 4122
hacîl ol-: Utanmak, mahcup olmak. 7142
had dut-: Sınırına ulaşmak, son bulmak. 9466
hadd u karâr dut-: Sonlanıp karara varmak. 2004

- haddi olma-:** Sınırsız olmak, sonu olmamak. 5680
- haddi vü hisâbı olma:** Çok fazla olmak. 2675
- haddi yit-:** Sınırına, sonuna ulaşmak. 1959
- haddin bil-:** Sınırını bilmek, ileri gitmemek. 3653
- hak 'ışkına dutış-:** Allah aşkıyla yanmak. 4904
- hak bil-:** Doğruyu bilmek, hak saymak. 4784, 9497, 9498, 10050
- hak emrin dut-:** Allah'ın emirlerine uymak. 4732, 5384, 9741, 9931, 10284
- hak nâyibi ol-:** Allah'ın vekili olmak. 5408
- hak ol-:** Doğru olmak. 1875, 3374
- hâk ol-:** Toprak olmak. 1468, 3875, 5896
- hak rahmeti bayık gel-:** Allahın rahmeti açıkca gelmek. 2805
- hak rızâsın bul-:** Allah'ın rızasına kavuşmak. 372, 376
- hak yolın başar-:** Doğru yolu bulmak. 473
- hak yolına gir-:** Allah yoluna girmek. 387
- hak yoluna harc ol-:** Kendini Allah yolunda harcamak. 362
- hak yoluna var-:** Allah yoluna girmek. 460
- hak yoluna yâr ol-:** Allah yoluna gönül bağlamak. 330
- hak yolunda döşen-:** Allah yoluna girmek. 1224
- hak yolunda git-:** Allah'ın emirlerine uymak. 2058
- hak yolunu ır-:** Allah'ın yolundan çıkmak. 299
- hak yüzün gör-:** Allah'ı bulmak. 2762
- hak'a dön-:** Allah'a yönelmek. 4169
- hak'a i'tikâd bağla-:** Allah'a inanmak. 4169
- hak'a ir-:** Allah'a ulaşmak. 4303
- hak'a var-:** Allah'a ulaşmak. 1332
- hak'a yüz dut-:** Allah'a yönelmek. 3955
- hak'un emrin sür-:** Allah'ın emirlerini uygulamak. 10213
- hakdan açılmış ol-:** Allah'ın bir şeye kapı açması. 207
- hakdan ayruk kalma-:** Allah yolundan ayrılmak. 4457
- hakdan rahmet gel-:** Allah'tan rahmet gelmek. 4116
- hakîkat ol-:** Gerçek olmak. 8612
- hâkim kıl-:** Egemen kılmak. 4496

- hâkim ko-:** Egemen kılmak. 6601, 8119
- hâkim ol-:** Hakim olmak, hükmetmek. 141, 2697, 3649, 9883
- hâkim olma-:** Egemen olamamak. 9544
- hâkim-i mutlak ol-:** Mutlak hakim olmak, gerçek emir sahibi olmak. 9957
- hâkim-i vakt ol-:** Zamanın hakimi olmak. 9875
- hakîr ol-:** Aşağılanmak, itibarsızlaşmak. 4042, 4128, 6395, 10329
- hakk'a dön-:** Allah'a yönelmek. 9743
- hakk'a irmek ol-:** Allah'a ulaşmak. 255
- hakk'a lâıık iş kıl-:** Allah'a layık iş yapmak. 2388
- hakk'a tap-:** Allah'a inanmak. 2074
- hakk'ıla ol-:** Allah ile olmak. 9913
- hakk'n emrin sür-:** Allah'ın emrini yerine getirmek. 10213
- hakka ir-:** Allah'a ulaşmak. 855, 2675
- hakkı batıla basdur-:** Doğruyu yanlışla ezdirmek. 9812
- hakkı batıldan seç-:** Doğruyu yanlıştan ayırmak. 9716
- hâl bil-:** 1.Durumdan anlamak. 2.Gerçek bilmek. 3372, 4242
- hâl eyle-:** Hâlletmek. 4465
- halâl it-:** Helal etmek. 9239
- halâl ol-:** 134, 1837, 8480, 10516,10517
- halayık olma-:** Cariye olmak. 4765
- hâldeş ol-:** Dert ortağı olmak. 8655
- hâlden hâle dön/döndür-:** Şekilden şekle sokmak. 38, 1167, 1364, 6490, 6645, 6711, 6719
- hâlden hâle dön-:** Şekilden şekle girmek. 1167, 1364, 1765
- hâlden vakıf ol-:** Hâlden anlamak. 8655
- haleti alplık ol-:**Yiğitlik göstermek. 8498
- hâli kalma-:** Yorulmak, bitkin düşmek, güvü yetmemek. 4449
- hâlî olma-:** Uzak kalmamak, bir şeyden mahrum olmamak. 1039
- halife eyle-:** Birinin yerine geçirmek. 298
- halife ol-:** Halife olmak. 731
- halil ol-:** Dost olmak. 4633
- halin bil-:** Bir kimsenin durumunu anlamak 2154, 2156

- hâlin bil-:** Hâlini bilmek. 2247, 2249
- hâline şükr eyle-:** Durumuna şükretmek. 4079
- hâline şükür kıl-:** Durumuna şükretmek. 4027
- hâlini ‘arza kıl-:** Hâlini arz etmek. 3184
- hâlini bil-:** Hâlini bilmek. 3184, 6198
- hâlini bilmez ol-:** Hâlini bilmez duruma gelmek. 7975, 8297
- hâlini döndür-:** Hâlini değiştirmek. 6202
- hâlini irdeyüdur-:** Hâlini iyice irdellemek. 1748
- halk eyle-:** Yaratmak. 10438
- halk içinde ‘ar ol-:** Halkta utanma duygusu bulunmak. 4155
- halk içinde ‘izzeti ol-:** Halk içinde itibarı olmak. 7071
- halka baş ol-:** Topluma önder olmak. 9058
- halkı toyla-:** Halka ziyafet vermek. 1709
- hall eyle-:** Hâletmek, üstesinden gelmek. 1820, 2239
- hall it-:** Güç görünen bir olay veya duruma çözüm yolu bulmak. 1746
- hall it-:** Halletmek, üstesinden gelmek. 2240
- hall kıl-:** Halletmek, üstesinden gelmek. 7613
- hall ol-:** Hallolmak. 7341, 7346
- halvet bulma-:** Yalnız kalamamak. 2927
- halvet demi bul-:** Yalnız kalma fırsatı bulmak. 2901, 2934
- halvet demi bulma-:** Yalnız olmaya vakit bulamamak. 2901, 2934
- halvet issi olma-:** Yalnızlığa sahip olmamak. 2929
- halvet issi olmuş ol-:** Halvet sahibi olmak. 2933
- halvet kıl-:** Yalnız kalmak. 2871
- halvet makâm bulma-:** Yalnız kalmamak. 2916
- halvet ol-:** Yalnız kalmak. 2924, 2928, 2936
- halvete gir-:** Yalnızlığa çekilmek. 2867
- hâm kal-:** Olgunluğa erişmemek. 9743
- hâm ol-:** Olgunlaşmamak. 5062
- hâmı git-:** Çiğliği gitmek, olgunlaşmak. 1966
- hâmuş ol-:** Suskunlaşmak, susmak. 10403
- hamyet olma-:** Onur, şeref bulunmamak. 8507

- harab ol-:** Yıkılmak, viran olmak. 2335, 2456, 2593, 2623, 4123, 4555, 4726, 4753, 7382, 8560, 9509
- harâm ol-:** Haram olmak. 4080
- harbî ol-:** Cesur olmak. 7346
- harc eyle-:** Harcamak, sarf etmek. 2394
- harc it-:** Harcamak, sarf etmek. 1209, 1750, 2116, 5337, 9530, 9676, 10441
- harc ol-:** Harcanmak. 1205, 1442, 2117, 9254
- harca sür-:** Boşa harcamak. 1943
- harez ol-:** Bunamak. 2631
- harîf kıl-:** Arkadaş etmek. 4105
- harîf ol-:** Arkadaş olmak. 1639, 2435
- harîs ol-:** Tamahkâr olmak, açgözlü olmak. 5866
- harkât u cûş kıl-:** Hareketlenip coşmak. 6336
- harket eyle-:** Hareket etmek. 28, 29, 33, 49, 6988
- harket kıl-:** Hareket etmek. 47, 5316
- harket vir-:** Hareketlendirmek. 9698
- hâs ol-:** Üstün olmak. 9260
- hâsil eyle-:** Ortaya çıkarmak, meydana getirmek. 6860
- hâsil kıl-:** Ortaya çıkarmak, meydana getirmek. 259, 805, 2108
- hâsil ol-:** Ortaya çıkmak, meydana gelmek. 343, 1595, 1966, 2216, 2817, 2832, 2938, 5157, 5541, 5618, 5740, 6598, 7075, 8047, 8117, 8350, 9066, 9565, 9674
- hâsil vir-:** Türemek. 9865, 9873
- hâsıla gelme-:** Ortaya çıkmamak, meydana gelmemek. 339, 2166, 2821, 3699, 3699, 7464, 7770
- hâsılı bitme-:** Meydana gelmemek, ortaya çıkmamak. 2905
- hasret kıl-:** Hasret bırakmak. 6329
- hasret yaşı/yaşın dök-:** Özlemlili bir şekilde ağlamak. 3891, 6333
- hasret yi-:** Özlem duymak. 7948
- haşm eyle-:** Azap etmek. 4281
- haşm it-:** Azap etmek. 3200, 3243, 4186, 4256
- haşr ol-:** Toplanmak. 2118baş.
- hatâ eyle-:** Hata yapmak. 7177

- hatar gel-:** Tehlikeyle karşılaşmak. 4238
- Hâtim-i Tâî ol-:** Hatim-i Tay gibi zengin ve cömert olmak. 9089, 9338
- hatm eyle-:** Tamamlamak, bitirmek. 188
- hatm it-:** Tamamlamak, bitirmek, sonuna gelmek. 10582
- hatm ol-:** Bitirilmek, sonuna ulaşılmak. 1956, 8023, 8635, 9465
- hatm-i enbiyâ ol-:** Son peygamber olmak. 322
- havâle kıl-:** Bir şeyi birine veya bir yere göndermek. 6319, 6559
- havîc olma-:** İhtiyaçlarını gidermemek. 2839
- hayât ‘aysın sür-:** Hayatın tadını çıkarmak. 2421
- hayat al-:** Canlanmak. 9873
- hayât bul-:** Hayata gelmek. 3364, 6055, 6499, 7576, 9865, 10115
- hayât dut-:** Hayat bulmak, canlanmak. 10120
- hayât düz-:** Hayat oluşturmak. 2493
- hayf ol-:** “Yazıklar olsun” anlamında kullanılan bir ünlem. 4550
- hayr işle-:** İyilik yapmak. 6142
- hayr ol-:** İyilik olmak. 5867
- hayrân eyle-:** Hayran etmek, çok beğenilmek. 6562
- hayrân kal-:** Hayran olmak, çok beğenmek. 3083, 6442, 8287
- hayrân ol-:** Çok beğenmek. 1835, 3070, 7971, 8340
- hayr-endîş ol-:** İyilik düşünmek. 9016, 9042
- hayrı ol-:** İyiliği bulunmak. 2211
- haysiyetsüz ol-:** Onurunu kaybetmek. 8983
- hayvân gibi ol-:** Hayvana benzemek, hayvan gibi davranmak. 7028, 7037
- hayvân huylu ol-:** Hayvan gibi davranmak. 8994
- hayvan mülkine dön-:** Hayvan gibi olmak. 3375
- hayvân ol-:** Hayvana benzemek. 1304, 2177, 3365
- hayvân yiri ol-:** Hayvana ait yer olmak. 2498
- hayvâna say-:** Hayvan gibi görmek, hayvan farz etmek. 9981
- hayvandan girü kal-:** Davranışları nedeniyle iyice değersizleşmek, insanlıktan uzaklaşmak. 2164
- hazer eyle-:** Sakınmak. 3491
- hazer kıl-:** Sakınmak. 3220

- hazır bul-:** Hazır bulmak. 4288
- hâzır kıl-:** Hazırlamak. 1869, 1916
- hâzır ol-:** Hazır olmak. 572, 575, 1746, 1628, 3572, 3948, 3971, 4095, 6040, 5684, 6062, 6848, 7392
- hazm eyle-:** Yiyeceği sindirmek, eritme. 4998, 7023
- hazm ol-:** Yiyeceğin sindirilmesi, midede erimesi. 2833
- hazrete lâıyık gel-:** Allah'a layık olmak. 2805
- hazrete yol açıl-:** Allah'a gitmek için yol bulmak. 10186
- hazz al-:** Zevk almak. 3084, 3300, 8445, 9702
- hecr ü firâk göster-:** Ayrılık yaşatmak. 1930
- helâk eyle-:** Yok etmek, mahvetmek. 3549
- helâk it-:** Yok etmek, mahvetmek. 4085, 4395
- helâk ol-:** Yok olmak, mahvolmak. 798, 1550, 4173, 7196, 7228, 7625
- helâl ol-:** Helal olmak. 3318
- hem 'imâret hem harâb eyle-:** Hem imar etmek hem yıkmak. 6982
- hem berr ü hem bahr eyle-:** Hem kara hem deniz yaratmak. 929
- hem rikkat hem sürûd ol-:** Merhamet ve gönül şarkısı olmak. 6204
- hem sed hem hicâb ol-:** Perde olmak. 6800
- hem-dem ü hem-râz ol-:** Yoldaş ve sırdaş olmak. 9863
- hem-nişîn eyle-:** Beraber oturup kalkmak, arkadaşlık yapmak. 6994
- hem-nişîn kılma-:** Beraber oturup kalkmamak, arkadaşlık yapmamak. 4317
- hem-nişîn ol-:** Bir olmak, beraber olmak. 9899
- hemrâh ol-:** Yoldaş olmak. 4475
- heybet al-:** Korku ile saygı arasında bir duygu verecek duruma ulaşmak. 8519
- heybete kal-:** Korku ile saygı arasında bir duygu içinde bulunmak. 2754, 3147
- hıdmet eyle-:** Hizmet etmek. 5860, 9860
- hıdmet/hidmet it-:** Hizmet etmek. 3122, 3573
- hıdmete gel-:** Hizmet etmeye gelmek. 5789
- hıfz ol-:** Erberlenmek. 2790
- hibr içinde ol-:** Mürekkep içinde kalmak. 3347
- hicâb ol-:** Perde olmak, engel olmak. 4149
- hicâbdan çık-:** Perdeden kurtulmak, engeli aşmak. 7448

- hidayet vir-:** Doğru yola sokmak. 5417
- hidmet dut-:** Birinin işini yapmak, hizmet etmek. 8970
- hidmet it-:** Hizmet etmek-: 10299
- hidmet kıl-:** Hizmet etmek. 2420, 3130, 3572, 9573, 10072, 10302, 10306, 10307, 10308, 10309, 10400
- hidmet ol-:** Hizmetçi olmak. 7375
- hidmetlerin ‘arza kıl-:** Hizmetleri sunmak. 3185
- hikmet bit-:** Hikmetin ortaya çıkması. 1610, 1629
- hikmet olma-:** Hikmet bulunmamak. 3740, 7338
- hikmete tal-:** Hikmet içinde olmak. 4638
- hil’at ol-:** Değerli elbise olmak. 8456
- hil’at vir-:** Değerli elbise vermek. 3198
- hilâl ol-:** Hilal şeklini almak, Hilal gibi olmak. 7978
- hile kıl-:** Hile yapmak. 6388
- hilm eyle-:** Yumuşak davranmak. 10341, 10402
- hilm ol-:** İnsanın tabiatça yavaşlaması, yumuşak başlı olması. 2333, 2335
- hisâb dutma-:** Bir şeyin sayısını tutmamak, önemsememek. 4686
- hisâb eyle-:** Saymak, hesaplamak. 5029
- hisâb it-:** Saymak, hesaplamak. 5068
- hisâb vir-:** Bir işin sorumluluğunu yüklenmek, bir davranışın sebebini açıklamak. 9586
- hitâb gel-:** Kişiye bir şeyin söylenmesi. 3274, 3283, 3294, 3304, 5204, 7268
- hitâb kıl-:** Seslenmek, hitap etmek. 199, 2548, 2690, 3946, 3970, 4035, 4093, 7267, 10287
- hitâb ol-:** Seslenilmek. 2096, 7608
- hôn bırak-:** İhyitaçlarını gidermek. 3023
- hôn eyle-:** Sofra hazırlamak. 1407, 2313, 2823, 3308, 4024
- hôn ol-:** Sofra olmak. 3043, 9054, 9873
- hôr eyle-:** Küçük düşürmek, hor görmek. 4302, 7376, 8900, 9285, 10372, 10373, 10392, 10493
- hôr gör-:** Aşağılamak, horlamak. 10565

- hôr ol-:** Küçük düşürülmüş olmak, horlanmış olmak. 3694, 4313, 4729, 7067, 9195, 9286, 10408
- hôr u hacîl ol-:** Küçük düşüp utanmak. 997, 9238
- hor u zelîl kal-:** Küçük ve aşağılanmış bir durumda kalmak. 2469
- hôr u zelîl ol-:** Küçük güşmek, aşağılanmış durumda kalmak. 2283, 2740, 7142
- hoş dem ol-:** Keyifli zaman olmak. 1997
- hoş dut-:** Birinin hoşnut yaşamasını sağlamak..10586
- hôm dut-:** İsteklerini yaparak hoşnut etmek. 196, 197, 1633, 1675, 1757, 3134, 3651, 5051, 5839, 5840, 6118, 10586
- hoş düzil-:** Güzelce yapılmak. 2457
- hôm eyle-:** Hoşnut etmek. 14
- hôm geç-:** Keyifli, güzel geçmek. 341, 1182, 1829, 4378, 4391, 4667, 10405
- hôm gel-:** 1.İyi, güzel görünmek. 2. Hoşnut gelmek. 3949, 3950
- hôm gör-:** 1. Kusurlu davranan birine karşı iyi davranmak. 2. İyi, güzel görmek. 3954, 6088
- hoş görin-:** İyi, güzel görünmek. 1530
- hôm nazarla bak-:** İyi gözle bakmak. 4339
- hôm ol-:** İyi, hoş olmak. 1975, 7288, 9023, 9071, 9085, 9114
- hoş safâ kıl-:** Rahat, sakin olmak. 2896
- hôm sarây eyle-:** Güzel saray yapmak. 6956
- hôm sarây ol-:** Güzel saray olmak. 2499
- hôm saray u hôş makâm ol-:** Güzel saray ve makam olmak. 3335
- hoş şâd ol-:** Mutlu olmak. 11185
- hoş tahtgâh eyle-:** Güzel saray yapmak. 1833, 3340
- hôm yaraşur ol-:** Uygun olmak. 9018
- hôm ziyâret ol-:** Güzel ziyaret olmak. 4107
- hoşnûd eyle-:** Hoşnut etmek, memnun etmek. 636, 3681
- hoşnûd ol-:** Memnun olmak. 222, 1193, 2469, 3098, 3102, 3117, 3119, 3131, 3137, 3139, 3146, 3183, 3666, 4309, 5414, 5982, 9160, 9212, 9742
- hoş-tahtgâh ol-:** Güzel saray olmak. 3289
- hû ol-:** Huy olmak. 5851
- hulk eyle-:** Huy, tabiat vermek. 10438

- hulk ol-:** Huy olmak. 6719
- hulk-ı nebat dut-:** Bitki huylu olmak. 2178
- hûr ol-:** Huri olmak 8674
- hurûc kıl-:** Dışarı çıkmak. 7296, 7402, 8102
- huşk dut-:** Kuru tutmak, kuru kalmasını sağlamak. 6720
- huşk ol-:** Kuru olmak, kurumak. 2446
- huşk-leb eyle-:** Susatmak, dudağı susuzluktan kurumuş hâle getirmek.6196
- hutbe okı-:** Hitap etmek. 1859
- hükm altına düş-:** Emir altına girmek. 10411
- hükm dut-:** Emirlere itaat etmek, emirleri uygulamak. 4609
- hükm eyle-:** Karar vermek. 1865, 4776, 7315
- hükm ideme-:** Karar verememek. 5112
- hükm it-:** Karar vermek, emretmek. 305, 654, 753, 1462, 1465, 1485, 1510, 1704, 1711, 1717, 1728, 1741, 3198, 3239, 4277, 4279, 4503, 4519, 4542, 4519, 4552, 4598, 4599, 4781, 5112, 6531, 6601, 6839, 6846, 6977, 7316, 7331, 7609, 9544, 9725
- hükm kıl-:** Karar vermek, emir vermek. 342, 3244
- hükm ol-:** Karar vermek. 355, 1869, 2108, 6794,
- hükm sür-:** Yönetimde, iş başında olmak, bir ülkeyi yönetmek, egemenliğini yürütmek. 1718, 2760, 3844, 7653, 8620
- hükm vir-:** Karar vermek, emretmek. 1797
- hükmi ‘alemi dut-:** Kararları dünyaya yayılmak. 10043
- hükmi bekâ dutma-:** Kararları, emirleri sonsuza kadar sürmek. 9218
- hükmi geç-:** Sözü etkili olmak. 4136,
- hükmi geçme-:** Sözü etkili olmamak, itibar görmemek. 4368
- hükmi gönülde yöri-:** Emirleri kalpten kabul edilmek. 1724
- hükmi iriş-:** Emirleri ulaşmak. 7376
- hükmi kamuya var-:** Emirleri topluma ulaşmak. 2104
- hükmi revân ol-:** Hükmü yürütmek, yayılmak. 1499
- hükmin yörit-:** Emirleri, kararları etkili olmak. 1298, 1757
- hükmine karşı dur-:** Bir kişinin emrine uymamak, emre karşı gelmek 3191
- hükmini döndürme-:** Emrini geri çevirmemek. 319

- hükümünü ‘azim dut-:** Çaba göstermek, önem vermek. 286
- hüner dutagel-:** Eskiden beri hüner sahibi olmak. 266
- hüner göster-:** Yetenek sergilemek. 16, 8388
- hüner issi ol-:** Hüner sahibi olmak. 2008, 2808, 9800
- hüner ver-:** Hüner sahibi yapmak. 10439
- hürmet bul-:** Saygı görmek. 5844
- hürmet eyle-:** Saygı göstermek. 9007
- hürmet kıl-:** Saygı göstermek. 1217, 9050
- hürmeti olma-:** Saygısı bulunmamak, saygısız davranmak. 9900

I

- ırak /yırak düş-:** Uzak düşmek. 877, 3277, 3330, 3917, 6363, 7949
- ırak kal-:** Uzak kalmak. 4456, 5441, 5470, 5561, 5602, 6097, 6390, 8779
- ırmag ol-:** Irmak olmak. 2342
- ıssı ol-:** Sıcak olmak. 5961
- ıssı soğuk yi-:** Sıcak ve soğuk görmek. 9770
- ‘ışk ol-:** Aşk oluşmak. 10165
- ‘ışk dadını alma-:** Aşkın güzelliklerini elde etmek. 6238, 6258, 6327
- ‘ışk müstagrakı ol-:** Aşk içinde boğulmak, aşkın içine düşmek. 819
- ‘ışk ol-:** Aşk bulunmak. 4834, 4907, 6560
- ‘ışka düş-:** Âşık olmak, sevdalanmak. 4905
- ‘ışka köyne-:** Aşk ile tutuşmak, âşık olmak. 6576
- ‘ışka uy-:** Aşka boyun eğmek. 6749
- ‘ışkı ol-:** Aşkı var olmak. 1765
- ‘ışka uy-:** Aşka yönelmek, âşık olmak. 1614
- ıtlak it-:** Serbest bırakmak. 2446
- ‘ıyd ol-:** Bayram olmak. 2817

İ

- ‘ibâdet kıl-:** İbadet etmek. 8159, 8188, 9232, 10094, 10153, 10254, 10440
- ‘ibret al-:** Ders almak, kötü bir şeyi görerek ders almak. 758, 4738, 4843, 4932, 6758, 7666, 7828, 7837, 7845, 9293
- ‘ibret dut-:** bkn: ‘ibret al- 1175, 1610, 4739, 5802
- ‘ibret gel-:** İbret olmak. 9992

- ‘ibret getir-:** İbret almak. 1609, 2706
- ‘ibret göline tal-:** İbretlik olayların içine girmek. 7740
- ‘ibret ol-:** Örnek olmak. 7828, 7731, 7828
- ‘ibrete kal-:** Örnek almak. 3410, 4638, 7740, 8272
- i’tibâr kıl-:** Saygı göstermek. 9272
- icâd it-:** İcat etmek. 2033
- ictihâd eyle-:** Gücü yettiği kadar çalışmak. 9128
- içi kayna-:** Duygusal olarak çöşmek. 6412
- içi köyne-:** İçi yanmak, aşırı derecede üzölmek. 6203, 6472, 10346
- için köynüt-:** İçini yakmak, acı çektirmek. 2447
- ideme-:** Yapamamak. 23n
- ihlâs ol-:** Samimi olmak. 9260
- ihsân eyle-:** Bağışlamak. 5836
- ihsân eyle-:** İyilik yapmak. 10402
- ihsân kıl-:** İyilik etmek. 10359, 10361, 10365
- ihsân kıludur-:** Sürekli iyilik etmek. 10263
- ihsân ol-:** İyilik olmak. 9814
- ihsan u bahşîş kıludur-:** Sürekli iyilik ve bağış yapmak. 10355
- ihtiraz it-:** Sakınmak, çekinmek, korkmak. 31
- ihtiyâr it-:** Yaşlandırmak. 507, 3215
- ihtiyâr itmiş ol-:** Üstün tutmuş olmak. 9932
- ihtiyâr kıl-:** Yaşlandırmak. 1395, 2517, 3833, 5572, 7882, 8630, 8764
- ihtiyâr ol-:** Yaşlanmak. 1632, 8137
- ihtiyât it-:** Ölçölü davranmak, sakınmak, bir konu hakkında tedbirli olmak. 4147
- iki yüzlü ol-:** İkiyüzlü davranmak. 1008
- ikilik eyle-:** Birisiyle fikir ayrılığına düşmek. 664
- ikilik içre kal-:** Fikir ayrılığı yaşamak. 227
- ikram eyle-:** İkrâm etmek. 3111
- ikrâr eyle-:** Kabul etmek, onaylamak. 6697, 7411, 7947
- ikrâr ol-:** Kabul olmak. 9613
- iksir ol-:** Sihirli şurup olmak. 150, 1644
- iktidâ kıl-:** Tabi olmak, uymak. 5792

- iktiza it-:** Lazım etmek. 24
- ilçi ol-:** Elçi olmak. 5225
- ilhâm ol-:** İçe doğmak. 2062
- iller aç-:** Memleketler fethetmek. 2977
- illere düş-:** Ülkeden ülkeye dolaşmak. 7448
- ilteme-:** Ulaştıramamak. 9133
- imâm ol-:** İmam olmak, önder olmak. 101, 8966
- imân bul-:** İnançlı hâle gelmek. 8999
- iman çeragını yandır-:** İman ışığını yakmak, inanmaya başlamak. 821
- iman dilden çık-:** İncancını yitirmek. 2225
- îmân ol-:** İman bulunmak. 4316
- imâna gel-:** İnanmaya başlamak, doğru yolu bulmak. 1016, 1351
- imin ol-:** Güvenilir olmak. 758, 1561, 3600, 8899, 9029, 9031, 9073, 9216
- în ü ân ol-:** Şu bu olmak. 4623
- inedur-:** Sürekli inip durmak. 1404, 8471
- ineme-:** İnememek. 6331, 6357
- inkâr eyle-:** İnkâr etmek, reddetmek. 8900, 10251
- inkâr it-:** İnkâr etmek, reddetmek. 9613
- insâf eyle-:** İnsaf etmek. 10265, 10267, 10399
- insâf ol-:** İnsaflı olmak. 10274
- insâf vir-:** İnsaf etmek 10273
- insân ol-:** İnsan olmak. 7495
- intihâ kıl-:** Sonlandırmak. 3393
- intizâr ol-:** Beklemek. 4036, 6424
- irâdet gel-:** Dilemek. 10165
- irâdet ol-:** Dilemek, gönülden istemek. 7350
- irdeyüdur-:** Sürekli irdelemek, araştırmak. 1748
- irebil-:** Ulaşabilmek. 75
- iredur-:** Sürekli ulaşmak. 2941, 3451, 5413, 7980, 8082, 10141
- ireme-:** Ulaşamamak. 114, 3415, 3424, 6331, 6341, 6366, 7448, 7831, 7916, 9284
- irişeme-:** Ulaşamamak. 7124
- irişüdur-:** Sürekli ulaşmak. 9329, 9364, 9708, 10211

- irsâl eyle-:** Göndermek. 4465
- irşâd eyle-:** Doğru yolu göstermek. 8966
- irte ol-:** Sabah olmak, yarın olmak. 1511
- îsâr eyle-:** Çekinmeden vermek. 6697
- isbat eyle-:** Ortaya çıkarmak, kanıtlamak. 9563
- islâm evi eyle-:** İslam evi yapmak. 9661
- ism ol-:** İsim olmak. 7357
- issi ol-:** Sıcak olmak. 7560
- issiz koma-:** Sahipsiz bırakmamak. 9981
- issüz kal-:** Sahipsiz kalmak. 2259
- istâd eyle-:** Alış veriş yapmak. 7371
- istigfar u tevbe kıl-:** Günahlardan arınmak için tevbe etmek. 874
- istikbâl kıl-:** Karşılama. 7353
- istinbât it-:** Gizli anlamı açıklamak. 869b
- iş dut-:** İş yapmak. 9190, 9649, 10161
- iş eyle-:** İş yapmak. 6840
- iş gör-:** İş yapmak. 561, 7877, 7880, 9994
- iş işle-:** iş yapmak. 2431, 10206
- iş it-:** İş yapmak. 5356, 99298
- iş kıl-:** İş yapmak. 3170, 3506, 7807
- iş ol-:** İş olmak. 1787, 5364, 5681, 6252, 8404, 9016, 9023, 9042, 9085, 10230, 10280, 10294
- iş vir-:** İş vermek. 7278
- işâret eyle-:** Bir şeyi göstermek. 10155
- işaret gel-:** Bir şeyi yapmak için işaret almak. 6678
- işaret it-:** Göstermek, belirtmek. 1783b,
- işâret kıl-:** Göstermek, belirtmek. 1243, 2100, 8188
- işden kal-:** Bir şeyi yapmaktan geri kalmak, işi yarıda bırakmak. 4543, 4709, 4773, 9151
- işe düş-:** İş yapmaya başlamak. 2002
- işe gelme-:** İşe gelmemek. 1974
- işe sal-:** İşe göndermek. 2277

- işe varmak dileme-:** İşe gitmeyi istemek. 2431
- işi gûyendelik ol-:** Konuşmak. 2544
- işi kal-:** İş bitmemek, işi yarıda bırakmak. 3739
- işi meclis ol-:** Sürekli toplantı ile uğraşmak. 2326
- işi urmag u dutmak ol-:** Sadece kavga etmek, başka bir iş yapmamak 4685
- işi yapmak ü yıkmak ol-:** Yapıp yıkmayla uğraşmak. 2758
- işideme-/işidime-:** Duyamamak. 24, 7255
- işigine yüz sür-:** Birinden yardım istemek için kapısına gitmek. 5932
- işin güçin gör-:** İşini gücünü hâletmek. 7468
- işlemeye eli ir-:** Bir işi yapmaya erinmek. 2758
- işlenüdur-:** Sürekli yapılmak. 6026, 7490, 8681, 9038, 9843
- işleyime işleyüme-:** Yapamamak. 8536, 10098
- işleyügör-:** Sürekli yapmak. 9983
- işteh eyle-:** İştahlanmak. 617, 620
- ‘ilac eyle-:** Derman vermek. 162
- ‘ilm ol-:** İlim olmak, gerçek olmak. 2333, 9627
- ‘ilm olma-:** İlmin bulunmaması. 3738
- ‘ilm ü zühd ü ‘ışk u hâl deg-:** İlim, züht, aşk ve hâl ulaşmamak. 4202
- ‘imân getir-:** İnanmak. 2868
- ‘imânı olma-:** İnançsız olmak. 5728
- ‘imâret eyle-:** Bayındır, mutlu etmek. 10155
- ‘imâret ol-:** Bayındır olmak, mutlu olmak. 2905, 4759,10165
- ‘inayet eyle-:** İyilik yapmak. 5835
- ‘inayet kıl-:** İyilik yapmak. 1812
- ‘işret kıl-:** İçki içmek. 2420
- ‘işret kov-:** İçki peşinde koşmak. 3411
- ‘işret ü şâdî vü kuvvet had ol-:** İçki, mutluluk ve kuvvetin artması. 2000
- ‘itab ol-:** Azarlanmak. 10370
- ‘iyd ol-:** Bayram olmak. 9080
- ‘izzet bul-:** Değerlenmek, saygı görmek. 8980b
- ‘izzet eyle-:** Yücelik yapmak. 5749, 5808, 5939, 5876, 9009
- ‘izzet gel-:** Ululaşmak, yücelmek, saygısı artmak. 6663

'izzet kıl-: Yücelik yapmak⁸⁸, 1670, 5897, 9051

itibâr dut-: Saygı kazanmak. 1632

ittifâk kıl-: Birleşip anlaşmak. 9499

iver ol-: Övmek. 1487

iyilik gör-: İyilik görmek. 5985

iz ol-: İz olmak. 5770

izhâr eyle-: Göstermek. 5734, 8891, 9956, 10152

J

jeng ol-: Paslanmak. 2986

K

ka'be kıl-: Ka'be yapmak. 4047

kâbil eyle-: Denkleştirmek, uygun hâle getirmek. 6558

kabil gel-: Uygun gelmek. 1994

kabûl bil-: Kabullenmek. 3377

kabûl eyle-: Kabul etmek. 103

kabûl it-: Kabul etmek. 3975, 4043, 4327, 6175, 8276

kabûl kıl-: Kabul etmek. 92, 99, 195, 433, 843, 1351, 1382, 1420, 1735, 1846, 2032, 2035, 2281, 2283, 2332, 2336, 3123, 3200, 3765, 3867, 3959, 3998, 4086, 4126, 4230, 4436, 5535, 5579, 5773, 6236, 7176, 7284, 7704, 7716, 8189, 8230, 8304, 8310, 8698, 8716, 8729, 8921, 9013, 9046, 9060, 9192, 9258, 9605, 10144, 10261

kabûl ol-: Kabul olmak. 310, 381, 2032, 2771, 2773, 2785, 2821, 5078, 5407, 5607, 5714, 6630, 7002, 7012, 7652, 8202, 8304, 8866, 9229, 9247

kabz it-: Tutmak, avuç içine almak. 2446

kadem bas-: Ayak basmak, gelmek, yürümek. 2057, 5330, 5513, 5770, 8239, 8427

kadem ol-: Ayak olmak. 2509

kadem ur-: Ayakta durmak, ayak basmak. 5164

kâdir ol-: Kuvvetli olmak. 1463, 1746, 8412

kadr ü kıymeti kalma-: İtibarı ve değeri kalmamak. 9900

kadri kalma-: Kuvveti kalmamak. 8617

kadri olma-: Kuvveti olmamak. 5988

kadri bil-: Değerini bilmek. 136, 1836, 10573

- kadrini bildürime-:** Değerini, gücünü anlatamamak. 6369
- kafâ vir-:** Fikir vermek. 4692
- kafâdâr ol-:** Aynı düşüncede olmak. 8543
- kâfir ol-:** İmanını kaybetmek. 6092, 8900, 10050
- kâfir yurdu ol-:** Kafir yurduna dönmek.1017
- kahr yut-:** Çok acı çekmek, acıya katlanmak. 4025
- kâhil ol-:** Üşengeç olmak. 2430
- kahr eyle-:** Kahretmek. 8488, 10280
- kahr it-:** Kahretmek. 3242, 8613, 10283, 10295
- kahr ol-:** Çok üzölmek. 2089
- kahr u cefâ kıl-:** Kahır ve eziyet etmek. 4016, 10400
- kaht ol-:** Kıtlık olmak. 4217
- kâl bilme-:** Dedikodu sanmamak. 4242
- kâl ü kıl kopar-:** Dedikodu yapmak. 10342
- kalb ol-:** Sahtekarlık, ikiyüzlölük olmak.⁴ 1008
- kalkan ol-:** Önüne geçerek korumak. 3584, 3595
- kâl-u-kıl it-:** Dedikodu yapmak. 5596
- kâl-u-kıl ol-:** Dedikodu olmak. 6188, 6256
- kâmet eyle-:** Namaza başlamak için “kad-kametis-salat” sözlerini okumak. 5792
- kâmil ol -:** Kemale ermek, olgunlaşmak. 3625, 5879, 8139
- kamu işden kalmış ol-:** Bütün işlerden geri kalmak. 2952
- kamu ol-:** Toplum olmak. 1557
- kan dök-:** Ölüme yol açmak, cana kıymak. 324
- kan eyle-:** Kan etmek, kanlandırmak. 8128, 3363
- kan içinde yügrüş-:** Damarlarında dolaşmak.2922
- kan ol-:** Kan olmak, kan bulunmak, zehir olmak. 2921, 3903
- kân ol-:** Maden ocağı olmak, bir şeyin kaynağı olmak. 140, 6569
- kana dön-:** Kana dönmek, kan hâline gelmek. 4510
- kana’at kıl-:** Kısmetine razı olmak, yeterli görmek. 1751
- kanı kayna-:** Coşmak. 6710
- kanını yire dök-:** Ölüme yol açmak, cana kıymak. 1720

⁴ Bu anlam mecazi olarak beyitteki anlamdan yola çıkılarak verilmiştir.

- kâni' ol-:** Kanaatkâr olmak, avunmak. 10139
- kani' ol-:** Yeterli görmek. 853, 854, 858, 1089, 1154, 1749, 5946, 8737
- kap ol-:** Kap olmak. 2653
- kapu bul-:** Bir yerde konaklamak için bir ev bulmak. 3172
- kapuda kal-:** İçeri giremeyip dışarıda kalmak. 5779
- kâr it-:** Kazanç elde etmek. 4582
- karâr dut-:** Kararlı olmak. Karar vermek. 1803, 3429, 4150, 4267, 4277, 4273, 8633, 8676
- karâr eyle-:** Karar vermek. 3915, 4271, 6226
- karâr kıl -:** Karar vermek. 4010
- karavaş ol-:** Hizmetçi olmak. 7720
- kârgâh ol-:** Kârhane olmak, kazanç yerine dönmek. 10058
- karşu çık-:** Bir kişiyi karşılamak. 4249
- karşu dur-:** 1. Karşısında durmak, önüne geçip durmak. 447, 1980, 2082, 3066 3235, 3479, 5077, 5083, 6475, 6512, 6786, 7181, 9390, 10351 2. Karşı çıkmak, kabul etmemek. 4204, 7512, 7519, 8611, 10351
- karşu dut-:** Bir şeye karşı tutmak, hedef etmek. 2103, 4066, 4073
- karşu gel-:** Yapılan bir işin karşılığı gelmek. 1389
- karşu söz kaytar-:** İtiraz etmek, sözü geri çevirmek. 3112
- karşusunda hış dur-:** İyi, güzel durmak. 5385
- kasd eyle-:** Kastetmek. 5512
- kasd it-:** Kastetmek. 1662, 2438, 2868, 3495, 4229
- kasd kıl-:** Kastetmek. 4244
- kasd ol-:** Kastolmak. 293
- kasd ur-:** Amaçlamak. 9812
- kasduñi dostlığa dut-:** Dostluğu amaçlamak. 9748
- kaskatı ol-:** Kaskatı olmak. 6650
- kaş kantar-:** Kaş çatmak, yüz ekşitmek. 3112
- kat' eyle-:** Kesmek, engellemek. 2225, 10582
- kat' ol-:** Kesilmek, devam etmemek. 7413
- katâr ol-:** Birbiri ardınca sıralanmak. 8676
- katarü'l bevl ol-:** Sidik katarı gibi olmak. 2453

- katl kıl-:** Katletmek, öldürmek. 2101
- katre ol-:** Damla olmak. 1924
- kavga ol:** Kavga bulunmak. 540
- kavî ol-:** Güçlü olmak, kuvvetlenmek. 4708, 5340
- kavli bütün ol-:** Sözü tam olmak, verilen sözü gerçekleştirmek. 5521
- kayd eyle-:** Bağlamak. 10360
- kayd ol-:** Kayıt olmak, işlenmek. 8778
- kaygu bit-:** Kaygı ortaya çıkmak. 2984
- kaygu dut-:** Kaygılanmak, tasalanmak. 2984
- kayguda kal-:** Kaygılanmak, tasalanmak. 4803
- kaygudan çıkar-:** Kaygıdan kurtarmak. 4466
- kaygudan kurtar-:** Kaygıdan kurtarmak. 5013
- kayguya bırak-:** Kaygılanmasına neden olmak. 1542
- kayguya vü teşvişe bat-:** Kaygılanmak ve karmaşa içinde kalmak. 5358
- kâyim ol-:** Ayakta olmak, sağlam olmak. 1820, 2250, 2313, 3626, 3656, 6535, 7799, 9389
- kâyim dur-:** Dik durmak, kararlı olmak. 4272
- kâyim dut-:** Ayakta tutmak, sağlam bir şekilde varlığını devam ettirmek. 1275, 1742, 1762, 1806, 2478, 3744, 3751, 4767, 4772, 4851, 4863, 8115, 8572, 10208
- kâyim dürüst ol-:** Devamlı ve dürüst olmak. 3622
- kâyim ü muhkem ol-:** Kararlı ve hâkim olmak. 1997
- kâyim-makâm ol-:** Bir yerde oturmak. 2359, 5650, 7117
- ked it-:** Mesken sahibi olmak. 2020
- kefâret ol-:** Bir suça karşılık bir şey vermek. 3650
- kelîm ol-:** Konuşmak. 287
- kem ol-:** Azalmak. 2015, 6209, 8000
- kemâl bul-:** Olgunlaşmak. 10527
- kemâl ol-:** Olgun hâle olmak. 10527
- kendi aslına git-:** Aslına dönmek. 2464
- kendü eksügin bul-:** Kendi kısırları fark etmek. 866
- kendüye gel-:** Akli başına gelmek. 10185

- kendüzin bil-:** Kendinin ve çevresinin bilincine varmak, kendine yakışır biçimde davranmak. 2030, 2274, 2276, 2279, 4479, 4547, 4548, 6905, 6911
- kendüzin bilme-:** Bilinçsizce davranmak, kendine yakışmayacak hareketler yapmak. 2275
- kendüzin bilmez ol-:** Kendine yakışmayacak hareketler yapar hâle gelmek. 6453
- kendüzin bilmiş ol-:** Kendine yakışır hareketler yapmış olmak. 1847
- kendüzin dünyâlığa vir-:** Kendini dünya işlerine ve malına kaptırmak. 5869
- kendüzin hazrete ısmarla-:** Kendini Allah'a havale etmek, bir şeyin karşılığını Allah'tan beklemek. 4248
- kendüzin kul bil-:** Kendini birine kul olarak görmek. 9853, 9887
- kendüzin kurbanlığa vir-:** Kendini feda etmek. 3307
- kendüzin rüku'da dut-:** Allah önünde eğilmek, rükuda durmak. 4589
- kendüzin secdeye ur-:** Sürekli Allah'a ibadet etmek. 9449
- kendüzin ulu gör-:** Kendini üstün görmek. 4115
- kendüzin vir-:** Kendini vermek, benliğini adamak. 3144, 3178
- kendüzin yüce gör-:** Kendini üstün görmek. 4304
- kendüzinden çık-:** Kendinden geçmek, bir şey karşısında coşkuya kapılmak, duygulanmak. 2934
- kendüzine 'ucb eyle-:** Kendini beğenmek, kibirlenmek. 4121
- kendüzine bend ol-:** Kendi kendini tutmak, engellemek. 5565
- kendüzine gel-:** Aklı başına gelmek. 1983, 6930
- kendüzine gelmiş ol-:** Aklı başına gelmiş olmak. v1847
- kendüzini bul-:** Kişilik kazanmak, maddi ve manevi konularda durumunu düzeltmek. 2249, 6907
- kendüzini dart-:** Kendini çekmek, geri çekilmek. 3356
- kendüzini kem gör-:** Kendini eksik görmek. 3990
- kendüzini miskin gör-:** Kendini ciz görmek. 4029, 4055, 4081, 4110, 4113
- kendüzini unıt-:** Kendini unutmak, kendinden geçmek. 3071
- kendüzüñ miskîn ü 'aciz bil-:** Kendini zavallı ve aciz saymak. 9879
- keramet bul-:** Keramete ulaşmak, cömertlik görmek. 177
- kerem kıl-:** Cömertlik göstermek. 2941, 4080
- kerem ol-:** Cömert olmak. 5935

- kesâd kıl-:** Durgunluk oluşturmak. 8561
- kesad ol-:** Durgunlaşmak. 1006, 8617
- kesb eri ol-:** Çalışıp kazanma ustası olmak. 3462
- kesb eyle-:** Çalışıp kazanmak. 1089, 6935
- kesegör-:** Kesip durmak. 10279
- keşf ol-:** Keşfedilmek. 1774
- kethüdâ ol-:** Kahya olmak. 2020, 6613, 7138, 7139
- kible ol-:** Namaz için yönelinen taraf olmak. 4054
- kıft eyle-:** Yakınlaştırmak. 671, 8051
- kıl yar-:** İyice araştırmak, çok dikkat etmek. 7085
- kılama-:** Kılamamak. 2460
- kılavuz ol-:** Kılavuz olmak, rehber olmak. 7921, 8696, 8870, 9740, 9868
- kılıç sal-:** Kılıç sallamak. 193, 8529
- kılıç ur-:** Kılıç vurmak. 327
- kırk yıl ol-:** Kırk yıl geçmek. 2426
- kısm eyle-:** Bölmek. 1889
- kısmet kıl-:** Kısmet etmek. 1875,
- kıyâm dut-:** Ayakta durmak. 7282, 9390, 10099
- kıyâs eyle-:** Karşılaştırmak, kıyaslamak. 3775
- kıyas it-:** Karşılaştırmak, kıyaslamak. 67, 548, 5440, 7998
- kıymet eyle-:** Kısmet etmek. 9291
- kıymet vir-:** Değer vermek, önem göstermek. 10542
- kıymeti kalma-:** Değerini kaybetmek. 4961
- kızı erine ısmarla-:** Kızı kocaya vermek, evlendirmek. 2914
- kibir ol-:** Kibir bulunmak. 9760
- kibr eyle-:** Kibirlenmek, büyüklenmek. 4132, 4138, 4195, 7520, 9237
- kibr ü hâsed olma-:** Kibir ve haset bulunmamak. 5901
- kibr ü kine olma-:** Kibir ve kin bulunmamak. 3528
- kibri ol-:** Büyüklenme duygusu bulunmak. 4127
- kiçilersüz olma-:** Küçüklerden ayrılamamak, onlarsız yapamamak. 10312
- kifâyet ol-:** Yeterli olmak. 6610, 8587
- kitab ol-:** Kitap olmak. 9327, 10462

- koca ol-:** İhtiyarlamak, yaşlanmak. 1194
- kol kanat ol-:** Koruma altına almak. 9040, 10051, 10443
- koldaş eyle-:** Arkadaş etmek. 2253
- koldaş ol-:** Arkadaş olmak. 793
- konmaz ol-:** Uğramaz olmak. 4889
- korkak ol-:** Korkaklaşmak. 9224
- korkar ol-:** Korkmak, korku hissetmek. 9215
- korkıdama-:** Korkutamamak. 7560
- korkuya düş-:** Korku hissetmek, korkuya kapılmak. 1542
- kozça ol-:** Ceviz kadar olmak. 2600
- köşk eyle-:** Köşk yapmak. 6963
- köşk ol-:** Köşk bulunmak. 6957
- köynedur-:** Yanıp durmak. 4907
- kuh u kuhsâr u nehr eyle-:** Dağlar, tepeler ve nehirler yaratmak. 929
- kul eyle-:** Kul etmek. 1481, 1489, 1794, 4553, 5020, 5662, 5931, 9946
- kul idin-:** Kul edinmek. 1492, 1842, 4551
- kul karavaş eyle-:** Kul köle etmek. 9768
- kul kıl-:** Kul etmek. 994, 4467
- kul ol-:** Kul olmak. 13, 88, 140, 141, 142, 328, 1005, 1015, 1030, 1462, 1465, 1491, 1844, 2074, 2281, 2346, 2347, 2784, 3124, 3743, 3883, 3901, 4550, 4728, 5240, 5287, 5489, 5930, 7366, 7950, 8180, 9113, 10299, 10361, 10362
- kul üzre dut-:** Bir günahı kulun defterine yazmak. 2999
- kulag aç-:** Dinler duruma gelmek. 261, 720, 801, 1435, 2119, 5131, 5834
- kulagi açık ol-:** Her şeyi duyup işitebilmek. 9290
- kulak dut-:** Kulak vermek, dinlemek-:. 1939, 2402, 3054, 3164, 3840, 4196, 5652, 5694, 6762, 6987, 7755, 8380, 9173, 9488, 9995, 10466
- kulak/kulag ur-:** Kulak vermek, dinler duruma gelmek. 609, 1084, 1233, 2413, 3696, 5877, 7749
- kulaktan girüb dilden çık-:** Duyduklarını söylemek. 2197, 2201
- kulavuza bit-:** Kılavuza güvenip uymak. 475
- kulları beg begleri kul eyle-:** Kulları bey beyleri kul etmek, kötü hâldekini iyi hâle iyi hâldekini kötü hâle getirmek. 4505

- kullıg/kullık it-:** Kulluk etmek. 3132, 1844, 3478, 4374, 5036, 8222
- kullıga boyn dut-:** Kulluğa razı olmak. 1817
- kullıga boyn vir-:** Kulluğu kabul etmek, itaat etmek. 10293
- kullıga dur-:** Kulluğa başlamak, kulluk etmek. 12, 4645, 7568, 7986, 8190, 8219, 8240
- kullık kıl-:** Kulluk etmek. 2698, 3109, 4406, 4421, 4501, 5489, 7358, 7951, 8254, 9232
- kullık/kullıg eyle-:** Kulluk etmek. 349, 3183, 8232
- kûr ol-:** Kör olmak, görememek. 5929
- kurb u visâl ol-:** Yakınlaşmak ve ulaşmak. 10246
- kurban eyle-:** Kendini feda etmek. 2236
- kurban ol-:** Feda olmak. 7324
- kuş ol-:** Kuş olmak. 7489
- kûşîş it-:** Çalışıp çabalamak. 4451
- kutlu ol-:** Kutlu olmak. 7723
- kuvvet al-:** Kuvvetlenmek. 8442
- kuvvet bit-:** Kuvvet ortaya çıkmak. 5323,7021
- kuvvet dut-:** Kuvvetlenmek. 4539, 5323, 5341, 7021, 7482, 8408
- kuvvet gel-:** Kuvvetlenmek. 2833
- kuvvet kıl-:** Kuvvetlendirmek. 4511
- kuvvet ol-:** Kuvvet olmak. 7920
- kuvvet vir-:** Kuvvet vermek, kuvvetlendirmek. 2136, 4459, 6011
- kühün dut-:** Eski farz etmek. 10259
- küllî çevre al-:** Tamamen kuşatmak. 4247
- künc ol-:** Bayırdır olmak. 9809
- küre eyle-:** Kuyumcu ocağı yapmak. 6633

L

- la'net eyle-:** Lanet etmek, beddua. 4157
- la'net kıl-:** Lanet etmek, beddua. 9170
- la'net okı-:** Lanet etmek, beddua etmek. 2393
- la'net ol-:** Lanet olmak, beddua olmak, lanetlemek. 877, 881, 4142, 7521, 10307
- lakab kıl-:** Lakap takmak. 10496
- lâyık eyle:** Layık etmek, yaraştırmak. 256, 1694, 1781, 2348

- lâyık gel-:** Layık gelmek, yaraşmak. 368
- lâyık it-:** Layık etmek, yaraştırmak. 396
- lâyık ol-:** Layık olmak, yaraşmak. 351, 388, 840, 896, 899, 1031, 1260, 1418, 1421, 1447, 1472, 1737, 2022, 2801, 2819, 2853, 2940, 3158, 3340, 3527, 3595, 3626, 3627, 3663, 3684, 4602, 4733, 5150, 5992, 6596, 6658, 7964, 8199, 8319, 8974, 9161, 9250, 9257, 9273, 9287
- lâyıkın al-:** Yaraşanı almak, kendine uygun düşeni görmek. 2204
- lâzım ol-:** Lazım olmak, bir şeye ihtiyaç duymak. 7342, 9855
- leşker ol-:** Asker olmak. 7513
- levn-a-levün çiçek ol-:** Renk renk çiçek olmak. 1953
- lezzet al-:** Lezzet almak, tadını hissetmek. 2324, 3034, 3035
- lezzet bul-:** Lezzet bulmak. 3301
- lezzet vir-:** Lezzet vermek, 2845, 3300, 5238
- lezzeti git-:** Lezzeti kaybolmak. 5373
- lezzeti ol-:** Lezzeti bulunmak. 5001
- lutf eyle-:** İhsan etmek. 1865, 3266, 4266
- lûtf it-:** İhsan etmek. 3242

M

- ma'lûm eyle-:** Açıklamak, bildirmek. 11, 15, 17, 20, 573, 630, 905, 1532, 1625, 1696, 1782, 1783, 2097, 2318, 2531, 3385, 5642, 6393, 6756, 6840, 6985, 7080, 7250, 7639, 8774, 8879, 9490, 9564, 9990
- ma'din ol-:** Maden olmak. 3278
- ma'lum it-:** Belli etmek, açık etmek. 8, 947, 3558
- ma'lum kıl-:** Belli etmek, açık etmek. 1624, 1712, 1901, 2378, 3619, 3616, 4033, 4234, 4379, 8314
- ma'lum ol-:** Belli olmak. 27, 297, 904, 946, 1256, 1331, 1605, 1620, 1655, 1745, 1786, 1848, 1907, 1925, 1940, 2045, 2121, 2146, 2172, 2173, 2383, 2387, 2668, 2688, 2857, 2863, 2878, 2791, 3063, 3158, 3108, 3608, 4837, 4864, 5148, 5278, 5587, 5924, 6445, 6555, 6587, 6638, 6913, 7005, 7031, 7040, 7061, 7088, 7397, 7399, 7514, 7528, 7589, 7612, 7617, 7635, 7638, 7724, 8435, 8463, 8670, 8862, 9018, 9077, 9092, 9122, 9221, 9252, 9263, 9288, 9366, 9410, 9445, 9446, 9464, 9764, 9820, 9844, 10029, 10045, 10087, 10187,

10224, 10379, 10505, 10522, 10558

ma'lum ve muhakkak ol-: Belli ve gerçek olmak. 2118

ma'mûr ol-: Bayındır, gelişmiş olmak. 5823, 9628

ma'ni bit-: Anlam ortaya çıkmak. 1845

ma'ni bul-: Anlam kazanmak. 7244

ma'ni dut-: İbret almak, anlam çıkarmak. 6666

ma'ni gör-: Mana farz etmek. 10005,

ma'ni göster-: Anlam ifade etmek, mansını anlatmak.. 415, 439, 777, 778, 1237, 6921, 7752, 7754

ma'ni güt-: Hikmetin, mananın peşinden koşmak. 4484

ma'ni ış-: Mana belirlemek. 2834

ma'ni ol-: 1. Mana olmak. 1314 2. Mana bulunmak. 2478,

ma'ni ol-: Mana(anlam) olmak. 4493

ma'ni tuy-: Mana almak, hikmet almak. 3020

ma'nî vir-: Hikmet vermek, mana vermek. 7667

ma'niyi dut-: Manaya sahip olmak. 3088

ma'rifet issi ol-: Yetenek sahibi olmak. 3604

ma'rûf ol-: Tanınmış olmak, herkeşçe tanınmak. 6120, 6326, 8084, 9245, 9267

ma'rûf u meşhûr ol-: Herkeşçe tanınma ve meşhur olmak. 6136

ma'siyet olma-: İtaatsiz olmamak, asi olmamak, isyan etmemek. 3231

ma'suk eydin-: Kendine aşık birine sahip olmak. 8768

ma'sûk ol-: Sevgili olmak. 6314

ma'yûb eyle-: Ayıplanmış olmak, kusurlu yapmak. 6077

ma'zul etme-: Azletmemek, serbest bırakmamak. 1805

ma'zul kal-: Serbest kalmak, azledilmek. 3058

ma'zul ol-: Azledilmek, serbest bırakılmak. 1024, 1706, 3901, 3906, 3743, 5366, 7068

mâde ol-: Dişi olmak. 8062

magbûn eyle-: Şaşırtmak. 4160

magbûn kıl-: Şaşırtmak. 3597

magbun ol-: Şaşırmak. 900, 6362

magbûn u mahrûm kal-: 4161, 4239, 4263, 4284, 4314

mağbun kal-: Şaşkın kalmak. 10408

- mahal dut-:** Yer edinmek. 4540
- mahbûb it-:** Sevgili etmek. 3257
- mahbûs ol-:** Hapsolunmak. 1019, 6619
- mahdum ol-:** Hizmet gören olmak, bey olmak. 10308
- mahfil eyle-:** Yer tutmak, bir yerde oturmak. 5382
- mahfil kur-:** 1.Meclis kurmak. 2.Yer yutmak. 5329, 5350, 5372
- mahfili hazret ol-:** Yeri Allah'ın yanı olmak. 2555
- mahkûm eyle-:** Mahkum etmek, bir kişi hakkında hüküm vermek. 1080, 7639
- mahkûm koma-:** Bir şeyden mahrum bırakmamak. 3024
- mahkûm ol-:** Hüküm giymek, birinin hükmü altına girmek. 253, 1030, 1464, 1471, 1477, 1708, 1721, 1723, 1803, 2807, 3112, 8053, 8186, 8189, 8929, 9859, 9860, 9872, 9874, 10185
- mahmûd ol-:** Övülmüş olmak. 5414, 9212
- mahrûm kal-:** İsteddiğini elde edememek, istenilen şeyden uzak kalmak, yoksun kalmak. 215, 527, 853, 2025, 2778, 3976, 4142, 4261, 5988, 10566
- mahrûm kıl-:** Kişiyi istediği şeyden uzaklaştırmak, kişinin istediklerini vermemek. 1640, 3047, 2847
- mahrûm ko-:** Kişiyi istediği şeyden uzaklaştırmak, kişinin istediklerini vermemek. 4026, 4124
- mahrûm ol-:** İstenilen şeyden uzak kalmak, istenilen şeyi elde edememek. 1726, 3960, 3999, 4044, 4103,
- mahrûm u zâr kal-:** Yokluk ve sıkıntı içinde kalmak. 4730
- mahv eyle-:** Mahvetmek, perişan etmek. 8309, 9454
- mahv kıl-:** Mahvetmek, perişan etmek. 5778
- mahv ol-:** Mahvolmak, perişan olmak. 3155, 3801, 4628, 5618, 6230, 7940, 7943, 7964, 8006, 8020, 8816, 8828, 9960
- mahv u fenâ ol-:** Perişan ve fena olmak. 8296
- mahv u mâât ol-:** Perişan ve yok olmak. 9436
- mahzûn kal-:** Hüzünlü kalmak. 3976
- makâm bul-:** Yer, makam bulmak. 1041, 1691, 3317
- makâm dut-:** Yer tutmak, makam sahibi olmak. 991, 2481, 2541, 3301, 3586, 3934, 4019, 4043, 4393, 4492, 5275, 5302, 5359, 5731, 5861, 6455, 6505, 6978,

7093, 7302, 7365, 7711, 7919, 8035, 8209, 8679, 8841, 8860, 9407, 9615, 9659

- makâm kıl-:** Yer yapmak, makam yapmak. 3943, 2692
- makâm ol-:** Makam olmak. 2554, 2764, 3680, 5885, 7403, 7902, 9117, 9978
- makâm vir-:** Makam vermek. 3535
- makâma ir-:** Bir mevkiye, bir yere ulaşmak. 4435
- makbûl ol-:** Kabul olunmak, beğenilmek. 526, 872, 2820, 3124, 6958, 10032
- maklûb ol-:** Çevrilmek, altı üstüne getirilmek. 10036
- maksud bul-:** Amaca ulaşmak. 1399
- maksûd ol-:** Maksatlı olmak, istekli olmak. 10578
- maksuda ir-:** İsteklerine ulaşmak. 3156, 4637
- maksuda irmiş ol-:** İsteklerine ulaşmış olmak. 2633
- mâl dir-:** Mal mülk toplamak. 1183
- mâlî işlet-:** Malı kullanmak. 2904
- malı yagma buyur-:** Malı yağmalamayı emretmek. 4925, 6572
- mâlın dök-:** Malını harcamak. 2362
- mânend ol-:** Benzer olmak, eş olmak. 2018
- mani' açıl-:** Manası ortaya çıkmak. 9894
- mani' ol-:** Engel olmak. 2724, 3463, 3479, 5084, 5112, 9035, 7376, 9333
- mansıb dut-:** Derece kazanmak, devlette memuriyet derecesi elde etmek. 1269
- mansıb ol-:** Makam olmak. 4413
- mansıb ol-:** Makam sahibi olmak. 4344
- mansûr ol-:** Başarılı olmak. 9953
- manzar ol-:** Bakılan, seyredilen yer olmak, manzara olmak. 5718
- mât eyle-:** Yok etmek. 8791
- mât ol-:** Yok olmak. 8011, 9450
- mât u gark ol-:** Yok olmak ve boğulmak. 9435
- mâyil ol-:** Meyletmiş olmak, bir tarafa yönelmiş olmak. 749, 834, 4541, 5606, 7910, 8281
- mazlum ol-:** Zulme uğramış olmak, sessiz sakin olmak. 8395, 9193
- mecnûn eyle-:** Deli divane etmek. 6449
- meded bul-:** Yardım bulmak. 1032
- meded kıl-:** Yardım etmek. 986, 6106, 8269, 9760

- medh eyle-:** Övmek. 10467
- medh it-:** Övmek, methetmek 187b
- meftûn ol-:** Gönül vermek, birinin hayranı olmak. 9633
- mekân dut-:** Yer tutmak. 5167, 7922
- melâl gelme-:** Üzüntü uğramamak. 9790
- melâl ol-:** Usanmak, bıkmak. 32, 6016, 6420, 8155
- melâmet ol-:** Ayıplanmak, kınanmak. 3825
- melek hulkın dut-:** Melek huylu olmak. 2175
- melek it-:** Melek etmek. 2118
- melûl kal-:** Hüzünlü kalmak. 4260
- melûl ol-:** Hüzünlü olmak. 910, 3123
- men' eyle-:** Yasaklamak, engellemek, mahrum bırakmak. 8401
- men' it-:** Yasaklamak, engellelemek, mahrum bırakmak. 3579, 10497
- menber ur-:** Minber kurmak. 4148
- mensûb eyle-:** Bir şeye bir kişiye bağlamak. 4865
- menzil eyle-:** Menzil etmek. 5382
- menzil kıl-:** Hedef etmek. 4106
- menzil ol-:** Hedef olmak. 1903, 7385, 9350, 9968
- menzile ir-:** Hedefe ulaşmak. 555
- menzile irmüş ol-:** Hedefe ulaşmış olmak. 2279
- menzilgah ol-:** Konak yeri olmak. 157, 5777, 8312
- menzili (bir yer- kişi) ol-:** Bir kişinin bulunduğu yere ilerlemek. 2555, 4726, 4728, 5404, 7326,
- merg ol-:** Ölmek. 3871
- merhem ur-:** Merhem sürmek. 4069
- merkeb eyle-:** Eşek yapmak, binek yapmak. 1463
- merkeb ol-:** Eşek olmak, binek olmak. 4452
- mertebe bul-:** Derecelenmek, itibarlanmak. 9945
- mesaff kıl-:** Sıra sıra dilimek. 976
- mescîd ol-:** Mescid olmak. 7344
- mest ol-:** Kendinden geçmek, sarhoş olmak. 2445, 2451, 6381, 6484
- meşâyih ol-:** Şeylerin var olması. 3737

- meşgûl ol-:** Meşgul olmak, bir iş yapmak. 1002, 1022, 2021, 2421, 2829, 4067, 4666, 9326, 9780
- meşhur ol-:** Meşhur olmak, ünlenmek, herkesçe tanınır olmak. 2052, 8428
- mevc ol-:** Dalga ortaya çıkmak. 651
- mevc ur-:** Dalgalanmak. 7168, 7215
- mevcûd ol-:** Var olmak, vücûda gelmek. 1808, 2325
- meydan kıl-:** Meydan yapmak. 8896
- meydân ol-:** Meydan hâline gelmek. 7110, 9870
- meyl eyle-:** Bir tarafa veya kişiye yönelmek. 3068, 3377, 5389, 5499, 5882, 8217
- meyl it-:** Bir tarafa veya kişiye yönelmek. 3037, 5651, 7923, 8243
- mezîc ol-:** Gevşemek. 4710
- mezîd ol-:** Artmış olmak, çoğalmak, bolluk olmak. 3676, 8949
- mi'mâr ol-:** Mimar olmak. 5569, 9159
- mi'râc ol-:** Miraç günü olmak. 9947
- mihnete yilte-:** Eziyete koşturmak, zahmet çekmek. 1391
- mihneti dutagel-:** Eskiden beri zahmet çekmek. 1383
- mihir ü şefkât olma-:** Sevgi ve merhamet bulunmamak. 10316
- mihrâb ol-:** Mihrab olmak. 9096
- minnet dut-:** Lütuf saymak, iyiliğe karşı teşekkürde bulunmak. 3769
- minnet ur-:** İyiliğe karşılık sorumluluk yüklemek. 6950
- minneti olma-:** Minnet etmemek, iyiliğe karşı sorumsuz olmak. 5037
- mîras ol-:** Miras olmak. 9055
- misâl bul-:** Örnek bulmak. 8029
- misâl dut-:** Benzer saymak, örnek saymak. 6671
- misâl/mesel gel-:** Birşeye benzemek, bir şeye örnek olmak. 2731, 6872, 6895, 7224
- miskin eyle-:** Zavallı yapmak, aciz kılmak. 6713
- miskîn ol-:** Zavallı olmak, aciz olmak. 3006, 3893
- mu'attal kalma-:** Yarım kalmamak, yerine getirilmek. 10046
- mu'teber dur-:** İtibarlı durmak. 2663
- mu'teber dut-:** İtibar vermek, saygın kılmak. 6797
- mu'teber ol-:** İtibarlı, saygın olmak. 2482, 4944, 6135, 6694, 7616, 9020, 9955
- mu'teber tuy-:** Saygı görmek, üstün tutulmak. 1361

- muhâl ol-:** Mümkün olmamak, imkansız olmak. 2772
- muhit ol-:** İhata etmek, çevrelemek. 2661
- muhkem direk ol-:** Sağlam direk olmak. 7116
- muhkem dut-:** Sağlam tutmak, sıkıca tutmak. 5345
- muhkem eyle-:** Sağlamlaştırmak. 2500, 5271
- muhkem gemi eyle-:** Sağlam gemi yapmak. 7100
- muhkem ka'la kıl-:** Sağlam kale yapmak. 2502
- muhkem ol-:** Sağlamlaşmak. 2006, 2015, 6209, 7111, 8409, 9024
- muhtâc eyle-:** Muhtaç etmek. 6765
- muhtac ol-:** Muhtaç olmak. 518, 532, 1982, 5920, 6952, 8494, 8495, 8502, 8740, 9480, 9774, 9876, 9947
- mukabil dut-:** Karşılık tutmak, karşı karşıya getirmek. 2589
- mukâbil eyle-:** Karşılık etmek, eşit tutmak. 6558
- mukayyed ol-:** Bağlanmak, kaydedilmek. 8779
- mukbil ol-:** Mutlu olmak. 2368
- mukbil ü makbûl ol-:** Mutlu ve uygun olmak. 5930
- mukîm ol-:** İkamet etmek, bir yerde oturmak. 10318
- mum ol-:** Mum olmak. 4166
- mûnis ol-:** Arkadaş olmak. 6200
- munsıf ol-:** İnsafli olmak, pişman olmak. 896, 7695
- munsıf u mahkûm ol-:** İnsafli olmak ve kabul etmek. 1848
- muntazım ol-:** Düzenli olmak. 22
- murâd bul-:** İsteklerine ulaşmak. 253, 4473, 9805
- murdâr kal-:** Kirli kalmak. 4313
- musaddak dut-:** Tasdiklenmiş kabul etmek, gerçek saymak. 6053
- musahhar eyle-:** Emir altına sokmak, birinin emrine vermek. 6526, 10071
- musahhar kıl-:** Emir altına sokmak, birinin emrine vermek. 7095
- musahhar ol-:** Emir altına girmek, birinin emrinde olmak. 7495
- musâhib ol-:** Sohbet arkadaşı olmak. 32
- mustakim ol-:** Doğru olmak. 29
- muti' ol-:** İtaatkâr olmak, emirleri dinlemek. 235, 966, 3190, 10050, 10180
- muttali' ol-:** Haberli olmak. 30

- muttasıf ol-:** Vasıflanmak. 2118
- muvâfık ol-:** Uygunluk göstermek, yerinde olmak. 5992, 9912
- mü'min ol-:** İman sahibi olmak. 8906
- mücrim eyle-:** Suçlu yapmak. 9403
- müdâm eyle-:** Sürekli hâle getirmek. 4675
- müdâm ol-:** Sürekli olmak. 1834, 6455, 7543
- müddei'lik eyle-:** İddia sahibi olmak, iddiacı olmak. 4218
- müfsid ü müdbir ol-:** Fesad çıkarmak ve talihsiz olmak. 7522
- mükerrem ol-:** Saygıdeğer olmak. 177, 10371
- mülhak ol:** Katılmış olmak, katılmak. 361
- mülk dut-:** Adı dünyaya yayılmak. 6326
- mülk eyle-:** 1. Dünya yapmak. 2. Mal, mülk yapmak. 2506, 4577, 5568
- mülk ol-:** Mal, mülk olmak. 59, 2491, 7403, 10045
- mülk ü makâm dut-:** Oturulacak yer edinmek. 4509, 5650, 7006, 8808
- mülk ü makâm ol-:** Oturulacak yer olmak. 3370, 4620, 7282, 9948
- mülkden git-:** Dünyadan gitmek, ölmek. 2369
- mülke gel-:** Vücuda gelmek, yaratılmak. 8630, 9852
- mülket vir-:** Ülke vermek. 1139
- mülki dut-:** Ülkeyi ele geçirmek. 10443
- mün'im ol-:** Rızık verici olmak, nimet sahibi olmak. 2023, 9081
- münâcât eyle-:** Allah'a dua etmek, yalvarıp yakarmak. 5593
- münâsib ol-:** Uygun düşmek, yakışır olmak. 9200
- münevver it-:** Nurlandırmak. 1402b
- münkâd eyle-:** İtaatkar etmek. 10179
- münkâd kıl-:** İtaatkâr etmek. 10365
- münkâd ol-:** Boyun eğmek, itaatkâr olmak. 786, 5936, 7345, 8159, 9871, 10043
- münkâd ü mutî' ol-:** Boyun eğmek, itaatkâr olmak. 8734
- münkir ol-:** İnkarcı olmak. 1726, 5827, 9133
- müptelâ kal-:** Düşkün kalmak. 4448, 5417
- müptela kıl-:** Düşkün etmek, tutkulu yapmak. 950
- mürîd ol-:** Birine bağlı olmak. 4199, 8700, 9761
- mürşid elin tut-:** Bir tarikat şeyhinin müridi olmak, ona teslim olmak. 1592

mürşîd ol-: Tarikat şeyhi olmak, müridlere kılavuz olmak. 1374

müsmil ol-: Temiz olmak. 4078

müstağrak ol-: Kendinden geçmiş olmak. 361, 2428

müstecâb ol-: Kabul olunmak. 600, 1495

müstegrak it-: Batırmak, daldırmak. 10418

müsülman ol-: Müslüman olmak. 247, 1026, 9614

müşkil ol-: Zor olmak, güçleşmek. 6070, 9720

müşkili ol-: Zor bir durumu bulunmak. 2242

müşterî ol-: Alıcı olmak, istekli olmak. 8093

mütâ la'a it-: Okumak, incelemek. 29

müyesser ol-: Kolaylıkla yapılmak. 1078

müzeyyen eyle-: Süslemek. 10156

müzeyyen kıl-: Süslemek. 1604, 4268

müzeyyen ol-: Süslenmek, süslü olmak. 4835b

N

nâ-bina ol-: Kör olmak. 1540

nâdir ol-: Ender bulunmak, az rastlanmak. 2340, 5846

nahif ol-: Zayıflamak, zayıf hâle gelmek. 1196

nahs ol-: Uğursuzluk olmak, bahtsız olmak. 9197

nakıl kıl-: Nakletmek, aktarmak, haber vermek. 8999

nakl it-: Nakletmek, aktarmak, haber vermek. 595, 1332

naks ol-: Eksik olmak, azalmak. 9197

nakş eyle-: İşlemek. 2311, 4570, 4571, 6834, 8390, 10135

nakş ol-: İşlenmek. 6660, 6771, 6912, 7871, 8389

nâliş eyle-: İnlemek. 4075, 4082

nâliş it-: İnlemek. 3272, 3955, 4030, 3961, 3966, 3977, 4012, 4038, 4056, 4068, 4099,
4103, 4235, 4289, 5774

nâliş ü zârî kıl-: İnlemek ve sızlamak. 6471

nâm u nâmı yire düş-: Adını ve namusunu yitirmek, lekemek. 7933

namâz kıl-: Namaz kılmak. 5786, 5793, 5797, 5798, 5808, 5832, 8361

namaza dur-: Namaza kılmaya başlamak. 5884

nâme kıl-: Mektup yazmak. 4491

- nâ-murâd kal-:** Muradsız kalmak, isteklerine ulaşamamak. 6293, 6666
- namusu ‘ârı ol-:** Namusu ve utanma duygusu bulunmak. 1149
- nasîb ol-:** Nasip olmak. 5752, 5782, 9158, 10039
- nasîhat vir-:** Öğüt vermek. 10328
- nasihat viredur-:** Sürekli öğüt vermek. 10326
- naz eyle-:** Nazlanmak 8, 3961, 3978, 4068, 4233, 4289
- nâz it-:** Nazlanmak.5551
- nâz kıl-:** Nazlanmak. 2523, 6110, 9668
- nâz u niyaz ol-:** Nazlanmak ve istemek. 9668
- nazar kıl-:** Bakmak. 92, 678, 937, 1604, 3899, 3988, 4512, 4540, 4714, 4748, 4915, 5220, 5431, 5690, 5947, 6040, 6752,6772, 7086, 7229, 7266, 7386, 7600, 7848, 7860, 8085, 8093, 8208, 8327, 8718, 10426
- nazar kıldur-:** Sürekli bakmak. 8085
- nâzı geç-:** Dilediğini kabul ettirecek kadar hatırı sayılmak. 6958
- nâzik dut-:** Kibar göstermek. 4972
- nâzil ol-:** Kibar olmak. 7075, 8375, 8474
- nazma gelme-:** Şiir şeklinde anlatılamamak. 1914
- ne kılasın bilme-:** Ne yapacağını bilememek. 3271
- nebât ol-:** Bitki olmak. 9865
- necâh bul-:** İsteğine ulaşmak, kurtulmak. 284
- necât bul-:** Kurtuluşa ulaşmak, kurtulmak. 7320
- nefes al-:** Solumak. 1825
- nefes ol-:** Nefes olmak. 1824
- nefes ur-:** Üfleme. 309
- nefes vir-:** Nefes vermek. 309
- nefisden bit-:** Nefisten meydana gelmek. 2365
- nefs dilegin ko-:** Nefsin isteklerini bırakmak. 1614
- nefse uy-:** Nefsin isteklerine uymak, nefesine yenilmek. 8959
- nefse zarar ol-:** Nefse zarar vermek. 2969
- nefsi bas-:** Nefsi yenmek, nefsi alt etmek. 8616
- nefsi hak üzere dut-:** Nefsi doğrulukla tutmak. 4887
- nefsi öldür-:** Nefsi yenmek, isteklerini yapmamak. 2867

- nefsi yağlan-:** Nefsin isteklerinin artması. 3001
- nefsi yola getir-:** Nefsi yenmek, nefsi dizginlemek. 2701
- nefsini yineme-:** Nefsini yenenemek, nefsin isteklerine yenilmek. 1591
- nehy eyle-:** Men etmek, engellemek. 10473
- nerdübân eyle-:** Merdiven etmek. 6340
- nerm ol-:** Yumuşamak. 1958
- neseb ol-:** Nesil olmak, bir şeyin aslı olmak. 1787
- nesne ol-:** Nesne olmak. 9878
- nessi ol-:** Nasıl olmak. 2808
- nevbet deg-:** Sırası gelmek. 8677, 10447
- nevbet ur-:** Nöbet tutmak. 9714
- nevbet urul-:** Nöbet tutmak. 6814
- ni'met bitür-:** Nimet oluşturmak. 9644
- ni'met eyle-:** Nimet meydana getirmek. 1826, 1831
- ni'met ol-:** Nimet olmak, nimet hâline gelmek. 6566, 7474, 9329
- ni'mete batmış ol-:** Nimet içinde kalmak, bolluk yaşamak. 1968, 2009
- ni'mete bünyâd ur-:** Nimet toplayıp biriktirmek. 1980
- ni'mete tal-:** Nimetle oyalanıp kendini unutmak. 3410
- niçe ol-:** Nasıl olmak. 1301, 5980, 6275
- nihâl ol-:** Fidan olmak. 6872
- nihân kıl-:** Gizlemek. 6920
- nihân ol-:** Gizli olmak. 5666, 7108
- nisâr eyle-:** Saçmak. 7383
- nisâr kıl-:** Saçmak. 5028, 6469, 7377, 7379, 7381, 7404, 7456, 8627, 10476
- nisâr ol-:** Saçılmak. 13, 316, 1443, 9347
- nisbet dut-:** Örnek almak, kıyaslamak. 3736
- nisbet eyle-:** Örnek almak, kıyaslamak. 4689, 4718
- nîst eyle-:** Yok etmek, ortadan kaldırmak. 9822
- nîst eyle-:** Yok etmek. 7525
- nişan göster-:** Bir şeye kanıt göstermek. 9540
- nişân ol-:** Alamet olmak, işaret olmak. 6192, 7399, 8374,

nişân vir-: İşaret vermek. 4327, 4341, 4614, 5422, 5645, 6030, 6060, 6140, 6583, 6920, 7108, 8177

niyâz eyle-: Yalvarmak, dua etmek. 6954

niyâz it-: Yalvarmak, dua etmek. 65, 5552

niyâz kıl-: Yalvarmak, dua etmek, istemek. 85, 363, 4038, 5794, 5808, 5850, 6110, 6964, 8140, 8311, 8321, 8685, 9663

niyyet dut-: Bir şeyin olmasını dilemek. 7188

nizâm bul-: Düzene girmek. 10099

nûr ol-: Nur olmak, nurlanmak. 6576, 6919

nûr vir-: Nurlandırmak. 1539, 5169

nûş eyle-: İçmek. 3766, 4022

nûş it-: İçmek. 2425

nûş kıl-: İçmek. 4021

nûş ol-: İçilmek. 9352

nüh felek eyle-: Dokuz felek yaratmak. 7277

nüşa ol-: Yazılı olmak. 878

nüzûl kıl-: İnme, girmek. 2708

nüzûl ol-: İnme. 379

O

od ol-: Ateş olmak. 1469, 6641, 4875

od zahmını yi-: Ateşin acısını çekmek. 6642

oda yan-: Ateşe atılmak, ateşler içinde yanmak. 5990, 9933

oddan eyle-: Ateştan meydana getirmek. 4154

oglı ol-: Evlat sahibi olmak. 1254

ogul doğmuş ol-: Evladı dünyaya gelmek, çocuk sahibi olmak. 2358

ogul ol-: Evlat olmak. 2377

oludur-: Sürekli olmak. 3058

on bâb ol-: On bölüm olmak. 9465

on biñ ol-: On bine ulaşmak. 10548

on dürlü bab ol-: On bölüm olmak. 10462

on eyle-: On yapmak. 10552

on ol-: On olmak. 10464, 10546

- on yüz ol-:** Bin olmak. 10547
ortaya düş-: Araya girmek, meydana çıkmak. 5434, 5441
ortaya firâk düş-: Araya ayrılık girmek. 5561
ortaya kal-: Kimsesiz kalmak. 3270
oruç dut-: Oruçlu olmak. 10486
oruç ol-: Oruçlu tutmak. 10506
oy vir-: Görüş bildirmek. 10293.
oyun kov-: Oyun peşinden koşmak, oyun heveslisi olmak. 2019

Ö

- ögi git-:** Akli başından gitmek. 1566
öğini/ögin/öğün dir-: Aklını toplamak. 533, 721, 1151, 1230, 1608, 4559, 5443, 5583,
 7164
öğredür-: Sürekli öğretmek. 10202
öğrenime-: Öğrenememek. 9625
öğrenüdür-: Sürekli öğrenmek. 9623
öğüd almak-: Nasihat dinlemek. 9907, 10408
öğüni dirşür-: Aklını başına almak, olumsuz hareketlerden kaçınmak. 10225
öğüt al-: Nasihat almak. 1573, 1623, 5273
öğüt vir-: Nasihat etmek, yol göstermek. 576, 844, 2035, 2110
öksüz kal-: Anasını babasını kaybedip kimsesiz kalmak. 3864
ölmüş ol-: Ölmek. 2933
ölü ol-: Cansız olmak. 4203
ömrini yile vir-: Hayatını boşa harcamak. 8645
ömrü ol-: Yaşayacak zamanı bulunmak. 3611
ön gel: İlk gelmek, önde yer almak. 10, 4969, 9081
öñüne düş-: Birine öncülük etmek, yol göstermek. 3047
örtedür-: Sürekli örtmek. 10349
örü dur-: Ayakta durmak, dikilmek. 627, 2550, 3299, 4215
örü dut-: Ayakta tutmak, sağlam tutmak. 7056
öyle eyle-: Öyle yapmak. 315
öz ol-: Aslı ortaya çıkmak. 8455
özün alçak dut-: Kendini alçak görmek. 4116s

- özini yüce dut-:** Kendini yüce görmek, büyüklenmek, kibirlenmek. 4160, 10392
- özini yüce gör-:** Kendini yüce farz etmek, büyüklenmek. 10394
- ‘ömr altmışa var-:** Altmış yaşına gelmek. 10204
- ‘ömr-i bekâ bul-:** Ölümsüzleşmek, sonsuz hayata kavuşmak.. 1072, 4831, 6291, 7437, 8956, 9250, 10180, 10404
- ‘ömrü dad bul-:** Hayatında güzelliklere ulaşmak, hayatın lezzetine sahip olmak. 6397
- ‘ömrü geç/ ‘ömrünü geçür-:** Ömrünü harcamak, yaşamda vakit geçirmek. 2916, 5384, 5468, 5480, 5494, 5509, 5524, 5542, 6395, 6396, 8641, 9532
- ‘ömrü yile var-:** Ömrü rüzgâr gibi geçmek. 1208
- ‘ömrünü harc eyle-:** Ömrünü harcamak. 8559, 5101, 5114, 5128, 5146, 5153, 5944
- ‘ömrünü hoş geçür-:** Ömrünü güzel geçirmek. 10405
- ‘ömrünü yile vir-:** Ömrünü boşa harcamak, boş işlerle uğraşmak. 2899
- ‘ömrü geç-:** Yaşamak, hayatı devam etmek. 9991
- ‘ömrü ol-:** Ömrü bulunmak. 2139
- ‘ömür sür-:** 1) İyi ve rahat yaşamak; 2) Yaşamı belli şartlar içinde sürüp gitmek. 5998

P

- padişah ol-:** Padişah olmak. 1702, 6727, 10058
- padişahın lütfüne girmek ol-:** Padişahın korumasına girmek. 255
- pâdişâhlık it-:** Padişahlık etmek. 6975
- pâk ol-:** Temiz olmak, temizlenmek. 1468, 5896, 6655
- pâk-bâz ol-:** Sadık aşık olmak. 4554
- pâsbân ol-:** Bekçi olmak. 9517, 9811
- pâşe ol-:** Meslek olmak. 10363
- payız ol-:** Güz mevsimi olmak. 5630
- payidâr ol-:** Sağlam olmak, sürekli olmak. 1246
- pelîd ü mefsede ol-:** Fesatçı olmak. 5403
- pend dut-:** Öğüt tutmak. 10243, 10247, 10404, 10407, 10409
- perde ol-:** Engel olmak. 3487
- perhîz eyle-:** Bir gıdadan uzak durmak. 9001, 10282
- perhîz kıl-:** Perhiz yapmak. 9929
- perr ü bâl ol-:** Kol kanat olmak, korumak. 10246
- perrân kıl-:** Uçurup çarpmak. 4183

- pervâz ur-:** Kanat çırpmaq. 5333, 7182
- perverî kıl-:** Besleyip büyütmek, besleyicilik yapmak. 4298
- perveriş al-:** Beslenmek, faydalanmak. 3692, 9888, 10183
- perveriş alur ol-:** Besleyicilik görmek, beslenir olmak. 8444
- perveriş vir-:** Besin vermek, büyüüp yetiştirmek. 4663, 10062, 10194
- pest eyle-:** Alaşağı etmek, sırtını yere getirmek. 7525
- peydâ kıl-:** Meydana getirmek. 699
- peygâm it-:** Haber etmek. 7634
- peyvest ol-:** Ulaşmak. 717, 2175, 2676, 7073
- pirliğe hükm alın-:** Pir olmaya karar verilmek. 4705
- pişe ol-:** Huy olmak, alışkanlık hâline gelmek. 1589
- pîş-rev ol-:** Önder olmak. 10252
- pür-hüner ol-:** Çok hünerli olmak. 6877
- pür-nur ol-:** Çok nurlu olmak. 5823
- püş ü şikem ol-:** Sırt ve mide olmak. 2514

R

- ra'yyet kıl-:** Tabi olmak, bir kişiye uymak. 152
- rağbet bul-:** Rağbet görmek. 10556
- rağbet it-:** Bir şeye çok fazla ilgi göstermek, aşırı derecede istemek. 2228
- rağbet kıl-:** Bir şeye çok fazla ilgi göstermek, aşırı derecede istemek. 1448, 9481, 9503, 9514, 9516, 9620, 9524, 10573
- rağbeti olma-:** İlgi çekmemek. 4961, 6049
- rahat bul-:** Rahata kavuşmak, rahatlamak. 4759, 9922
- râhat ol-:** Rahatlamak. 9768, 10178
- rahîm-dil ol-:** Merhametli olmak. 9045
- rahmet bırak-:** Rahmet vermek, esirgemek, korumak. 1930
- rahmet bul-:** Rahmete kavuşmak, esirgenmek. 200, 351, 399, 598, 874, 881, 889, 1038, 3832, 4316, 5988, 7951, 8163, 9204, 9236, 10309, 10556
- rahmet eyle-:** Rahmet etmek, esirgemek, korumak. 104, 224, 3382, 10591
- rahmet gel-:** Esirgenmek, korunmak. 2814
- rahmet hönü ol-:** Rahmet sofrası olmak. 9424
- rahmet içre kal-:** Korunma altına girmek. 2939

- rahmet it-:** Rahmet etmek, esirgemek, korumak. 890, 1694
- rahmet kıl-:** Rahmet etmek, esirgemek, korumak. 1448, 7956, 8356, 8883, 8886, 9121, 9176, 9194, 9262, 9641, 10321
- rahmet ol-:** Esirgenmek, korunmak. 1136, 2051, 2341, 2767, 8754, 9817
- rahmet saç-:** Rahmet göstermek. 6000
- rahmet şerbeti ol-:** Rahmet içeceği olmak. 9369
- rahmet yağ-:** Çok rahmet gelmek. 9706, 10390
- rahmete ırgür-:** Rahmete ulaştırmak. 5402
- rahmeti bulgör-:** Rahmete kavuşmak. 1038
- raksa gir-:** Dansa başlamak. 3055
- rast gel-:** Rastlamak denk gelmek. 7633
- rast ol-:** Rastlamak 5885, 7633
- rây kıl-:** Fikretmek, fikre dalmak. 3330
- rây ol-:** Fikir bulunmak. 5886
- rây rây vir-:** Fikir vermek. 4532
- rây u tedbir kıl-:** Fikretmek ve çare olmak. 8788
- râz aç-:** Sır söylemek. 2751, 2752, 6000, 6261
- râz bul-:** Sır sahibi olmak. 5832
- râz-dâr ol-:** Sırdaş olmak. 6262
- râzı ol-:** Rıza göstermek, kabul etmek. 790, 3311, 3683, 4006, 4375, 4524, 5413, 5456, 5580, 5968, 6547, 7415, 8735, 8749, 8754, 8974, 9734
- râzı vü hoşnud ol-:** Razı ve memnun olmak. 9745
- re'y ü tedbîr kılama-:** Fikir bulamamak ve önlem alamamak. 2460
- redd eyle-:** Kabul etmemek. 3645, 6990, 9605
- redd it-:** Kabul etmemek. 2020
- redd ol-:** Kabul edilmemek. 7002, 7010, 10181
- rehber ol-:** Rehberlik yapmak, yol göstermek. 8322
- renc ilt-:** Eziyet vermek. 2041
- renc ol-:** Zahmet olmak. 2382, 6570
- renc yi-:** Zahmet çekmek. 2111, 2112, 2788, 2861, 3709, 6007, 8157, 9549, 8605
- rencden kurtıl-:** Zahmetten kurtulmak. 2981, 2989, 3011
- rencin yu-:** Zahmetlerden arınmak, eziyetlerden kurtulmak. 7338

- rencûr ol-** Sıkıntılı olmak, hastalıklı olmak. 2961, 2980, 2984, 3007
- reng al-** Renklenmek. 6344, 8100
- rengi dön-** Rengi değişmek. 2013
- rengin dök-** Rengi gitmek. 6638
- rengin döndür-** Rengini değiştirmek. 2447
- rengini ko-** Rengi gitmek. 3343
- resîde ol-** Yetişmek, olgunlaşmak. 10196
- resûl ol-** Elçi olmak, peygamber olmak. 7621
- revâ dutma-** Uygun görmemek. 972
- revâ eyle-** Uygun hâle getirmek, bir şeyi layık görmek. 2152
- revâ gör-** Uygun görmek. 5571, 8866
- revâ kıl-** Uygun görmek, layık görmek. 2155,2156
- revâ kıl-** Uygun görmek. 4228, 5540
- revâ ol-** Uygun olmak. 283, 2522, 2951, 5304, 5528, 6124, 6673, 6730, 8338, 8344, 9646, 9944
- revân kıl-** Yürümek, akıp gitmek. 3940, 6101, 7959, 7988
- revân ol-** Yürümek, akıp gitmek. 1552, 4956, 6782, 7144
- revnâka gel-** Parlamak, canlılık gelmek, canlanmak. 10087
- revnakı olma-** Parlaklığı olmamak. 2905, 6953
- rızk eyle-** Rızk etmek. 7476
- rızk vir-** Rızk vermek, rızklandırmak. 4178
- rızvân ol-** 1. Hoşnut olmak. 2. Cennet kapısını bekleyen Rıdvan meleği gibi olmak. 4197
- rikkat eyle-** Merhamet etmek. 6471
- riyâ kıl-** İkiyüzlülük yapmak. 3132
- riyâ ol-** İkiyüzlü olmak. 9257
- ruşen kıl-** Parlak etmek, aydınlatmak. 5
- rûşen ol-** Parlamak, aydınlanmak. 9576
- rûyendelik gel-** Bitki gibi uzar olmak. 2511, 2512
- rûz eyle-** Nasip etmek. 158, 2312, 7662, 9627
- rûzı kıl-** Nasip etmek. 216, 225, 259, 334, 337, 383, 549, 837, 1150, 1402, 1459, 1473, 1495, 1497, 1571, 1614, 2301, 2348, 2474, 2766, 3020, 3040, 3093,

3163, 3529, 3611, 3837, 4564, 4637, 4985, 5041, 5418, 6019, 6055, 6579,
6749, 6921, 7248, 7586, 7872, 8346, 8353, 8481, 8842, 8877, 9137, 9335,
9349, 9360, 9371, 9383, 9393, 9405, 9426, 9444, 9461, 9828, 10240, 10419,
10529

rücû eyle-: Geri dönmek, caymak. 6370

rücû it-: Geri dönmek, caymak. 789, 1083

rükû' kıl-: Namazda öne doğru eğilmek. 8220

rüku'da kal-: Namazda öne doğru eğik durumda kalmak. 4592, 5735

rüsvâ kıl-: Rezil etmek. 5094

S

sabit eyle-: Sabitleştirmek, hareketsizleştirmek. 9540, 9571, 9607

sâbit ol-: Sabitlenmek, hareketsizleşmek. 1926, 3427, 4267, 6554, 7590, 9821, 10207

sabr eyle-: Sabretmek. 1511, 3925, 3928, 6386

sabr ideme-: Sabredememek. 4435, 6075

sabr it-: Sabretmek. 635, 2457, 3082, 3133, 3274, 3834, 3926, 4435, 6074, 6075,
6078, 10483

sabrı kalma-: Sabırsızlaşmak, sabrı bitmek. 6469

saddak kıl-: Kabul etmek, onaylamak. 2632

sâdik ol-: Gönülden bağlı olmak. 1048, 1082, 2734, 10482

sâdir ol-: Ortaya çıkmak, belirtmek. 2999, 6848, 8474

sadr ol-: Başköşe olmak. 5845

saf dut-: Yan yana sıra olmak 8240

safâ bul-: Sefa bulmak, keyiflenmek. 10216

safâ ol-: Keyifli olmak, gönül hoşluğu bulunmak. 3682

sag ol-: Sağlam olmak, sağlıklı olmak. 2915, 3003, 3598, 4391, 9949

sağ çık-: Sağlıklı çıkmak, sağlam çık. 1564

sağ koma-: Sağlam bırakmamak. 4305

sağlığı hem baylığı bul-: Sağlığa ve zenginliğe kavuşmak. 2947

sahâbî ol-: Sohbet arkadaşı olmak. 8907

sâhib-haber ol-: Haber sahibi olmak, haberli olmak. 5202

sâhib-hulk ol-: Ahlak sahibi olmak, ahlaklı olmak. 5971

sâhib-kabûl ol-: Kabul görüp değer verilen biri olmak. 5936, 9119

- sâhib-kıran ol-:** Uğurlu olmak, bahtlı olmak. 7345
- sâhib-kudret ol-:** Kudret sahibi olmak. 2762
- sahîh ol-:** Doğru olmak, gerçek olmak. 5799
- saht-dil ol-:** Katı kalpli olmak. 10342
- sak ol-:** Uyanık olmak, gözü açık olmak. 300
- sâkî ol-:** Saki olmak. 2423
- sâkin ol-:** Sakinleşmek. 2450
- salâ kıl-:** Çağırarak, davet etmek. 8184
- salâ ur-:** Çağırarak, davet etmek. 2847, 3047
- sâlih ol-:** Günahsız ve iyi amelli olmak. 9265
- saltanat sür-:** Tahta geçip padişahlık yapmak. 10443
- san'at ol-:** Sanat olmak. 6591
- san'atı irşâd ol-:** Vazifesi doğru yolu göstermek. 8967
- sarf eyle-:** Sart etmek, harcamak. 1210, 4635, 5559, 5852, 8649
- sarf it-:** Sarf etmek, harcamak. 1177, 4720, 5012
- sarf ol-:** Sarf olmak, harcanmak. 3359, 4624, 4627, 5762, 6577, 6871, 9455
- satu bazar ol-:** Alışveriş yapmak. 10266
- satun al-:** Satın almak. 5012, 5055, 5067, 5082, 5098, 5110, 6380
- savaş ol-:** Savaş olmak. 627, 643
- savug ol-:** Soğuk olmak, soğumak. 4190, 5001
- sayd eyle-:** Avlanmak. 8557, 10360
- sayd ol-:** Av olmak. 8778
- saykal ur-:** Cilalamak, parlatmak. 1716, 6318, 7272, 8943
- sayru düş-:** Hasta düşmek, hastalanmak. 3000, 3889
- sayru eyle-:** Hastalandırmak. 2323
- sayru ol-:** Hastalanmak. 2915, 2950, 2957, 2959, 3005, 9643
- sayvan dut-:** Şemsiye tutmak, gölgelik yapmak. 8896
- saz eyle-:** Çalgı çalmak. 10196
- sâz eyle-:** Yaratmak. 8
- sâzîkâr ol-:** Uyumlu olmak, uygun olmak. 2435
- sâzkârlık eyle-:** Uyum göstermek. 5903
- seb ü ben olma-:** Senlik benlik yapmamak. 6543

- sebak al-:** Ders almak. 4786
- sebak okı-:** Ders okumak. 1936, 2060
- sebak vir-:** Ders vermek. 128, 6176, 6436
- sebât bul-:** Ortaya çıkmak. 3698
- sebât dut-:** Ortaya çıkmak. 1807, 7314, 7320
- sebeb kıl-:** Sebeb etmek. 1786, 8125
- sebeb ol-:** Sebeb olmak. 3193, 8056, 9237
- sebîl kıl-:** Suyu bağışlamak. 1831, 1832, 5008, 5716, 6425, 9618
- sebz-pûş ol-:** Yeşile bürünmek, yemyeşil olmak. 6336
- secde kıl-:** Secde etmek. 4152, 4154, 4156, 4637, 4985, 7318, 7521
- secdeye düş-:** Secdeye gitmek, secde etmek. 8229
- seçeme-:** Seçmemek. 6605
- sefer düş-:** Yolculuk görünmek. 5460
- sefer kıl-:** Yolculuk yapmak. 2947, 8293
- sehl ol-:** Kolay olmak. 2117
- sehv eyle-:** Dalgınlıkla yanlış yapmak. 8309, 9454
- sehv ol-:** Yanılmak. 6371, 8828
- seksen yaş ol-:** Yaşı seksene ulaşmak. 1945
- selam al-:** Selama karşılık vermek. 3884
- selam vir-:** Selam vermek, selamlamak. 4047
- selama gel-:** Selamlaşmaya gelmek. 5790
- semâ eyle-:** Sema etmek, dönmek. 3060
- semî ol-:** Kurtulmak. 2901
- semiz ol-:** Semizleşmek. 8194
- senâ kıl-:** Övmek. 4192, 4259
- serbest eyle-:** Serbest bırakmak. 2723
- serd ol-:** Soğuk olmak. 8443
- serdih ol-:** Kılavuz olmak. 2326
- sergerdân dut-:** Baş aşağı dutmak. 5741
- sergerdân kıl-:** Baş aşağı yapmak. 4923, 6564
- serhûş eyle-:** Sarhoş etmek. 6580
- serhûş ol-:** Sarhoş olmak. 6201

- serkeş ol-:** Dikbaşı olmak, asi olmak 7855, 10341, 10386
- serkeşlik it-:** Asilik yapmak, dikbaşlılık yapmak. 8898
- ser-nigûn ol-:** Baş aşağı olmak.168, 7398, 10042
- server bil-:** Önder saymak. 5898
- server ol-:** Önder olmak. 7496
- sevâb bul-:** Sevap işlemek. 291, 4079
- sevâb gör-:** Hayır görmek, iyilik görmek. 3348
- sever ol-:** Sevmek. 1487
- sevgi olma-:** Sevgi bulunmamak. 2750
- sevmek ol-:** Sevmek. 147, 198
- seyr it-:** İzlemek, seyretmek. 486, 732, 738, 745, 748, 958, 1634, 1636, 1905, 2317, 4426, 6794,7394
- seyr kıl-:** İzlemek, seyretmek. 165
- seyrân eyle-:** İzlemek, seyretmek.1888, 6562
- seyrân it-:** İzlemek, seyretmek. 3474
- seyrân kıl-:** İzlemek, seyretmek. 1091,1184, 3070, 3083, 4096
- seyrân ol-:** Gezinti yeri olmak. 9870
- seyrân u teferrüc kıl-:** Gezip dolaşmak. 482
- seyrângeh ol-:** Seyir yeri olmak, gezinti yeri olmak. 773
- seyyâr eyle-:** Gezici yapmak, dolaştırıp döndürmek. 6357
- sıddık ol-:** Sözünün eri olmak. 10253
- sıdk ol-:** Doğruluk bulunmak. 2740
- sıdkı olma-:** Doğruluğu olmamak. 5730
- sıdk-ıla dur-:** Doğrulukla durmak, sadakat göstermek. 2097
- sıklı kal-:** Kilitli kalmak. 7025
- sınur bulma-:** Sınır tanımamak, kuralları aşmak. 9897
- sır ver-:** Sırrı söylemek. 2183, 6227
- siyima-:** Yenememek, mağlup edememek. 8360
- sîr ol-:** Doymak, tok olmak. 2427, 3051, 8442
- sohbet it-:** Sohbet etmek. 2370
- sohbete düş-:** Sohbete dalmak. 2022, 6708, 6709
- son kal-:** Sona kalmak, sonuncu olmak. 9983

- soragel-:** Sürekli sormak. 2967
- sovug ol-:** Soğuk olmak, soğumak. 7560
- sovuk artar ol-:** Soğuğun artması. 1973
- sovuk koymış ol-:** Soğuğun insanı etkilemesi. 2970
- söylemek ol-:** Söylemek. 888, 10376
- söylenüdur-:** Sürekli konuşulmak. 2882, 9036, 9037, 9615
- söyler ol-:** Söylemeye başlamak. 8452
- söyleşüdur-:** Sürekli söyleşmek. 8763
- söyleyedur-/söyleyüdur-:** Sürekli söylemek. 5829, 6208, 6295
- söyleyime-/söyleyüme-:** Söyleyememek. 1773, 3246, 7982
- söz aç-:** Bir konudan konuşmaya başlamak. 5914
- söz al-:** Söz dinlemek, söz tutmak, söyleneni anlayıp uygulamak. 3336, 6387
- söz diñle-:** Söz dinlemek, söz tutmak, söyleneni anlayıp uygulamak. 5284
- söz dut-:** Söz dinlemek, söz tutmak, söyleneni anlayıp uygulamak. 1475, 2159, 9134, 9291, 9727, 9728
- söz gel-:** Sözün birine ulaşması. 7713
- söz işit-:** Duymak. 2222
- söz işitdür-:** Söz duyurmak.
- söz it-:** Bahsetmek, bir şeylerden konuşmak. 5505
- söz kulaktan in-:** Kulağın duyması. 2219
- söz ol-:** Söz edilmek, konuşulmak. 2220, 8404, 8461
- söz üzre dur-:** Verilen söze sadık olmak. 1508
- söz vir-:** Konuşma imkanı tanımak. 167, 2200
- söze gel-:** Konuşulur olmak, anlatılmak. 1139, 5147
- söze girme-:** Lafa karışmamak, konuşmaya katılmamak. 10370
- sözi deg-:** Sözü yerine ulaşmak. 9520
- sözi dile gelme-:** Konuşulmamak, anlatılmamak. 7901
- sözi dutıl-:** Sözü dikkate alınmak. 6925
- sözi geç-:** Sözü dikkate alınmak, kendisini kabul ettirmiş olmak, hatırı sayılmak. 2751, 5555, 5987
- sözi gümân dutma-:** Sözden şüphe etmemek. 1977, 2233
- sözi oyun dutma-:** Sözü hafife almamak. 1817

- sözi yalan dutma-**: Sözü yalan saymamak, sözü doğru saymak. 1918
- sözün dadını bil-**: Sözün değerini bilmek. 2634, 2693, 2958, 9999
- sözün dadını bul-**: Sözün değerini anlamak. 2361
- sözün ma'nisinin bul-**: Sözün manasını anlamak. 1778
- sözünü sakın-**: Birine bir şey söylemekten kaçınmak. 10372
- sözünü sım-**: Birinin istediği bir şeyi yerine getirmek, dediklerini yapmak. 3227
- su ol-**: Su bulunmak. 3712
- su vir-**: Su vermek, sulamak. 10076
- su'al kıl-**: Soru sormak. 4430
- suçlu ol-**: Suçlu olmak. 876, 880, 890
- sudâ dart-**: Baş ağrısı çekmek. 7212
- sulbına al-**: Sırtlamak, sırtına almak. 2510
- sulha dön-**: Barış hâline gelmek. 10092
- sultân kıl-**: Padişah yapmak. 2458
- sultân ol-**: Padişah olmak. 4636, 5270
- suret bagla-**: Vücuda gelmek. 4513
- suret bit-**: Vücut bulmak. 1991
- suret düz-**: Vücut oluşturmak, vücuda getirmek. 4537
- sûret eyle-**: 1. Yüz oluşturmak. 8130 / 2. Vücuda getirmek. 8373
- sûret ol-**: Vücuda gelmek, vücut bulmak. 2004, 2480, 2486, 5603, 7039, 7388, 7886, 8372, 8374, 8384, 8434
- sûret ol-**: Vücut bulunmak. 5325
- sûret vir-**: Vücut vermek. 7278
- surete gel-**: Vücuda gelmek. 5288, 5304, 5434
- sûrete siñ-**: Vücuda yaramak. 2853
- suretüng şekli az-**: Vücutun şekli bozulmak. 2013
- suvâl kıl-**: Soru sormak. 6012, 9512, 9523, 9533
- suyına düş-**: Birilerine uymak, peşlerine takılmak. 10449
- sücûd eyle-**: Secdeye eğilmek, secde etmek. 2256
- sücûd it-**: Secde etmek. 10305
- sücûd kıl-**: Secdeye eğilmek, secde etmek. 921, 1268, 1815, 2562, 3354, 4151, 4592, 4941, 5735, 7072, 7342, 7398, 8052, 8133, 8187, 8334, 8847, 9448, 10066,

10286, 10363

süksüni düş-: Boynu bükülmek, başı eğilmek. 5374

süredur-: Sürüp durmak. 8401

sürûr kıl-: Sevinç göstermek, neşelenmek.771

süst ol-: Gevşemek. 1198, 4301, 4380, 8415

süvâr ol-: Süvari olmak. 9836

Ş

şâd eyle-: Mutlu etmek, neşelendirmek. 218, 3839, 4005

şâd ol-: Mutlu olmak, neşelenmek. 343, 397, 399, 639, 1043, 1185, 1470, 1529, 2816, 2991, 2347, 2396, 3991, 3447, 3761, 3820, 3875, 3948, 3954, 3996, 3998, 4009, 4048, 4097, 4609, 4975, 5195, 5217, 5230, 6335, 6729, 7532, 8898, 8905, 8967, 9076, 9144, 9423, 9459, 9687, 9917, 10247

şâd/şâdî kıl-: Mutlu etmek, neşelendirmek. 1541, 3875, 3918, 4515

şâh ol-: Şah olmak. 736, 1756, 4928, 6721

şah otur-: Şah olarak tahta oturmak, şah olmak. 2410

şahâne ol-: Mükemmel olmak. 8158

şâkir ol-: Şükredici olmak, şükretmek. 1062, 5947, 9256

şâkird ol-: Öğrenci olmak. 9323

şarâb ol-: Şarap olmak. 650

şâvur eyle-: Haberci etmek. 6997

şefa'at bul-: Şefaate bulmak, şefaate ermek. 9086

şefa'at eyle-: Şefaate etmek. 179

şefâ'at kıl-: Birinin günahlarının affedilmesi için aracılık yapmak. 100, 7408, 9666, 10044

şefâ'atçı ol-: Şefaateçi olmak. 9587

şefkât eyle-: Merhamet etmek. 10313

şefkât it-: Merhamet etmek. 10323

şefkât kıl-: Merhamet etmek. 3868, 10321

şefkâtle bak-: Merhametli davranmak. 9816

şehr eyle-: Şehir yapmak. 6960,

şehsüvâr kıl-: Binici yapmak. 4470

şekü olma-: Şüphesi bulunmamak. 1839

- şem' eyle-:** Mum etmek. 6917, 7297
- şem' ol-:** Mum olmak. 1023, 5254, 5476, 10350, 10525
- şer ol-:** Kötülük olmak. 1003
- şer' ol-:** Parlak olmak. 7401
- şerbet bil-:** Şerbet saymak. 3010
- şerbet düz-:** Şerbet yapmak. 2449
- şerbet eyle-:** Şerbet hâline getirmek. 2434, 2444, 2723
- şeref bul-:** Şereflenmek. 2631
- şerh eyle-:** Açıklamak. 1912, 3252, 4111, 4114, 5439, 7883
- şerh it-:** Açıklamak. 164, 537, 1276, 1290, 1654, 1915, 5131, 5280, 5646, 5829, 6010, 6064, 6116, 9889,
- şerh ol-:** Açıklanmak. 4826, 5940, 7060,
- şerh ü takrîr eyle-:** Açıklayıp anlatmak. 4927
- şerif ol-:** Şerefli olmak. 1902
- şerri bas-:** Kötülüğü yenmek. 9909
- şeyh elin al-:** Şeyhin yükünü hafifletmek, yardımcı olmak. 9750
- şeyh ol-:** Şeyh olmak. 9120
- şeyh-i dîn eyle-:** Din şeyhi yapmak. 9754
- şikest kıl-:** Kırmak. 2451
- şitâb kıl-:** Acele etmek. 3274, 3283, 3294, 3304
- şöyle kıl-:** Şöyle yapmak. 6130
- şöyle ol-:** Şöyle olmak. 2810, 3659, 3897, 4161, 4194, 4239, 4261, 4263, 4284, 4311 4314, 4883, 5880, 8556
- şûr ol-:** Gürültülü olmak, karışıklık olmak. 7067
- şükr bil-:** Şükür bilmek, şükredici olmak. 4941
- şükr eyle-:** Şükür etmek, minnet duygusunu ifade etmek. 536, 1749, 1813, 2815, 4008, 4079, 5058, 5073, 5086, 5101, 5114, 5128, 5146, 5153, 5787, 5944
- şükr içinde dut-:** Kişiyi şükretmekten vazgeçirmemek. 5641
- şükr it-:** Şükretmek. 1403, 1814, 1823, 1827, 1832, 4070, 4159, 5013, 5026, 5040, 5042, 5149, 5150, 5152, 6232, 8185, 9824, 10435
- şükr kıl-:** Şükretmek. 133, 854, 4273
- şükr ü senâ kıl-:** Şükretmek ve övmek. 1836

şükr ü sipâs kıl-: Şükür ve dua etmek. 135, 8226

T

ta'accüb eyle-: Şaşıp kalmak, şaşırarak. 5211

ta'accüb kıl-: Şaşıp kalmak, şaşırarak. 5243, 5265

ta'alluk dut-: İlişiklendirmek, ilgi kurmak. 5843

ta'allül kıl-: Bahane etmek. 5499

ta'at kıl-: İbadet etmek. 4155, 8190, 9723

ta'at kop-: İbadetin ortaya çıkması. 1005

ta'ata dur-: İbadete durmak, ibadet etmek. 5551, 8245

ta'ata gelme-: İbadet etmemek. 3127

tabak ol-: Tabak olmak. 2844

tâbi' ol-: Birinin buyruğu altına girmek. 7442

tabîb kıl-: Doktor etmek. 161

tâbiş vir-: Parlaklık vermek, aydınlatmak. 3705

tağıdan olma-: Dağıtan kişi olmamak. 9807

taglu ol-: Yaralı olmak. 498

tagyir ol-: Değişmek, bozulmak. 10474

tağayyür ol-: Değişmek, başkalaşmak, şekilden şekle girmek. 7969

tağyir ol-: Değiştirilmek, başkalaştırılmak. 10474

tahiyyatda dur-: Namazda iki dizi üstünde oturmak. 8241

tahkik ol-: Soruşturulmak. 9135

tahrik ü tahriz kıl-: Harekete geçirmek. 338b,

tahsîn kıl-: Beğenmek. 4938

tahsîn ol-: Beğenilmek. 8444

taht kıl-: Ulaşma imkanı vermek. 6103

taht ol-: Taht gibi olmak. 6404, 7301

taht ur-: Taht kurmak, bir yere iyice yerleşmek. 974, 5371, 5381, 5385, 7366, 7387,
10052

tahta otur-: Padişah olup tahta çıkmak. 1022, 6530

tahtdan düş-: Padişahlıktan inmek. 7068

tahtgâh eyle-: Taht yeri yapmak, saray yapmak. 3407, 5299, 6959

taht-gâh ol-: Taht yeri olmak, saray olmak. 7360, 7401

- tâkadı kalma-**: Gücü kuvveti kalmamak. 3332
- takarrüb bul-**: Yakınlaşmak. 9938, 9940
- tâkatu tâk ol-**: Gücü yetmemek. 4449
- takâzâ eyle-**: Belirtmek, bildirmek, başa kakmak. 4981
- takazâ kıl-**: Belirtmek, bildirmek, başa kakmak. 7294
- takdîr ol-**: Allah'ın bir şeyi emretmesi. 4577, 5430, 7349
- takdîr ü irâdet ol-**: Allah'ın isteyip emretmesi. 8664
- takrir eyle-**: Açıklayıp anlatmak. 2798, 3774, 3922, 5242, 5425, 5659, 5820, 5821, 7155, 7262, 8367, 8552, 9318, 9893
- takrir it-**: Açıklayıp anlatmak. 1225, 1985, 10215
- takrîr ol-**: Açıklanıp anlatılmak. 2598, 3157, 5148, 6169, 8034, 8863, 9063, 9138, 9892
- takrîr ü şerh it-**: Anlatıp açıklamak. 9889
- takrirün issi ol-**: Anlatılanların sahibi olmak. 2384
- taleb kıl-**: İstemek. 504, 1153, 2066, 2300, 3607, 4032, 4785
- tâlib ol-**: İstemek. 1154, 7910
- tama' it-**: Açgözlülük yapmak. 1549
- tama' kıl-**: Açgözlülük yapmak. 1467
- tamâm işler ol-**: Tam olarak yapmak. 2802
- tamâm it-**: Tamamlamak. 3201, 3251, 8636, 9274
- tamâm kıl-**: Tamamlamak. 3145, 3680, 4034, 8351
- tamâm ol-**: Tamamlanmak. 239, 321, 321, 640, 1243, 1249, 1318, 1330, 1401, 1528, 1555, 1691, 1745, 1772, 1891, 1968, 2026, 2172, 2504, 2540, 2541, 2754, 2787, 2856, 3118, 3317, 3335, 3391, 3404, 3464, 3568, 3608, 3677, 3678, 3715, 3880, 3904, 3934, 3968, 4030, 4240, 4547, 4725, 4778, 5087, 5917, 5924, 5959, 6395, 6657, 6826, 7050, 7104, 7145, 7303, 7902, 8013, 8057, 8124, 8860, 8923, 8925, 9047, 9062, 9117, 9283, 9336, 9636, 10366, 10415, 10509, 10580, 3909, 4030, 4240, 4547, 4725, 4778, 5059, 5115, 5277, 5587, 6348, 6733, 7213, 7224, 7312, 7646, 7686, 7713, 7724, 7993, 8466, 8670, 9138, 9462, 9511, 9710, 9730, 9802, 9820, 10127, 10214, 10396, 10509
- tamuya düş-**: Cehenneme düşmek. 2169

- taña bat-:** Şaşırarak, hayrete düşmek. 1504, 1793, 1910, 3040, 3979, 4234, 4344, 4763, 5378, 5404, 5941, 6099, 6111, 7757
- taña kal-:** Şaşırarak kalmak. 1835, 2574, 6137, 8212, 8225, 8825
- tañrılık da'vî it-:** Tanrılık iddia etmek. 9608
- tañrılık da'vîsi kıl-:** Tanrılık iddia etmek. 9610
- tañrılık kıl-:** Tanrılık yapmak. 4498
- tanug ol-:** Tanık olmak. 5228, 6193, 6554, 8912, 8921, 8923, 10534
- tanuk gel-:** Tanık olmak. 9993
- tapu kıl-:** İbadet etmek, tapınmak. 4170, 5756, 8740, 10301
- tapuda dur-:** Hizmet etmek. 10300
- tapusu ol-:** Hizmeti bulunmak. 3105
- tar ol-:** Dar olmak, geniş olmamak. 5366, 9437
- tarab kıl-:** Sevindirmek, eğlendirmek. 4534
- tarabzon eyle-:** Parmaklık yapmak. 5763
- tasarruf kıl-:** Tasarruf etmek, iradeli davranmak. 5216
- tasarruf kıl-:** Tasarruf etmek. 9867, 9869
- tasnif eyle-:** Sınıflamak, bölümlenmek. 10445
- tasnîf it-:** Sınıflandırmak, bölümlere ayırmak. 18
- tasnif ol-:** Sınıflandırılmak, bölümlere ayrılmak. 35
- taşra düş-:** Dışarı çıkmak, dışarı taşmak. 5430, 9987
- tatlı ol-:** Tatlanmak. 8166
- tazarru it-:** Yalvarıp yakarmak. 1499b
- tazarru' eyle-:** Yalvarıp yakarmak. 529
- tâze dut-:** Taze kalmasını sağlamak. 9630, 9694
- taze kıl-:** Tazelemek. 1678
- tâze ol-:** Taze olmak. 551, 1800, 7073
- taze-ru ol-:** Temiz yüzlü olmak. 9935
- tebâh ol-:** Mahvolmak, bozulmak. 3714
- tecrîd ol-:** Her şeyden uzaklaşmak. 3152, 6253, 7368
- tedbîr eyle-:** Önlem almak. 27, 4652
- tedbîr it-:** Önlem almak. 784, 7306
- tedbîr kıl-:** Önlem almak, çare bulmak. 9908

- tedbîr ol-:** Önlem olmak. 9902, 9903
- tedbîr ü rây kıl-:** Düşünüp önlem almak. 3338, 10082
- tefahhus eyle-:** İnceden inceye araştırmak. 3180, 3225
- tefekkür kıl-:** Fikir etmek, düşünmek. 9846
- teferrüc eyle-:** Gezinmek, seyretmek. 6968, 8045
- teferrüc it-:** Gezinmek, seyretmek. 267, 1671, 5216
- teferrüc kıl-:** Gezinmek, seyretmek. 442, 7273, 9856, 9857
- tefsîr it-:** Yorumlamak. 901, 1931b
- tekye kıl-:** 1. Tekke yapmak. 3593/ 2. Bir şeye dayanmak, güvenmek. 5902
- telbîs ol-:** Sahtekârlık olmak. 8957
- temennâ kıl-:** İstemek, arzulamak. 3762, 5995, 10415
- temiz eyle-:** Temizlemek. 7864
- temiz kıl-:** Temiz etmek. 9925
- temiz ol-:** Temiz olmak. 6186, 8194, 9925
- ten kıl-:** Beden yapmak. 5666
- ten ol-:** Beden bulunmak. 2670
- tena' 'um sür-:** Bolluk içinde yüzmek, nimetler içinde sefa sürmek. 9334, 9348, 9359, 9370, 9382, 9392, 9405, 9425, 9443, 9460, 9793
- tende karâr dut-:** Bedende yer edinmek. 5053
- tenüñ harketi kalma-:** Hareketsizleşmek, canlılığını kaybetmek. 5373
- ter dut-:** Taze tutmak, tazeliğini korumak. 4999
- terbiyet vir-:** Eğitim vermek, görgü öğretmek. 4510
- terk eyle-:** Terk etmek. 1026, 3762, 5486, 6506,
- terk idegör-:** Terk edebilmek. 716
- terk ideme-:** Terk edememek. 5493
- terk it-:** Terk etmek, ayrılmak. 182, 203, 294, 326, 507, 686, 716, 752, 804, 1134, 1135, 1191, 1350, 1592, 2321, 2327, 2442, 2448, 3134, 3498, 3674, 3672, 4455, 4926, 5459, 5461, 5463, 5467, 5473, 5474, 5485, 5393, 500, 5501, 5517, 5522, 5533, 5535, 5545, 6210, 6214, 6383, 6573, 6722, 7925, 7926, 8809, 9756, 9769, 9897, 9929, 9937, 10237, 10414, 10453
- terk kıl-:** Terk etmek. 312
- terk ol-:** Terk edilmek. 5518, 6250, 6257, 6282

- terk ur-:** Terk etmek. 3150, 3152, 3556, 3563, 3564, 7252
- tertîb al-:** Düzen bulmak. 10199
- tertîb dut-:** Düzen dutmak. 8105
- tertîb eyle-:** Düzenlemek. 2479, 7152, 8327
- tertîb ol-:** Düzenlenmek. 25, 1962, 9172
- tertîb ü zabta gel-:** Düzenlenmek ve kaydedilmek. 8455
- tertîbde dut-:** Düzene sokmak, düzenli kalmasını sağlamak. 7030
- tesbih it-:** Bir kişiyi dilde zikretmek. 2937, 8851
- tesbih okı-:** Bir kişiyi dilde zikretmek. 2226, 8251, 8252, 8255, 8786
- tesbîh ol-:** Dilde zikredilmek. 3686, 7445, 7879, 8377, 8784, 9679
- teslim ol-:** Teslim olmak. 1816, 2105, 8857, 9985
- teşviş gelme-:** Endişelenmemek. 2387, 6252
- teşviş ol-:** Endişe bulunmak, düşünce bulunmak. 3600, 5681
- teşvişe düş-:** Endişeye düşmek, düşünceye dalmak, kaygılanmak. 6043
- tevakku' eyle-:** Dilemek, ummak. 6073, 10388
- tevâvu' eyle-:** Alçakgönüllülük yapmak. 9882, 10383, 10388
- tevâzu' kıl-:** Alçak gönüllülük yapmak, 9879, 9887
- tevbe eyle-:** Tevbe etmek, af dilemek. 8724, 9913
- tevbe kıl-:** Tevbe etmek, af dilemek. 892, 1016, 1025, 1592, 2855, 3011, 9915, 9923, 9924
- tevbe vü ta'at kıl-:** Tevbe ve ibadet etmek. 2021
- tevbesin dutma-:** Tevbesini dutmamak. 8724
- tevbeye gelme-:** Tevbe etmemek. 1597
- tevbeye gelmiş ol-:** Tevbe etmiş olmak. 1215
- tevbeye rağbet kıl-:** Tevbeye yönelmek. 3010
- tevekkül kıl-:** İşini Allah'a bırakmak. 245, 5644, 7265, 7587, 8604
- tevfik gel-:** Uygun olmak. 4468
- tevfik ol-:** Alla'nın yardımını görmek. 9131, 9135
- tevfikun ayırma-:** Yardımını kesmemek. 2680
- tevhîd ol-:** Bir olmak, birleştirilmek. 7344
- til til kıl-:** Tel tel etmek. 4190
- timâr it-:** Tedavi etmek. 2135, 2950

- timâr kıl-:** Tedavi etmek. 2957, 2960, 8144
- tîz dut-:** Çabuk yapmak. 4225
- tîz ol-:** Çabuk olmak. 7811
- togadur-:** Sürekli meydana gelmek, görünür olmak. 1070, 1082, 1311, 2526
- togagel-:** Görünüp durmak, sürekli görünmek. 1677
- togru yola git-:** Hatalardan kaçıp doğru yola girmek. 1665
- togru/dogru ol-:** Gerçek, düzgün olmak. 10263, 10399
- tok ol-:** Tok olmak, duymak. 1982, 6875, 9079
- tokuz bölük eyle-:** Dokuz bölüm yapmak. 7594
- tolu ol-:** Doldurmak. 2006
- ton eyle-:** Elbise yapmak. 4948
- ton ol-:** Elbise olmak. 4980
- tonı art-:** Kiloca fazlalaşmak, ağırlığı artmak. 2525
- toprag eyle-:** Toprak hâline getirmek. 1643, 2429, 3136, 3521
- toprag ol-:** Toprak olmak, toprağa karışmak. 80, 1220, 1308, 3712, 4312, 8565
- topraga düş-:** 1. Toprağa düşmek, toprak olmak. 2. Ölüp mezara girmek. 1225, 1566, 3932, 4880, 6477, 6480
- topraga yüz ur-:** Yüzünü toprağa sürmek, secde etmek. 5556, 6654
- toprak kıl-:** Toprak etmek. 10384
- toptolu/toptolu ol-:** Dopdolu olmak. 3783, 6046, 7204, 7340
- toyınudur-:** Sürekli doyurmak. 6347, 10073
- toz ol-:** Toz olmak, toz hâline gelmek. 7813
- tûr ol-:** Tur dağı gibi olmak. 6136, 6919, 9623, 9953
- turak ol-:** Durak olmak. 156, 8840
- tuş eyle-:** Rastlamak. 2003, 3409, 4022, 8042, 8352
- tuş gel-:** Rast gelmek, rastlamak. 3949, 3950, 4052, 5881, 7615, 8034
- tuş gör-:** Denk gelip görmek, rastlamak. 6408, 7614
- tuş kıl-:** Rastlamak. 7890
- tuş ol-:** Rastlamak. 4009, 4072, 4422, 4474, 5483, 5496,

U

- ‘ucb eyle-:** Kibirleşmek. 4130, 4161, 4162, 4194, 4239, 4256, 4263, 4274, 4280, 4284, 4285, 4297, 4314, 9235

- ‘ucb ol-:** Kibir olmak. 4316, 9234, 9236
- ‘ucb u kibr eyle-:** Kibirlemek. 5934
- uçagel-:** Uçup gelmek. 490
- uçına ir-:** Sonuna gelmek. 1943
- uçmag ol-:** Cennet olmak. 1528, 2342
- uçmaga gir-:** Cennete girmek. 2345
- uçsuz ol-:** Sonsuz olmak. 591
- ud ol-:** Ayıp olmak, utanç etmek. 1469
- udlu kal-:** Allah’tan mahcup düşmek. 5273
- uht ol-:** Vakti olmak. 513, 4836, 8334
- ulaşıgör-:** Ulaşıp durmak. 385
- ulaşubil-:** Ulaşabilmek. 463
- ulaşudur-:** Sürekli ulaşmak. 466
- ulu görme-:** Birini değersiz görmek, kıymet vermemek. 3140
- ulu menzil ol-:** Ulu yer olmak. 2000
- ulu ol-:** Yüce olmak, ululaşmak. 2024, 4208, 6476
- ulular etegin dut-:** Yüce, bilgili insanların peşinde gezmek. 428, 1013, 1398
- ulular öğidini alma-:** Bilgili insanların öğütlerini dinlemek. 1697
- ulular sözünü alma-:** Bilgi insanların sözünü dinlememek. 2161
- ülü’l-‘azm ol-:** Azamet sahibi olmak, gayretli olmak. 7618
- un eyle-:** Un gibi yapmak. 4306, 7772
- un gibi eyle-:** Un gibi yapmak. 7790
- un kıl-:** Un gibi yapmak. 7861
- un ol-:** Un gibi olmak. 7773, 7856
- usañ ol-:** Usanmak, bıkmak, gevşek olmak. 3211, 6420
- uslu ol-:** Akıllı olmak, akıllanmak. 458, 6911, 9895
- ussın ögin hak yolına bağla-:** Aklını Allah yoluna bağlamak, hizmetine girmek. 757, 1246, 1588
- usûl dut-:** Yoluna girmek, aslına ulaşmak. 9681
- utlı/utlu ol-:** Utangaç olmak, hayâlî olmak. 280, 662
- uyadur-:** Sürekli uymak. 9684
- uyanuk ol-:** Uyanık durumda olmak, uyumamak. 5228

uzun ol-: Uzun olmak, uzamak. 3286

Ü

üküş kıl-: Çok etmek, çoğaltmak. 6524

üküş ol-: Çok olmak, çoğalmak. 1972

ümmet ol-: Ümmet olmak, peygambere inananlardan olmak. 8907

üni çık-: Adı çıkmak, kötü bir ün kazanmak. 9205

üsküt eyle-: Sükut etmek, susmak. 10375

üstâd ol-: Ustalaşmak. 1621, 1692, 6607, 6682, 6881

V

va'de kıl-: Sözleşmek, anlaşmak. 10506

va'de yirne gelme-: Süre tamamlanmamak. 10507

va'z eyt-: Öğüt vermek. 4148

vâcib ol-: Yapılması gerekli duruma gelmek. 4562, 6756, 7264, 7348, 7838

vade ol-: Zamanı dolmak. 7388, 8059

vahdet mülki ol-: Vahdet ülkesi olmak. 9951

vâhid ol-: Tek olmak. 2508

vâkif ol-: Bir şeyi öğrenmek, anlamak. 1605

vâkî ol-: Meydane gelmek, vuku bulmak. 508, 7876, 7928, 8683, 9172, 9463

vakti ol-: Bir şeyin zamanı gelmek. 4092

vaktini hoş geçür-: Zamanını iyi geçirmek. 341

valıgından ol-: Kendini yitirmek. 7976

var eyle-: Var etmek. 76, 124, 2132, 3370, 5582, 5734, 7411, 8668, 8891, 9956, 10152

var kıl-: Var etmek. 8144

var ol-: Var olmak. 1040, 2629, 3982, 5820, 5991, 9011, 9153, 9215, 10238

var u yok dutmuş ol-: Varı yoğu ele geçirmek. 2005

varama-/varıma-: Varamamak. 3188, 3504

varı yog eyle-: Varı yok etmek. 2604, 5733

varıgör-: Varmak, ulaşmak. 2940, 3222

varlığın yoklığa vir-: Kendini yok saymak. 4634

varlığından çık-: Kendinden çıkmak. 3149

vasf eyle-: VASFETMEK, niteliklendirmek. 2572

vasf it-: VASFETMEK, niteliklendirmek. 5895, 6016

- vâsıl eyle-:** Ulaştırmak, kavuşturmak. 8161
- vasl it-:** Ulaştırmak, kavuşturmak. 8168
- vasl ol-:** Ulaşmak, kavuşmak. 3367, 5538, 7992, 8746
- vaslat bul-:** Kavuşmak. 8303
- vaslına irmiş ol-:** Ulaşmış olmak. 5855
- vây ol-:** “Yazıklar olsun!” ifadesinin gerçekleşmesi. 9087
- vazgetür-:** Vazgeçirmek. 2450
- vefâ bulma-:** Vefa görmek, bağlılık bulmak. 4706,8971
- vefâ kıl-:** Vefa göstermek. 1686, 1838, 3101, 3258, 3580, 4016, 4674, 8238, 8901, 8902, 8971, 9766, 10281
- vefâ ol-:** Vefa bulunmak. 3682
- vefâdâr eyle-:** Vefalı etmek. 8975s
- veli ol-:** Veli olmak. 2027, 2935, 3678, 6145, 7658, 8571
- virân kıl-:** Viran etmek. 2438
- vi redur-:** Verip durmak, sürekli vermek. 10326
- viribil-:** Verebilmek. 7824
- virime-:** Verememek. 6648
- visâl bul-:** Kavuşmak, ulaşmak. 1041, 6292, 7398, 7978, 8029, 9939
- visâl dut-:** Kavuşmak, ulaşmak. 8843
- vuslât bul-:** Kavuşmak, ulaşmak. 3429
- vücûd dut-:** Vücuda gelmek, meydana gelmek. 3354, 7088, 7276, 8187, 8670, 10066
- vücûd ol-:** Vücut olmak. 8133
- vücûd vir-:** Meydana getirmek, yaratmak. 5665, 5735, 10286
- vücûda gel-:** Meydana gelmek. 901, 1225, 1808

Y

- yâd eyle-:** Anmak, hatırlamak. 218, 520, 4005, 4026, 7287, 9167
- yâd it-:** Anmak, hatırlamak. 1479
- yâd kal-:** Yabancı kalmak, uzak kalmak. 5989, 8898, 10010
- yâd ol-:** Uzak kalmak. 2396, 2869, 4018, 7699, 9098, 9164, 9166
- yâdına al-:** Ezberlemek. 10557
- yadigâr kal-:** Anı, hatıra kalmak. 10446, 10456
- yadigâr ko-:** Hatıra bırakmak. 10453

- yâdigar ol-:** Yadigar olmak. 384, 5291
- yağ eyle-:** Yağ etmek. 4867
- yağadur-:** Durmadan yağmak. 1070, 1082
- yağma kıl-:** Yağmalamak. 4585, 5094
- yahtu vir-:** Işık vermek, aydınlatmak. 820, 1677
- yaka yırt-:** Üstünü başını parçalamak. 4235
- yakın/yakîn ol-:** Yakınlaşmak. 5598, 7897
- yalñuz ol-:** Yalnız kalmak. 8544, 8547
- yanadur-:** Sürekli yanmak. 1819, 2659, 4933, 6123, 6918, 6972, 8646
- yanmaz ol-:** Yanmaz duruma gelmek, yanmamak. 4889
- yapabil-:** Yapabilmek. 1518
- yâr eyle-:** Sevgili etmek. 2049, 2132, 8975, 9005, 10251
- yâr ol-:** Sevgili olmak. 330, 392, 755, 792, 793, 987, 1040, 1060, 3096, 3115, 2629, 3096, 3115, 3916, 5288, 5361, 5991, 5588, 9010, 9026, 9027, 9153, 9159, 10479
- yarag eyle-:** Hazırlık yapmak. 3174
- arak it-:** Hazırlık yapmak. 3213
- arak kıl-:** Hazırlık yapmak. 8204
- yaraşur ol-:** Uydun hâle gelmek. 8985
- yârdehi sübhan ol-:** Yardımcısı Allah olmak. 9804
- yarı kıl-:** Yardımcı olmak, yardım etmek. 1137, 1779, 2179, 3714
- yârı ol-:** Yardımcı olmak, yardım etmek. 4243, 9910
- yarıçısı rahman ol-:** Yardımcısı Allah olmak. 860
- yarına güyme-:** Yarına bırakmamak, yarını beklememek. 2343
- yârlıg it-:** Dostluk etmek. 3560
- yarlıgı başar-:** Emri yerine getirmek. 386
- yârlık eyle-:** Dostluk etmek. 401
- yârlık ol-:** Dostluk yapmak. 9881
- yasa var-:** Taziyeye gitmek. 2893
- yasak kıl-:** Yasaklamak. 5470
- yaş ol-:** Yeşermek. 3716
- yaş(ıslak) ol-:** Yaşarmak, ıslanmak. 6496

- yavı/yavu kıl-:** Kaybetmek. 64, 1166, 3195, 4443, 4558, 3802, 7929, 8290, 8297
- yavu var-:** Kaybolmak, aciz kalmak. 7932, 7955, 7971, 8684, 9129, 9450, 10129
- yavuz iş gör-:** Kötü iş yapmak. 2215
- yavuz ol-:** Kötü olmak. 3583, 9151, 9606
- yavuzluk it-:** Kötülük yapmak. 1658, 1663, 1668
- yay ol-:** Yay olmak. 1999
- yeksân ol-:** Yok olmak, yıkılmak. 4623
- yerden bitedur-:** Yerden yetişip durmak. 1404
- yetîm ol-:** Anasız babasız kalmak. 3870
- yıkama-:** Yıkamamak. 3494
- yırak düş-:** Uzak kalmak. 3277
- yidürüdur-:** Sürekli yedirmek. 836, 1187
- yig eyle-:** Üstün tutmak. 6951
- yig gel-:** Üstün gelmek. 2171
- yig ol-:** Üstün olmak. 135,1475, 3907, 5986, 9120
- yigirek ol-:** Üstün olmak. 10275
- yigit ol-:** Yiğit olmak, yiğitlik çağına gelmek. 1180, 2019, 3855,10198
- yigrek ol-:** Daha üstün olmak. 2170
- yile kat-:** Yele vermek, boşa harcamak. 2251
- yile var-:** Savrulmak, boşa gitmek, yok olmak. 10413
- yile vir-:** Savurmak, boşa harcamak. 46, 1090, 4448, 5573, 6444, 8299, 8645, 10413
- yim ol-:** Yem olmak. 3297
- yimege salâ vir-:** Yemeğe davet etmek. 2828
- yimiş ol-:** Yemiş hâline gelmek. 6874
- yimiş vir-:** Yemiş vermek. 6969
- yîñmiş ol-:** Galip gelmiş olmak. 2017
- yir dut-:** Yer tutmak, yer edinmek. 5392, 7924
- yir eyle-:** Yer yapmak. 4500
- yir içer ol-:** Yiyip içer duruma gelemek. 3300
- yir idin-:** Yer edinmek. 2489
- yir ol-:** Yer, mekân olmak. 5899
- yir ü gök eyle-:** Yer ve gökyüzü yaratmak. 8182

- yir vir-:** Yer vermek. 7010
- yir yüzün/yüzünü dut-:** 1.Dünyaya yayılmak. 2. Dünyaya hakim olmak. 155, 250, 1736, 4086, 4640, 7135, 7440
- yirde(yolda) kal-:** Yolda kalmak. 4834
- yirden ol-:** Yerden meydana gelmek. 701
- yire baş indir-:** Başını yere eğmek, boyun bükme. 415
- yiri dut-:** Yer sahibi olmak. 1183
- yirine götür-:** İstenilen bir şeyi yapmak. 5030
- yirini dut-:** Birini yerine geçmek. 2365, 4299, 5601
- yirne gel-:** Yapılmak, tamamlanmak. 1832, 5411, 5490, 5506, 9803, 10507, 10508, 10509
- yitmiş ol-:** Yetmiş yaşına gelmek 5679
- yyedur-/yyüdur-:** Sürekli yemek. 1187, 3027
- yog eyle-:** Yok etmek. 57, 9956
- yog ol-:** Yok olmak. 2214
- yoga dön-:** Yok gibi olmak. 9683
- yoga say-:** Yok hükmünde saymak, hiçe saymak. 8642
- yoga vir-:** Hiçe saydırmak, yok hükmünde saydırmak. 4446
- yoga yazıl-:** Yok hükmüne yazılmak, hiçe sayılmak. 1970
- yogi var eyle-:** Yoğu var etmek. 2603, 4566, 8054
- yohsul bil-:** Yoksul saymak. 5859
- yohsulı bay bayı yohsul eyle-:** Yoksulu zengin zengini yoksul etmek. 4505
- yok/yog ol-:** 4856, 4861, 6563, 7999, 8987
- yoklığa fenâ ol-:** 3149
- yoksul / yohsul ol-:** 3883, 3886, 3887, 8750, 9095
- yol aç-:** Bir şeyin olmasına neden olmak. 2442, 7172
- yol aç-:** Yol göstermek. 10190
- yol açıl-:** Bir tarafa yol bulmak. 3261 3312
- yol al-:** Bir konuda ilerlemek, gelişmek. 160 / 2.Yolda ilerlemek. 7120
- yol bul-:** 1.Fırsat bulmak, bir şeyin çaresini bulmak. 2. Bir yere ulaşmak için yol bulmak. 1662, 3331, 3332, 3358, 3506, 3234, 3271, 3280, 3297, 3306, 3307, 3309, 3311, 3565, 4232, 4489, 4490, 5448, 5456, 5564, 6622, 7136, 7200,

7236, 9025, 9881

yol dut-: Bir yere gitmek için yola düşmek. 506

yol eri ol-: Hak yoluna girmiş olmak. 10407

yol eyle-: Yol yapmak. 1481, 2452, 3355

yol göster-: Yol göstermek, kılavuzluk yapmak. 951, 1428, 3135, 3293, 3345, 7611

yol iste-: Geçmek için müsaade istemek. 3279, 3291, 5449, 8440

yol iz bil-: Bir işin yöntemini bilmek. 7220

yol iz bilen ol-: Bir işin yöntemini bilen olmak. 7220

yol ol-: Yol olmak. 6613, 8485

yol ur-: Yol kesmek. 10278

yol var-: Yol gitmek, yolculuk yapmak. 486, 556, 1763, 2236, 3161, 3574, 3609, 3623, 4418, 7654, 7912, 8629, 10083

yol vir-: Yol vermek, geçmesine izin vermek. 3480, 3492, 5549, 7114, 7231

yol yaragın eyle-: Yol hazırlığı yapmak. 3202, 3211

yol yöri-: Yolda yürümek. 3216

yola ayak bas-: Yola çıkmak., yürümeye başlamak. 3202

yola başla-: Yola çıkmak, yolculuğa başlamak. 9906

yola çık-: Yola çıkmak. 3174, 3213

yola döndür-: Birini yanlıştan çevirmek, doğru yola döndürmek. 1478

yola gel-: Adam olmak, hataları bırakıp düzgün davranmaya başlamak. 4319

yola gir-: Yola çıkmak, yolculuğa başlamak. 441, 474, 478, 5482, 8701

yola git-: Yolculuğa başlamak. 3214,3218

yolda bırak-: Yarı yolda bırakmak. 5459

yolda kal-: İstenilen yere gidememek, çeşitli nedenlerle yolda ilerleyememek. 1374, 5433, 5600

yolda koyup git-: Yolda bırakıp gitmek. 5463

yoldan az-: Doğru yoldan çıkıp kötü yolda sapmak, azgınlığa yönelmek. 6108

yoldan çık-: Doğru yoldan ayrılmak, kötü yola sapmak. 3549

yoldan ır-: Doğru yoldan uzaklaşmak, kötü yola sapmak. 5873

yoldan kal-: Yoldan kalmak, yola çıkamamak. 4437, 7120, 7122, 9740

yoldan ko-: Yoldan alıkoymak, yola çıkmasını engellemek. 850, 3491, 5466, 5508, 5523, 5544, 7524

- yoldan şaş-:** Doğru yolu şaşırarak, kötü yola düşmek. 5871
- yoldaş bul-:** Yol arkadaşı bulmak. 3173
- yoldaş eyle-:** Yol arkadaşı etmek. 2118, 2253, 3839, 7869
- yoldaş idin-:** Yol arkadaşı edinmek. 5516
- yoldaş ol-:** Yol arkadaşı olmak. 229, 325, 458, 610, 613, 793, 799, 1041, 1075, 1366, 1376, 1381, 1697, 1727, 1945, 2381, 2382, 2435, 2784, 2861, 3353, 3554, 3628, 3716, 4127, 4319, 4335, 4468, 4719, 4733, 4794, 4799, 4800, 5193, 5272, 5289, 5305, 5409, 5416, 5487, 5489, 5515, 5531, 5537, 5549, 5574, 5600, 5602, 5605, 5607, 5613, 5653, 5998, 6102, 6139, 6184, 6545, 6556, 7579, 8882, 8968, 9041, 9058, 9107, 9116, 9143, 9220, 9244, 9301, 9750, 9881, 9934, 10101, 10119, 10233, 10564,
- yoldaş olma-:** Yol arkadaşı olamamak. 6139
- yoldaş u yâr ol-:** Yol arkadaşı ve sevgili olmak. 5604, 9871, 10272
- yolu ...dan yana doğrıl-:** Yolu bir tarafa yönelmek. 3312
- yolu ...ya bağlan-:** Yolu bir tarafa bağlanmak. 3376
- yolu ...ya dut-:** Yolunu bir tarafa çevirmek. 7914
- yolu doğru var-:** Yolda doğru gitmek, yanlış yola sapmamak. 1571
- yolu doğru git-:** Yolda doğru gitmek, yanlış yola sapmamak. 2053
- yolu geç-:** Geçerken uğramak. 7107
- yolu ugra/ogra-:** Yolu düşmek, geçerken uğramak. 4324, 5544, 8701
- yolun bağla-:** Bir yere veya bir kişiye gitmeye hazırlanmak. 5395
- yolun ilt-:** Bir yere ulaşmak. 445, 451
- yolun ur-:** Yolunu kesmek. 446
- yolun/yol aç-:** Bir yere gitmek için yol açmak. 5594, 5615, 6619
- yoluna karşı dur-:** Önüne geçmek, engellemek, yoluna geçip durmak, yolunu kesmek. 447, 4207, 9737
- yoluna revân ol-:** Yolculuğa çıkıp ilerlemek, birine veya bir yere doğru gitmek. 7144
- yolunu bağla-:** Engellemek, geçit vermemek. 5528, 8610
- yolunu elden ko-:** Yolunu bırakmak. 7524
- yolunu ilteme/iledime-:** Hedefine ulaşamamak. 441, 459
- yollarını açmak dile-:** Yollarını açmayı istemek. 2441
- yolu dut-:** Yolu kapamak. 5436

- yolu tuş ol-:** Yolu denk gelmek, rastlamak. 5483, 5548
- yormuş olma-:** Yürümüş olmak. 7106
- yöni hakk'a doğrıl-:** Allah'a yönelmek. 3669
- yönin girü dut-:** Yüzünü çevirmek, geriye dönmek. 5442
- yönin/yönini dut-:** Birine yönelmek, birine bakmak. 603, 3310, 4289, 5610, 6501, 7558, 8252, 8371, 8600, 8686, 8955, 9325, 9441
- yönü dîdârına karşı ol-:** Biriyle yüz yüze olmak. 3282
- yönü karşı ol-:** Yönü birine karşı olmak. 3293
- yönün döndür-:** Yönünü çevirmek. 415
- yulın ol-:** Azıtmak. 1591
- yumruğa düş-:** Yumruklanmak. 4307
- yumşag ol-:** Yumuşamak. 6687
- yurd dut-:** Yurd edinmek. 6027
- yurd eyle-:** Yurt etmek. 4049, 4529, 6027, 10364
- yurd idin-:** Yurt edinmek. 1003
- yurd ol-:** Yurt olmak. 8441
- yüce kıl-:** Yüceltmek. 2047, 4101
- yüce/yüçe ol-:** Yücelmek. 4114, 7227
- yügrişüdur-:** Durmadan akmak. 4958
- yügürür ol-:** Koşmak. 5320
- yüki dartama-:** Ezizet çekmemek. 3252
- yükün dart-:** Ezizet çekmek. 2136
- yüregi bağlan-:** Birine güvenmek, ilgi göstermek. 9810
- yüregi baş ol-:** Yüregi yanmak. 3913
- yüregi başlu ol-:** Dertli, acılı olmak. 7857
- yüregi kayna-:** Yüregi coşmak, coşkunluk yaşamak. 6199, 6572
- yüregi oyna-:** Heyecanlanmak. 6470
- yüregi savut-:** İçini rahatlatmak. 4999
- yürek kaynat-:** Heyecanlandırmak. 4925
- yürekde yir dut-:** Kalpte yer edinmek, birinin sevigini kazanmak. 8442
- yüz beze-:** Süslenmek. 1991
- yüz biñ ol-:** Yüz bin olmak. 10544, 10548

yüz döndür-: Yüz çevirmek, bırakıp gitmek, ilgiyi kesmek. 338, 402, 3134, 3902

yüz dut-: Birine veya bir tarafa yönelmek. 96, 4641, 5938, 7527, 8809, 9853

yüz dutmuş ol-: Yönelmiş olmak. 9110

yüz göster-: Kendini göstermek. 1572, 7264

yüz suyu ol-: Yüz akı olmak, yüzünün suyu hürmetini görmek. 9757, 10418

yüz sür-: Yüz sürmek, birinin eşiğine veya ayağına saygıyla eğilmek. 1724

yüz toprakda kal-: Secdede kalmak. 5576

yüz ur-: Yüz sürmek, yönelmek. 4692, 4749, 5809, 7956, 9127

yüz yire indür-: Başını öne eğmek. 4215

yüz yüze ol-: Yüz yüze olmak. 3527

yüz(100) ol-: Yüz olmak, yüze ulaşmak. 5341, 10547

yüze bak-: Birine bakmak. 312

yüze renk gel-: Yüzü renklemek, daha iyi görünür olmak. 1991

yüzi bedr ol-: Yüzü iyice parlaklaşmak, yüzü nurlanmak. 6365

yüzi sulu ol-: Ahlaklı, hayâli olmak. 9211, 10242

yüzi taze var-: Allah katına günahsız gitmek. 797

yüzün 'ışka dut-: Aşka yönelmek. 4820

yüzün burtar-: Yüzünü buruşturmak, yüzünü ekşitmek, hoşnutsuzluğu yüze yansıtmak.

4998

yüzün döndürme-: Yüz çevirmemek, ilgisini kesmemek. 3767

yüzün düz-: Yüzünü şekillendirmek. 4513

yüzün göge dut-: Yüzünü gözyüze kaldırmak, Allah'a dua için yönelmek. 4176

yüzün hak'a dut-: Allah'a yönelmek. 4248

yüzün hazrete dut-: Allah'a yönelmek. 4443, 4640

yüzün secdeye ur-: Secde etmek. 4589

yüzün sürü-: Birinin yanına saydıyla gelmek. 4204

yüzün ur-: Secde etmek, eğilmek. 37, 444, 3199, 3269

yüzine karşı dur-(birinin): Karşısına geçip durmak, önünde durmak. 3066

yüzine ud getir-: Kendini utanılacak duruma sokmak. 7520

yüzünü hazrete dutmuş ol-: Allah'a yönelmiş olmak. 2030

yüzü yere ur-: Baş eğmek, itaat etmek, secde etmek. 4917, 5623, 7568, 7912, 7944,

7973, 8685, 10250

yüzüni topraga ur-: Secde etmek, yüzü yere degecek şekilde eğilmek. 3149

yüzüni/yüzini yire sür-: Secde etmek, yüzünü yere deđdirmek. 5040, 6644

Z

za'ferân ol-: Sapsarı olmak. 6203

zabta gel-: Düzene girmek, intizam bulmak. 8061, 8431, 8586, 9674, 9965

zabta getir-: Düzene sokmak. 5006

zâd ol-: Gıda olmak. 3210, 9308

zafer bul-: Zafer kazanmak. 3220, 6368, 7320

zafer kıl-: Zafer kazanmak, amacına ulaşmak, etkili olmak. 5928

zâhid ol-: Zahit olmak, dinen üstün olmak. 9181

zahir itme-: Belli etmemek, açığa çıkarmamak. 2700

zâhir ol-: Görünür olmak. 2667, 7298, 8431, 8472, 8474, 8669, 9379

zahm ol-: Yara olmak. 2964

zahm ur-: Yaralamak. 1662 523, 8622

zahmet çek-: Eziyet çekmek. 3847

zahmet dart-: Eziyet çekmek. 3175, 217, 6510

zahmete ugra-: Eziyete uğramak. 5000

zâlim elinden al-: Birini zalimden kurtarmak. 9808

zâlim ol-: Zalim olmak. 9044, 9193

zaman sür-: Vakit geçirmek. 7230

zâr eyle-: İnlemek. 4362, 6357

zâr ol-: İnlemek. 3982, 6224, 6472

zâr u zâr kal-: İnleyip sızlar durumda kalmak. 5444

zâri kıl-: İnlemek. 520, 521, 525, 538, 3797, 3918, 3957, 3966, 3978, 4176, 4457,

6185, 7960

zarîf ol-: Nazik olmak. 1639, 1902

zât içinde otur-: Kişilik içinde yer edinmek. 2717

zâtından in-: Zatından meydana gelmek. 2374

zâyi' ol-: Kaybolmak. 8214

zebûn kal-: Aciz, güçsüz kalmak. 1019, 10042

zebûn ol-: Güçsüz duruma düşmek. 1019

- zacr it-:** Zorlamak. 10290
- zehr ol-:** Zehir olmak. 2088
- zehre ol-:** Böyle olmak. 7511
- zelîl eyle-:** Aşağılamak. 997
- zelîl kal-:** Küçük, aşağı durumda kalmak. 4122, 9735, 10100, 10393
- zelîl kıl-:** Aşağılamak. 4557
- zelîl ol-:** Aşağılanmak, acizleşmek. 1797, 2836, 9238, 9242, 9618, 10393
- zenim ol-:** Soysuz olmak, kötü damgalı olmak. 10501
- zerd-ru eyle-:** Sarı yüzlü etmek, yüzünü sarartmak. 6196
- zerre zerre ol-:** Parça parça olmak, parçalanmak. 10157
- zewâl olma-:** Yok olmamak, bozulmamak. 2468
- zevceyni kıl-:** Çift yapmak. 901
- zevk al-:** Zevk almak, hoşluk hissetmek. 3001
- zi-hâk ol-:** Toprakta gizli olmak. 7461
- zîkr eyle-:** Adını anmak. 1813, 2881, 2884, 5058, 5073, 5086,
- zîkr it-:** Adını anmak. 360, 1403, 1782, 1823, 4070, 5026, 7580, 8185, 9368, 10435, 10488
- zîkr kıl-:** Adını anmak. 2154
- zîkr ol-:** Adı anılmak. 6240, 6241
- zinde ol-:** Dinç olmak. 2252
- zîr-i dest ol-:** Elinin altında olmak. 4727, 7302, 7400
- zîr-i pâ/pây ol-:** Ayağın altında olmak. 1886, 7352
- zîr-ü-zeber kıl-:** Alt üst etmek, karmakarışık etmek. 7623
- zişt ü neng ol-:** Çirkinleşmek ve utanmak. 7852
- ziyân it-:** Boşa harcamak. 1566
- ziyân ol-:** Boşa gitmek. 1077
- zuhâl ol-:** Zuhâl yıldızı gibi olmak. 10204
- zulm eyle-:** Zulmetmek. 891, 6089
- zulm it-:** Zulmetmek. 4253
- zulm ol-:** Zulüm olmak. 2334
- zûr ol-:** Uğraşmak. 5929

zühd ü tâ'at kıl-: Zikir ve ibadet etmek. 9267

V. BÖLÜM

5. SONUÇ

“Âşık Paşa'nın Garibnâme'sinde Birleşik Fiiller” isimli yüksek lisans tezinde isim+fiil ve fiil+fiil şeklinde kurulan birleşik fiiller tespit ve tasnif edilmiştir. İsim+fiil şeklinde kurulan birleşik fiillerin tasnifinde söz dizimi özellikleri göz önüne alınmıştır. Bu şekilde kurulan birleşik fiillerin isim unsurunun hangi kelime grubuna dahil oldukları belirlenmiştir. İnceleme sonucunda tespit edilen başlıca özellikler şunlardır:

1. Asıl yardımcı fiil olarak kullanılan fiiller içinde ol- yardımcı fiili en sık kullanılan yardımcı fiildir. Ol- yardımcı fiili ile kurulan bin iki birleşik fiil tespit edilmiştir. Ol- yardımcı fiili en çok kelime grubu olmayan isimler ile birleşerek isimleri fiilleştirmiştir. Tespit edilen birleşik fiillerin çoğunda isim unsuru alıntı kelimelerden oluşmaktadır. Yabancı kelimeler Arapça ve Farsçadan alınmıştır ve Arapçadan alınan kelimelerin Farsçadan alınmalara oranla fazla olduğu görülmüştür. Bu durum, ol-yardımcı fiilinin genel karakteristiğini yansıttığını göstermektedir. Ol- yardımcı fiili ayrıca kelime grupları ile en sık kullanılan yardımcı fiildir. Eserde ol- yardımcı fiili dokuz farklı kelime grubu ile iki yüz altmış üç birleşik fiil oluşturmuştur.

2. Eyle- yardımcı fiili eserde en sık kullanılan ikinci yardımcı fiildir. İki yüz kırk örnek, kelime grubu olmayan tek isim unsurundan oluşurken otuz beş örnek yedi farklı kelime grubundan oluşmaktadır.

3. Kıl- yardımcı fiili eserde en sık kullanılan üçüncü yardımcı fiildir. Kıl- fiili ile kurulan birleşik fiillerden yirmi altısında isim unsuru altı farklı kelime grubundan oluşmaktadır.

4. İt- yardımcı fiili eserde en sık kullanılan dördüncü yardımcı fiildir. İt-yardımcı fiili ile kurulan yüz otuz bir fiilden altısında isim unsuru iki farklı kelime grubundan oluşmaktadır.

5. Bul- yardımcı fiili eserde birleşik fiil kuruluşunda en az kullanılan yardımcı fiildir. Toplam elli yedi örnekten sekizi üç farklı kelime grubundan oluşurken diğerlerinde isim unsuru tek kelimedenden oluşmaktadır.

6. Yardımcı fiillerin tek isim unsurunu fiilleştirdiği örnekler çoğunluktadır. Bu isim unsurları da genellikle Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerdir. Bu nedenle yardımcı fiiller eserde daha çok yabancı kelimeleri fiilleştirmek için kullanılmıştır.

7. Anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiiller öge sayısına ve özne+yüklem, nesne+yüklem, yer tamlayıcısı+yüklem, zarf+yüklem... ilişkisine göre tasnif edilmiştir. Eserde öge sayısı bakımından en sık kullanılan birleşik fiil örneği bin yüz yirmi sekiz örnekle iki ögeli kalıplaşmış fiillerdir. İkinci sırayı ise tek ögeliler alırken üç ögeli birleşik fiil örneği bir örnekle son sıradadır. Anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş fiillerin her türlü öge ile anlamca kaynaşıp birleştiği tespit edilmiştir. Tespit edilen bu birleşik fiiller metne anlam zenginliği katmaktadır. Ayrıca anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiiller, yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiillerden en fazla kullanılan birleşik fiillerdir. Bu durum Eski Anadolu Türkçesinde deyimlerin sıkça kullanıldığını göstermektedir.

8. Fiil+fiil şeklinde kurulan fiiller tasviri bir hareketi, durumu tasvir eden fiillerdir. Bu fiiller yeterlilik, tezlik, süreklilik, yaklaşma fiilleri olarak tasnif edilmiştir. Eserde en fazla süreklilik ifade eden birleşik fiiller kullanılmıştır. Süreklilik fiillerinin kuruluşunda *-U, -I, -A, -(U)p zarf fiil eki* ile *dur-, gel-, gör-* fiillerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Süreklilik fiilinin *dur-* fiili ile yapılan bazı örneklerinde geniş zaman çekiminde hece düşmesi meydana gelmektedir.

9. Yeterlilik fiilinin olumsuzunda fiile getirilen *-U, -I, -A zarf fiil eki+bil-* fiili kullanılmaktadır. Olumsuzunda ise fiile getirilen *-ImA, -UmA* kullanılmaktadır. Bir örnekte yeterlilik fiilinin olumsuzu *fiil+mAolumsuzluk eki+Abil-* şeklinde yapılmıştır.

10. Tezlik fiillerinin kuruluşunda fiile *-i zarf fiil eki+vir-* fiili kullanılmaktadır. Eserde tezlik fiilinin kullanımı azdır.

11. Metinde yaklaşma fiili örneği tespit edilmemiştir.

12. Metinde günümüzde kullanılmayan ve Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan çok sayıda fiil örneği tespit edilmiştir. Bu örneklerin çoğunda isim unsurunun günümüzde kullanılmayan veya çok az kullanılan kelimelerden oluştuğu, birkaç örnekte ise fiil unsurunun günümüzde kullanılmayan veya çok az kullanılan kelimelerden oluştuğu görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Alptekin, Melih (2003). *Garibnâme'de Deyimler ve Atasözleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altınzincir, Hasan (1991). *Garibnâme (1-5.bablar)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Aysal, Mustafa (2014). *Garibnâme'deki Ad ve Sıfatların Tematik İncelemesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Banguoğlu, Tahsin (2004). *Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
- Baydar, Turgut (2013). İsim+Yardımcı Fiil Şeklinde Kurulan Birleşik Fiiller Üzerine, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 49, s. 55-66
- Baykaldı, Remzi (1991). *Garibnâme(1-5.bablar)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayraktar, Fatma Sibel (2009). “-miş bulunmak” Yapısı Üzerine”, *Turkish Studies Volume 4/8:698-709*
- Bilgegil, Kaya (1984). *Türkçe Dilbilgisi*, İstanbul: Dergah.
- Bülbül, Mihrican (2004). *Âşık Paşa'nın Garibnâme'sinde İnsan Eğitimi İle İlgili Unsurların İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Can, Cafer (2007). *Garibnâme'de İnsan ve İnsan Tipleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans

Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Delice, Halil İbrahim (2003). *Türkçe Sözdizimi*, İstanbul: Kitabevi.

Devellioğlu, Ferit (2002). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitapevi.

Doruk, Mehmet (2012). *Garibnâme'de Âşık Paşa'nın Kur'an Ayetlerine Yaklaşımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ercilasun, Ahmet Bican (1984). *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil*, Ankara: Gazi Üniversitesi.

Ercilasun, Ahmet Bican (2012). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Ergin, Muharrem (2001). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım/Yatım/Tanıtım.

Feyzioğlu, Nesrin (1996). *Garibnâme Üzerine Bir Motif İncelemesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gölcü, İsmail (2015). *Garibnâme'deki Temel Dil Becerilerinin Türkçe Dersi Öğretim Programı (2006) Kazanımlarıyla Uyumu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gözütok, Ahmet (1991). *Garibname'nin Dili Üzerinde Sistemik Bir Gramer Çalışması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gülensoy, Tuncer (2011). *Türkiye Türkçesindeki Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Güler, Kadir (1990). *Garibnâme (9-10.bablar)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hacıeminoğlu, Necmettin (1984). *Yapı Bakımından Türk Dilinde Fiiller*, Cönk Yayınları.
- Hatiboğlu, Vecihe (1972). *Türkçenin Söz Dizimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Ibragım, Damıra (2006). *Âşık Paşa'nın Garibnâmesi'nin Klasik Osmanlı-Kazak Kültür Müşterekleri Açısından İncelenmesi ve Kazakça'ya Tercümesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Karahan, Leyla (2010). *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, Naciye (2012). *Eski Anadolu Türkçesi'nin Selçuklu Dönemine Ait Bazı Eserlerde Birleşik Fiiller*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karapanlı, Gürçan (2009). *Risaletu'n-nushiyye, Mantıku't-Tayr ve Garibnâme Mesnevilerinin Tasavvuf Açısından İncelenmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaymaz, Zeki (1989). *Âşık Paşa, Garibname*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkmaz, Zeynep (2003). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep (2005). *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I-II*, Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep (2007). *Türkiye Türkçesi Grameri(Şekil Bilgisi)*, Ankara: TDK Yayınları.

Levent, Agah Sırrı (1954). Âşık Paşa'nın Bilinmeyen İki Mesnevisi Daha Hikâye ve Kimya Risalesi, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara, s. 265-276

Özkan, Mustafa (2004). *Tarih İçinde Türk Dili*, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Özkan, Mustafa (2013). *Türk Dilinin Gelişim Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Öztürk, Deniz (2008). *Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*, Ankara: TDK Yayınları.

Şahin, Hatice (2015). *Eski Anadolu Türkçesi*, İstanbul: Akçağ Yayınları.

Şarlı, Mahmut (1991). *Garibnâme(6-8.bablar)*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tabcu, Haki (2014). *Garipname ile Dede Korkut Hikâyeleri'nin İkillemeler Açısından Mukayesesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türk Dil Kurumu (2008). *Tarama Sözlüğü C. I-VIII*, Ankara: TDK Yayınları.

Tekin, Talat (2000). *Orhon Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dili Araştırmaları.

Timurtaş, Faruk Kadri (2012). *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*, İstanbul: Kapı Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları.

Yakut, Sevinç (2007). *Garibnâme'de Ekler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yavuz, Kemal (2000). *Garib-nâme, I/1, I/2, II/1, II/2*, İstanbul: TDK Yayınları.

Yılmaz, Oğuz (2014). *Türk Dilinde Tekrar Grupları Üzerine Art Zamanlı Bir Analiz Çalışması: Orhun Abidelerinde, Garibnâme'de ve Dede Korkut'ta Tekrarlar*.
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

